

HORIZONTOK ÉS DIALÓGUSOK IV.

konferencianapok

ABSZTRAKTKÖTET

Pécs, 2018. május 9-12.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet
Pécs, 2018.

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

HORIZONTOK ÉS DIALÓGUSOK IV.

konferencianapok

ABSZTRAKTKÖTET

Pécs, 2018. május 9-12.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet
Pécs, 2018.

Szerkesztette: Ács-Bíró Adrienn, Maisch Patrícia

A kiadás helye: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet, Pécs

Felelős kiadó: Ambrusné Kéri Katalin

A kiadványban megjelenő írások tartalmáért a szerzők felelnek.

ISBN: 978-963-429-227-2

TARTALOMJEGYZÉK

IX. ISKOLA A TÁRSADALMI TÉRBEN ÉS IDŐBEN	4
PLENÁRIS ELŐADÁS	5
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	6
POSZTER ELŐADÁSOK	80
VI. AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG KONFERENCIA	82
PLENÁRIS ELŐADÁSOK	83
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	85
SZIMPÓZIUMOK	128
VII. ROMOLÓGUS KONFERENCIA	134
PLENÁRIS ELŐADÁSOK	135
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	139
SZIMPÓZIUMOK	179
POSZTER ELŐADÁSOK	193

IX. ISKOLA A TÁRSADALMI TÉRBEN ÉS IDŐBEN

Digitális fejlődésvizsgálati módszerek koragyermekkorban

Józsa Krisztián

Az informatikai eszközök elterjedése a gyermekkori fejlődésvizsgálati módszerek terén is új irányokat nyitott. A korábbi vizsgálati módszerek mellett fokozatosan megjelennek azok a technikák, amelyek kisebb-nagyobb mértékben az informatikai alkalmazásokra építenek. Ezek egy része a hagyományos vizsgálati eljárásokat ülteti át számítógépes környezetbe. Emellett fokozatosan egyre nagyobb teret kapnak azok a módszerek is, amelyeknek nincs korábbi megfelelője, melyek informatikai háttér nélkül nem valósulhatnak meg.

A számítógépes vizsgálati módszereknek különböző szintjeit különböztethetjük meg aszerint, hogy milyen mértékben él a vizsgálat az informatika adta lehetőségekkel. (1) Papíralapú mérőeszközök átültetése számítógépes felületre lényegi módosítás nélkül. (2) Papíralapú mérőeszközök átültetése számítógépes felületre a digitális felület és a technika nyújtotta lehetőségek felhasználásával (pl. videók, animáció beépítése). (3) Adaptív számítógép-alapú mérőeszközök. (4) Számítógép-alapú viselkedésvizsgálati módszerek.

Az előadás keretében különböző aspektusait mutatjuk meg ezeknek a vizsgálati eszközöknek. Betekintést adunk néhány új, számítógép-alapú vizsgálati módszerbe, azok alkalmazási lehetőségeibe. Példaként bemutatjuk az elsajátítási motiváció és a végrehajtó funkció mérőeszközét, röviden megmutatjuk a zenei képességek vizsgálatára kidolgozott tesztet. Ismertetjük a szemkamerás vizsgálati módszert, annak alkalmazási lehetőségeit. Kitekintést adunk az arcfelismerő program és az agyi aktivitást vizsgáló eszközök pedagógiai felhasználási lehetőségeiről. Ezek a vizsgálati módszerek olyan új szegmensekkel bővíthetik a gyermekek fejlődéséről meglévő tudásunkat, melyek megismerésére korábban nem volt lehetőségünk.

*Oktatástörténet I. szekció***A leventeintézmény nevelési célkitűzései**

Várdai Levente

Kulcsszavak: *nevelés, oktatáspolitikai, Horthy-korszak*

Dolgozatomban Magyarország két világháború közötti időszakának legjelentősebb ifjúságnevelési intézményével foglalkozom, a leventeintézménnyel. A katonai előképzés sürgetői mellett a 20. század első felében a sportkultúra, az egészséges életmódra nevelés híveinek és terjesztőinek száma is erőteljesen megnövekedett a civil szférában és az oktatás területén. A létrejövő intézményben a testi és sportos nevelés többek között ezért is jelentős szerepet kapott. Ez a két érdekcsoport – a sok egyéb tényezőtől függetlenül – a levente történetében végig jelen volt és formálta azt.

A kutatás fő célja az, hogy körüljárja a leventeintézmény kialakulásának körülményeit és okait, melyek nagy hatással voltak a szervezet nevelési programjára. Az ifjúságnevelés intézmény programjának domináns része az 1920-as években a testnevelés volt, így nem érdemes csupán a honvédelem szemszögéből tekinteni a leventeintézményre, mert nem kapunk teljes képet. Továbbá egyfajta felzárkóztató szerepben is működött, az analfabetizmus elleni küzdelem fő színterévé vált. Emellett természetesen katonai ismereteket is közvetített tagsága felé.

A pécsi bányavidék elemi iskoláinak hálózati rendszere 1856 és 1944 között

Bércesi Richárd

Kulcsszavak: DGT, pécsi bányavidék, iskolák

Előadásom témája az Első Dunagőzhajózási Társaságnak (DGT) a pécsi bányavidéken a XIX. század közepén, második felében létrehozott iskoláinak története egészen a város 1944. novemberi szovjet megszállásáig.

Az előadásban terítékre kerülnek annak okai, amelyek a vállalatot is érdekelté tették arra, hogy Pécsbányatelepen, Mecsekszabolcson, Somogyban, valamint Vasason iskolákat alapítson, illetve vegyen át. Ez utóbbival kapcsolatosan nagy hangsúlyt kap a cég kapcsolata a Római Katolikus Egyházzal, valamint a magyar állammal (oktatói munka, követelményrendszerbeli sajátosságok), és Pécs városával.

Ezzel összhangban górcső alá kerül az 1910-es, 1920-as években zajló második iskolaépítési hullám is, illetve a korábbival szembeni fenntartásbeli különbségek.

Az iskolák belső működése, felszereltsége, osztálylétszámai mellett az oktatási intézményeknek a különböző korszakokban történő politikai befolyás alá vonásának ismertetése, bemutatása is nagy hangsúlyt fog kapni.

A legfőbb kérdés, amelyet az előadó megpróbál megválaszolni: Miért mondhatjuk azt, hogy a DGT iskolái a vállalat fennállásának száz esztendeje alatt nemcsak Pécs, és környéke, hanem Magyarország legmodernebb oktatási intézményei közé tartoztak?

**A magyar családtörténeti szakirodalom feltárása nemzetközi kitekintéssel
a két világháború közötti időszakra fókuszálva**

Uherkovich Orsolya Réka

Kulcsszavak: családtörténet, társadalomtörténet, két világháború közötti időszak

A kutatás célja a magyar családtörténeti szakirodalom feltárása, bemutatása és elemzése, összefüggésben az európai családtörténettel. A kutatás egy tágabb vizsgálat része, mely a családok történetének alakulását vizsgálja a két világháború közötti időszakban, illetve a 19 század végén és a 20. század elején elindult társadalomtörténeti, családtörténeti folyamatokat mutatja be főként Magyarországon, kitekintést adva az európai családtörténetre is. „A 20. században végbement társadalomalakulások alaposan megváltoztatták a családok életfeltételeit és társadalmi helyzetét.” (Somlai, 2000. 40-41.)

Családtörténetre vonatkozó szemelvények, adatok a társadalomtörténeti és történeti demográfiai munkákban lelhetők fel a magyar szakirodalomban. A nemzetközi szakmunkáknak ugyanakkor kiemelt, önálló tématerületként kutatott és bőségesen publikált tárgya a családtörténet. A nemzetközi társadalomtörténeti irodalomban is gyakran tárgyalt ez a téma, a hazai szakirodalomban viszont kevésbé jelenik meg a család története. (Tomka, 2009.39.)

A kutatás módszere a szakirodalmak másodelemzése, dokumentumelemzés.

A kutatás várható eredménye a két világháború közötti időszak magyar családtörténetének és az arra vonatkozó kutatásoknak az összefoglaló ismertetése, bemutatása és kritikai elemzése, összefüggésben az európai családtörténettel.

*Óvoda és család szekció***Rendelkezések az óvodai nevelés történetében /szülőket is érintő előírások/**

Kóger Yvett

Kulcsszavak: óvodai nevelés, óvodatörténet, oktatáspolitikai, szülők és óvoda

A gyermekek iskoláskor előtti nevelése a XVIII. századig szinte kizárólag a családban zajlott, a szülői ház volt az első nevelési „intézmény” a gyermek életében.

A társadalmi-gazdasági körülmények változása, amelynek következtében az anyák a családi háztartáson kívüli munkavégzésre kényszerültek, szükségessé tették az iskoláskor előtti nevelés intézményes megoldását. Magyarországon a XIX. század második felétől kaptak egyre nagyobb szerepet a család mellett – esetenként azt pótló funkcióval – a nevelő intézmények, köztük az óvoda.

Az óvodai nevelés történetében, minden időszaknak megvannak az aktuálisan érvényes jogszabályai, előírásai, melyek az óvodában folyó nevelőmunka szabályozásán túl a szülőkre vonatkozó – részben kötelező érvényű – elvárásokat is tartalmazzák.

A család és óvoda kapcsolatára irányuló történeti kutatás részeként kerültek áttekintésre az első magyarországi óvoda születésének időszakától napjainkig az óvodai nevelésre vonatkozó főbb jogszabályok, rendelkezések, központi dokumentumok. Emellett elsődleges forrásként tekinthetünk a korabeli folyóiratok e dokumentumokkal kapcsolatos publikációira is.

A forráskutatás, mint feltáró módszer segítségével képet kaphatunk a szabályozók bevezetésének körülményeiről. Az elméleti alapkutatást meghatározó forráskritika a másodlagos forrásként felhasznált – főként neveléstörténeti – irodalom elemzésénél is vezérlő metódus. A tartalomelemzés megállapításai kiinduló pontként használhatóak a téma aktualitását is előrevetítő azon összehasonlító elemzéshez, hogy milyen párhuzam vonható a napjaink óvodai nevelését meghatározó főbb előírások és az óvodatörténet korábbi dokumentumainak tartalma közé.

Az óvodáskorú gyermek a szülői ház és az óvoda kölcsönhatásában nevelődik. A felvillantásra kerülő, a magyar óvodapedagógia történetének alakulásában is jelentős hivatalos dekrétumok áttekintése egyfajta megközelítésmódot jelent a 3-6-7 éves korú gyermekek életében meghatározó két nevelési szintér kapcsolatának vizsgálatához.

**Az óvónők társadalomban betöltött szerepe
a 20. század közepén az óvónőképzés tükrében**

Nemes-Wéber Zsófia

Kulcsszavak: *emancipáció, óvónőképzés, kisdédóvó-képzők, nők munkavállalása*

A 20. század során a nők emancipációjának, a nők munkavállalásának kérdését kívánom bemutatni, ezen korszakra vonatkozó másodlagos szakirodalomra támaszkodva, ezen időszak magyar társadalomtörténetét, párhuzamba hozva a nők munkavállalásával, párhuzamba állítva a kutatás primer forrásaként szolgáló Rostás Matild Éva visszaemlékezéseivel.

Előadásomban a 20. század közepén a magyar óvónőképzés képzési gyakorlatát állítom kutatásom középpontjába, melyben forrásként használom. Rostás Matild Éva óvónő 1949 és 1952 közötti időszakra vonatkozó iskolai értesítőit, valamint a vele készített interjút. A korabeli források alapján a kutatás fókuszában az a kérdés áll, hogy a képzés mekkora hangsúlyt helyezett a gyakorlati oktatásra. Emellett a jogszabályi változások is segítséget nyújtanak a politikai elvárások és célkitűzések feltárásához, a korszak alaposabb megismeréséhez. A kisdédóvó-képzők alakulását figyelembe véve elmondható, hogy a jogszabályi változások egy folyamatos szakmai fejlődést mutatnak, ami számszerűsítve tetten érhető a képzési idő vizsgálata során.

„Jó tanítónő és jó anya egy személyben nem lehet”

Takács Zsuzsanna Mária

Kulcsszavak: *tanítónők, sajtóvizsgálat, dualizmus, helytörténet*

Az előadás a Notre Dame rend pécsi nevelőintézeteit, azon belül is a tanítónőképző intézetet a fókuszba állítva vizsgálja az ott tanuló lányok neveléséhez kapcsolódó fő gondolatokat, melyeket az iskola oktatói fogalmaztak meg az intézmény évenként kiadott értesítőiben, emellett pedig velük párhuzamba állítva a helyi lapokban a tanítónőkről és a tanítónőképzőről szóló cikkekben megjelenő nőképet. A 20. század első felében megjelenő periodikák, napilapok vizsgálata olyan ismeretekkel gazdagíthatják mind a nevelés-, mind a társadalom- valamint a helytörténeti tudást, melyekkel korábbi ismereteinket árnyalva mélyíthetjük ismereteinket a korszak mikrotörténetére vonatkoztatva. A kutatás során a pécsi lapokban 1895 és 1914 között megjelent cikkeket vizsgáljuk meg azon szempontok alapján, hogy vajon hány írás jelent meg a tanítónőkkal, valamint képzésükkel kapcsolatosan, valamint milyen jellegűek voltak ezen írások a leányok számára létesített legújabb iskolatípus megítélésében és a nők tanítói pályán való megjelenését illetően. Vajon mi rajzolódik ki e két forrás alapján a századfordulón Pécs városában a tanítónőkről?

**Bepillantás egy kárpátaljai óvodai mindennapjaiba
- Egy Erasmus ösztöndíj margójára**

Sándor-Schmidt Barbara

Kulcsszavak: óvodai nevelés, Kárpátalja, komparatiztika

Ahogy a cím is tükrözi, a kutatás tárgya és eredményei egy nyertes Erasmus ösztöndíj tapasztalataiból származnak. A célom, hogy bemutassam a kárpátaljai óvodai nevelés jelenlegi helyzetét, kiemelt szempontok alapján a hazai óvodai neveléssel komparatív szemléletmódban megközelítve a pedagógiai rendszerek elemzését. A vizsgálat során kiemelt területek a rendszer sajátosságai; a gyermekkép; az óvodakép; az óvodai nevelés általános céljai; feladatai; az érzelmi és értelmi nevelés, fejlesztés; az objektív és szubjektív feltételek; valamint a tevékenységek kérdésköre. Egy rövid összefoglalás során felvázolom az ösztöndíj ideje alatt végzett kutatást és annak eredményeit, a „MIMI” – Mindenki Másképp Intelligens óvodai nevelési módszer receptivitás vizsgálatának eredményeit, továbbá bemutatom a rögzített audio-vizuális anyagokat. A kutatás módszertanát tekintve egyrészt a dokumentumelemzéssel, valamint tartalomelemzéssel igyekszem a fellelhető célzott irányú szakirodalmat feldolgozni, az eredményeket összegezni, ez a rész adja a kutatás „desk research” jellegét. A kvalitatív kutatás jegyében továbbá egy interjú elemzése is bemutatásra kerül, amelyből még hatékonyabban bepillantást nyerhetünk a Kárpátaljai óvodai nevelés sokszínűségébe, jellegzetességeibe.

Zenepedagógia szekció

A zene transzfer hatása a nyelvtanulásra egy esettanulmány tükrében

Hetesi Sándor

Kulcsszavak: zene, nyelvtanulás, nyelvi készségek, zenei készségek, esettanulmány

A zene kedvező hatása a nyelvtanulásra általános elismertségnek örvend, azonban kevés olyan tanulmány született, mely mélységében is foglalkozott ezzel a témával. A zenei és a nyelvi készségekkel már számos tanulmány foglalkozott, a két készség egymásra gyakorolt hatásáról azonban kevesebb empirikus kutatás született. A zene és nyelv interakciójáról többen is írtak (Sloboda, 1989; Patel, 2003) és kedvező eredményekről is olvashatunk (Ludke, Ferreira, Overy, 2013).

Kutatásomban egy esettanulmányt mutatok be, amelyben egy 18 éves középiskolás diák zenei és nyelvi készségeit vizsgáltam validált tesztek segítségével. Annak érdekében, hogy pontosabb rálátást kapjak a tanulási stratégiájára és magyarázatot találjak arra, hogy milyen okoknak köszönhetőek nagyszerű idegennyelvi és zenei eredményei, egy félstrukturált interjút készítettem vele. A diák nyelvi és zenei képességeit kontextusba helyeztem, eredményeit tanító- és óvodapedagógus-képzésbe belépő hallgatók zenei hallásával, illetve első éves angol szakos egyetemisták nyelvi készségeivel hasonlítottam össze.

A fél-strukturált interjú rámutatott arra, hogy a diák életében milyen szerepet játszott a zene szeretete és ez milyen hatással volt az angol nyelv tanulására. Feltártam nyelvtanulási szokásait, módszereit és az eredményekben kerestem a zene a nyelv tanulására kifejtett transzfer hatását.

A kutatás résztvevője már általános iskolában rendszeres résztvevője volt az iskolai zenei programoknak. Énekelni és zongorázni hét évig tanult zeneiskolában. Több helyi énekverseny győztese. Zenei eredményei mellett már 17 éves korában előrehozott középszintű érettségire tett angol nyelvből (87%) és ugyanebben az évben B2 komplex akkreditált nyelvvizsgát is szerzett.

A nyelvi képességek méréséhez a Magyar Egységes Nyelvérzékenységi Tesztet (Ottó, 2002) a zenei képességek méréséhez Colwell Music Achievement Test (Colwell, 1968) magyar kontextusú adaptációját (Turmezeyné, 2007) használtam.

Az eredmények és a fél-strukturált interjú alapján arra következtethetünk, hogy a zenében gazdag gyermekkori környezet, a zene szeretete hatással lehetett a diák produktív és receptív nyelvi készségeire, különös tekintettel a fonetikai kódolásra, a zenei hangmagasság megkülönböztetésére, illetve a memóriára.

Ivánka Sámuel zenepedagógiai munkássága

Klem Dénes

Kulcsszavak: *zenetanítás, módszertan, gyülekezeti éneklés*

A Magyarországi Református Egyház a gyülekezeti éneklés különböző irányú kérdéseivel már a 17. századtól kezdve foglalkozott. Ezen kérdésekben (pl. az istentiszteleten az énekeknek kotta-hűen való megszólalásával kapcsolatban) azonban nem volt egyetértés az egyház különböző vezető személyiségei között, és csupán néhány olyan zenepedagógus élt hazánk területén a 17-19. században, akik a zenei igényesség irányába szerették volna terelni a hívőket. Utóbbiak közé tartozott a sárospataki képezdei zenetanár, Ivánka Sámuel (1826-1886). Ivánka közel negyed évszázadon keresztül, 1860-tól haláláig dolgozott a sárospataki Tanítóképző Főiskola zenepedagógusaként. (Gyöngyösi Péter: Ivánka Sámuel, a pataki zenepedagógus. 1986.) Munkásságának fő célja a református gyülekezeti éneklés megreformálása volt, mellyel kapcsolatban élete során számos újságcikket, kisebb-nagyobb lélegzetű zeneelméleti-módszertani munkát jelentetett meg. Utóbbiak között egyaránt találunk a diákság, illetve a tanítók, tanárok részére készült, hiánypótló munkát is.

Kutatásom célja: annak vizsgálata, hogy Ivánka Sámuel zenepedagógiai-zeneelméleti munkáiban milyen metodikai jellegzetességek fedezhetők fel, a korszakban született egyéb, a református egyház berkein belül született művekkel is összevetve?

Munkám során szinkronisztikus kutatást végeztem, mivel a kottaolvasás – s ezzel összefüggően a zeneileg színvonalas éneklés – kérdése problémátörténeti csomópontként értékelhető a 18-19. század folyamán.

Elsődleges források:

Ivánka Sámuel:

- Énekési vezérkönyv. 1. füzet. Sárospatak, 1862.
- Vezérkönyv énektanítók részére. Sárospatak, 1864.
- Karénektár, népkarok használatára. Sárospatak, 1868.
- Elméleti és gyakorlati énekiskola gimnáziumi tanulók számára. Sárospatak, 1870.
- Egyházi énektár. Sárospatak, 1871.
- Óramutató. Sárospatak, 1882.

Batizi András: Kis énekléstan. Debrecen, 1851.,

Szotyori Nagy Károly és Zákány József: Énekhangzatos könyv... Debrecen, 1846.

Ivánka Sámuel különböző korabeli folyóiratokban megjelent cikkeit is felhasználtam.

Másodlagos források:

- Barcza József (szerk.) A Debreceni Református Kollégium története. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Bp., 1988.
- Gyöngyösi Péter: Ivánka Sámuel, a pataki zenepedagógus. In: Széphalom, 2. k., 1986. 256-270. pp.
- Földyné Asztalos Adrienne: Ének-zene oktatás a sárospataki tanítóképző kezdeti időszakában (1869-1900). Sárospataki Pedagógiai Füzetek, 1981/5. sz. 63-78 pp.

A vizsgálat eredménye: Ivánka Sámuel több művében is felfedezhető a saját korában, a református egyházon belül úttörőnek tekinthető zeneelméleti, ill. módszertani elgondolás, melyből kirajzolódhatnak a - kortársak által is megbecsült - zenepedagógus céljai, s emellett különbségek is felfedezhetők, más szerzők vizsgált műveihez képest. Előadásomban a fent említett célokhoz használt, a dokumentumokban megtalálható módszerekre, eszközökre kívánok fókuszálni.

A Z generáció készségeinek, képességeinek fejlesztése a zenepedagógia segítségével¹

Haffner-Kiss Alexandra

Kulcsszavak: *zenepedagógia, magzat, óvodáskor, zeneiskola, család*

A felnővekvő „Z” generáció (1995-2009 között szülöttek) másképpen nevezve a globális és digitális generációt tanító pedagógusok egyre gyakrabban találkoznak azzal, hogy a gyermekek önbizalom hiányosak, tele vannak komplexusokkal, nem tisztelik a kort, azt csupán állapotnak tekintik sokkal inkább a tudás birtoklóját ismerik el kortól való tekintet nélkül. Elmondható továbbá, hogy annyira vágnak a figyelemre és szeretetre, mint talán még egyetlen korábbi felnővekvő generáció sem. Fontos kijelenteni, hogy minden eddigi generáció értékrendje meglehetősen különbözött egymástól, ennek megfelelően a legfrissebb iskolába járó generációnál is így van ez. Kiemelten fontos megtalálnunk a gyermekekkel való kommunikációs kapcsolatot és kidolgozni a fejlesztésükhöz a legmegfelelőbb pedagógiai módszereket. A gyermekek eltérő értékrendjére a születést követően még sokszor a szülők sem állnak készen így azok megoldása iskola időben a pedagógusra ruházódik át. Azok a gyermekek, akiknek nincsen kialakítva a megfelelő háttér a fejlődésükhöz, a zeneiskolai hangszeres egyéni órák jelenthetnek egyfajta menedéket, mentőövet ahhoz, hogy megfelelő személyiségfejlődésük végbemehessen. A zene pozitív transzferhatásai ismertek számunkra, e hatásokat szeretném feltárni, milyen zenepedagógiai módszerekkel tudjuk elérni a legkiválóbb fejlődést a legfiatalabb generációnál. Aktuális, hogy foglalkozzunk a kérdéssel, miként is lehetne különböző zenepedagógiai módszereket a szolfézs, hangszeres és kamarazenei órákból felhasználni a közoktatásban segítve, ezáltal a gyermekek fiatal kori képességeinek, készségeinek fejlesztését. A módszerek alkalmazása segítségére lehetne továbbá a nemzetnek, hogy a jövő felnővekvő generáció is ismerjék népdalijainkat, népszokásainkat és kiemelkedő művészeti nagyjainkat.

Módszertani ötletek a fuvolatanításban

Horváth Katalin

Kulcsszavak: *fuvolatanítás, kreativitás, improvizáció, újító önkifejezés, zenélés, alkotás élménye*

A kreativitás, mint egyéni képesség, vagy folyamat a mai világban egyre inkább előtérbe kerül. A kihívásoknak való megfelelés egyik legjobb módja a kreativitás alkalmazása. A mindennapokban a kreativitás ötletességet, újszerűséget jelent.

De mit jelenet a zenei kreativitás, mit jelent a zenében? Alapfokú művészeti iskolában, hangszeres órákon, fuvolaórán hogyan valósítható meg, fejleszthető. Kutatásomban erre keresem a választ. Mindehhez ötletekre, különböző módszerekre, újszerűségekre van szükség.

Valamilyen szinten minden emberben megvannak a kreativitás alapvetői. A nevelés feladata ezek fejlesztése. A sajátos emberi kreativitás tesz emberré bennünket. Sok olyan pedagógiai irányzat, iskolai módszerek és gyakorlatok sora létezik, amelyek célul tűzték ki a fejlesztését. Ezeket egyre inkább tanítják, használják a zeneiskolákban.

A zenei kreativitás legkomplexebben a zenealkotás során mutatkozik meg, ennek egyik ága az improvizáció. A zenei nevelést nem elméleti ismeretek elsajátításaként, hanem emellett gyakorlati folyamatként is meg kell élni, mely kapcsán fontos a kreativitás, az improvizáció, az önmegvalósítás, gondolataink és érzelmeink szabad, valamint őszinte megnyilvánulása, annak kiteljesedése és megélése gátlások nélkül.

Célom alapfokú művészeti iskolában, a fuvolaoktatás során a kreativitás-, az improvizáció fejlesztése, és ennek bemutatása.

Elméleti keretként felhasználom, Szabó Helga: Énekes improvizáció az iskolában c. (I.-IV. kötet), ebből az első könyvét, amelynek feladatait átültetem fuvolára, a saját tanításomba, gyakorlatomba.

A gyakorlatokat egy tanulóra és egy tanárra terveztem, de ha ketten, hárman vagy többen játszanak együtt, a lehetőségek természetesen még jobban kibővülnek, és kellő alapot szolgáltatnak az improvizációhoz.

Növendékeimben megvan az alkotás iránti igény, ezt a feladatok megoldása is alátámasztja.

A feladatok megoldásán keresztül célom a gyermeki személyiség nevelése, a kreatív emberré válás segítése. Az egyénre szabott oktatás, a megfelelő módszerek alkalmazása és az órák kellemes légköre ad egy biztos pontot, alapot arra, hogy van miért lelkesedni, dolgozni.

IKT szekció

A felzárkóztató képzések szerepe a digitális szakadék csökkentésében - egy projekt tapasztalatai

Pál Balázs Gyula

Kulcsszavak: felzárkóztatás, digitális, iskolázottság, képzés, fejlesztés

A hazai oktatási rendszer számos képzési lehetőséget kínál azok számára, akik a (hazai) munkaerőpiacon érvényesülni kívánnak a végzettség megszerzésével. Számos tényező van hatással az érvényesülés sikerére, mint pl. piacképes végzettség, munkatapasztalat. Sajnos hazánkban még mindig magas azon emberek száma, akik alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek. Ők többnyire semmilyen végzettséggel nem rendelkeznek, IKT tudásuk minimális és elmaradott, továbbá a munkaerőpiaci és társadalmi integrációjuk is alacsony. Így számukra csak az egymásra épülő, felzárkóztató képzések jelenthetnek segítséget abban, hogy be tudjanak lépni a munkaerőpiacra, munkahelyet és munkatapasztalatot szerezzenek. Ezen képzések legfőbb célja, hogy a felzárkóztatás révén legyen esélyük az alacsony iskolai végzettségűeknek is értékteremtő munkával részt venni a foglalkoztatásban. A foglalkoztatásba való integrálódás mellett további cél a társadalmi integráció esélyének is a biztosítása. Ezen képzések fontos célja az alapkészségek megszerzésének segítése mellett a munkatapasztalat-szerzésre történő orientáció. Így megvan a lehetőség a teljesen képzetlenek számára is az alapfokú végzettség (általános iskola hiányzó osztályainak elvégzése) megszerzése, vagy más programok segítségével piacképes szakma megtanulása, esetleg OKJ-s bizonyítvány megszerzése. Fontos része a képzéseknek a mentor szerep, ami hidat tud képezni a munka világába történő belépéshez.

Az előadás célja bemutatni az elmúlt év során megvalósult felzárkóztató képzéseket, különös tekintettel a Digitális Szakadék csökkentése kiemelt projekt keretén belül lezajlott képzések tapasztalatait a képzést szervezők és a résztvevők oldaláról. Az ismertetett helyzet nem újkeletű, hiszen már a rendszerváltás óta folyamatosan jelen vannak azok a tényezők, okok, amelyek gazdasági, demográfiai és munkaerőpiaci oldalról támasztották alá pl. a tranzit foglalkoztatási projektek szükségességét és minél szélesebb körben történő jelenlétét. A tranzit foglalkoztatási program egy komplex módon megvalósuló tevékenység, aminek elsődleges célja, hogy a célcsoportok számára olyan képzési, oktatási, fejlesztési, szolgáltatási és foglalkoztatási egységet nyújtson, aminek segítségével minél nagyobb elhelyezkedési esélyt biztosítson a résztvevők számára a lehetőségeikhez és problémáikhoz mérten.

A gamifikáció mint új oktatási módszer lehetőségei a közoktatásban

Arany Zsuzsanna

Kulcsszavak: *gamifikáció, játékosítás, közoktatás*

A 21. században az oktatás folyamatos változáson megy keresztül. A közoktatásban már jelen van a Z- és Alfa generáció, akiket már nem lehet a múltban kidolgozott, 20. századi oktatási módszerekkel oktatni. A jelenlegi módszerek, amelyeket a NAT, valamint a Keret- és Helyi tantervek is rögzítenek, elavultnak bizonyultak. Persze számos kezdeményezést láthattunk az oktatás megreformálására a megváltozott igények mentén, de ezek sokszor kimerülnek a számítógépek és az interaktív táblák alkalmazásában, pedig napjaink társadalmának egyre inkább szerves részét képezik az IKT eszközök és az ahhoz kapcsolódó különféle oktatási célú alkalmazások, technológiai újítások (pl. virtuális- és kiterjesztett valóság). A jövő oktatási módszerei nem mellőzhetik ezeknek az eszközöknek az alkalmazását, de kérdés, hogy ezt hazánkban hogyan és mikor fogjuk tudni elérni.

A gamifikáció a játék, játékos elemek különböző élethelyzetbe való bevonását jelenti. Ez olyan többletet adhat az oktatás folyamatához, amely a hagyományos módszerekhez képest hatékonyabb és magasabb színvonalú tudásátadást tesz lehetővé.

Kutatásom során az információs műveltség gamifikáción keresztül történő fejlesztésének elméleti és gyakorlati kérdéseire kerestem a választ, valamint a gamifikáció pedagógiai célú alkalmazhatóságát vizsgáltam meg. A gamifikáció módszerének működését olyan szoftvereken keresztül is szemléltetem, amelyek alkalmasak a diákok információs műveltségének és kritikai gondolkodásának fejlesztésére.

Ezen felül egy gyakorlati, megfigyelésre alapuló vizsgálatot is elvégeztem, amelyben a munkahelyemen tanuló diákok voltak segítségemre. Gamifikált órák keretében vizsgáltam az új módszerekre adott reakcióikat, attitűdjüket. A levont tanulságok alapján kutatásom következő lépése egy országos, reprezentatív vizsgálat lesz.

Kutatásom során a kérdőívezés, a dokumentumelemzés és az egyéni megfigyelés módszerét alkalmaztam. Felhasználtam szabadon elérhető statisztikákat, illetve megvalósult kutatások és jógyakorlatok eredményeit is. A kutatásom elméleti hátterének megalapozásában a hazai kutatók közül nagy segítségemre voltak Rab Árpád, valamint Fegyverneki Gergő tanulmányai.

Robotok az osztályteremben

Nagy Enikő

Kulcsszavak: robot, robotprogramozás, informatika oktatás, LEGO robot, Mindstorms EV3

Az infotechnológia folyamatos fejlődésével az informatika oktatási feladatai is állandóan változnak. Napjainkban rendelkezésre állnak olyan eszközök, amelyek jelentősen megkönnyítik már az általános iskolai korosztály számára is azt a kompetenciafejlődést, amely kompetenciák nélkül később szinte lehetetlen lesz hatékony munkaerővé válni a mai társadalmunkban. Ilyen eszközkészlet a LEGO programozható robotja, amely megoldást kínál tanórai, szakköri keretben egyaránt feladatok megoldására úgy, hogy jól, játszva motivál a tanulásra. Ugyanakkor a kompetenciafejlesztésben hatékonyan alkalmazható; segíti a logikus-algoritmikus gondolkodást, a problémamegoldást, a kreativitást, és ezeken kívül magasabb rendű gondolkodási készségek fejlesztését is biztosítja. Az informatika tantárgyon kívül eredményesen használható a teljesség igénye nélkül akár a matematika és természettudományos tanórákon is, de számos lehetőséget nyújt az oktatói és a tanulói kreativitás kibontakoztatásához egyéb tehetséggondozó foglalkozásokon is. Az előadás során ezekre kívánok jó példákkal szolgálni oktatás-módszertani megközelítésből, és ezzel kívánok hozzájárulni a modern digitális eszközök oktatási népszerűsítéséhez is.

Az oktató szerepe és a blended-learning

Bartal Orsolya

Kulcsszavak: *szerepek, oktató, módszerek, nyelvoktatás, mixed/blended-learning, onlineoktatás*

A mai kor internetes világában releváns kérdés, hogy szüksége van a pedagógusnak szakmai, módszertani megújulásra, újra és újra. Nyíri Kristóf akadémikus (MTA) megfogalmazása tömören jellemzi még 2017-ben is a jelen kihívásait: „Az információs társadalom (knowledge society – tudástársadalom) viszonyai közepette egyfelől általános követelménnyé válik az élethossziglani tanulás és munka melletti tanulás, másfelől a hálózat lesz a mindennapi tájékozódás és ügyintézés megszokott, természetes közege.” (Nyíri Kristóf, 2003: 26) A „tudás új közösségéhez” (Nyíri Kristóf) a tanórákon is és azokon kívül is csatlakozni szeretnénk, mint tudást közvetítők. Az utóbbi évtizedben sokat változott a nevelés-oktatás intézménye és ennek folyamán a tanár/oktató szerepe is változott, igazodott az elvárásokhoz és a változásokhoz. Előadásomban azt nézem meg, hogy a tanárnak/oktátónak, mely szerepei ötvöződnék a „kevert/mixed” online módszer során. Kutatásomban kérdőív segítségével mértem fel, hogy egy a Dunaújvárosi Egyetemen általam kidolgozott, idegen nyelvi online tananyagot használó hallgatók hogyan ítélik meg az oktató szerepét és a tananyag használhatóságát. E nem reprezentatív kutatás eredményeit és az általam, eddig feltárt szakirodalom bemutatását tűztem ki célul az előadásom során.

*Oktatástörténet a II. világháború után szekció***„A kulcsot az iskola jelenti” Don Lorenzo Milani iskolája Barbiana-ban**

K. Farkas Claudia

Kulcsszavak: neveléstörténet, oktatáspolitikai, reformpedagógia, didaktika

Előadásom a huszadik századi olasz nevelésügyi panoráma kiemelkedő alakjára, a katolikus pap-nevelő Don Lorenzo Milani (1923-1967) pedagógiájára fókuszál. A fél évszázada elhunyt pedagógus az 1950-es évek végén a világ zajától távol eső, aprócska hegyi faluban, Barbiana-ban rendhagyó iskolát teremtett.

Célkitűzésem, hogy bemutassam és elemezzem pedagógiai nézetrendszerét, hitvallását, és betekintést nyújtsak iskolamodelljébe, melyet a megújítás szándéka ihletett. Kutatói szándékom a Barbiana-i iskola létrehívása okainak, Don Lorenzo Milani nevelési felfogásának, az „iskola” társadalmi funkciójáról vallott véleményének, közelebbről a Barbiana-i iskola működésére adott tanulói és közösségi válaszoknak a kritikai bemutatása, a szélesebb (oktatás)politikai összefüggések egyidejű vizsgálatával.

A kutatói kérdések megválaszolásának főbb kérdéskörei: az 1950-es évek oktatáspolitikai erőtere; a Barbiana-i iskola létrehozásához vezető megfontolások; Don Lorenzo Milani pedagógiai programja, pedagógusi szerepfelfogása és értékrendszere; az alkalmazott oktatásmódszertani újdonságok; a Barbiana-i iskola kulcsdokumentumának és üzenethordozójának („Lettera a una professoressa”, 1967) elemzése; az iskola működési jellemzői és jelentősége; pedagógiai üzenete.

A feltett kérdések megválaszolásához olasz nyelvű elsődleges forrásokat (pl. korabeli vonatkozó oktatásügyi jogszabályok; a Barbiana-i iskola említett alpmunkája; a Barbiana-i iskolában tanult egykori diákok visszaemlékezései) és másodlagos forrásmunkákat (pl. a második világháború utáni olasz oktatáspolitikára, az oktatási módszerekre vonatkozó szakirodalom) használtam fel. A kutatás analitikus jellegű, értelmező, a forráselemzés, tartalomelemzés és a szintetizáló elemzés módszerét alkalmazza.

Kutatásom fontosságát az adja, hogy az olasz oktatásügy fejezetei a neveléstudomány hazai művelőinek látókörébe kerüljenek, és szélesíteni szándékozom a korszakkal kapcsolatos ismeretek körét.

A kutatás eredményei azt bizonyítják, hogy Don Lorenzo Milani éles kritikával illette a korszak olasz iskolarendszerét, a hagyományos oktatási célkitűzéseket és pedagógiai nézeteket. Az „iskola” társadalmi funkciójáról vallott gondolatai újszerűnek számítottak Olaszországban. A Barbiana-i iskola diákjaival közösen írott pedagógiatörténeti jelentőségű dokumentum az olasz oktatási rendszert vette górcső alá, alapvető hibáira mutatott rá, és megoldási javaslatokkal szolgált. Don Lorenzo Milani iskolája unikális volt, kooperatív módszerei, szerepértelmezései, az elesettekhez történő odafordulása miatt. Vezérfonala, hogy az „iskolát” olyanná kell formálni, amely „kulcsot” ad az érvényesüléshez és a boldoguláshoz. A kutatás neveléstörténeti és didaktikai szempontból is jelentős, mert feltárja a múltat, árnyalja az olasz oktatásról meglévő eddigi ismereteinket.

**A szabadművelődés végnapjai,
avagy 1948-as hatalomátvétel jelei az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatásban**

Farkas Péter

Kulcsszavak: *szabadművelődés, koalíciós időszak, felnőttoktatás*

Az előadásom célja, hogy bemutassam azokat a politikai mozzanatokat, amelyek a koalíciós korszakon belül a szabadművelődés, mint az iskolán kívüli felnőttnevelés hivatalos irányzatát meghatározták. A kutatásom módszerei közé tartoznak azoknak az elsődleges forrásoknak felkutatása és bemutatása, amelyek a szabadművelődés irányító személyiségeitől, szervezeteitől, illetve a különböző pártoktól származnak, illetve olyan források felhasználása, mint például a korabeli sajtó témához kapcsolódó írásai, vagy azok a kiadványok, körlevelek értelmezése, amelyek a széles rétegeknek szóltak. Kutatásommal hozzá szeretnék járulni az 1945-1948 közötti felnőttképzés rendszerének, működésének minél mélyebb megértéséhez, s a levonható tapasztalatok a jelenbe való átültetéséhez, valamint tágabban nézve pedig a magyar művelődés és politika összefüggéseinek felismeréséhez kívánok új támpontokat adni. A második világháború után Magyarországon egy korlátozott demokratikus rendszer épült ki. A koalíciós időszak végére a művelődés, s ezen belül az iskolán kívüli felnőttképzés is a propaganda, illetve az agitációs politika szerves részévé vált, így a szabadművelődés keretein belül megvalósuló tanfolyamok, előadássorozatok elsősorban nem a hasznos, a „mindennapi élethez” kötődő információkat átadására koncentráltak, hanem egy „általános” politikai, gazdasági és társadalmi ismereteket próbáltak meg nyújtani. Ez természetesen nem nélkülözhetette – főleg a választások előtt - a különböző pártok kampányait sem. A baloldali pártok így a hatalom megszerzéséért a szabadművelődés területét is kihasználva kívánták a felnőtt lakosságának politikai, ideológiai „átképzését”. Mivel a művelődés „szerves” alakítói közé tartoztak az egyházak is, ebből adódóan a szabadművelődés az egyik legfontosabb területe lett annak a belpolitikai küzdelemnek, amelynek a végén a Magyar Dolgozók Pártja megszerezvén a hatalmat, kiépítette a diktatúrát, aminek az is a velejárója volt, hogy központosította a művelődést, s annak lehetőségeit is a szocialista társadalom kialakításához méretezte

A magyar felsőoktatás a CIA jelentéseiben²

Somogyvári Lajos

Kulcsszavak: CIA, hírszerzés, felsőoktatás, ötvenes évek

A magyar oktatástörténet-írás eddig még nem használta fel a titkosítás alól feloldott CIA-jelentéseket, melyek 2017 eleje óta online is elérhetőek. Előadásom az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség megalakulása (1947) és 1960 között feltárt forrásanyagon alapul, vagyis a hosszú ötvenes évekbe irányul. Magyarország nem kapott prioritást a hírszerző tevékenységben, ezen belül az oktatás-nevelés problémái még inkább háttérbe szorultak a politikai események mellett. Ezért különösen fontos, hogy a kis létszámú kelet-közép európai apparátus mit tartott rögzítésre és a döntéshozók számára megosztásra méltónak; illetve, hogy milyen információkhoz férhettek egyáltalán hozzá a hírszerzés dolgozói. A források közti szűrés munkáját elvégezve a következő tematikai fókuszok alakultak ki: a magyar iskolarendszer változásai, a felsőoktatás kérdései, az ifjúsági- és tömegszervezetek munkája, az akadémiai-tudományos szféra világa és a szovjet magyar cserekapcsolatok jellege. Ezekből választottam ki a felsőoktatást, ahol egyes intézményekre vonatkozóan (pl. az ELTE és Műegyetem) és általános témákban (pl. szelekció, képzettség) is találhatunk adatokat. A jelentések alapját képező források változatosak: a legtöbb esetben újságcikkeken, hivatalos határozatokon és adatszolgáltatásokon alapul, de találkozunk rádiós lehallgatásokkal, elvértve disszidensek (vagy az országon belül információkat közlő személyek) beszámolóival. Ez utóbbi esetekben nagyfokú a dokumentumok anonimizáltsága, tehát nem ismerjük a keletkezés körülményeit. 1956 fordulatot jelent a CIA Magyarországra vonatkozó politikájában: egyrészt az emigráló hallgatók és oktatók potenciális hírszerzési forrást jelentettek a szervezet számára, másrészt a forradalom felértékelte Magyarország jelentőségét a Nyugat számára. Előadásom bevezetés kíván lenni a hasonló iratok elsődleges megközelítéséhez és elemzéséhez.

Rendszerellenes hallgatói magatartásformák az NDK-ban az ötvenes években³

Polyák Petra

Kulcsszavak: *felsőoktatás-történet, hallgatói ellenállás, fegyelmezés*

A keletnémet felsőoktatás-történet legrészletesebben kutatott periódusa a második világháborútól a berlini fal felépítéséig tartó időszak. A kutatások legnagyobb része a szovjet megszállók és a Német Szocialista Egységpárt hatalomgyakorlásának módjaira, a felsőoktatás-irányítási és döntési mechanizmusokra, a felsőoktatás szovjetizálására, az ebből következő szervezeti transzformációs folyamatokra, illetve mindezekkel összefüggésben a hallgatók és a politika viszonyára koncentrált. Utóbbin belül az egyik legrészletesebben kutatott témakör a hallgatók rendszerellenességének, valamint az őket érő represszió formáinak vizsgálata, köszönhetően annak, hogy ötvenes évekbeli aktivitásuk a keletnémet társadalmi ellenállás kutatói számára sokrétűen feldolgozható, gazdag alapanyagot biztosít.

A keletnémet felsőoktatás-irányítás az egyetemek és főiskolák szovjetizálása során ugyanis az oktatók és hallgatók hosszútávú lojalitását vagy legalábbis politikai semlegességét a privilégiumok és szankciók kifinomult rendszerével igyekezett megteremteni, ugyanakkor amindennapi életbe durván beavatkozó, látványos indoktrinációs stratégiák sokszor ellenszenvet váltottak ki, és a hallgatók között számos esetben megmutatkoztak a párt elképzeléseivel szembeni tartózkodás és elutasítás jelei. Noha még az utóbbi években is születtek a témakör fehér foltjaira utaló sajnálkozások, az egyetemi-főiskolai hallgatóság és a hatalom mindennapi viszonyára vonatkozóan – a magyar kutatási helyzettel szemben mindenképpen – rendkívül sok eredmény született. Ezért előadásomban az elmúlt negyedszázadban a keletnémet hallgatói ellenállással kapcsolatos felsőoktatás-történeti irodalom megközelítésmódjait és fogalomhasználatát vizsgálom, utalva a magyar hallgatók magatartásának vizsgálatában való alkalmazás lehetőségeire is.

Közütatás, felnöüttoktatás szekció

Kié a polgári iskola? A polgári iskola társadalmi bázisának változása (1868-1947)

Fizel Natasa

Kulcsszavak: *polgári iskola, társadalmi háttér*

Kutatásom során a polgári iskola pedagógusainak professzionalizációját vizsgáltam 1868 és 1947 között Harold Wilensky szekvencia-elmélete és Andrew Abbott elmélete alapján. Ahhoz, hogy egy pedagógusképzés – jelen esetben a polgári iskolai tanító-, majd tanárképzés –szerkezeti és tartalmi változásait megértsük, elengedhetetlenül szükséges az alapintézmény, a polgári iskola előzményeinek, létrehozásának, identitás-változásának, tananyagszerkezetének, és nem utolsó sorban társadalmi bázisának változását is megismerni.

Jelen előadásomban ez utóbbi bemutatása a célom. Az iskolatípus előzményeit vizsgálva képet kapunk arról, hogy milyen megfontolásból, és mely társadalmi réteg számára vezették be ezt az új iskolatípust hazánkban, bár az 1868-as népoktatási törvény semmiféle kitéltet nem tartalmaz erre vonatkozóan. A későbbi tantervek közül néhány (pl. 1879, 1927) azonban hol érintőlegesen, hol részletesen, de kitér a „kié a polgári iskola?” kérdésre, valamint kutatásom során a kor számtalan oktatási szakemberének – pl. Csengery Antal, Schvarcz Gyula, Gyertyánffy István – véleményét is összegyűjtöttem erre vonatkozóan.

Kutatásom során a forráselemzés módszerét alkalmaztam, a szekunder források mellett primer forrásokat is felhasználtam, a Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny mellett például a Magyar Statisztikai Évkönyv adatait, amelyekkel igyekeztem objektív módon alátámasztani vagy cáfolni a polgári iskola társadalmi bázisában jelentkező, a kortársak által érzékelt változásokat. Hogyan változott a vizsgált időszakban a fiú- és lánypolgárikban a szülők társadalmi összetétele? Van-e összefüggés az iskolák számának változása és a társadalmi bázis változása között? Milyen szerepet játszott a polgári iskola évtizedeken át tartó identitáskeresése a szülők társadalmi összetételének változásában? „Polgárabb” volt-e a polgári iskola a felső népiskolánál? Előadásomban ezekre a kérdésekre fogok választ adni.

A szegedi bölcsészkar és papképző szeminárium hallgatói az 1930-as években

Dudok Fanni

Kulcsszavak: neveléstörténet, egyetemtörténet, hallgatói vizsgálat, felsőoktatás

Kutatásomban a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Bölcsészettudomány Kar rendes hallgatóit, valamint a szegedi Szeminárium hallgatóinak összetételét vizsgálom az 1930 és 1939 közötti időszakban. Az utóbbi évtizedekben számos történeti szociológiai kutatás vizsgálta a magyar felsőoktatási intézményeket és a hallgatók összetételét a két világháború közötti időszakban, így a budapesti (Biró és Nagy, 2012), a pécsi (Fekete, 2012), a debreceni egyetemek (Kerepeszki, 2014) és a szegedi tanárképző főiskola (Karády és Valter, 1990; Fizel, 2013) két világháború közötti hallgatói összetételét.

A kutatás célja a vizsgált intézmények hallgatói bázisának a feltárása, az eredmények összevetése más intézmények vonatkozó adataival. Legfontosabb kutatási kérdéseim a következők voltak: (1) a Bölcsészettudományi Karon és a Szemináriumban tanuló hallgatók számának eloszlása (és a nemek megoszlásának alakulása), (2) a hallgatók felekezeti hovatartozása, különös tekintettel az izraelita felekezeti hallgatókra, (3) a hallgatók gyámjának lakóhely szerinti megoszlása.

Kutatásom során kvantitatív adatelemzést, valamint forráselemzést végeztem. A vizsgálat elsődleges forrásait az SZTE Egyetemi Gyűjteményben, a Csongrád Megyei Levéltárban és a Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltárban található egyetemi hallgatói törzskönyvek, félévközi értesítők jelentették. Az így nyert adatokat a jubileumi évkönyvek és kari tanácsi jegyzőkönyvek vonatkozó adataival egészítettem ki.

Az eredmények azt mutatják, hogy az egyetem hallgatói létszámában csökkenés figyelhető meg, ezzel szemben a szemináriumi hallgatók létszáma ingadozó, melynek hátterében több tényező is áll. A nemek aránya folyamatosan változik a Bölcsészettudományi Karon, kezdetben magas női arány az évek múlásával csökkenést mutatott. Az izraelita hallgatók számában szintén megfigyelhető az erős és folyamatos létszámcsökkenés, azonban minden félévben az izraelita női hallgatók száma duplája volt a férfi hallgatók számának. A Szeminárium hallgatóinak szüleinek felekezeti hovatartozását figyelve szintén érdekes megállapításokat lehet tenni. Az előadás során bemutatom a szemináriumi hallgatók és az izraelita bölcsész hallgatók származási helyeinek alakulását, valamint a női hallgatók tanulmányainak jellemzőit a vizsgált időszakban.

Képződő oktatók az eredményes tanulás útján - egy felsőoktatási képzők képzése projekt tapasztalatai

Dina Miletta

Kulcsszavak: *képzők képzése, felsőoktatási szakmai továbbképzés, oktatói kompetencia-fejlesztés*

Az előadás egy andragógiai megközelítésű felsőoktatási képzők képzése képzési projekt (EFOP-3.4.3-16-2016-00014 A Szegedi Tudományegyetem oktatási és szolgáltatási teljesítményének innovatív fejlesztése a munkaerőpiaci és a nemzetközi verseny kihívásaira való felkészülés jegyében AP2 Komplex képzés és szolgáltatásfejlesztés, AP2_OKTIG_2_Tanulási eredmény alapú szemlélet megismerése és bevezetése az SZTE-n) megvalósítási tapasztalatai mentén bemutatja és elemzi a résztvevő oktatók tanulási motívumait és a 30 órás belső továbbképzés folyamatában elért tanulási eredményeit.

A kutatás a képzés szakmai dokumentumait elemezve vizsgálja és leírja az andragógiai tanulási környezet jellemzőit, módszereit, elemzi a képződő oktatók individuális tanulási céljait és elemzi a képzés tanulási folyamatában a képződő oktatók által megfogalmazott tanulási reflexiókat és az elért tanulási eredményeket.

A kutatás bemutatja egy képzők képzése típusú képzés tanítási-tanulási folyamatában a tanulási környezet és a tanulási motiváció hogyan járul hozzá az eredményes tanuláshoz, az oktatók szakmai és személyes kompetenciái fejlődéséhez - a képzési gyakorlatban mit jelent a tanulás mint változás?

*Nevelésfilozófia szekció***Ellen White nevelésfilozófiájának összehasonlítása a 19. század második felének és a 20. század elejének főbb amerikai pedagógiai irányzatainak nevelésfilozófiájával**

Végh József

Kulcsszavak: *USA neveléstörténet, nevelésfilozófia, Ellen White, John Dewey, gyermektanulmányozási mozgalom, Stanley Hall, kétkézi munka és szakképzés*

Ellen White (1827-1915) amerikai keresztény gondolkodó neveléstudományi munkásságával a magyar nyelvű neveléstörténeti kutatások eddig még nem foglalkoztak behatóan. Pedig a szellemiségét, pedagógiai és gyakorlati útmutatásait követő nevelési intézmények száma – az 1872-ben megnyílt első iskola óta – napjainkra körülbelül nyolcezerre nőtt és több, mint másfél millióan tanulnak ezekben az intézményekben. Összehasonlításképpen például a Waldorf intézmények száma ennek felét sem éri el. De nem csak a nagyságrend miatt érdemes megismerni White neveléstudományát, hanem azért is, mert a keresztény nevelésfilozófiákkal és a 19. század második felének főbb amerikai nevelési irányzataival összehasonlítva is számos olyan eredeti gondolatot fedezhetünk fel, amelyeket később a pedagógia tudománya megerősített, vagy amelyeket más, későbbi gondolkodók, irányzatok felismeréseként tartanak számon. Az első alkalommal 1903-ban megjelent *Education (Nevelés)* című művében a nevelés mibenlétének meghatározásakor a neveléstudomány, illetve nevelésfilozófia legalapvetőbb kérdéseit úgy válaszolja meg, hogy ezzel nem csak a keresztény pedagógiát különbözteti meg a szekuláris pedagógiáktól, hanem a keresztény szemléletű pedagógiai filozófiáktól és irányzatoktól is egyértelműen elkülöníti, megteremtve a „redemptive” pedagógia elméletének szerintem joggal paradigmaticusnak nevezhető keretrendszerét. A tanulmány emellett rámutat azokra a párhuzamokra, amelyek White gondolatai és a 19-20. század fordulója amerikai nevelési irányzatai között találhatók.

A képzelőerő szerepe Platón tanuláselméletében

Makk Gábor

Kulcsszavak: *tanulásfelfogás, képzelőerő, paradigmaváltás*

A huszadik század második felében a számítógépek megjelenése és a használatukkal együtt járó kognitív forradalom a pedagógia vonatkozásában életre keltette a napjainkban globálisan egyeduralkodóvá vált konstruktivista tanuláselméletet, melyet csak akkor értelmezhetünk kellőképpen, ha gyökereit Platónig vezetjük vissza. Az előző évi konferencián bemutattam, hogy a textualitás adaptálásával összefüggő kephalocentrista paradigmaváltás miként alapozta meg a léleknek mint mentális funkciók gyűjtőhelyének testetlen szubsztanciaként történő posztulálását az emberben és az ideatan értelmében a lélek testtől való dualista elválasztásával hogyan származhat valamennyi ismeretünk a megfelelő idea ismeretéből, amelyre a lélek testbe költözése előtt tett szert.

Egy-egy újabb mediatizációs technológia elterjedése, mint az írásbeliség vagy a digitalizáció nem csupán a gondolkodást formálta át, hanem a tanulás terén is paradigmaváltást eredményezett. Ahogyan az absztrakciót lehetővé tevő írásbeliség mint külső tároló színre lépésével a tanulás a reminiscencia elmélet tükrében visszaemlékezésre redukálódott, úgy szorult vissza a képzelőerő a mimézis teória fényében az illúziót keltő művészetet életre hívó perspektíva és fény-árnnal való modellálás adaptálásával. A textualitásban és az ábrázolásban végbement antik görög forradalom erőteljes kölcsönhatásba került Platón tanuláselméletével.

Ez a történeti kutatás a Ritoók Zsigmond által magyar nyelvre fordított Platón összes műveire támaszkodva azt kívánja vizsgálni, hogy az antik mediatizációs paradigmaváltás tükrében miként alakult a képzelőerő szerepe a tanulásfelfogásban, valamint mindez milyen módon függ össze a konstruktivizmus kialakulásával.

Kerényi Károly és Várkonyi Nándor kapcsolata

Hegedüs András

Kulcsszavak: *kapcsolati háló, „mesterek” együttműködése, gyenge- és erős kapcsolatok*

Kutatásomban a nemzetközileg is nagy jelentőségű vallástörténész, Kerényi Károly (1897-1973) és Várkonyi Nándor (1896-1975), a neves pécsi irodalmár, szerkesztő és könyvtáros kapcsolatát vizsgáltam. Megpróbáltam felderíteni, hogy a két világháború közötti időben milyen együttműködés alakult ki közöttük, illetve létezett-e viszonyukban bármiféle formalitás, vagy megmaradtak az informális eszmecserék szintjén.

Fentieken túl megvizsgáltam azt is, hogy Várkonyi és Kerényi milyen közös hálózatoknak voltak a részei, illetve saját kapcsolati hálójuknak voltak-e közös pontjaik. Ezen felül hosszú távú egymásra hatásukat is megkíséreltem felkutatni.

Kutatási módszerem a személyes- és publikus források tartalmi elemzésén, valamint a hálózatelméleti szakirodalmi források összevetésén és feldolgozásán alapult.

Felhasznált forrásaim a teljesség igénye nélkül: Bertók László: Várkonyi Nándor bibliográfia; Havasréti József: A „Táj” és a „Szellem” – Kerényi Károly és Pécs (1934-1940); Kerényi Károly: Halhatatlanság és Apollón-vallás; Miklóssy Endre: Túl a tornyon, melyet porbul rakott a szél: Magyar gondolkodók a XX. században; Várkonyi Nándor: Pergő évek, Szíriat oszlopai.

Kutatásom várható és reménybeli eredménye, hogy segítségével jobban megismerhetjük két nagy jelentőségű pécsi tudós munkásságát, valamint egymáshoz való viszonyuk is új megvilágításba kerülhet a hálózatelmélet alkalmazása révén.

Gyógyító nevelés? - Thomas Mann Varázshegyének pedagógiai aspektusai

Cseppentő Krisztina

Kulcsszavak: oktatástörténet, irodalompedagógia, pedagógiai utópiák

Thomas Mann A varázshegy című regénye a huszadik század egyik meghatározó irodalmi alkotása, melyet James Joyce Ulysses-éhez, valamint Marcel Proust Az eltűnt idő nyomában című művéhez szokás hasonlítani. A mintegy ezer oldalas szöveg 1924-es megjelenése óta folyamatosan széles körű recepciónak örvend. Az irodalomtudomány műfaji szempontból elsősorban idő- és társadalmi regényként, fejlődési, nevelődési regényként, illetve a típus ellenpéldájaként tartja számon. Maga a szerző a gazdag német hagyományú nevelődési regény, az ún. Bildungsroman modernizációjaként tételezi, "a huszadik század első harmadának európai lelki beállítódása és szellemi problematikái dokumentumának" tekinti (Einführung in den Zauberberg). Valóban igazi mentalitástörténeti kincsestár, melynek episztemológiai labirintusában megjelenik egy különlegesen fontos pedagógiai utópia, a humanista emberkép huszadik századi létmódja, illetve annak ellehetetlenülése.

Hogy a szövevényes alkotást posztmodern hipertextként értelmezzük, főszereplőjét, az univerzális tudás után kutató Hans Castorpot szó szerint „made for the internet” jelzővel illetik (Heilbuth, Anthony in: Encyclopedia of German Literature), talán érzékelteti, hogy ennek a majd százéves nagyregénynek lehet mondanivalója számunkra is.

Előadásomban történeti kontextusba ágyazva, pedagógiai nézőpontból vizsgálom meg, azzal a céllal, hogy új megvilágításban láttassam az irodalom és nevelés benne zajló kölcsönhatását. Interdiszciplináris vizsgálódásom fókuszában az a kérdés áll, hogy vajon hogyan viszonyul egymáshoz ebben az ellen?-nevelődési regényben gyógyítás és nevelés, illetve, hogy mennyiben képes egy klasszikus nevelési eszmény egy megváltozott, új társadalmi környezetben betölteni a szerepét.

*Nőnevelés szekció***Leányaink és fiaink - Nő, lány, gyermek Ernest Legouvé könyvében**

Maisch Patrícia

Kulcsszavak: *nőkép, lánynevelés, gyermekkép*

A 19. században bekövetkező politikai, technikai és gazdasági változások, többek között a felvilágosodás és az ipari forradalom következményeként, Európa-szerte társadalmi átalakulást is magukkal vonzottak, melyek a családi életre és szerepekre is hatást gyakoroltak.   j családmodell jelent meg, s a gyermekekről váló gondolkodás is formálódni kezdett. Az anya és az apa családban betöltött szerepe, a szülőség fogalma új jelentéstartalommal bővült, s a fi  k mellett a lányok taníttatására, illetve a „honle  ny  ” feladatokat is magában foglaló eszencialista n  k  phez váló illeszked  s  kre is egyre nagyobb hangsúlyt fektettek. Az 1800-as években   gy a szakelj  t  ban és az irodalomban is egyre népszerűbb témává vált a nevelés. Kutatásunk abból a hipot  z  sb  l indul ki, hogy e változások a korszak neveléssel foglalkozó irodalmában is lenyomatot képeztek, s hogy ezen műfajok a lányok nevelését és az anyák családban betöltött (nevelési) szerepét is hangsúlyozták, illetve pozitívan   t  lt  k meg.

Vizsgálatunk tárgyául Ernest Legouvé neveléssel foglalkozó munkáját, a *Leányaink és fiaink* (1877, fordításban: 1885) című elbeszélés-gyűjteményt választottuk, s vetett  k össze komparatív módon Szabolcs   va tartalomelemzési vizsgálatainak (1999) eredményeivel. A kutatás primer forrásának címe (leány)neveléstörténeti szempontból fontos üzenetet hordoz, miszerint a lányok nevelésére a fi  k  hoz hasonló figyelmet kell fordítani. Vizsgálatunk során olyan szempontokra voltunk kíváncsiak, mint hogy a haladó szellemiségű nevelést k  pvise  l   szerző hogyan vélekedik korának gyermekk  p  r  l, milyen tanácsokat fogalmaz meg a fi  k és lányok nevelését   l  t  en, milyen a családtagok közötti kapcsolati viszony, az anya családban betöltött szerepe, s hogyan mutatja be a nemek közúti egyenlőséget, illetve hogyan reflektál ezekre (ha reflektál).

A kutatás módszertani hátterét Szabolcs   va tartalomelemzési modellje adta. Választásunk azért esett e m  t  dusra, mert ez „lehetőséget ad szövegek, információegységek (...) »üzeneteinek«  feltérképezésére mennyiségi és minőségi elemzéssel.” (Szabolcs, 1999, 9), másrészt pedig, mert e szempontrendszer az objektív mérési eredmények validitása és reliabilitása tekintetében relevánsnak tartottuk. A kutatás szaktudományos hátterét a nőnevelés- és gyermekkor-történeti kutatások,   gy Kéri Katalin, Pukánszky Béla   s Szabolcs   va releváns munkái biztosították.

A tartalomelemzés részben igazolta hipot  z  s  nket, miszerint a korszak neveléssel foglalkozó irodalma nagy hangsúlyt fektet a lányok nevelésére, illetve kiemeli az anya szerepét a tan  l  s iránti motiváció kialakításában. Ugyanakkor a vizsgálati eredmények tükrében a fi  k oktatása arányait tekintve hangsúlyosabban van jelen, s a tan  l  si kudarcakat inkább külső tényezőknek tulajdonítja a szerző (például mert az anya nem elég motiváló), m  g a l  nyok  t inkább belső tényezőknek (inkább a játék   rdekl  ).

**Divat az oktatásban, oktatás a divatban - Divattervezők képzése a Magyar
Iparművészeti Főiskolán**

Szlama Gabriella Zsófia

Kulcsszavak: *divat, XX. század, divattervezés, Magyar Iparművészeti Főiskola, öltözködés, viselet*

A 19. század során az öltözködés a társadalmi hovatartozás reprezentációjának kiemelkedően fontos aspektusa volt: a gazdagság, a rang fitogtatása asszonyi feladattá vált. A Párizs és London által diktált divat mellett számos hazai szabó állt a hölgyek rendelkezésére, akik a legújabb módi viselésével szerették volna mutatni férjük gazdagságát (vagy éppen eltakarni annak ellenkezőjét). A század végéig két Váci utcai cég uralta az ország divatját, Alter és Kiss, valamint Monaszterly és Kuzmik határozták meg „Budapest utcáinak szabásvonalát”. A 20. század elején azonban az arisztokrácia igénye megnőtt a kifejezetten exkluzív darabok iránt, így a divathölgyek immár Stollnál és Áts és Tsa.-nál vetettek méretet. Az első divatáruház Holzer nevéhez fűződik, aki komoly exporttevékenységgel működő vállalatot hozott létre.

De hogyan válhatott valaki a divat diktátorává? Girardi József például Alter és Kiss segédjeként kezdte, majd 1882-ben tudott önálló céget alapítani, de gyakran „öröklődött a szakma” – Alter Antal vállalkozását unokaöccsének, Alter Eduárdnak adta át. A hazai divattervezés a 20. század első felében megváltozott, s immár felsőoktatási keretek közt lehetett elsajátítani annak alapjait. Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda átalakulásából született Iparművészeti Iskolában 1920-tól lehetett divat- és jelmeztervezést tanulni. Számos reform után 1946-tól Iparművészeti Akadémia néven nyitotta meg kapuit (két évvel később már Iparművészeti Főiskola), amelynek Textiltervező Tanszékéről kerültek ki a század divattervezői. Aki ezen pályán szeretett volna elhelyezkedni, annak öt éves képzés során a Ruhatervező tanszakot kellett elvégeznie.

Előadásomban a magyar oktatás- és divattörténet egy sajátos ötvözetét, a divattervezés fejlődését és állomásait szeretném bemutatni a Magyar Iparművészeti Főiskola ismertetésén keresztül.

Nőnevelés és feminizmus
A nők közép- és felsőfokú oktatásának reprezentációja
az osztrák–magyar feminista sajtóban

Czeferner Dóra

Kulcsszavak: középfokú oktatás, felsőoktatás, nők, feminista lapok, dualizmus, sajtóelemzés

Bár az Osztrák–Magyar Monarchia területén közzétett polgári-liberális, feminista folyóiratok és a mögöttük álló egyesületek igen fontosnak tartották a nők szavazati jogáért folytatott harcot, működésük során végig kiemelt szerepet szántak a nőoktatás problémakörének. Mindez már csak azért sem lehet meglepő, mivel a nyugat-európai nőmozgalmakhoz egyre inkább felzárkózó osztrák–magyar egyesületek vezetőségében (és persze tagságában) alapításuktól kezdve számos tanítónői képzettséggel rendelkező hölgyet találunk. Az 1893-ban Bécsben szervezett Allgemeiner Österreichischer Frauenverein [Általános Osztrák Nőegylet] elnöke, Auguste Fickert (1855–1910) lapkiadásban és az egyesületi jogsegélyszolgálatban vállalt feladata mellett élete utolsó hónapjaiig tanított különböző bécsi elemi iskolákban. Vagyis rendkívül pontos képpel rendelkezett az intézményes nőoktatás aktuális problémáiról. Az 1904-ben Budapesten alapított Feministák Egyesületének ügyvezető elnöke, Glücklich Vilma (1872–1927) szintén tanítónői képesítést szerzett, majd Fiumében vállalt állást mielőtt 1896-ban beiratkozott a budapesti egyetem matematika–fizika szakára.

Előadásomban a sajtóelemzés és a tartomelemzés módszerével vizsgálom, hogy az említett egyesületek hivatalos periodikái – A Nő és a Társadalom (1907–1913), valamint a Neues Frauenleben [Új Női Élet] (1902–1918) – miként reprezentálták 1907 és 1913 közötti számaikban a nők közép- és felsőfokú oktatását. Ezen belül a következő kérdésekre igyekszem választ keresni: Más témákkal összehasonlítva (szavazati jog, munkavállalás, prostitúció stb.) mennyire szántak hangsúlyos szerepet a szerkesztők a nőoktatás témakörének a lapok hasábjain? Véleményük szerint melyek voltak az osztrák–magyar oktatási rendszer megoldásra váró problémái a nők középfokú és egyetemi oktatása területén? Mely országok oktatási rendszere jelentett számukra pozitív példát? Miként hívták fel a tágabb közvélemény figyelmét a kérdéskör fontosságára, illetve arra, hogy a társadalom és a gazdaság mikro- és makro szinten is profitálhat a nőképzés minőségének javításából? A gyakorlatban a lapkiadás túl milyen eszközök álltak rendelkezésükre, amelyek segítségével – ha csak közvetve is – ők maguk is pozitív irányba befolyásolhatták a korszak nőoktatását?

Az előadásban az említett sajtótermékekből készített cikcrepertóriumom adatsorai mellett elsősorban levéltári forrásokra támaszkodom: egyesületi iratokra, a szervezetek vezetőinek bécsi és New York-i archívumokban őrzött személyi hagyatékaira.

**Leányok a szakképzésben
– A Pécsi Városi Női Felsőkereskedelmi Iskola 1912-1948 között**

Stummer Krisztina

Kulcsszavak: *leányoktatás, iskolatörténet, kereskedelmi szakoktatás*

Habár a leányok közel másfél évszázada részt vehettek intézményes keretek között az oktatásban, továbbra is meghatározó volt az a konzervatív megközelítés, hogy számukra szükségtelen a magasabb szintű ismeretekhez való hozzájutás. Széles rétegek vallották továbbra is, hogy a nők feladata a „hármasszerepkör” betöltése: feleség, anya, háziasszony.

A változó társadalmi és gazdasági igények, a kiszélesedő iskolarendszer és az emancipációs törekvések azonban lehetőséget teremtettek az oktatásba való egyre nagyobb mértékű bekapcsolódásra. A munkavállalás alapvető feltétele lett a szükséges szakképzettség megszerzése. Ez az elvárás tette igazán szükségszerűvé a szakképzés megszervezését Pécsen is. Az iskola megnyitása azonban a város lakosságát megosztotta.

Az intézmény működésének vizsgálata a leányok oktatási lehetőségei mellett iskolatörténeti és ezzel együtt helytörténeti perspektíváknak is utat nyit; így a téma értelmezési keretei több oldalról is behatárolhatók. A térbeli kereteket Pécs városa, ezen belül maga az intézmény adja. Az időbeli dimenzió az 1912 és 1948 közötti időszak.

A kutatás során a szakirodalmi áttekintést követően kerül sor a primer források feldolgozására, ezek forráskritikai vizsgálatára, összevetésére, majd következtetések levonására. Alapvetően kronologikus, diakrón megközelítésmóddal kerül bemutatásra az iskola ezen 36 éve.

A felhasznált források tekintetében elmondható, hogy kizárólag írott anyagok kerülnek felhasználásra. A szekunder irodalmak elsősorban a kortörténet (Romsics Ignác, Gyáni Gábor, Kövér György), kereskedelmi szakoktatás (Nagy Adrienn, Bódy Zsombor) és a nőkről alkotott kép (Kéri Katalin, Pukánszky Béla) feltérképezésében jelentenek fontos kiindulópontot.

A primer kútfők között az iskola értesítői és a korabeli sajtótermékek (Dunántúl, Pécsi Lapok), törvénycikkek és rendeletek nyújtanak felvilágosítást az intézmény működéséről és megítéléséről.

A kutatás célja, hogy az iskola indulásától egészen az államosításig megvizsgálja milyen fejlődésen ment keresztül az intézmény, milyen a tanulói összetétel: mely társadalmi rétegek írárták be ide gyermekeiket és hogyan ítélte meg a város lakossága az intézmény működését.

*Tankönyvkutatás szekció***A természettudományos ismeretek tanításának kezdetei a magyar elemi népiskolában
olvasókönyvek tükrében**

Méreg Martin

Kulcsszavak: tankönyvtörténet, recepciók hatásai, természettudományos tárgyak

A természettudományos ismeretek tanítása hosszú ideig nem tartozott az elemi oktatás alapvető feladatai közé. A reáliák mint a szakmákra előkészítő, praktikus ismeretek a 18. század második felében a német filantropizmus hatására kerültek be a német államokban intézményesülő népoktatási rendszerek tanterveibe. A magyar oktatásügyre, pedagógiai gondolkodásra és az olvasókönyvekre is elsősorban a német pedagógia recepciója volt jellemző a 18. és a 19. század folyamán. A legtöbb olvasókönyv ezért fordításon, átvételen alapul, speciális magyar vonatkozású tartalmakkal kiegészítve. A teljesség igénye nélkül ezúttal csak két kiragadott példán keresztül figyelniük meg a jelenséget. Lánghy István: „A’ Magyar Gyermek Barátja” és Edvi Illés Pál: „Első oktatásra szolgáló kézikönyv” című művei a 19. század elejéről származnak, mindkét mű megtalálható a Pécsi Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztálya keretében működő egykori püspöki könyvtárban, a Klimó Könyvtárban. Ezek a művek még német szerzők magyar viszonyokra alkalmazott adaptációjaként jelentek meg tanítók és tanulók használatára egyaránt. A természettudományos tárgyak népiskolai olvasókönyvekben való megjelenése ekkor úttörő jelentőségűnek számított. A forrásnak tekintett Friederich Philipp Wilmsen „Der deutsche Kinderfreund” című olvasókönyvének felfogásához hasonlóan ezek a művek is enciklopédikus igénnyel foglalják össze a népiskolai tudásátadás szempontjából fontos ismeretanyagot a korszak pedagógiai színvonalán didaktizált formában.

A kutatás egyrészt a recepciók hatásai kis mintán való elemzésére, másrészt a természettudományos tartalmak olvasókönyvekben való megjelenésének vizsgálatára irányul. Az oktatástörténeti kontextus felvázolásához a dokumentumelemzés módszerével először áttekintjük a korabeli oktatást szabályozó forrásokat (I. és II. Ratio Educationis). Ezután a német és magyar nyelvű olvasókönyvek szövegeinek összehasonlító elemzésével vizsgáljuk az adaptáció jelenségét, végül arra próbálunk választ találni, hogy milyen természettudományos tartalmak jelentek meg az olvasókönyvekben, illetve milyen formában közvetítették azokat. A kutatás előtanulmányként szolgál a fent bemutatott kérdéskörnek egy nagyobb mintán, az egész 19. századra kiterjedő vizsgálatához.

Ábrázoló geometria régen és ma

Hosszúné Papp Éva

Kulcsszavak: *ábrázoló geometria, reáliskola, tanterv, tankönyv, 1920-as évek*

Érdekes és hasznos tantárgy volt az ábrázoló geometria a régi idők középiskolaiban, amelynek elsajátításához sík- és térgeometriai ismeretek, térlátás, kreativitás, precizitás, rajzkészség és igényesség volt szükséges. Ma már csak csírájában találkozunk vele a matematika órákon (esetleg kiegészítő tananyagként) vagy más tantárgyba beépítve (pl.: rajz, technika), azonban a két világháború között még külön tantárgyként tanították a reáliskolákban. Abban az időben ugyanis elengedhetetlenül fontosnak tartották a műszaki értelmiségi képzés megalapozásának szempontjából.

Előadásomban szeretném ismertetni, hogy mit is tanítottak ennek a tantárgynak a keretében tantervek elemzése alapján, továbbá részletesen bemutatnám a reáliskola V. osztályos tankönyvét. Néhány problémán, feladaton keresztül pedig felvázolnám, hogy miért volt ennyire szintetizáló ez a tantárgy, konkrétan mit tanítottak az ábrázoló geometria tanórákon.

A Gardneri-képességterületeket megvizsgálva az ábrázoló geometria különösen alkalmas lehet a téri-vizuális és a matematikai-logikai képességterületek együttes fejlesztésére. Ezért arra is kerestem a választ, hogy ezek az ismeretek a mai oktatásban hol szerepelnek, szerepelnek-e egyáltalán, illetve a valós életben hol van szükség ezekre az ismeretekre. Az informatikai alkalmazások pedig új távlatokat nyitnak az ábrázoló geometria felhasználására.

Így előadásommal szeretnék hozzájárulni – a magam szerény módján – a matematika oktatás megújítását célzó, napjainkban zajló, társadalmi, szakmai diskurzushoz.

Történelemtankönyv-választás a Dunántúl állami középiskolaiban (1867-1948)⁴

Molnár-Kovács Zsófia

Kulcsszavak: *tankönyvhasználat, tankönyvválasztás, iskolai értesítő, dualizmus, történelemtankönyv*

Egy adott korszak tankönyveinek többszemponútú vizsgálata elsősorban maguknak a tankönyvi köteteknek a kézbevétele, alapos áttekintése, részletes elemzése révén lehetséges. Ugyanakkor, ha arra is kíváncsiak vagyunk, hogy e tankönyveket kik, mikor, hol és milyen körülmények között használták, akkor a rendelkezésre álló források és lehetőségek már korlátozottabbak. A dualizmus korát tekintve, s azon túlmutatva a hazánkban mintegy száz éven keresztül – egészen az 1940-es évek második feléig – tanévről tanévre megjelenő iskolai értesítők, illetve az azokban közzétett tankönyvjegyzékek kiterjedt vizsgálatával a tanintézményi tankönyvhasználati szokások behatóan feltárhatók.

Jelen vizsgálat célja elsősorban annak demonstrálása, hogy az iskolai értesítőkben fellelhető tankönyvjegyzékek adatai milyen lehetőséget nyújtanak a történeti tankönyvhasználat-vizsgálatok elvégzésére. A forráselemzés módszerével ezért megvizsgáljuk, hogy kiemelten a dualizmus korában –, illetve folytatólagosan a két világháború közti időszakban is (egészen 1948-ig) – a dunántúli állami középiskolák felső évfolyamaiban az újkor tanításához mely egyetemes történelemtankönyveket használták, illetve a vizsgált intézmények tankönyvhasználatát közt milyen párhuzamok azonosíthatók. A vizsgálat során tehát elemzés alá vonjuk a dualizmus korában a Dunántúlon működő 6 állami főreáliskola (Sopron, Pécs, Győr, Székesfehérvár, Esztergom, Szombathely) és 4 állami főgimnázium (Kaposvár, Zalaegerszeg, Szekszárd, Szentgotthárd) értesítőit, azok tankönyvekre vonatkozó adatait.

Az iskolai értesítők mellett az elemzés elvégzéséhez kiemelt (szak)irodalmi forrást jelentett: MÉSZÁROS István (1988) munkája („Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996-1948”), a millennium idején született középiskola-történeti áttekintések (például KÁRPÁTI, 1896; KAPOSVÁRI EMLÉKKÖNYV, 1913), valamint az 1980-90-es évek iskolatörténeti tanulmányai, monográfiái (például ZENTAI, 1990; ZSOLDOS, 1983).

Az iskolai értesítők elemzésével végzett hazai tankönyvhasználati vizsgálatok száma kevésnek mondható. E tekintetben kiemelkednek ALBERT Gábor (2012a, 2012b, 2017) kutatásai („A Mika-Marczinkó tankönyvek”, „Piaristák történelemtankönyvei, piaristák tankönyvválasztása”, „Történelemtankönyvek a budapesti fiú-középiskolákban Klebelsberg Kuno minisztersége idején”).

Az értesítőkben fellelhető adatokat elemezve szembetűnő, hogy mind a főreáliskolák, mind pedig a főgimnáziumok berkein belül a dualizmus első felében 2 szerző történelemtankönyvét használták előszeretettel a 6. és 7. osztályban: Vaszary Kolos és Varga Ottó munkáit. A dualizmus második felében pedig Mika Sándor tankönyve („Világtörténet”) veszi át a főszerepet. A két világháború közti időszakot tekintve az állami főreáliskolákban a „Mika-tankönyv”, illetve átdolgozásainak („Mika-Szabó” és „Mika-Marczinkó” kiadások) népszerűsége tovább folytatódott, míg az állami főgimnáziumok tankönyvválasztása heterogén képet festett.

Nőkép a kommunista időszak magyar történelemtankönyveiben

Szabó Hajnalka Piroska

Kulcsszavak: *kommunista diktatúra, tankönyvelemzés, tankönyv mint politikum, nőtörténelem, nőkép*

Kutatásom során az 1950-es és 1960-as évek magyar általános iskolai történelemtankönyveinek nőképét, illetve nőkkel kapcsolatos témáit vizsgálom. A vizsgálat célja egyrészt a korszakban megjelent általános iskolai történelemtankönyvek női dimenziójának elemzése, másrészt pedig a tankönyvekben megtalálható nőképpel kapcsolatos, elsősorban ideológiai háttérű sztereotípiák feltérképezése.

A vizsgálat alaphipotézisének kiindulópontját a diktatórikus államberendezkedés által megkövetelt „új szocialista embertípus” létrehozásának kíváncsi/elmélete jelenti. Az „új embertípus” kategóriáján belül – az „állami feminizmus” ideológiájának részeként – egy „új szocialista nőtípus” megalkotása is a célok között szerepelt, amely elképzelés a feltételezésem szerint a történelemtankönyvekben is tetten érhető.

A kutatás fókuszában a tankönyvek ideológiai funkciója áll, amely egy ideológiai-kritikai, illetve oktatáspolitikai szempontú elemzést tesz indokolttá. A tankönyvelemzés kutatómódszertani koncepciójának alapját a Gerd Stein által kidolgozott tankönyvelemzési modell jelenti, amely a tankönyvet mint politikai eszközt vizsgálja és elemzi (DÁRDAI, 2002: 56-57). A tankönyvelemzés tartalmi súlypontjainak vizsgálata során kvalitatív tartalomelemzést, illetve deskriptív-hermeneutikus elemzési módszert, ezen belül pedig metaforaelemzést alkalmazok.

A kutatás legfontosabb forrásbázisát a Tankönyvkiadó Vállalat által kiadott – és kötelezően használt – általános iskolai történelemtankönyvek, illetve a korszak tantervei jelentették. A szakirodalmi háttérét pedig egyrészt a nőtudományok (Women's Studies), ezen belül is a nőtörténelem és a feminista/gender pedagógia, másrészt a tankönyvelemzés elmélete adta.

A vizsgálat eredményei előreláthatóan igazolni fogják hipotézisemet, miszerint a szocialista dolgozó nő típusa/karaktere hangsúlyos szerepet kap a kommunista államberendezkedés történelemtankönyveiben.

További kutatásaim középpontjában a rendszerváltozás után megjelent történelemtankönyvek vizsgálata és elemzése áll. Legfőképpen arra keresem a választ, hogy igazolható-e az a feltételezés, amely szerint a kommunista-szocialista állam tanterveiben megjelenő „dolgozó nő” típusa eltűnik a korszak történelemtankönyveiben, és helyét átveszi az évezredek óta szinte változatlanul továbbélő tradicionális nőeszmény (PUKÁNSZKY, 2007:562).

Tankönyvengedélyezési eljárások külföldön

Márhoffer Nikolett

Kulcsszavak: *külföldi tankönyvellátás, tankönyv-engedélyezés, minősítő raszterek*

Az UNESCO által 2005-ben kiadott tankönyvekkel és taneszközökkel kapcsolatos stratégiai útmutató többek között azt tűzte ki célul, hogy 2015-re a tanulók tanulási igényeiknek megfelelő taneszközökből tanulhassanak. (Dárdai – Dévényi – Márhoffer – Molnár-Kovács, 2014) A kutatás középpontjában a külföldi – elsősorban európai – tankönyvellátás, azon belül a tankönyvek engedélyezésére vonatkozó előírások állnak. A tankönyvengedélyezési eljárások menetének különös figyelmet érdemlő pontja a tankönyvminősítés, a tankönyvek értékelésére szolgáló raszterek.

Európában nincsen egységes oktatáspolitikai, ennek megfelelően egységes tankönyvpolitikáról sem beszélhetünk. A tankönyvellátást elsősorban az határozza meg, hogy az adott nemzet oktatáspolitikája centralizált vagy decentralizált keretek között működik-e. (Koller, 2001; Koller, 2012) Karlovitz János ezen túlmenően három tankönyvellátási modellt különít el, amely szerint létezik központi tankönyvellátás, szabad tankönyvpiac és szabályozott tankönyvpiac. (Karlovitz, 2000) A vizsgálat egyik célja, hogy röviden összefoglalja, hogy az elmúlt két évtizedben milyen jelentős változások történtek a tankönyvellátásban, az egyes országokban. A vizsgálat másik célja, hogy összegyűjtse, összehasonlítsa és elemezze az egyes nemzetek tankönyvminősítő szempontjait.

A közelmúlt nemzetközi tankönyvelméleti kutatásainak egyik fő konklúziója, hogy a tankönyvek elsősorban tartalmi, érthetőségi szempontok mentén kerülnek elemzésre, és az empirikus, gyakorlati kipróbáláson alapuló vizsgálatok csak elvétve jelennek meg. (Dárdai – Dévényi – Márhoffer – Molnár-Kovács, 2015) Kérdésként fogalmazható meg, hogy az egyes országok a tankönyvengedélyezési eljárás során mennyiben követik azt a szakmai igényt, amely szerint fontos a tankönyveket gyakorlati kipróbáláson alapuló vizsgálatok alá vetni.

A vizsgálat módszerei elsősorban a dokumentumelemzésre támaszkodnak, amely során az egyes országok tankönyvi jogszabályai, tankönyvjegyzékei és a róluk beszámoló szakirodalom kerül elemzésre.

*Inklúzió szekció***Hátrányos helyzet-iskola-pedagógus**

Verebélyi Gabriella

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, pedagógus attitűd, inklúzió

Az előadás/tanulmány anyagát azoknak a pedagógusok által írt esetbemutatóknak a meta-analízise adja, amelyek 'A hátrányos helyzet hatása a képességek fejlődésére' című kurzus keretén belül készítették a gyakorlatban dolgozó óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, szociálpedagógusok.

Már közel 30 éve folyik az a munka, melynek célja, hogy a magyar köznevelésben is megjelenjen a fejlesztő-differenciáló szemlélet a pedagógusok munkájában. Ezt a szemléleti megközelítést várja el a társadalom is, amikor a nevelés-oktatás terén joggal követeli a multikulturalitás és inkluzivitás megjelenését nevelési intézmények falain belül és kívül is. A gazdasági folyamatok társadalmi leképeződéseivel: az elszegényedő és szegény családok számának folyamatos növekedésével, egyre több olyan gyermek van jelen a köznevelési intézményekben, akiknek a családja nem tudja biztosítani a gyermeke számára az iskolai elvárásokhoz szükséges képességek megfelelő szintű és ütemű fejlődését. A 2017-es KHS adatok alapján, csak a hat éven aluli gyermekek közel 47%-a él szegénységben. Így várható, hogy egy-egy osztályon belül erősen eltérő képességstruktúrával rendelkező gyermekek fognak megjelenni, és ezek az egyéni eltérések egyre differenciáltabb pedagógiai megoldásokat kívánnak meg.

Az előadás /tanulmány azt mutatja be, hogyan vélekednek a pedagógusok a hátrányos helyzetű tanulókkal való közös munkáról: milyen sikereik/ kudarcaik voltak/vannak a pedagógiai munkájuk során. A meta-analízis pedig azt is megmutathatja, hogy sikerült-e/ megvalósult-e a pedagógiai szemléletváltás, mely szükséges feltétele a multikulturális és inkluzív nevelés/társadalom megszületésének.

Ez a társadalmi probléma új megoldásokhoz vezető utak keresését sürgeti, és a jelenlegi kevésbé reflektív, kevésbé eredményes pedagógiai munka újratervezését kívánja meg.

Az iskola elengedő ereje

Karlowits-Juhász Orchidea

Kulcsszavak: szociálpedagógia, gyermekvédelem, lemorzsolódás, hátrányos helyzet, kvalitatív kutatás

Előadásomban egy 2017-ben lefolytatott, 12 interjúra épülő kvalitatív kutatás módszertanába és eredményeibe nyújtok betekintést.

A 18 éves, nehézsorsú, állami gondozott fiú teljes életútját rögzítő, közel 20 órányi hanganyag egy olyan világba kalauzol el minket, amely általában csupán ritkán és felületesen válik láthatóvá a többségi társadalom számára. A periférián való lét megdöbbentő képei mögött egy olyan sajátos – interjúalanyomon túlmutató – életvitel és értékrend bontakozik ki, amelynek megértése és elfogadása nélkül nehezen képzelhető el érdemi pedagógiai, szociálpedagógiai munka.

Interjúalanyom, Laci számára saját történetei teljesen hétköznapiak. Hétköznapi, ha egy anya gyorskötőzővel lekötözi páréves gyerekeit, hétköznapi, ha valaki közönség előtt szexel, hétköznapi, ha valaki üvegszilánkkal vagdossa a testét, ahogy az is hétköznapi, ha valaki felakasztja magát.

Lacit kedvelhetjük, szánhatjuk, utálhatjuk, azonban egy biztos, valamilyen érzést kiváltanak bennünk „hétköznapi” történetei. Talán örömmel és megnyugvással tölt el minket, hogy mi jobb helyre születünk, mint ő. Talán ellenszenvet vagy akár undort kelt bennünk egy-egy sztorija, mert annyira elfogadhatatlan a saját hétköznapijaink szűrőjén keresztül nézve. De az is lehet, hogy Laci történetének megismerése, befogadása hozzásegít minket annak felismeréséhez, hogy az ember életvitelét, viselkedését, szemléletét mennyire meghatározhatja a családi szocializáció vagy annak hiánya.

Kutatási eredményeim szóbeli/írásbeli közléseivel nem titkolt célom, hogy nyitottságra, megismerésre és nézőpontváltásra ösztönözzek, mivel meggyőződésem, hogy pedagógusként, szociálpedagógusként mindegyikünk van ahhoz, hogy megérthessük a periférián élő, deprimált gyerekek, fiatalok attitűdjeit, viselkedését, életvezetését és iskolához való viszonyulását.

Jelen előadásom fókuszába az interjúalanyom által látogatott (és elkerült) közoktatási intézmények valóságát, „az iskola elengedő erejét” állítom. Miközben betekintünk a narratívákra épülő sorsrajz iskoláiba, elkerülhetetlenül körvonalazódik a tény: ez a fajta intézményi/intézményrendszeri gyakorlat nemcsak Laci életében hagyott hiátusokat, hanem ösztársadalmi szinten is beláthatatlan következményeket vonhat maga után.

Minden kulcslyuk mögött egy dráma

Lőrincz Andrea

Kulcsszavak: gyermekvédelem, általános iskola, integráció-szegregáció

Metaforaelemzésre épülő tudományos kutatómunkám középpontjában az állami gondozott fiatalok iskolareprezentációjának vizsgálata áll. Antropológiai jellegű kvalitatív kutatásom a gyermekotthonban megvalósuló résztvevő megfigyelésen és az intézményben élő 15 általános iskolás fiatallal készített mélyinterjúk anyagán alapszik. A korábbiakban ezen a terepen végzett kutatási tevékenységeim során szerzett tapasztalataim és a fiatalokkal kialakított személyes viszonyom motivál arra, hogy újabb és újabb témák fókuszba helyezésével ismerjem meg az életüket, és ismertessem azt meg azzal a világgal, mely őket többnyire előítéllettel szemléli.

Az interjúk elemzése során a valós szövegekben előforduló metaforák szisztematikus beazonosítása, elemzése történik. A metaforák egy, a verbalizált szövegnél magasabb szintű kognitív képződményként kerülnek megvizsgálásra. A konkrét nyelvi képződmények és a nyelvi metaforák egymást kiegészítve mutatnak a teljesség felé, és ennek köszönhetően megvalósítható a témával kapcsolatos mélyebb érzések és vélekedések feltérképezése is.

Kutatásom célja, hogy a LAKOFF és JOHNSON (1980) által megalapozott „standard fogalmi metaforaelméleten” alapuló interjúelemzési módszerrel feltárjam az állami gondozott fiatalok életének egy újabb szegmensét. Szeretnék belesni az iskolakapuk és a tantermek kulcslyukain, és a gyerekek/fiatalok szemével leképezni az iskola jelenségvilágát, hozzájárulva ezzel ahhoz, hogy az iskoláról alkotott képük rendszerezett formában megragadható legyen.

Előadásomban azokat a metaforákat kívánom bemutatni és röviden értelmezni, amelyek leginkább jellemzőek voltak a diákok elbeszélései során. A metaforavizsgálat eredményeinek szintetizálásával igyekszem meghatározni és beazonosítani azt az atmoszférát, amely napi szinten körülveszi az iskolában a diákokat, s amely talán nem is tudatosodik, de tudat alatt minden reggel, az iskolába való belépéskor magába zárja a diákokat.

Családok átmeneti otthonaiban lakó szülők és gyermekeik iskolai kudarcai

Zombai Tamás

Kulcsszavak: iskolai kudarcok, szocializáció, felzárkóztatás, motiváció

A PISA-vizsgálatok reprezentálják, hogy milyen szoros korreláció áll fenn a középiskolai tanulók iskolai eredménye és szociális háttérük között. 2000-ben, a 15 éves tanulók teljesítményét felmérő nemzetközi kutatás eredménye valósággal sokkolta a hazai közvéleményt. Rávilágított arra, hogy a magyar tanulók felkészültsége elmarad a nemzetközi átlagtól, és arra is fény derült, hogy Magyarországon határozza meg legjobban a szülők iskolai végzettsége a tanulók teljesítményét. Hol kezdődnek az egyenlőtlenségek? Nagy József már 1980-ban felhívta a figyelmet, hogy míg egy adott iskolai évfárat tanulói között a naptári életkor szerinti különbség maximum egy év, addig ez mentális életkorban kifejezve több mint öt év, a szociális életkort tekintve pedig hat évnél is nagyobb fejlettségi különbségekről beszélhetünk. (Nagy 2003) Ebből következik, hogy a legnagyobb fáziskésésű tanulóknak átlagos fejlődési tempó esetén két és fél, illetve három többletévre lenne szükségük, hogy az évfárat átlagát elérjék. Miközben a diákok egy része a rendszeres otthontanulásnak is köszönhetően folyamatosan továbbfejlődik, a tanulók harmada-negyede a negyedik-hatodik évfolyamtól végletesen leszakad. Huszonöt évre visszamenően tanulmányoztam az egyik fővárosi családok átmeneti otthonában élő szülők iskolázottsági adatait. A szolgáltatást igénybe vevő 178 felnőtt közül összesen kettő volt diplomás. A helyzet jótányit sem javult az eltelt évek alatt. A 18 évesnél idősebbek korosztály tagjainak 10 százaléka kevesebb, mint 8 osztály; 74%-a maximum befejezett általános iskolai végzettséggel bírt 2018. év elején. Ugyanebbe az intézményben az elmúlt negyedszáz évben egyetlen nappali tagozatos gimnazista sem fordult meg. Természetesen előfordulhat olyan eset, hogy egy család akkor veszi igénybe az átmeneti gondozást, mikor gyermekük még nem érintett a továbbtanulásban. A törvény szerint maximum másfél évig lehet ebben az intézménytípusban tartózkodni, a fiatalok teljes iskolai karrierjére nincs rálátás. A meginterjúvott szociális munkások három gyermeket említettek, akiről feltételezték, hogy szülei később gimnáziumba írátták. Hármát a több százból. Hipotézisem szerint a szülők beletörődnek és elfogadják az egyenlőtlenségek jelenlegi szintjét, és ez az elváráshiány egyben a jogérvényesítés igényének hiányát is jelenti.

*Szakképzés I. szekció***Kárpátalja pedagógiai szakoktatásának evolúciója
(a XIX. század második fele és a XX. század első fele között)**

Csoóri Zsófia

Kulcsszavak: *Kárpátalja, pedagógiai szakoktatás*

Kutatásunk időszerűségét indokolja, hogy az Ukrajna oktatási rendszerének reformja elképzelhetetlen a múlt tapasztalatainak alkotó felhasználása, újraértelmezése nélkül.

Kárpátalján a tanítóképzés alakulása szoros összefüggésben állt az objektív körülményekkel, nevezetesen azzal, hogy ez a régió a XIX. század második fele és a XX. század első fele között egymást követően több államhoz is tartozott: az Osztrák-Magyar Monarchiához, a Csehszlovák Köztársasághoz, Magyarországhoz.

A kutatás célja: a kárpátaljai pedagógiai szakoktatás neveléstörténeti vizsgálata a XIX. század második fele és a XX. század első fele közötti társadalmi viszonyok tükrében. A kutatás módszere az elsődleges- és másodlagos források elemzése. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár fondjainak, továbbá két könyvtárban (Országos Széchényi Könyvtár és az Ungvári Nemzeti Egyetem Könyvtára) fellelhető könyvészeti anyagnak és pedagógiai folyóiratok széles körének vizsgálatára vállalkoztunk.

A XIX. század második fele és a XX. század első fele közötti kárpátaljai pedagógiai szakoktatás fejlődésének vizsgálata lehetőséget nyújtott konkrét következtetések megfogalmazására. Kárpátalja olyan régió, amely Kelet- és Nyugat-Európa határán terül el. Történelme során sokféle politikai, gazdasági, kulturális, oktatási változást ért meg. Mindez rányomta bélyegét az oktatási rendszerre valamint a pedagógiai szakoktatásra is. Az eddigi kutatás eredményei bizonyítják, hogy Kárpátalján a tanítóképzés a megjelölt időszakban meghatározott szakaszokat tett meg.

A régió a XIX. század második fele és a XX. század kezdete között az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. A vizsgált időszakban Kárpátalja területén három intézmény foglalkozott tanítóképzéssel: két tanítóképző Ungváron (férfi és női), mely a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegyehez tartozott, és egy állami tanítóképző intézet Munkácson. A trianoni békeszerződés értelmében Kárpátalját az Osztrák-Magyar Monarchiához csatolták. A Csehszlovák Köztársasághoz csatolt területeken az összes állami magyar tanítóképző intézet megszűnt, illetve szlovák tannyelvűvé vált. 1939-1944 között a háborús európai helyzetben Kárpátalja újra magyar fennhatóság alá került. A munkácsi állami és a két ungvári görög katolikus képzőben az 1938/39-es tanévben beindultak a líceumi osztályok az 1938:XIII. tc. értelmében. A vesztes második világháborút követően Kárpátalját a Szovjetunióhoz csatolták és ezzel egyúttal elkezdődött a pedagógiai szakoktatásban egy új történelmi korszak.

A kutatás bizonyítja, hogy Kárpátalján a pedagógiai szakoktatás evolúciója a XIX. század második fele és a XX. század első fele között az akkori európai politikai, gazdasági, kulturális, oktatási folyamat szerves része volt.

Kutatásunkban kiemelt vizsgálati területként jelenik meg a tankönyvírók által ajánlott internetes tartalmak és a hozzájuk kapcsolódó instrukciók közös tartományaként értelmezett „hibrid” tankönyvi réteg és ennek a tankönyvkészítők által megcélzott, illetve az instrukciókban ténylegesen kifejezésre jutó szerepe.

Az 5. osztályos kísérleti erkölcsstan tankönyv - számos progresszív vonása ellenére - annak is egy múló példája volt, hogy a tankönyvek egy sajátos, eddig kellően nem reflektált rétegében - az internetes tartalmak és a hozzájuk kapcsolódó instrukciók pedagógizált rétegében - hogyan

jelenhet meg az internetes hivatkozások minden leckére kiterjedő, következetes megléte által a korszerűség tüneti szinten, s miként élhet ugyanakkor tovább egy tartalmi bővítésben gondolkodó, konzervatív és kritikátlan szemléletmód, gondolkodtató, problémamegoldó és kritikai szempontokat megjelenítő feladatok nélkül, didaktikai szempontból szakszerűtlen instrukciókkal. Az átdolgozás azonban a vázolt koncepcióhoz való illeszkedés jegyében lényegében kiküszöbölte az említett problémákat.

A munka hozadéka - az elvégzett összehasonlításon túl - a tankönyvkritika és a tankönyvfejlesztés összefüggésének egy konkrét, pedagógusképzési szempontból is hasznosítható elemzési módszerének és példájának bemutatása.

A szakképzési rendszerben bekövetkezett változások a rendszerváltástól napjainkig

Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda

Kulcsszavak: *szakképzés, átalakulás, szakképzés-történet*

A gazdaság mozgatórugója a piacon felmerülő kereslet és annak kielégítése. A gazdaság szereplői akkor tudják a piac igényeit kielégíteni, ha a nyersanyag mellett minőségi szakértelemmel rendelkező munkaerő is a rendelkezésükre áll. A termelési technológia és a gazdasági környezet változásaira a vállalatok/vállalkozások hatékony reagálásának kulcsa a munkaerő. Az új típusú munkaerő korszerű szaktudással rendelkezik, képes új ismereteket önállóan elsajátítani, készségekre szert tenni. A sokoldalú szakember képzése a szakképzést folytató középfokú oktatásban kezdődik, majd a munkahelyen vagy a felsőfokú oktatási intézményekben folytatódik.

A piacgazdaság fejlődésével és növekedésének következtében a középfokon oktatható szakmák szakmaszerkezete néhány év alatt a gazdaság igényeit figyelembe véve többször és radikálisan változott. Az előadás célja áttekinteni a rendszerváltástól napjainkig a szakképzésben bekövetkezett átalakulásokat, különös tekintettel a szakközépiskolai/szakgimnáziumi intézményi struktúrára, a jogszabályi háttérben történt módosításokra és a gazdaság igényeinek kielégítésére vonatkozóan.

Az áttekintés elkészítését két, igen aktuális probléma indukálta: 1. Az Országos Képzési Jegyzék és a Szakmai és vizsgakövetelmények folyamatos változásait egyre nehezebb mind intézményi, mind munkáltatói mind pedig kormányzati oldalról nyomon követni. Ugyanakkor a különböző OKJ szerint kiadott bizonyítványokat meg kell tudni feleltetni egy jelenlegi szakmának vagy munkahelyi besorolásnak. 2. A felnőttoktatás egyre szélesebb körű elterjedése felkeltette a tanulók azon igényét, hogy a már megszerzett végzettséget az új tanulmányokba be lehessen számítani. Csak a korábban érvényben lévő törvények, rendeletek és szakmaszerkezet széleskörű ismeretének birtokában lehet a korábbi szakmákat a mai érvényben lévő szakképesítésekkel a leghatékonyabban azonosítani.

A szakképzés közel harminc évi történetének felvázolása az adott időszakban hatályos törvények, rendeletek alapján történt. Emellett elsődleges forrásként szolgáltak a Székesfehérvári SZC Jáky József Szakgimnáziuma és Szakközépiskolájának irattárában fellelhető a korabeli törzslapok és vizsgajegyzőkönyvek.

A történeti feltárás eredményeként a vizsgált korszakban három olyan csomópont határozható meg, amikor a szakképzésben jelentős – gyökeres átalakulás történt, ami hatással volt a szakképzést folytató intézmények működési feltételeire is, nemcsak az iskolák szakmaszerkezetére. Az előadásban e három csomópont kerül részletesen bemutatásra. A kutatás eredményeként nyilvánvalóvá válik az is, hogy az említett problémák csupán kompromisszumok kötésével oldhatók meg.

Szakképző iskolások céljainak és tanulási motivációjának kapcsolata

Sütő Éva

Kulcsszavak: szakképző iskola, tanulási motiváció, osztálytermi környezet

A teljesítménykényszer nagy terhet ró az emberek vállára. A felnőtteknek a munkahelyen kell helyt állniuk, a tanulóknak pedig az iskolában kell a követelményeket teljesíteniük. A diákság egy szegmense – ők azok, akik szakképző iskolába/szakgimnáziumba járnak – nem érzik ezt a terhet, náluk a tanulási motiváció alacsony szintje tapasztalható. A pedagógusokra hárul tehát a feladat, hogy ezeket a diákokat bevonják az osztálytermi történesekbe. Akár a saját tantárgyuk megszerettetése, akár a motiválás érdekében alkalmazott stratégiák változatos felhasználása révén.

A mikrokutatásban a szakképző iskola 9-10. évfolyam tanulói vesznek részt, mert náluk tapasztalható a legnagyobb a mértékben a tanulási motiváció hiánya. A kérdőív zárt és nyílt kérdéseinek összeállításánál Fejes (2015) által kifejlesztett kérdőívtételek szolgálnak alapul.

A kapott eredmények remélhetőleg választ adnak arra, hogy az iskola, az osztálytermi környezet milyen mértékben befolyásolja a tanulási motivációt, melyek azok a tényezők, amelyek jobb teljesítményre sarkallnak, az adott tantárgy tanulására ösztönöznek, és mely faktorok azok, amelyek a diákokat a tanulást kerülő célok felé irányítják. Választ kapunk továbbá arra, hogy a diákok az elsajátítási célokat vagy inkább a viszonyító célokat preferálják a középfokú oktatási intézményekben eltöltött éveik alatt.

"Egy ösztöndíjat a mérnökeinknek"

Rapali Vivien Regina

Kulcsszavak: *műszaki tudományok, mérnökség, Klebelsberg, Horthy-korszak, ösztöndíjrendszerek*

A két világháború közötti elitképzésre irányuló oktatáspolitikai célkitűzései között szerepelt a fiatal szakemberek külföldön történő szakmai tapasztalat szerzése. E téren előnyt élveztek a reáltudományokon belül, elsősorban a műszaki és orvostudományi területen kutatók. Az állam külföldi posztgraduális ösztöndíjakkal segítette elő a már végzett, pályakezdő szakembereket. Ilyen jellegű stipendium volt a Smith Jeremiás Ösztöndíj (1927-1941) is, amely nevét az alapítvány tőkéjének felajánlójáról, Jeremiah Smithről kapta. Az alapítvány hazánkban egyedülálló volt a korszakban, minthogy állami fenntartású és kezelésű intézményi rendszerrel működött, s az általa biztosított ösztöndíjat kizárólag a m. kir. József Műegyetemen végzett mérnökök nyerhették el, akik 35. életévüket még nem töltötték be. Hivatalos célkitűzése volt, hogy az arra érdemes, s alkalmas fiatal mérnököket támogassa, szakmai fejlődésüket előirányozza. Ugyanakkor volt egy nem hivatalos, rejtett célja is, amely a perszonális előnyökön túlmenően, a hazai gazdaság és ipar fejlődését irányozta elő. Mégpedig az előbb említett két szempontból, egy vezető ipari nagyhatalom tudományos eredményeinek, módszereinek és technológiájának hazahozatalával és azok itthoni feltételekhez igazított alkalmazásával.

A Smith Jeremiás Ösztöndíj célországa az Amerikai Egyesült Államok volt, a már említett szempontok mellett, az alapítvány névadójának származása is dominált a választásban, hiszen Jeremiah Smith magyarországi tartózkodása idején a magyar gazdaság talpraállításán túl, az amerikai-magyar gazdasági és kulturális kapcsolatok elmélyülését szorgalmazta. Az alapítvány fennállása során 33 magyar mérnököt támogatott, s irányozta elő szakmai fejlődését fél vagy egyéves kutatói ösztöndíjjal. A téma érdekessége, s egyben pozitívuma, hogy 1945-ig a résztvevők pusztán 18%-a, azaz a 33 személyből hat, az ösztöndíj letelte után közvetlenül, vagy néhány évvel később tért vissza és telepedett le az Egyesült Államokban. Ha a jelenlegi kutatási eredmények alapján az anyaországban maradás arányát tekintve vizsgáljuk az ösztöndíjat, elmondható, hogy működése sikeres volt. Hiszen legnagyobbreszt sikerült megelőzni a legmagasabb kockázati faktort jelentő kintmaradást. Sikeres volt a tekintetben is, hogy a visszatérő szakemberek kibővült tudásukkal, szakmai ismeretükkel és új kapcsolati hálójukkal elősegítették a hazai gazdasági és ipari szektorok fejlődését.

Klebelsberg Kunó oktatáspolitikájának népiskolai és közoktatási vetülete napjainkban ismert és kutatott terület, ezzel szemben a felsőoktatás, s kimondottan az elitképzést előirányzó ösztöndíjrendszerek vizsgálata már kevésbé népszerű téma a kutatók körében. Holott a klebelsbergi oktatáspolitikai az oktatás minden szintjét vizsgálva, teljes egészében értelmezhető és értékelhető.

*Felsőoktatás szekció***Középiskolából a felsőoktatásba – szakmentori rendszerrel
a hallgatók sikeres beilleszkedéséért**

Csikósné Maczó Edit

Kulcsszavak: *felsőoktatás, szakmentor, lemorzsolódás*

A felsőoktatás expanziójának következtében egyre változatosabb az a kép, ami a középiskolából érkező diákok előzetes tudásában, képességeiben, szociális háttérével kapcsolatban bontakozik ki előttünk. A külföldi hallgatók megjelenésével ráadásul a kulturális különbségek is egyre inkább jelen vannak, melyek kezelésére figyelmet kell fordítani, ha egy egyetem/főiskola azt szeretné, hogy hallgatói elégedettek legyenek, elköteleződésük erős legyen az intézmény felé.

A középiskolában tanuló diák egészen más oktatási rendszerhez van szokva, mint ami a felsőfokú intézményben fogadja. Sokszor jelent problémát a tanulmányi ügyekben való tájékozódás, a követelmények teljesítése, a terhelések nem arányos időbeli megoszlása vagy egy-egy oktatóval felmerülő esetleges probléma kezelése (Molnár, 2012).

Kutatások is igazolják, hogy ha a hallgató meg tud birkózni az első évben tapasztalható nehézségekkel, akkor a lemorzsolódás kockázata csökken, nagyobb az esély arra, hogy megszerzi a kitűzött végzettséget. Horn 4 éven át tartó vizsgálata is kimutatta, hogy a beiratkozott hallgatók 39 %-a szakította meg felsőfokú tanulmányait az első év után - ami meglehetősen magas arány -, de az a 61%, aki beiratkozott a második évre, már sikeresen vette az akadályokat a diploma megszerzéséig (Horn, 1998).

A kérdés az, mit lehet tenni annak érdekében, hogy a hallgató átlendüljön a kezdeti szakasz nehézségein és ne fordítson hátat az egyetemnek/főiskolának egy év után? Megvalósulhat-e egyáltalán az egyéni, személyre szabott segítségnyújtás a felsőoktatás keretei között? Ezekre a kérdésekre ad választ a Dunaújvárosi Egyetem HASIT-projektjének keretében kidolgozott szakmentori programja, mely 2014-ben Mentor Oscar különdíjat nyert olyan szakmai szervezetek szavazata alapján, melyek fontosnak tartják a támogatói, hallgatóközpontú szemlélet meghonosítását és képviselését hazánkban.

Az előadás során a Dunaújvárosi Egyetem szakmentorainak körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményei kerülnek bemutatásra. A több éve mentori feladatokat is ellátó oktatók rendszerrel kapcsolatos észrevételei, sikerei és nehézségei fogalmazódnak meg, illetve olyan javaslatok, melyekkel a program hatékonysága növelhető lenne és segítségére lehetne a hasonló problémákkal küzdő felsőoktatási intézményeknek is.

Szociológiai háttérű különbségek két kar hallgatói között

Rácz Edit

Kulcsszavak: szociológiai, empirikus, eltérő mintázatok, hallgatók

A felsőoktatásban tanuló hallgatókkal kapcsolatos hazai szociológiai aspektusú kutatások szerteágazók. Polónyi (2004) demográfiai megközelítést használ ahhoz, hogy a szektor expanzióját elemezze. A Debreceni Egyetem kutatói ifjúságszociológiai vizsgálatokat végeztek három fő témára összpontosítva: speciális hallgatók (külföldiek és szakkollégisták), munka a hallgatók körében, valamint a szabadidő-eltöltés mintázatai (Fényes & Szabó 2014). A felsőoktatás egy etnikai csoportjáról, a romák helyzetéről ír összefoglaló munkát történeti aspektusból Forray (2013). Ezek mind más-más nézőpontból közelítenek a harmadfokú oktatáshoz.

Empirikus kutatásomban én arra keresem a választ, hogy meghatározza-e egy hallgató továbbtanulását, jövőbeni életére, munkahelyére vonatkozó elképzeléseit szülei iskolai végzettsége, valamint az, hogy milyen típusú településről érkezett az egyetemre.

A kutatásban a Debreceni Egyetem két karának hallgatóit vizsgáltam. A kapott eredmények azt mutatják, hogy a két kar hallgatóinak szignifikánsan különböző szociológiai beágyazottsága (a település mérete, a szülők iskolai végzettsége) meghatározó szerepű a hallgatók jövőbeli aspirációira vonatkozóan is, aminek alapján jelentősen eltérő mintázatok rajzolhatók meg a két kar hallgatóiról.

A Super-féle munkaérték preferenciák vizsgálata a Dél-Dunántúlon

Pelczer Dóra

Kulcsszavak: értékprofil, munkaerőpiac, pályaorientáció, Dél-Dunántúl

Az elmúlt pár évben a középpontba került az a problémakör, hogy az egyre növekvő munkaerőhiány mellett hogyan lehet a szervezetek számára fontos emberi erőforrást biztosítani és megtartani.

A kutatás célja, hogy empirikus vizsgálat segítségével felmérje a Dél-Dunántúli régió munkaerőpiacán lévő, és rövid időn belül belépő, leendő munkavállalók értékstruktúráját. Ezáltal kialakítva és vizsgálhatóvá téve értékprofiljukat, amely lehetőséget biztosít az általam megfogalmazott hipotézisek megvizsgálására, illetve javaslatok tételére a kínálati oldalon meglévő ösztönző rendszerek fejlesztésének, újragondolásának céljából.

A kutatás során 210 személy töltötte ki kérdőívet, amelynek felépítése két részből állt. Az első részében demográfiai adatokra irányuló kérdések voltak, míg a második felében a Super-féle munkaérték kérdőívet kellett kitölteniük a célcsoport tagjainak.

A kutatás eredményei, és az ezek kapcsán megfogalmazott fejlesztési lehetőségek több irányban is hasznosíthatóak. Elsődleges cél, hogy visszajelzést kapjunk a Dél-Dunántúli régió munkaerőpiacán jelen lévő munkavállalók értékrendjéről, moztatórugóiról. Ennek megismerése alapot szolgáltat az egy-két éven belül munkaerőpiacra lépők preferenciarendszerének megismerése, vagyis előre jósolhatóvá válik a leendő munkaerő-kínálat összetétele. Ennek tudatában egyéb eszközöket lehet bevetni a munkaerő-piaci folyamatok befolyásolására, lásd vállalkozói aktivitás, felnőttképzés, munkaerő-piaci képzés stb.

A kutatás eredményei emellett jól hasznosíthatók a meglévő pályaorientációs rendszerek fejlesztésén. A leendő munkavállalók saját értékeik és értékprofiljuk ismeretében tudatosabb döntést tudnak hozni pályaválasztásuk során, amely elősegíti a lemorzsolódók és a pályaelhagyók létszámának csökkentését, ezáltal növelni a munkaerő-piacon való megfelelés mértékét és a választott életpálya sikerességét.

A tréning fontossága az értékelők közötti megbízhatóság szempontjából

Tószegi Zsófia – Hetesi Sándor

Kulcsszavak: *felsőoktatás, alkalmazott nyelvészet, írásbeli esszék értékelése, értékelők közti megbízhatóság, “gondolkodj hangosan” módszer, oktatói identitás, együttműködést elősegítő tréning és tesztfejlesztő műhely*

Az előadás egy kvantitatív és kvalitatív adatgyűjtési technikákat ötvöző módszeren alapuló alkalmazott nyelvészeti kutatásról szól, mely ugyanazon problémakört, azaz elsőéves PTE-BTK Anglisztika Intézet BA hallgatói által írt esszék pontozására használt (korábbiakban már ellenőrzött és tesztelt) értékelőtáblázat ellentmondásosságát járja körül. A kutatás az értékelők közötti megbízhatóságot vizsgálja három kódolt írástechnika órát oktató tanár esetében, azt várva, hogy az azonos értékelőtáblázatot használó ugyanazon esszét értékelő oktatók között mérhető lesz a megállapodás mértéke (Trochim, 2015, Hallgren, 2012). Négy mintaesszé lett kiválasztva, aminek segítségével nem pusztán az értékelők közötti megbízhatóságot vizsgáltuk, hanem ugyanezen esszék azt a célt is szolgálták, hogy a PhD hallgatók egy esszé értékelő műhely során jussanak konszenzusra az esszékre adott pontszámokkal kapcsolatban (expert or base score), hogy e gyakorlati tapasztalatot majd egy nagyméretű kutatásban is alkalmazni tudják 100 elsőéves egyetemi hallgató esszéit vizsgálva kvalitatív és kvantitatív szempontokból. Jelen tanulmányunkhoz az alábbi kutatási kérdésekre kerestünk választ:

1. Mekkora az értékelők közötti megbízhatóság négy elsőéves angol szakos főiskolás esszéjének értékelésekor?
2. Milyen összefüggéseket lehet kimutatni az értékek között az SPSS statisztikai szoftverrel?
3. Mik voltak az értékelői egyet nem értés fő forrásai a “gondolkodj hangosan” (think-aloud protocol) módszerrel felvett hanganyag narratív elemzése alapján?
4. Az adatok kvalitatív értékelése során milyen fő témákra lelhetünk, s az oktatók által készített interjúk során megosztott gondolatok milyen további kutatások felé mutatnak utat?

Az eredmények korrelációs együtthatói és az interjúk narratívái alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy elfogadhatatlanul alacsony szinten volt az értékelők közötti megbízhatóság, annak ellenére, hogy a használt statisztikai korreláció függetlenül lett volna mérhető a minta mennyiségétől, a hiányzó adatoktól, vagy a mérés szintjétől (Krippendorff, 2017).

Ez nem feltétlenül azt jelenti, hogy az értékelésre használt skála volt hibás, hanem főként arra következtettünk a “gondolkodj hangosan” protokol felvételeiből, hogy az értékelés egyes szempontjai nem voltak egyértelműek az értékelőknek (Bowles, 2010; Brown & Rodgers, 2002). A kutatásunkban résztvevő oktatók többsége igényt tartana a felsőoktatásban is egy rendszerebb tréningre a nyelvszakos hallgatók írásbeli munkáinak értékeléséről, s egy együttműködést elősegítő tesztfejlesztő és tesztértékelő műhely keretein belül képelnék ezt el (Secolsky & Denilson, 2017).

Szükség van-e történelmi szakszótárra?
Kérdőíves felmérés a történelem szakos és történelem tanár szakos hallgatók között

Veres Violetta

Kulcsszavak: szakszótár, történelemtudomány, tanulás - kutatástámogatás

Napjainkban, a modern lexikográfia korában, bevett szokás, hogy a nagyobb szótárírói munkákat olyan empirikus (elsősorban kérdőíves) kutatás előzi meg, mely feltárja, hogy az adott lexikográfiai munkára van-e igény és ha igen, milyen formában. Több olyan jelentős felmérés készült a témában, mely a felsőoktatásban résztvevő hallgatói alapsokaságot vette alapul, ugyanakkor kevés olyan feltárás készült, melyet egy szak, vagy tudományterület hallgatói körében végeztek. Az előadó kérdőíves kutatásának három gyakorlati célja volt. Felmérte, hogy a történelem szakos, illetve történelem tanár szakos hallgatók tanulmányuk, kutatásuk során találkoznak-e idegen nyelvű szakszövegekkel, problémát jelent-e számukra az ezekben szereplő szakszavak és szakkifejezések megértése. Mindemellett feltérképezte szótárhasználati szokásaikat, illetve a szótárhasználatkor felmerülő problémáikat, továbbá felmérte, hogy megkönnyítené-e tanulmányaikat, kutatásukat, ha rendelkezésükre állna korszakspecifikus, kétnyelvű történelmi szakszótár. A 16 kérdésből álló kvantitatív kutatás eredményeit kiértékelve egyértelműen kimutatható, hogy a hallgatók többsége tanulmányai és kutatásai során találkozik idegen nyelvű szakszövegekkel, jelentős részük küzd a szakszavak és szakkifejezések megértésével, helyes használatával. A történelem és történelem tanár szakos hallgatók felsőoktatásban végzett tanulmányainak megkönnyítésére szükség lenne optimális, két-vagy többnyelvű történelmi szakszótárakra, melyek egyben a történettudomány szakszavainak és szakkifejezéseinek helyes, korhű használatát is szavatolnák.

*Oktatástörténet II. szekció***Professzorok, prédikátorok, iskolamesterek az Apafi-kori Erdélyben**

Szalai Ágnes

Kulcsszavak: *I. Apafi Mihály, armálisok, oktatástörténet*

A kora újkori Erdélyi Fejedelemségben az államnak tett szolgálat elismeréseként kétségkívül nagyszámban kerültek kiadásra a kancellária által kiállított jogbiztosító iratok, az ún. armálisok (nemeslevelek). A számottevő katonai érdemmel kivívott nemeslevél mellett figyelemre méltó azoknak a létszáma, akik műveltségük által, az egyház és az ezzel szoros összefüggésben álló nevelés és oktatás kötelékében való tevékenységük révén érték el a társadalmi rangemelkedést. Ez a tendencia I. Apafi Mihály fejedelemsége (1661–1690) idején is egyértelműen szembetűnő, jól szemléltetve a korabeli művelődéspártolás jelentőségét, annak ellenére, hogy az Erdélyi Fejedelemség alkonya bel- és külpolitikai szempontból egyaránt turbulens időszaknak tekintető.

Az előadás elsődleges célja, hogy a forrástípus egyház- és ezzel összefüggésben oktatástörténeti használhatóságára irányítsa a figyelmet. Ennek megfelelően a korszak néhány neves professzorának és kevésbé ismert prédikátor-iskolamesterének műveltségük révén szerzett latin nyelvű címeres nemeslevelének elemzése és összevetése révén igyekszik megvilágítani az adományozottak körét, iskolai előmenetelüket és az Erdélyi Fejedelemségben való szerepvállalásukat. Mindezt kiegészíti az armálishoz járó címer elemzése, amely a foglalkozásukat szemléltető attribútumok – könyv, Biblia, bibliai idézetek – értelmezése révén szintén értékes forrása lehet a művelődéstörténetnek.

A kutatásba a Magyar Országos Levéltárban található nemeslevelek mellé egyéb primer és szekunder forrásokat – így káptalani feljegyzéseket, missziliseket és az Erdélyi Királyi Könyvekben fellelhető adományleveleket, továbbá Tüdös S. Kinga és Herepei János cikkeit – is bevontam. Mindezt egyrészt annak érdekében, hogy a megadományozott személyek művelődés terén végzett tevékenységét szélesebb körben feltérképezhessem, másrészt, hogy ennek révén rávilágítsak arra, hogy az armálisok miként egészíthetik ki a kora újkori erdélyi művelődés-, egyház- és oktatástörténeti kutatásokat.

**A magyar katolikus papképzés felvilágosodás kori reformja és hatásai
Gyümölcstermesztő lelkipásztorok a 19. századi Baranya megyében**

Sternér Dániel

Kulcsszavak: *felvilágosodás, papképzés, oktatási reform, mezőgazdasági szakképzés*

A felvilágosodás korának gondolkodásában kulcsszerephez jutott a mezőgazdaság. Az ember egyik legfontosabb feladatának a természet tudatos hasznosítását és átalakítását tekintették, hogy ez által maga az ember, illetve az egész társadalom is átalakuljon. Az agrárium megújításának sikere, fejlesztéseinek széles körben való elterjedése és alkalmazása a parasztság felkészültségén állt vagy bukott, ezért a korszakban kiemelkedő figyelmet fordítottak felvilágosításukra, valamint a velük közvetlen kapcsolatban lévők, vagyis a tanítók és a lelkipásztorok képzésére. Magyarországon ez a mezőgazdasági szakképzés megindulásának (Tessedik Sámuel gyakorlati iskolája, Georgikon, magyaróvári gazdatisztképző), és a katolikus papképzés reformjának korszaka. Utóbbit II. József hajtottá végre 1783-1784-ben, s ennek keretén belül a papképzés fontos részévé vált a modern agrárismeretek elsajátítása. S bár az uralkodó később visszavonta rendeletét, a papképzés felépítésében több korábbi elem ez után is tovább élt. Ennek köszönhetően a 19. század első felében Baranya megye szerte több olyan lelkipásztor is szolgált, aki kiemelkedő agrárismeretekkel rendelkezett. Munkásságuk mind elméletben, mind gyakorlatban jelentős. Előbbiek közé a korabeli mezőgazdasági szaklapokban történő publikálást, valamint a konferencián való előadást sorolhatjuk, míg utóbbi alatt a regionális szinten is ismert gyümölcsös- és szőlőskertek telepítése, gondozása értendő. Előadásomban a papképzés reformjának ismertetése után az ennek következtében megjelenő mezőgazdasági szakértő és gyümölcstermesztő lelkipásztorok jelenségét szeretném bemutatni Jankó János kárász, és Vlasics György egerági plébános munkássága alapján. Munkám során az általános szakirodalom mellett (Gőzsy Zoltán, Katus László, Benda Kálmán írásai) igyekeztem elsődleges forrásokat is feltárni: az említett papok által vezetett Historia Domusokat, konferencia előadásait szövegét. Ezek lapjain Jankó Jánosról (1797–1872) és Vlasics Györgyről (1790–1877) egy olyan lelkipásztor képe rajzolódott ki, akik mind papi hivatásuk, mind a szőlő- és gyümölcstermesztés iránt maximálisan elkötelezettek voltak. Jankó szolgálati helyén, Kárászon egy több ezer csemetéből és szőlőtőkéből álló kertet telepített és gondozott saját kezűleg. Ezzel egyrészt a nemes fajták széleskörű meghonosítása, másrészt a hívek tapasztalat általi tanítása volt a célja. Emellett rendszeresen publikált a Magyar Gazda elnevezésű, országos mezőgazdasági szaklapban. Vlasics György meghívott előadóként részt vett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1845. évi pécsi nagygyűlésén, ahol A gyümölcsfatenyésztés Baranyában címmel tartott előadást. Egerági plébániáján hatalmas gyümölcsöskertet telepített, amelynek csodájára járt az egész tágabb környék. Előadásom központi témája e két plébános tevékenységének esettanulmány jellegű bemutatása lesz.

Változó társadalom – változó iskola
Adaptációs stratégiák egy középiskola történetében

Pete József

Kulcsszavak: *iskolatörténet, oktatásszociológia, Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma*

Az előadás A Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma történetén keresztül mutatja be egy iskola adaptációs stratégiájának és mintázatának alakulását a változó társadalmi környezetben – három évszázadot végig kísérve.

Oktatáspolitikai, oktatásszociológiai aspektusokat figyelembe véve követi végig az intézmény változó külső és belső kapcsolatrendszerét, beágyazottságát. Elsődleges forrását az iskola önképét is kifejező nyomtatott értesítők anyaga képezi, melyeket történeti, statisztikai elemzésnek alávetve kirajzolódnak a legfontosabb tendenciák.

Ezekből megállapítható, hogy a különböző korszakokban rendelkezésre álló eszközkészletek felhasználásával sikeresen adaptálódott a változó oktatáspolitikai, társadalmi kihívásokhoz és elvárásokhoz, melyek tapasztalatai felhasználhatóak a jelenkori változásokhoz, kihívásokhoz való alkalmazkodás során. Jóllehet ugyanis, hogy a történelmi és oktatáspolitikai korszakváltások idején különböző mutatók alapján detektálható visszaesés figyelhető meg, ám a korábban felhalmozott társadalmi-kulturális tőke hozzásegítette az intézményt a továbblépéshez.

A szocializmus iskolaépületei és tantermi környezete képekben

Berta-Szénási Panna

Kulcsszavak: iskolaépítészet, szocializmus, képi források

Doktori kutatásom az 1960-as, illetve 1970-es években, Magyarországon a szocializmus rendszerében létrejövő új iskolaépületek tantermeit helyezi a vizsgálat középpontjába. Ezen tantermek, mint nevelési terek elemeit vizsgálja és azon belül arra a kérdésre keresi a választ, hogy az itt található berendezési tárgyak, milyen mértékben és milyen módon hatnak a nevelési folyamatokra. Már kutatásom megkezdése előtt szükségesnek látszott egy jelentősebb szűkítése a téma által érintett iskolaépületek körének.

Az általam feltárni kívánt kérdéskör tárgya a megjelölt korszakban újonnan létrehozott középiskolai épületek általános rendeltetésű tantermeit kívánja elemezni. Egyrészt a szocializmus világképének és az ehhez kapcsolódó kultúrájának a tanteremben megtalálható tárgyi megjelenítési formáit vizsgálja, másrészt azon építészeti elemeket, amelyek nagymértékben befolyásolják az oktatási, illetve tanulási tevékenység minőségét. A szerteágazó vizsgálati terület végett jelen doktori kutatás nem kíván kitérni a szaktantermek, illetve különböző laborok formai sajátosságaira. Ezen felül a tanteremben megjelenő tankönyvek, mint tárgyi elemek elemzését sem tekinti feladatának. A kutatás mind a nevelés, mind a tervezői folyamatok szempontjából is lényeges elemeket kívánja bevonni a vizsgálatba, úgymint az oktatási segédeszközök, a különböző szemléltetőeszközök, a bútorok, valamint a térszerkezetet meghatározó építészeti adottságok (belmagasság, ablakok, szintkülönbségek).

Jelen előadásban az eddig összegyűjtött, elsősorban magyarországi, internetes adatbázisok témához illeszkedő képi forrásanyagának elemzését kívánom bemutatni. Az összegyűjtött adatok és elemzési módszerek segítségével a tanterem felépítésének jól elkülöníthető egységeit is meghatározom. Emellett és ehhez kapcsolódva röviden a kor iskolaépítészeti stíluselemeit, illetve irányzatait is megemlítem.

Célom, hogy az iskolaépületeket, illetve a tantermi környezetet ábrázoló forrásanyagok felhasználásával a neveléstudomány számára is releváns megállapításokat alkossak. A kapcsolódó szakirodalmi tartalmak elsősorban az elemzési szempontokhoz, illetve az iskolaépítészeti leírások feltárásához nyújtanak támpontot.

Nyelvtanítás szekció

Milyen a jó nyelvtanár?
Specifikus nyelvtanári kompetenciák a nyelvtanári szakok képzési és kimeneti követelményeinek és az Európai Nyelvtanári Profilháló (European Profiling Grid) tükrében

Langerné Buchwald Judit

Kulcsszavak: nyelvoktatás, nyelvtanári kompetenciák, nyelvtanári profil

A jó nyelvtanár meghatározásának számos formája, definíciója azonosítható a nyelvpedagógiával, az idegen nyelvek tanításával foglalkozó szakirodalomban, melyek a kiterjedtséget, a megfogalmazást, a megközelítésmódot és a részletességet tekintve változatos képet mutatnak a személyes tapasztalaton és élményen alapuló beszámolóktól kezdve az általános tanári és szakspecifikus tudás- és képességelemeket, tulajdonságokat, attitűdöket felsorakoztató kritériumlistákig (vö. Heyd 1991, Willems 1993; Medgyes 1997; Bausch et al 2003; Ohlstain-Kupferberg 1998; Rösler 2012). A jó nyelvtanár meghatározására tett törekvések mellett megtalálhatók a nyelvtanári kompetenciák standardizált formában való leírásai is, amelyek lehetőséget nyújtanak egyrészt a nyelvtanári képzés során fejlesztett kompetenciáknak, másrészt a gyakorló nyelvtanárok kompetenciáinak azonosítására és fejlettségi szintjének meghatározására is. Ezek közé sorolható az egyes tanári szakok, ezen belül az idegennyelv-tanári szakok képzési és kimeneti követelményei, melynek keretében azok a szakspecifikus kompetenciák kerülnek meghatározásra, amelyekkel a képzés végén kell rendelkezni a tanárjelölt hallgatóknak; valamint az Európai Nyelvtanári Profilháló, amely szintén a nyelvtanári kompetenciákat és fejlettségük mértékét veszi számba a pályakezdő nyelvtanártól a mesterszintű tanárig.

A jó nyelvtanár és a nyelvtanári kompetenciák meghatározására tett változatos kísérletek arra ösztönöztek minket, hogy az idegennyelv-tanári kompetenciákat két szempontból vizsgáljuk. Egyrészt arra voltunk kíváncsiak, hogy a szakirodalomban azonosítható „jó nyelvtanár” meghatározások sokfélesége ellenére azonosíthatók-e olyan kompetenciák, melyek az uralkodó idegen-nyelvtanítási trendektől függetlenül minden korszakban kimutathatók, valamint hogy ezek megjelennek-e a jelenleg érvényben lévő idegennyelv-tanári szakok képzési és kimeneti követelményeiben és az Európai Nyelvtanári Profilhálóban. Ezen túlmenően dokumentumelemzéssel azt is vizsgáltuk, hogy jelenleg a hazai viszonylatban érvényes 8/2013. (I. 30.) EMMI rendeletet „a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről” dokumentumban meghatározott idegennyelv-tanári kompetenciák milyen mértékben feleltethetők meg a nyelvtanári kompetenciák értékelésének egységességét megvalósítani szándékozó Európai Nyelvtanári Profilhálóban (EPG) megfogalmazott kompetenciáknak.

A nyelvoktatás külső és belső feltételrendszere

Jankó Krisztina

Kulcsszavak: idegennyelv-oktatás, eredményesség, pedagógiai gyakorlat

Hazánkban, az utóbbi években a népesség nyelvismeretének alakulásában pozitív változások történtek (JKA 2011, KSH 2011), ennek ellenére nemzetközi viszonylatban a magyar lakosság nyelvismerete még mindig kedvezőtlennek tekinthető. A nyelvismeretben bekövetkezett javulást minden bizonnyal az iskolai nyelvtanítás-tanulás eredményességének fokozatos javulása alapozta meg. A kisiskolások nyelvoktatása az alsó tagozat első három évében választható, negyedik osztálytól pedig a törvényi szabályozás értelmében kötelező és minimum heti 3 órában tanulhatják a gyerekek akár mind a két idegen nyelvet (angol, német), a tanulólétszám függvényében és sokszor csoportbontásban. Emellett az intézmények tanórán kívüli szakköri foglalkozásokat biztosítanak a gyerekeknek és nyelvvizsgára készítik fel őket. Mindezek nagyban segítik a gyerekek nyelvtudásának a megalapozását.

Az idegennyelv-oktatás eredményességének fontossága az elmúlt időszakban ismét a figyelem középpontjába került, mivel a hazai idegen nyelvi mérések a tanulók nyelvi készségeinek javítása érdekében a nyelvtanítás erősítését hangsúlyozzák (OH 2016).

2016 őszén nyolc általános iskolában interjúkat készítettünk iskolaigazgatókkal, idegen nyelvet tanító pedagógusokkal, illetve megkérdeztünk 7. osztályos tanulókat is az idegen nyelv tanítással, tanulással kapcsolatban. A kutatás egyik célja a nyelvoktatás külső és belső feltételrendszerének feltárására irányult. Az előadás azokat a külső (társadalmi környezet) és belső (humán erőforrás, infrastrukturális feltételek) tényezőket mutatja be, amelyek leginkább hatnak az idegennyelv-oktatás eredményességére.

Megállapítható, hogy a pedagógusok elsősorban a beszédértés és a beszédkészség területén látnak fejlesztési szükségletet, mindehhez magasabb óraszámokra és csoportbontásokra lenne szükség. Az eredményes pedagógiai gyakorlatot több tényező (diákok tanulási motivációja, IKT felszereltség stb.) folyamatos és rendszerszerű kölcsönhatásai alakítják. A felkeresett iskolák többségében rendelkezésre áll a nyelvtanításhoz és a nyelvtanuláshoz szükséges alapinfrastruktúra, azonban az oktatás eredményessége és a tanulók motiváltsága szempontjából fontos lenne az IKT alkalmazási képességének fejlesztése, a megfelelő tárgyi és személyi feltételek biztosítása, valamint a külföldi iskolákkal történő partnerkapcsolatok kialakítása, erősítése.

**Szójátszva tanulni?
A hangalaki szójáték szerepe az angol nyelvtanulásban**

Szabó Lilla

Kulcsszavak: *szójáték, angol nyelvtanulás, összetett szavak*

A nyelvészeti szakirodalomban többek között David Crystal (2001) hívja fel a figyelmet a nyelv általa „játékosnak” nevezett funkciójának fontosságáról. A fogalmon belül a mondókákat, szóvicceket és a nyelv szinte bármilyen normálistól eltérő, játékos funkciót betöltő használatát érthetjük. Crystal (2001) szerint a nyelvi játékok már egészen csecsemőkorunktól fogva átszövik a nyelvelsajátítást, amelyre példaként a kétéves Claire mondókáját hozza: „Draw a coat down. Draw a ling-a-ling-a-ling.” (Crystal 2001: 166). A többek között a mondókákban jelenlévő ritmus, rím és alliteráció a nyelvelsajátítás szerves része (Crystal 2001). A nyelvtanítás kontextusában ezen ismeretek függvényében jogosan felmerülhet a kérdés, hogy amennyiben a gyermekek anyanyelvük elsajátításakor érzékenyek a szójátékokra, vajon az idegen nyelvek tanulása során is támaszkodnak-e a nyelv játékos funkciójára (vö. Boers és Lindstromberg 2005, Boers és mtsai. 2012 és Boers és mtsai. 2014). Boers és Lindstromberg (2005), Boers és mtsai. (2012) és Boers és mtsai. (2014) nyomán a témakört az olyan összetett szavak, mint például a "snail mail" vagy a "belly button" vizsgálatával próbáljuk feltérképezni. Ehhez kapcsolódóan az előadás rávilágít, hogy a gyermekek által használt tankönyvek milyen mértékben biztosítanak teret a fent említett hangalaki játékoság alkalmazására.

A jelen prezentáció egyik hipotézise azt hivatott bizonyítani, hogy a hangalaki szójátékok elősegítik a szavak megjegyezhetőségét. E feltevés igazolása érdekében megismételjük a Boers és mtsai. (2014) által végzett empirikus kutatást általános iskola felső tagozatos diákok körében, akik magyar anyanyelvűek és az angolt tanulják, mint első idegen nyelvet. Boers és mtsai. (2014) azt vizsgálta, hogy az egyes frázisok memorizálása esetében milyen szerepet játszik az alliteráció az olyan összetételek esetében, mint például a "slippery slope". Kutatási eredményeik szerint az alliteráció pozitív hatással volt az általuk vizsgált frázisok megjegyezhetőségére (vö. Boers és mtsai. 2012). Feltételezésünk szerint a gyermekek körében végzett vizsgálat is hasonló eredményre vezet, mint amelyet Boers és mtsai. (2014) végeztek.

Másik hipotézisünk, hogy a ma Magyarországon forgalomban lévő angol nyelvkönyvek nem fektetnek hangsúlyt a nyelv hangalaki játékoságára. Ennek bizonyítására megvizsgáljuk a 2017./2018. tanévi köznevelési tankönyvjegyzékben ajánlott tankönyvek tartalmát és megállapítjuk, hogy milyen százalékos arányban van jelen a hangokra épülő szójáték az összetett szavakban az olyan összetett szavakhoz képest, amelyek a nélkülözik a hangalaki szójátékot.

Angol kultúra a nyelvkönyvekben – összehasonlító elemzés

Rácz Edit

Kulcsszavak: *kultúra, nyelvkönyvi szövegek, angol nyelv*

A nyelvtanulási folyamat egy akulturációs folyamat is, melynek során a nyelvtanuló az idegen nyelv közvetítésével egy addig ismeretlen csoport viselkedését, értékeit, történelmét stb. igyekszik elsajátítani. Ennek a tanulási folyamatnak jelentős eszköze a nyelvkönyv, mely nemcsak illusztrációival, de a benne lévő szövegek tartalmával is kultúrákövetítővé válik. Szerzőik, legtöbbször abban a kultúrában élő anyanyelvű szakemberek, tudatosan választják ki azokat a szövegeket, melyeken keresztül a nyelvi tartalmat közvetítik. A kérdés az, hogy az adott kultúra mely aspektusait akarják a nyelvtanulók elé tárni.

Ez azért nagyon fontos, mert a jól válogatott szövegek didaktikai funkciójukon túl információt közvetítenek az adott kultúráról, motiválják a tanulót, és hozzájárulnak a szókincs tematikus kiterjesztéséhez, gazdagításához. Az ilyen kérdésekkel foglalkozó kutatások a tankönyvet mint ismerethordozót vizsgálják (Dárdai 2002).

Kutatásomban két középszintű angol nyelvkönyvet vizsgálok meg abból a szempontból, hogy mit mutatnak be a szerzők a tankönyvi szövegeken keresztül az angol nyelvet anyanyelvként beszélők kultúrájából. Az egyik tankönyv 1980-ban, míg a másik egy negyedszázaddal később, 2006-ban került kiadásra. Azt veszem górcső alá, hogy van-e jelentős különbség a két tankönyv között a szövegek kulturális tartalmát illetően, azaz tükröződik-e az újabb kiadású nyelvkönyvben az angol nyelv nemzetközivé válása.

*Pszichológia szekció***Diákok konfliktuskezelése - egy kérdőíves felmérés tanulságai**

Papp László

Kulcsszavak: *konfliktuskezelési stratégiák*

Az iskolában töltött hosszú idő, a szoros egymás mellett élés miatt számos konfliktusba keverednek az ott lévő diákok és tanárok.

Eddig ezeket a konfliktusokat a tranzakcióanalízis felhasználásával és a játékelmélet segítségével vizsgáltuk. A diákok érdekérvényesítését, konfliktuskezelési stratégiáját megpróbáltuk egy felmérés alapján számszerűsíteni.

A Thomas – Kilmann konfliktuskezelő kérdőív a kitöltőjének konfliktuskezelési stratégiáját mutatja meg. A választás fő szempontja az volt, hogy gyorsan kitölthető és értékelhető. Hátránya, hogy a kérdőív kitöltőjének stratégiáját az adott időpillanatban mutatja meg, illetve az összegzés rendkívül nehézkes.

A vizsgálat során két iskola általános iskola és gimnázium, valamint egy szakképző intézmény (szakgimnázium és szakközépiskola) 273 tanulója töltötte ki a kérdőívet.

A konfliktusok kezelésére a szokásos öt stratégiát különböztetjük meg: elkerülő, versengő, alkalmazkodó, kompromisszumkereső, problémamegoldó stratégia.

Az összesített eredmények stratégiakezelő eljárásait százalékos eloszlás szerint ábrázoljuk és elemezzük.

Egy preventív olvasásfejlesztési program modellje

Demeter Gáborné

Kulcsszavak: olvasáskutatás, prevenció, tanulási nehézség, esélyteremtés

A gondolatok grafikus nyelvi jelekkel történő rögzítése lehetővé teszi a világról alkotott ismeretek elsajátítását, átöröklését. Olvasástechnikai és szövegértő képesség birtokában hozzáférhetővé válik a tudás, amely már felhalmozódott az emberi megismerés során. E készségek összehangolt működésének pontossága, gyorsasága, automatizmusa, valamint motivált és tudatos alkalmazása jelentős mértékben befolyásolja az emberi életút minőségét: elérhetővé teszi a betűk, szavak, mondatok világát vagy elzárhatja a reális esélyt a társadalmi beilleszkedésre.

A pedagógiai szakszolgálat hazai rendszerében rendelkezésre áll az olvasási nehézséggel küzdő tanulók adatbázisa, melyben figyelemmel tudjuk kísérni a gyermekek fejlődését, valamint vertikálisan és horizontálisan is össze tudjuk hasonlítani a vizsgálati eredményeket. A kutatás korpuszát a Pécsi Járási Pedagógiai Szakszolgálathoz delegált általános iskolás gyermekek vizsgálati eredményei képezik. A kutatás célcsoportjába az olvasási problémával küzdő, a vizsgálat alapján beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő ellátási kategóriába sorolt, 1-8. osztályos tanulók körét vontam be. Ugyanakkor a mintát lehatároltam az érzékszervi, mozgásszervi sérüléssel rendelkező, a tanulási zavarral küzdő, illetve a tanulásban akadályozott tanulók körétől.

A vizsgálati eredmények (az olvasási- és szövegértési teljesítménymutatók) és a háttértényezők (az anamnesztikus adatok, az intelligencia-vizsgálat eredményei és a fejlesztésre szoruló képességterületek) kapcsolatának elemzése alapján jellegzetes összefüggés-mintázatokat és kapcsolódó metodikai hiányosságokat kerestem az egyes osztályfokok vonatkozásában.

A kutatás keretében a következő kérdésekre kerestem választ: Az olvasási nehézség háttértényezői egységes és egymásra épülő mintázatot mutatnak-e az általános iskola 1-8. évfolyamain? Milyen összefüggések bizonyíthatók be az olvasási teljesítmény mutatói, valamint az anamnesztikus adatok, az intelligenciaprofil és a képességstruktúra elemei között? Milyen preventív pedagógiai beavatkozások (fejlesztési mérföldkövek) jelölhetők ki az olvasáselőkészítés és -tanítás folyamatában az olvasástechnika és a szövegértés eredményességének érdekében?

Az előadásban bemutatott preventív olvasásfejlesztő program abban különbözik a gyógypedagógiában kidolgozott fejlesztő programoktól, hogy nem kifejezetten korrekciós, reedukációs célú, így nem csak a speciális fejlesztésre szoruló tanulók számára hasznosítható, hanem bármilyen típusú oktatási rendszerben támogatást nyújt. Másrészt egy-egy fejlesztendő képesség helyett átfogó beavatkozást céloz, modellje általánosan alkalmazható az olvasási nehézség megelőzése érdekében.

**Tehetséges gyermekeket támogató tutori tevékenységek és szerepek vizsgálata:
esettanulmányok tanulságai**

Furcsa Laura – Bernhardt Renáta – Szaszko Rita

Kulcsszavak: tehetség, egyéni fejlesztés, tutorálás

A tehetség fogalma a XIX. században került a tudományos vizsgálódások középpontjába (Gyarmathy 2012), a tehetségdiagnosztika- és modellezés az elmúlt évtizedekben variábilis szemléletet, megközelítésmódot mutat (Marland, 1972; Mönks 1992; Czeizel, 1997). A pedagógiai tevékenységek során adekvát a tehetséges gyermeket érintő egyéni bánásmód, az egyénre szabott fejlesztés (Balogh, 2014; Gyarmathy, 2013), ugyanakkor az eddigiektől eltérő, jóval átfogóbb aspektust érdemes figyelembe venni. Napjainkban a tehetség sokszínű megjelenése, a tehetség felkutatása, a tanácsadási folyamat, a mentori és tutori tevékenység is hangsúlyossá válik, melyek hozzájárulnak a tehetséggondozás komplexitásához. Előadásunkban a tehetséges gyermek azonosítására, az egyéni fejlesztésre, a fejlesztés tartalmi elemeire és módszertani lehetőségeire fókuszálunk. Esettanulmányok segítségével mutatunk rá a pszichológiai és pedagógiai eszközök, a szakemberek és partnerek szerepvállalása mellett az egyéni fejlesztést támogató tutori szerepre és az ebben rejlő lehetőségekre.

SNI szekció

A járványos gyermekbénuláson átesett betegek ellátása, rehabilitációja és oktatása a 20. század közepén hazánkban⁵

Hodován Szabina – Pusztafalvi Henriette

Kulcsszavak: *poliomyelitis, Szent László Kórház, kórház-pedagógia, oktatás-nevelés*

A polio vírus – ami a járványos gyermekbénulás okozója – a 20. század első felében rendszeresen szedte áldozatait. A vírussal kapcsolatos ismeretek sokáig hiányosak voltak, azonban az esetek száma évről évre növekedett így egyre több beteg ember szorult ellátásra.

Kutatásunk célja, bemutatni a járványos gyermekbénulás túlélők kórházi kezelésének és oktatásának mindennapjait.

Kutatási módszerként használtuk a primer források feltárását, levéltári dokumentumok és szaklapok, napi sajtótermékek, mint másodlagos források elemzését. Továbbá félig strukturált interjúkat készítettünk a túlélőkkel és az őket tanító tanáraikkal, akik a kezelt betegek oktatását végezték a Szent László kórházban és a Baba utcai Utókezelőben.

Vizsgálatunk eredményeként megismertük a Magyarországi polió-myelitises betegek területi eloszlását, hazánk fertőzöttségét. Továbbá képet kaptunk a kórházi kezelésekről és az utógondozásról. Továbbá megismertük a kórházi ellátás, utógondozás során végzett a kórház épületében történő oktatási módszereket, a tananyagot és a szabadidő eltöltést, összefoglalva a gyermekbeteg közösség mindennapi életét.

Kíváncsiak voltunk egyrészt arra, hogy ezt a beteg gyermekek hogyan élték meg, mire emlékeznek és ez a tanulási lehetőség mennyire befolyásolta későbbi felnőtt életüket. Milyen közösségi élményük volt, milyen szabadidős lehetőségeik voltak és a szüleiktől távol vajon mennyire lehetett támaszuk, segítők a tanáruk. Továbbá arra kerestünk választ, hogy a kórházi oktatás vajon milyen pedagógus szerepet várt el és ez mennyiben és miben különbözött a többségi általános iskolákban ismert szerepektől, feladatoktól az 1950-60-as években. A tanulók közötti jelentős intellektuális különbséget vajon milyen módszerekkel kompenzálták és milyen tanulásra serkentő eszközöket használtak a tanárok. Képes volt-e a tanár közösséget kialakítani vagy a betegség és a környezet akadályozta ezeket a folyamatokat.

Kutatásunk jelentős adalék lehet a kórház-pedagógia hazai történetének feltárásában és a kórházpedagógusok szerepének bemutatásában. Megismerhető az az elkötelezett pedagógusi munka, amivel reményt adtak a beteg gyermekeknek a felgyógyuláshoz, a későbbi önálló és sikeres élethez.

Az SNI integráció hatékonysága a diagnózis aspektusából

Vida Gergő

Kulcsszavak: *SNI, integráció, zavar*

A Baranya Megyei Szakértői Bizottság által a 2016/17-es tanévben megállapított SNI státuszok esetszámainak és háttér változóinak elemzése rámutat arra, hogy a törvényileg homogénnek minősített tanulási zavar a vizsgált populációban heterogénnek tekinthető. A minta kettéválasztható az alkalmazott pszichológiai teszt mérési eredményei alapján. Az integráció hatékonyságának szempontjából releváns kérdésfelvetés, hogy milyen háttér változók mentén határolhatjuk akkor körül a tanulási zavarral küzdők populációját.

Kutatási adatok alapján indokolt lenne az intellektus vizsgálata mellett a tanulási zavarok esetében az adott iskolai készségre utaló indikátorok, specifikus kognitív deficitiek elemzése is. Felmerülhet, hogy a kiegyenlített teszt részeredmények mellett mutatott alacsonyabb intellektus mutatók, specifikus kognitív deficitiek nélkül, nem felelnek meg a tanulási zavar törvényi, szaktudományos meghatározásának sem. Hazánkban a tanulásban akadályozottak fogalma, mint diagnosztikus kategória sem felel meg ennek a sajátos profilnak. Tekintve, hogy standardizált iskolai teljesítménytesztek hiányában csak az intellektust vizsgáló eszközökből lehet kiindulni, indokolt a kapott profil mélyebbre ható elemzése (pl.: teszt részeredményeinek és szórásképének vizsgálata) és esetleg kvalitatív eszközök és módszerek bevonása.

A bemutatott kutatás igazolhatja, hogy az intellektust mérő tesztek alapján is körülhatárolható a tanulási zavarosok populációja megfelelő elemzési szempontok mentén. Emellett utal újabb kategóriák alkotásának lehetőségére, akár a közvetlen vagy közvetett kognitív funkciók deficitje alapján és az integráció aspektusából. A feltárt elemzés megmutathatja azon pontokat, melyek mentén hatékonyabbá tehető a jelenlegi ellátó és diagnosztikus modell. Jelenleg ugyanis sem az ellátás, sem a megállapított SNI státusz nem differenciált a mérési eredmények ellenére sem.

A jövő, mely a jelent is alakítja. Egy elővizsgálat eredményeinek bemutatása.

Szabóné Pongrácz Petra

Kulcsszavak: *jövőorientáció, enyhe fokú intellektuális fogyatékoság, társadalmi beilleszkedés*

A serdülőkor, a felnőtté válás időszak, egy konfliktusokkal terhelt, fontos döntéseket, terveket, elhatározásokat magában rejtő életkori szakasz. A jövőről való gondolkodás nem minden esetben célirányos (Seginer, 2009), azonban az abban előforduló tartalmi elemek fontos motivációs bázisul szolgálhatnak az egyéni viselkedésnek, támogatva ezzel a személyiség fejlődését, az előrehaladást. A jövőkép kialakítását számos tényező befolyásolja: a társadalmi környezet, a család, az iskola. A felnőttkor küszöbén álló fiatalok jövőorientációjának megismerésével már több külföldi és hazai kutatás is foglalkozott, melyek közül mind egy-egy kiemelt ifjúsági csoportra fókuszált (pl. felsőoktatásban részt vevő hallgatók; hátrányos helyzetű, 8. osztályos általános iskolások stb.), de célzottan fogyatékosággal élő, enyhe fokú intellektuális képességzavarral küzdő fiatalok vizsgálatával nem találkozhatunk. Jelen kutatás célját e célcsoport jövőképek megismerése, elemzése adta. Az elővizsgálat egy nagyvárosi szegregált intézmény 8. osztályos tanulásban akadályozott/enyhe fokú értelmi fogyatékosággal küzdő tanulóinak kérdőíves felmérésével történt, mely során nyert eredmények elemzése, bemutatása fontos adalékul szolgálhat a további lépések megtervezéséhez. A jövőorientáció különböző egyéni aspektusainak feltérképezése rávilágíthat a sajátos nevelési igényű fiatalok nehezített társadalmi integrációjának aktuális problématerületeire, ezen ismeretek pedig hozzájárulhatnak a komplex társadalmi beavatkozás egyes részterületein születendő döntések eredményességének növeléséhez.

**Autizmus spektrumzavarral élő gyermekek helyzete a közoktatásban
szülőkkel készített interjúk alapján**

Lőrinczy Barbara Eszter

Kulcsszavak: *autizmus spektrumzavar, interjú, integráció, inklúzió, szegregáció*

Megfigyelhető tendencia, hogy az autizmus-diagnózisok száma hazánkban ugrásszerűen nőtt az elmúlt évtizedek során. Az epidemiológiával foglalkozó szakemberek napjainkban az autizmus spektrumzavarral élők arányát az összpopuláción belül kb. 1:100-ra becsülik. Az állapotról ma már biztosan tudjuk, hogy közel sem olyan ritka, mint azt a 20. század derekán első leírói - Leo Kanner és Hans Asperger – feltételezték. Fontos tehát az ellátórendszerrel – ezen belül a közoktatással – kapcsolatos tapasztalatok feltérképezése. A kutatás célja feltárni, a szülők mely területekkel vannak megelégedve, s melyeken tapasztalnak hiányosságokat, milyen intézményekre, szolgáltatásokra lenne szükségük. Az előadás gerincét autizmus spektrumzavarral élő gyermekek szüleivel készített interjúk adják, melyek tapasztalatait ismertetem, majd a szülők által adott válaszok segítségével bizonyítom, illetve cáfolom felállított hipotéziseimet. Kutatásom eredményei megerősítik, hogy hazánkban jelenleg az autizmussal élő gyermeket nevelő szülők egyik legégetőbb problémája gyermekük számára megfelelő oktatási-nevelési, illetve - szükség esetén - bentlakásos intézményt találni. A vizsgálatom kapcsán született eredmények kiindulási alapul szolgálhatnak ahhoz, mely területeken kell a társadalomnak támogatást, segítséget nyújtania az autizmus spektrumzavarral élő gyermeket nevelő családoknak.

*Szakképzés II. szekció***Versenyképes-e a pedagógus életpályamodell a versenyszférával?**

Horváth Szilárd – Bertalan Péter Tamás

Kulcsszavak: köznevelés, minőség, pedagógus életpályamodell, motiváció

Magyarországon mind a köznevelés, mind a szakképzés folyamatos megújítási kísérleteknek van kitéve. Ennek egyik oka, hogy hazánk a PISA-felméréseken minden vizsgált kompetenciaterületen jelentős elmaradást mutat az OECD államok átlagához viszonyítva. A megújításra törekvő próbálkozásoknak a legtöbb eleme nem, vagy alig teljesíti be a hozzá fűzött reményeket. Toldozgathatjuk - foldozgathatjuk a jogszabályokat mindaddig feleslegesen, míg a köznevelés és szakképzés mozdítórugói maguk a pedagógusok nem, vagy nem megfelelően elkötelezettek és motiváltak. Sok helyen sokféle motiváló lehetőségről olvashatunk, hallhatunk, de egy adott anyagi biztonság eléréséig a jövedelem nagysága előkelő helyen van a motiváló eszközök rangsorában. Köztudott, hogy a pedagógus életpályamodell a motiváció mellett a pedagógusok bérének rendezésére is hivatott. A pedagógustársadalom csaknem minden tagjának jövedelme nőtt, de vajon elegendő mértékben-e? Megfelelően motiváltak a pedagógusok az új előmeneteli rendszer bevezetését követően? Ismerve, hogy az ország területén jelentős eltérések mutatkoznak az átlagkeresetek tekintetében, megyénkénti bontásban is megvizsgálásra kerül, hogy a versenyszféra kereseti lehetőségeihez viszonyítva mennyire elégedettek, motiváltak a pedagógusok, mennyire érzik megbecsülve munkájukat, fontolgatják-e azt, hogy más területen dolgozzanak tovább a közeljövőben. A pedagógusok véleményét online anonim kérdőívvel térképeztük fel. Rövid idő alatt több mint 6 000 pedagógus töltötte ki a kérdőívet és segítette munkánkat válaszával. A kérdőív néhány releváns kérdése és az arra adott válaszok kerülnek bemutatásra megyénként szegmentálva, ezáltal megválaszolásra kerül az előadás címe, azaz, hogy az adott területen motiváló hatással bír-e az életpályamodell vagy a versenyszféra magas bérei miatt nem váltja be a hozzá fűzött reményeket.

A probléma alapú tanulás alkalmazása szakgimnáziumi környezetben

Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda

Kulcsszavak: *probléma alapú tanulás, komplex szakmai gondolkodás, szakgimnázium*

A mai szakképzési gyakorlatban a hasznos tudás közvetítése kerül előtérbe, mely a korszerű ismereteket és az önálló ismeretszerzéshez szükséges kompetenciákat egyesíti. Az építőipari és földmérés ágazati szakképzésben a szakmai problémák hatékony megoldására és az ehhez szükséges gondolkodás fejlesztésére a probléma alapú tanulás (PBL), mint tanulási módszer jellegénél fogva tűnik a legalkalmasabbnak. Az előadás célja annak bemutatása, hogy a vonatkozó szakirodalom, a 2014-2016 között magasépítő technikus tanulók körében végzett előkutatásból származó tapasztalatok és a szakirodalomban fellelhető esettanulmányok alapján milyen módosításokkal alkalmazható a PBL a szakgimnáziumi építőipar és földmérés ágazatban tanulók körében.

A McMaster, Maastricht, Delaware, York, Aalborg egyetemeken a klasszikus PBL módszernek nagy hagyománya van, kialakultak a bevált modellek. A mérnökképzést folytató egyetemeken a tanulási módszer nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket (Delft, NewCastle), de a Missouri egyetem építészmérnöki karán sikeresen illesztették be a tantervbe a probléma alapú tanulást. Az esettanulmányokban az előnyök mellett a sikeres alkalmazást gátló több tényező is felismerhető: a problémamegoldásnál előtérbe kerülő Top-down gondolkodási módszer, a félrevezető információkból származó vakvágányok, a szakmai ismeretanyag kevésbé alapos ismerete. A hátrányok kiküszöbölésére alkalmazható PBL változatról csak néhány szakirodalom tesz említést: ez az irányított probléma alapú tanulás.

A sikeresen működő felsőfokú oktatási modellek mellett a szakirodalom nem tesz említést PBL-t alkalmazó szakképzéssel foglalkozó közép fokú intézményről, így a szakgimnáziumban alkalmazható módszer kidolgozásához csupán az előkutatás tapasztalataira lehet támaszkodni. A szakirodalomban bemutatott előnyök és hátrányok a szakgimnáziumi kipróbálásban is megfigyelhetők voltak. Ezek közül markánsabban jelent meg a szakmai fogalmi keret kialakításának valamint a tanulási módszer begyakoroltatásának szükségessége. Kiemelkedő szerepe van a tanulók életkori sajátosságoknak is a módszer alkalmazásakor, főleg a problémamegoldás időtartamának tekintetében. A problémamegoldás során szükséges a folyamatos tanári jelenlét, és a gyakori szakmai megbeszélés, iránymutatás, a tanulók döntésének megerősítése.

Az előadásban egy olyan PBL modell kerül bemutatásra, mely figyelembe veszi a szakgimnáziumok rugalmatlan oktatásszervezési struktúráját, a módszer hátrányait, az életkori sajátosságokat, az adott iskola rendelkezésére álló forrásokat és az ágazati jellemzőket, kimeneti vizsgakövetelményeket. A kidolgozott modell 2016 szeptemberében került bevezetésre kísérleti jelleggel a Székesfehérvári SZC Jáky József Szakgimnáziuma és Szakközépiskolájában az akkori 9. évfolyamos építőipar és földmérés ágazati tanulók körében.

Imre Sándor a gazdasági középiskolákban folyó nevelésről

Patyi Gábor

Kulcsszavak: *Imre Sándor, gazdasági középiskola, neveléstan*

Imre Sándor a 20. század első felének egyik legnagyobb hatású pedagógia professzora 1934-től haláláig (1945) a József Nádor Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karán oktatott és az 1936-ban alakult Gazdasági Szaktanárképző Intézetet vezette. Alapvető feladata volt a gazdasági szaktanár jelöltek pedagógiai felkészítése. Az oktatási rendszer több ágával behatóan foglalkozó professzor érdeklődése természetesen fordult a korabeli szóhasználattal „gazdasági középiskolák”, mai szóhasználattal szakképző intézmények felé. 1941-ben könyvet jelentetett meg „A gazdasági középiskolák része a köznevelésben” címmel. Az 1928-ban megjelent összegző pedagógia művét, a Neveléstant elsősorban a középiskolai (gimnáziumi) tanárjelölt hallgatóknak szánta. Az 1941-ben kiadott könyv elsődleges célcsoportját a gazdasági középiskolai tanári pályára készülők képezték, a könyv a hazai „szakképzéspedagógia” egyik korai klasszikus művének tekinthető. Kutatásunk alapvető célja az, hogy feltárjuk Imre Sándor nézeteit a gazdasági középiskolában folyó nevelésről. Vizsgáljuk a felfogását a szakiskolák helyéről, rendeltetéséről a közoktatás rendszerében, a szakiskolában folyó nevelés szerepéről a növendékek fejlődésében és a nézeteit a szakiskolai nevelés speciális feladatairól. Nézeteit összevetjük az általánosan képző középiskolákban folyó nevelésről vallott felfogásával. A kutatás alapvető módszere a dokumentumelemzés lesz. Elsődleges forrásai Imre Sándor művei, illetve a gazdasági középiskolákat és a tanárképzést szabályzó korabeli törvények, rendeletek. Másodlagos forrásként az Imre Sándor munkásságára vonatkozó régi és újabb szakirodalom szerepel. A kutatás Imre Sándor munkásságának eddig kevésbé vizsgált oldalát tárja fel, és a mai szakképzéspedagógia számára is tanulságokkal bír.

SWOT analízis a Pécsi Szakképzési Centrumban

Nyíri Csilla

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, swot analízis, intézkedés-cselekvés

A kutatás azt mutatja be, hogy 2018-ban a szakképző iskoláknak milyen intézkedéseket és cselekvéseket kell megtenniük, hogy az Európai Unió ajánlásának és stratégiáinak eleget tegyenek. Az előadás a Pécsi Szakképzési Centrum tagintézményeinek indikátorainak ismertetésére vállalkozik, melyek az aktuális célok eléréséhez elvezetnek, kritériumokat mutat be, melyek alapján a szükséges intézkedéseket és cselekvéseket megtehetik.

Az Európai Unió ajánlása alapján Magyarország kormányának jelenlegi, központi tevékenysége, problémája, gondolata a szakképzésben tanulók végzettség nélküli elhagyásának csökkentése és az alapkészségek fejlesztésének támogatása. Kiemelt célja a különböző intézkedéseknek, pályázatoknak, projekt megvalósításoknak a végzettség nélküli iskola elhagyók számának csökkentése, a szakképző intézmények kulcskompetencia-fejlesztő kapacitásainak megerősítése, az alapkészségek fejlesztésére alkalmas eszközrendszer fejlesztése, a szakképzés eredményesebbé tétele, az iskolai teljesítmény növelése az egész életen át tartó tanulásra való képessé tétel érdekében összhangban a „Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégiával”, valamint az oktatásra vonatkozó 2014. és 2015. évi országspecifikus ajánlásokkal.

Ezek megvalósításához szükséges minden intézmény részéről egy megelőző, analízáló felmérés, melynek leghatékonyabb eszköze egy átfogó SWOT analízis, melyben az iskolák megjelölhetik erősségeiket, gyengeségeiket, lehetőségeket és hátrányokat, és ezek elemzése után intézkedési és cselekvési tervet készíthetnek a fenti célok elérése érdekében. Előadásunk során a pécsi intézményre vonatkozóan ismertetjük ennek a felmérésnek a folyamatát, az eredményeit és megpróbálunk rávilágítani azokra a pontokra, melyek hangsúlyosan befolyásolhatják az elkészítendő cselekvési tervet.

**Környezetvédelem és környezeti nevelés bemutatása
az ökoiskola működésén keresztül**

Horváth Réka

Kulcsszavak: környezetvédelem, fenntarthatóság pedagógiája, környezeti nevelés, környezettudatosság, ökoiskola

Az előadás témája a környezetvédelem és a környezeti nevelés. Ennek megvalósulását egy Örökös Ökoiskola működésén és ez irányú tevékenységén keresztül lehet a legjobban feltérképezni.

A napjainkban megfigyelhető gyors ütemű fejlődés, az élettér pusztítása veszélyt jelent az emberiség számára, felborítva az egyensúlyt ember és környezete között. (Kövecsesné, 2009: 4.) A környezeti válság legfőbb okozója, hogy a népesség olyan életmódot folytat, amivel rohamosan feléli tartalékait, szennyezi a természetet. (Varga, 2003: o. n.) Erre a nehézségre, kihívásra hívja fel a figyelmet a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiájának megvalósulása gyakorlatorientált módszerekkel. (Kövecsesné, 2009: 4., 6.) A téma jelentőségét igazolja, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének 57. közgyűlése 2002-ben a 2005-2015 közötti időszakot a Tanulás a fenntarthatóságért évtizedének nyilvánította. (Varga, 2009: o. n.)

Az előadás bevezető részében tisztázásra kerül a környezetpedagógia elméleti háttere, jelentése. Ennek célja többek között az, hogy képet adjon arról, miért fontos a természetvédelem témakörének megjelenése az iskolákban, továbbá a diákok környezettudatosságának erősítése.

Az ANK 2. Sz. Általános Iskola, mint Örökös Ökoiskola működésén keresztül kiválóan érzékelhető a környezetvédelem központi jelentősége. A prezentáció változatos kutatási módszerek eredményeit felhasználva ad betekintést az ökoiskola mindennapjaiba (dokumentumelemzés, megfigyelés, interjú, kérdőív, összehasonlítás). A következtetések, tapasztalatok megfogalmazása után kifejtésre kerülnek a létesítmény jövőre irányuló célkitűzései, a további sikerek elérésének feltételei. (Horváth, 2017: 3-5.)

*Tanárképzés szekció***Tanárszakos hallgatók tanulási stílusa**

Tóth Péter

Kulcsszavak: tanulási stílus, pedagógusképzés

Állítólag a delphoi jósda falán állt ez a felirat: „Gnóthi szeauton”, azaz „Ismerd meg önmagadat!”. Önmagunk megismerésének kérdése foglalkoztatta Márai Sándort is: „Önmagunk megismerése a legnagyobb utazás, a legfélelmetesebb felfedezés, a legtanulságosabb találkozás.”

Jelen előadásunkban nem tűzhetünk ki magunk elé ekkora célt. Önmagunk megismerése sokoldalú feladat, s annak csak egyik szelete, felismerni miként tanulunk hatékonyan, vagy épp eredménytelenül. Mik tanulásunk erősségei, vagy éppen gyengeségei, mely külső tényezők befolyásolják azt kedvezően, vagy kedvezőtlenül? Sokféle válasz adható ezekre a kérdésekre. A tanulási stílusunk ismerete e válaszok egyike.

Még érdekesebb a kérdés, ha a vizsgálat alanyai jövőbeni pedagógusok. Hiszen nem csak saját tanulási és tanítási stílusukkal kell tisztában lenniük, hanem hozzá kell segíteniük tanítványaikat a tanulási sajátosságaik felismeréséhez, illetve annak ismeretében alkalmas tanítási stílust is választaniuk kell tudni.

E célok jegyében választottuk kutatásunk témájául tanárszakos hallgatók tanulási stílusának vizsgálatát.

A kutatás során a Kolb-féle modellt követtük. A vizsgálatban 120 hallgató vett részt. A mérőeszköz megbízhatósága kevésbé, validitása inkább vitatott. Jelen kutatásunk is visszaigazolta ezt.

Az ismeretszerzés vonatkozásában a gondolkodás, míg az ismeretek feldolgozása vonatkozásában a passzív tanulási szituációkat igénylő megfigyelés és megértés a leginkább domináns. A szakpárok tekintetében volt leginkább szignifikáns különbség az egyes tanulási stílus besorolások között, a bölcsészekre leginkább az asszimiláló, míg a természettudományi területre a konvergens stílus volt a jellemző.

A fenti vizsgálat arra is rávilágított, hogy a Kolb-féle tanulási stílus kérdőív mélyrehatóbb kutatómódszertani elemzése igen csak indokolt. E vonatkozásban további kutatásokat tervezünk.

**A pedagógusok által vallott értékek, alapelvek
és a megvalósított gyakorlat összevetése a tanulási motiváció területén I.
- egy kutatás előszobájában -**

Oláh Katalin

Kulcsszavak: *motiváció, bevonódás, kutatás, pedagógus nézetei, reflektivitás, pedagógusszerep*

Milyen értékek, alapelvek fogalmazódnak meg a pedagógusok nézetiben a motivációval, a bevonódással kapcsolatban? A megfogalmazott, vagy éppen meg nem fogalmazott értékek, alapelvek jelenléte (ill. hiánya) összefüggésbe hozható-e a megvalósuló, motivációs eszközökben gazdagabb gyakorlattal (annak hiányával)? Milyen motivációs eszközkészlet állítható össze a kortárs neveléstudományi szakirodalom alapján? – Ezzel összevetve, kutatásunk alapján, milyen (arányú, jellegű) párhuzam, ill. eltérés tapasztalható a mindennapok gyakorlatban? (GOOD-BROPHY, 2008)

Azt feltételezzük, hogy a pedagógus szerepvállalásának tudatossága, korrelál a gyakorlatban kifejezésre jutó értékekkel és alapelvekkel, melyek a nevelés-oktatás folyamatában megjelenő eszközök, pedagógiai eljárások, megoldások alkalmazása révén artikulálódnak.

A kompetencia alapú tanárképzés nagymértékben alapoz a reflektív pedagógus attitűd megalapozására. (ARATÓ és mtsai, 2011; KUCSERKA-SZABÓ, 2015) Hiánypótló lehet az a vizsgálat, amely konkrét gyakorlati példákon keresztül tárja fel, a tudatos önfejlesztés és a pedagógiai önreflexió szerepét, az értékközvetítő gyakorlat megvalósulásának vonatkozásában.

A kutatás kontextusát a pedagógusok által gyakorlatban alkalmazott, a motiváció fejlesztését, célzó, lehetővé tevő és elősegítő eszközök vizsgálata képezi. (RÉTHYNÉ, 2003; GOOD-BROPHY, 2008)

A motiváció fejlesztését célzó eszköztár megfigyelhető, számba vehető, így mérhető adatokat szolgáltatására is alkalmas. A kutatás hipotézisének vizsgálatához szükség van a résztvevők pedagógiai nézeteinek feltárására, asszociációs, metaforikus és fogalmi-vizualizációs eszközök segítségével, fókuszcsoporthoz megbeszéléssel, mélyinterjúkkal. (BÁRDOSSY-DUDÁS, 2011; SÁNTHA, 2004 és 2007)

Célunk egy olyan értékdimenzió körvonalazása, melyben kifejeződik, hogy a megfogalmazott értékek, alapelvek, szakmai vélekedések mely elemei utalnak a motivációra, a tanulói bevonódás iránti igényre, meglétére, esetleges hiányára. A pedagógus által tudatosan alkalmazott motivációs aspektusokat - a repertoárra, annak minőségére, alkalmazásának gyakoriságára, módjára, stb. ill. ezek hiányára vonatkoztatva - vélekedése és gyakorlati tevékenysége komparatív elemzésével tárhatjuk fel.

Jelen előadás a kutatás indíttatását, kezdeti lépéseit, eddigi eredményeit hivatott bemutatni, különös tekintettel a együttműködő intézmények (KÉZDI-SURÁNYI, 2008) és a kutatásban résztvevő pedagógusok fogadókészségére és a kutatáshoz való viszonyulására vonatkozóan.

Pedagógusi munka az idő tükrében

Imre Anna

Kulcsszavak: *pedagógus munkaidő, feladatszerkezet, tanórán kívüli foglalkozások, együttműködések*

Az elmúlt időszakban a hazánkban is előtérbe kerülő olyan kihívások, mint a személyre szabott oktatás megvalósítása, a kompetenciafejlesztés, differenciálás, a tanórán kívüli foglalkozások tartása mind kedvező lehetőségeket jelentenek a tanulók számára az eredményesség, az élethosszig tartó tanulás szempontjából, s sok esetben az esélykiegyenlítés és a korai iskolaelhagyás megelőzése szempontjából is. Ugyanakkor megvalósításuk komoly felkészültséget, gyakran ellentmondó elvárásokat és mindemellett időigényes felkészülést kíván a pedagógusoktól. A pedagógusok együttműködési és egymástól való tanulási lehetőségei ugyancsak időráfordítással járnak.

Előadásunkban az idő kérdését emeltük ki, s ezt járjuk körül részben a tanulók, részben a pedagógusok vonatkozásában, nemzetközi és hazai tapasztalatok felhasználásával. Előadásunk első részében nemzetközi tendenciákat vizsgálunk meg közelebbről a szakirodalom (pl. Scheerens, 2015), valamint az OECD adatainak segítségével, kiemelten a tanórán kívüli tanulásra és tanításra fordítandó időarányok alakulása, illetve a pedagógusoktól elvárt feladatvégzés szempontjából.

Előadásunk második részében a hazai tendenciákat tekintjük át kutatásunk adatainak segítségével. Az előadás ezen részében arra a kérdésre keresünk választ, hogy hogyan alakult a pedagógusok tanítási és munkaideje az elmúlt években, a szabályozás és a délután 4-ig tartó iskola bevezetése következtében. Vizsgáljuk ezen belül, hogy hogyan változott a pedagógusok feladatainak szerkezete és módszerhasználata, különös tekintettel a hátrányos és nem hátrányos helyzetű iskolákban tanító pedagógusok közti eltérésekre, valamint a pedagógusok közti együttműködési lehetőségek és attitűdök alakulására.

**Tanulástámogatás,
avagy a házi feladat intézménye az iskola és a szülő viszonyrendszerében**

Imre Nóra

Kulcsszavak: házi feladat, esélyegyenlőtlenség, szülői bevonódás

A házi feladat „intézménye” a hazai szakirodalomban periférikus tématerületnek látszik és többnyire nem tekintendő többnek, mint egy mindennapos, bevált pedagógiai gyakorlatnak, melynek nincsenek kapcsolódási pontjai más tématerületek, szakpolitikai megfontolások, vagy akár tudományos elemzések irányába. Az angolszász szakirodalom azonban bővelkedik olyan tanulmányokban, melyek a házi feladatban a tanulmányi eredményesség növelésének egyik eszközét látják (Cooper et al. 2001; Cooper et al. 2006; Eilam 2001). Másrészt ez a témakör felvet olyan - az esélyegyenlőtlenséghez kapcsolódó - kérdéseket, hogy a különböző társadalmi háttérű tanulók milyen szülői erőforrásokkal rendelkeznek az otthoni tanulástámogatás terén (Epstein, van Voorhis 2001; Bempechat et al. 2011), vagy ennek ellensúlyozására az alapfokú oktatási intézmények milyen gyakorlatot valósítanak meg a délutáni időszámban (Cosden et al. 2004; Cummings et al. 2011).

Tervezett előadásunk egyrészt támaszkodik az Országos Kompetenciamérés adataira, melyek érintik a szülői bevonódás egyes tevékenységformáit (pl. házi feladatban való segítségnyújtás, beszélgetés az iskolai eseményekről), másrészt korábbi kvantitatív és kvalitatív vizsgálataink eredményeire. Ez utóbbi az iskola és a szülő kapcsolatrendszerének a feltárására irányult, melynek során 32 félig-strukturált szülői interjú készült el, melynek egyik blokkját a házi feladat elkészítésének kérdésköre jelentette. A délután négyig tartó iskoláztatás tapasztalatait feltáró kutatásunk az intézmény felől vizsgálta a délutáni időszábot érintő gyakorlatot (napközi, tanulószoba), mely közvetetten érinti a házi feladat „intézményét”. Ennek keretében egyéni és fókuszcsoporthoz interjúkat készítettünk a kiválasztott intézmények vezetőivel, pedagógusaival és szülőikkel.

Előzetes feltevésünk szerint a kedvezőbb szociokulturális háttérű, társadalmi és kulturális erőforrásokkal rendelkező szülők bevonódása, aktivitása magasabb, s emellett könnyebben találnak olyan utakat, módokat, melyek hozzásegítik a tanulót a házi feladat elkészítéséhez és/vagy meglévő tudásának elmélyítéséhez. Előreláthatólag eredményeink rámutatnak arra, hogy az iskola, illetve pedagógus nagyon eltérő stratégiát alakít ki arra vonatkozóan, hogy kiadja-e a házi feladatot, s ha igen, milyen jellegű, és intézményi szintű támogatást nyújt-e annak elkészítéséhez, ideális esetben alkalmazkodva a helyi társadalmi környezethez, a beiskolázott tanulók családi háttéréhez. Ebből eredően felvázolható egy olyan mintázat, mely szerint egyes tanulók – a tanórán kívül – az iskolában és otthon is részesülnek támogatásban, míg találhatók olyan tanulók, akik – bármilyen okból – de egyik oldaltól sem kapják meg az előrehaladáshoz szükséges támogatást.

Az utánpótlásban dolgozó labdarúgó edzők pedagógiai alkata

Németh Zsolt

Kulcsszavak: *labdarúgó utánpótlás, logotrop pedagógiai alkat, paidotrop pedagógiai alkat*

A pedagógiai alkat vizsgálata már régóta a kutatók látókörébe került. Caselmann a pedagógusokat a tantárgyuk, illetve a tanulókhöz való viszonyulásuk alapján logotrop, illetve paidotrop pedagógiai alkatúnak nevezte el (Caselmann 1949). A pedagógiai alkat edzőkre vonatkozó vizsgálata Gombocz János nevéhez fűződik (Gombocz 2004). Ennek alapján a labdarúgó edzőkre a következő megállapítások tehetők:

A logotrop pedagógiai alkatú edzők többsége azért választotta szakmájának az edzősködést, mert érdeklődésük középpontjában a labdarúgás szeretete áll. Fontosnak tartják, hogy lépést tartsanak a labdarúgás fejlődésével, ezért szívesen vesznek részt szakmai továbbképzéseken. Arra törekednek, hogy a labdarúgás technikai-taktikai tudásanyagát minél jobban elsajátítsák a játékosok. Munkájukat javarészt a teljesítménymotiváció hatja át, amelynek hatására magas követelményeket támasztanak a játékosokkal szemben. A nevelői feladatokra, a játékosok személyiségformálására, a játékosok problémáinak megoldására, a csapat közösséggé való formálására már kevés idejük marad, így a játékosokkal való kapcsolatuk kevésbé nevezhető harmonikusnak. Ezzel ellentétben a paidotrop pedagógiai alkatú edzők döntően azért választották ezt a szakmát, mert szeretnek a gyerekekkel és az emberekkel foglalkozni. A technikai és taktikai elemek alacsonyabb szintű kivitelezését nem tartják súlyos problémának. A sportszakmai tudásanyag megtanításával szemben fontosabbnak tartják a csapatalakítást, a csapatépítést és a csapat közösséggé formálását. A játékosokkal történő interakciójukban a játékosok véleményét is elfogadják. Kommunikációs stílusukat az vezérli, hogy minél jobb kapcsolatot alakítsanak ki tanítványaikkal.

A kutatás célkitűzése, hogy választ kapjunk arra, hogy a megvizsgált minta alapján, az utánpótlásban dolgozó labdarúgó edzők pedagógiai alkatuk szerint melyik irányvonalat képviselik. Az anonim, kérdőíves vizsgálatban 581 fő férfi labdarúgó edző vett részt, akiknek az átlagéletkora 40,55 év, az edzői tapasztalatuk átlaga pedig 10,66 év volt. A kérdések főként arra fókuszálódtak, hogy az oktató-nevelő tevékenység közben melyek azok a feladatok, amelyekre nagyobb hangsúlyt fektetnek. A labdarúgás és a játékosok szeretete közötti válaszokat elemezve kiderült, hogy 297 fő (51%) azoknak az edzőknek a száma, akik mindkettőt egyaránt rendkívül fontosnak tartják. A labdarúgás szeretetét rendkívül fontosnak tartja 504 fő (86,8%), míg a játékosok szeretetét rendkívül fontosnak tartja 302 fő (52%). Összességében megállapítható, hogy a megkérdezett edzők többsége a logotrop pedagógiai alkathoz tartozik (86,6%). Az ő esetükben igaz az a megállapítás, hogy azzal foglalkoznak, amit igazán szeretnek. A játékosok szeretete is fontos számukra, de kevésbé, mint a labdarúgás szeretete. Jól nyomon követhető, hogy a labdarúgás szeretete a korosztályok előre haladtával kevésbé csökken, mint a játékosok szeretete. A kutatással kapcsolatban mindenképpen meg kell említeni, hogy mindkét pedagógiai alkatnak megvannak az előnyei és hátrányai, ezért véleményem szerint egyik sem nevezhető jónak, vagy rossznak.

*Poszter szekció***Oktatási reform Kárpátalján a második világháború után**

Fizeshi Oktaviia

Kulcsszavak: *oktatási reform, alapfokú oktatás, Kárpátalja*

Kutatásunk egyrészt az elemi oktatás minőségének javításának szükségszerűségére, a nemzetiségi kultúra, az anyanyelv megőrzése feltételeinek megteremtésére irányul; másrészt pedig a multikulturális térség általános iskoláinak fejlődési sajátosságaira helyezi a hangsúlyt annak megvalósulására az egységes állami oktatási politika feltételei között. A szovjethatalom Kárpátalján számos reformhoz vezetett. 1944 decemberében az I. Kárpátaljai Pedagógusok kongresszusának küldöttei úgy döntöttek, hogy az oktatási rendszert a szovjet iskola mintájára újratervezik. Az iskolai ügyeket áthelyezték az állami hatósághoz, amely állami ideológiai céloknak és célkitűzéseknek rendelte alá az oktatás tartalmát is. Az iskolai finanszírozást az állam, valamint az egykori fenntartók (közösségek, magánszemélyek) biztosították. Az egyházi szervezetek is részt vehettek a támogatásban. Igaz, az ilyen liberalizmus nem volt tartós. 1945-ben az új hatóságok elfogadták „Az ukrajnai Kárpátalja oktatási rendszerének reformjáról” szóló rendeletet, amely a hétéves oktatás kötelezővé tételét tervezte az 1945 – 1946-os tanévtől. Oktatási intézmények kerültek átszervezésre: a népiskolák – általános iskolákká, a polgári iskolák – hétéves befejezetlen középiskolákká, a gimnáziumok – tízéves középiskolákká váltak. A Szovjetunió nyelvpolitikája a kárpátaljai többnemzetiségű oktatás területén is érzékelhetővé vált. Új probléma keletkezett: a nemzetiségi iskolák megőrzésének módja. Mindez érintette a magyar, román, szlovák, német tannyelvű iskolákat. A Kárpátaljai Állami Levéltárban találtunk számos levelet szülőktől, községi bizottságoktól, helyi közösségektől, amelyekben kérvényezték, hogy a hatóság nyissa meg az anyanyelven tanulási lehetőséget nyújtó iskolákat. Az oktatási tevékenység engedélyezését a magyar és a román iskolák számára szovjethatalom részéről úgy lehetett megszerezni, ha a közösség egy írásbeli kérelmet nyújtott be és vállalta az iskola karbantartását és a tanárok kifizetését. Így azt láthatjuk, hogy Kárpátalján a háború utáni években a szovjethatóságok fokozatosan a „denacionalizálódás” és az elorosztás politikáját hajtották végre, amely által „mesterséges” szovjet embert teremtettek, s e cél elérésének legfőbb eszköze az iskola volt.

Hogyan tovább? életpálya társasjáték

Pelczér Dóra - Pálmai Mirandella

Kulcsszavak: *pályaválasztás, pályaaorientáció, diszkrimináció*

Magyarországon Európai Unió mintára a 2010-es évektől egyre jobban előtérbe került a pályaaorientáció, mint az egyének életútját támogató szolgáltatás. Legfőbb célja, hogy segítse a pályaválasztás előtt álló fiatalok megalapozott döntéshozatalát. A munkaerőpiac oldalát tekintve azonban hiába a megalapozott döntés, ha kilépve a munka világába nem azt tapasztalják, amire felkészültek és nem tudnak elhelyezkedni. Ennek hátterében többek között a diszkrimináció is állhat, amelyre fontos figyelmet fordítani napjainkban. Az Európai Unió területén, így Magyarországon is az esélyegyenlőség egy kiemelten fontos téma, és nem utolsó sorban az Alaptörvény által kimondott általános alapelv.

Az általunk megalkotott Hogyan tovább? társasjáték játékos formában tárja a fiatalok elé, hogy milyen választási lehetőségekkel találkozhatnak a pályaválasztás során, milyen nehézségekbe ütközhetnek az álláskeresés során, milyen kihívásokkal kell szembenézniük a munka világában, mindemellett érzékenyítő feladatokon keresztül tanulhatnak a diszkriminációról.

A két fő kutatási téma a pályaaorientáció és pályaválasztás, illetve a diszkrimináció. A társasjáték célja, hogy megvizsgálja mely tényezők befolyásolják a fiatalokat a továbbtanulás során, mennyire vannak tisztában továbbtanulási fogalmakkal, hogyan vélekednek egyes diszkriminatív szituációkról, mennyire jogtudatosak diszkrimináció esetén. Bár egyre több helyen tartanak pályaaorientációs napokat és a pályatanácsadás sem számít új keletű dolognak, még mindig sok fiatal nem a képességei alapján választ magának szakmát/hivatást. Diszkrimináció tekintetében pedig elengedhetetlen, hogy minél felkészültebben, jogaik tudatában lépjenek majd a munkaerő-piacra.

A társasjáték a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar Jövő-Kép Workshopján került alkalmazásra. A vizsgálatot megfigyelőbiztosok segítették, akik értékelőlapon vezették a játékosok feladatokra adott válaszait, reakcióit, egymás közti interakcióit. A játék végén egy rövid kérdőívben is megkérdeztük a résztvevőket a pályaválasztással és diszkriminációval kapcsolatos tapasztalataikról, illetve ötleteket kértünk a társasjáték továbbfejlesztésére vonatkozóan. A kutatás eredményeként sajnálattal tapasztaltuk, hogy a vegyes korcsoportú vizsgált személyek (60 fő) kortól függetlenül nem voltak tisztában a lehetőségeikkel diszkrimináció esetén.

További célunk, hogy minél több személlyel megismertessük társasjátékunkat és az adatfelvételeken keresztül még tovább fejlesszük, mint egyfajta tanulási, információmegosztást elősegítő módszert. Fejlesztés tekintetében a tesztelés során kiderült, hogy finomításokra van szükség egyes feladatoknál, mivel nehéznek vélték a játékosok. Ennek megoldásaképp több feleletválasztós kérdés kerül beépítésre a válaszadás megkönnyítése érdekében. A kérdőívben kapott válaszok alapján a résztvevők élvezték a játékot és összességében hasznosnak vélték. Szorgalmazzuk, hogy minél szélesebb körben terjedjen el használata.

VI. AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG KONFERENCIA –
TANULÁSKÖZPONTÚ PEDAGÓGIA KONFERENCIA, A PEDAGÓGUSKÉPZÉS
REFORMJÁNAK FOLYTATÁSA

A transzverzális kompetenciák tantervfejlesztési összefüggései

Vass Vilmos

Kulcsszavak: *kulcskompetenciák, transzverzális kompetenciák, kereszttanterv, tantervfejlesztés két- és háromdimenziós struktúrája*

Az előadás a transzverzális kompetenciák tantervfejlesztési összefüggéseire fókuszál, különös tekintettel a „Nat-evolúciós” folyamatokra vonatkozóan. Az előadás első részében, a téma kontextusát bemutatva, a munka világában egyre növekvő igényként jelenik meg a munkavégzéssel és az életvezetéssel egyaránt összefüggő kulcskompetenciák fejlesztése. Az előadás ezt követően felvillantja az OECD DeSeCo projektjének jelentősebb eredményeit, valamint az Európai Unió kulcskompetencia keretrendszerét. A kulcskompetenciák közötti kapcsolatok és összefüggések feltárása számos eredménnyel kecsegtet mind a tudomány, mind a pedagógia gyakorlata számára. Az előadás következő része a tantervfejlesztés két- és háromdimenziós struktúráját elemzi a Nemzeti alaptanterv változó stratégiájának és szerkezetének függvényében. A struktúrák lehetővé teszik, hogy az előadás végén a transzverzális kompetenciák integrálásának és implementációjának néhány lehetséges irányát és területeit felvázoljuk.

Az értékes gyermek – az értékelés negyedik dimenziója
Egy lehetséges fogalmi keretrendszer vázlata

Arató Ferenc

A pedagógiai értékelés kérdéskörét a formatív értékelés fogalmának megjelenése emelte újra a neveléstudományi vizsgálódások középpontjába. A több évtizede zajló diskurzus gyakran meggyőző, olykor ellentmondásos eredményei világossá tették, hogy elkerülhetetlen egy fogalmi tisztázás mind a kutatók, mind a gyakorló pedagógusok számára. Az előadás egy olyan fogalmi keretrendszer vázlatát mutatja be, amelynek segítségével vélhetően összehangolhatók a különböző értelmezések és kutatási eredmények az értékelésről. A fogalmi tisztázás alapját a tanuláselméletek által feltárt különböző tanulási dimenziók jelenthetik. A tanulás különböző dimenziói mentén feltárható, hogy az értékelés kontextusában használt fogalmak, hogyan jelennek meg az egyes tanulási-tanítási gyakorlatokban. Az előadás négy ilyen dimenziót javasol megkülönböztetni egymástól mind a tanulás, mind az értékelés területén. A javasolt fogalmi keretrendszer ebben a négy dimenzióban értelmezi az értékeléssel kapcsolatos elképzeléseket, így segítve elő egy konszenzusos dialógus megszületését az értékeléssel kapcsolatos különböző kutatói, gyakorlati és pedagógusképzői diskurzusokban.

*Kollégium- és múzeumpedagógia szekció***A pedagógusszerepek változása a kollégiumpedagógiában**

Barna Viktor – Dancsházy-Nagy Ágnes

Kulcsszavak: mentorálás, tutorálás, facilitálás, coaching

A kollégiumpedagógia fejlesztésére irányuló törekvések egyik kiemelt területe a kollégiumi nevelőtanárok kompetenciáinak célirányos alakítása a 21. századi nevelési-oktatási kihívások sikeres megválaszolása érdekében. A másik irány a korszerű munkaformák és módszerek minél gyakoribb alkalmazása, amely magától értetődően összekapcsolódik a kollégiumi pedagógusok szereparzenájának átalakulásával, kibővülésével.

Az előadásban azt szeretnénk kiemelni, hogy milyen változásokat szükséges elérni a kollégiumi nevelőtanárok szerepfelfogásában. Először tehát azokat a „klasszikus” nevelőtanári szerepeket vázoljuk fel, amelyek a múlt és jelen gyakorlatát jellemezték, jellemzik. Felvillantunk néhányat azokból, amelyek komoly szereptévesztéseken alapultak (pl. a „fegyelmező”, a „népszerűséghajhász”), de szót ejtünk a korábban is konstruktívnak, így megőrzendőnek tartott szerepekről (pl. tanulássegítő, „szabadidő-szervező”).

Az előadás gerincét az új szerepkészlet szükségességének elemzése adja. Ezen belül kiemelten foglalkozunk azokkal, amelyeknek az átalakuló kollégiumi foglalkozásszerkezet miatt kell megjelenniük. Konkrét példákon keresztül kívánjuk szemléltetni ezeknek a szerepeknek a fontosságát, nota bene elterjedésüknek szükségességét. Mindezt döntően abból az aspektusból, hogy a szerepelvárások módosulásának legfőbb motívuma a kollégista tanuló érdeke.

A köznevelés aktoraival szemben megváltozott elvárások meg kell, hogy feleljenek az átalakuló társadalmi közeg kritériumrendszerének. A támogató mentor, a tutor, a coach szereprepertoárral rendelkező kollégiumpedagógus más-más szempontból közelítheti meg a rá bízott diák személyiségfejlesztését, reagálva a kívülről érkező kihívásokra. Működésében át kell állnia arra a paradigmaváltásból adódó attitűdre, mellyel holisztikusan tud foglalkozni a tanulóival. A kollégiumpedagógusnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy hitelesen tudja képviselni az intézménytípus által biztosítandó inkluzív környezetet, mely a tanulók képességeinek és érdeklődésének diverzitását, és a hozzájuk rendelhető tevékenységek széles tárházát befogadni, biztosítani és fejleszteni képes. Mindeközben figyelembe véve az új előmeneteli rendszer sajátosságait, fel kell készülnie az intézményen belüli kollegiális segítségnyújtásra, például a gyakornok kollégák beillesztésének segítésére és/vagy mentorálására is. Végül utalni fogunk arra, hogy ezeket a kollégiumpedagógusi szerepeket hogyan lehet megjeleníteni a tanárképzés gyakorlatában.

Múzeum csak gyerekeknek!

Torgyik Judit

Kulcsszavak: múzeumpedagógia, gyermekmúzeum, gyerekkulturúra, pedagógiai gyakorlat

A múzeumok világában található egy olyan múzeum, amely kifejezetten csak gyerekeknek jött létre, s működése során ugyancsak őket állítja a középpontba. A gyermekmúzeum olyan kulturális helyszín, amely a hagyományos múzeumoktól eltérően, mindenekelőtt a gyerekkulturát, a gyermekek igényeit, szükségleteit kívánja kiszolgálni, s az aktivitásnak, a cselekvésnek, a tapasztalati tanulásnak, a szabad, örömet adó alkotásnak, a játéknak biztosít alkalmat. Mindemellett azonban hangsúlyozni érdemes, hogy a gyermekmúzeum nem játékmúzeum, nem babamúzeum, nem gyermekkor-történeti kiállítás, hanem az emberi képességek fejlesztésének professzionálisan megtervezett színtere.

Előadásom célja a hazánkban még kevésbé ismert gyermekmúzeumok pedagógiai hátterének, fejlődésének bemutatása, valamint az informális tanulásban játszott szerepének megvilágítása. Bár e témakör számos érdekességeket rejt magában, a budapesti Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum egyetlen szakkönyvet sem nyújt az érdeklődőknek e vonatkozásban. Jelen előadás alapjait Campus Hungary ösztöndíj keretében, Bécsi Egyetem Neveléstudományi Szakkönyvtárában megvalósult kutatói ösztöndíj idején volt módomban összeállítani.

Az első gyermekmúzeum az USA-ban 1899-ben, Brooklynban jött létre, majd a második Bostonban 1913-ban, a következő 1917-ben Detroitban, a negyedik pedig 1925-ben Indianapolis-ban létesült, ma pedig már több száz ilyen intézmény létezik világszerte. Európai történetük azonban csupán az 1970-es évekre nyúlik vissza, s innen indult útjára. E múzeumtípus fejlődése nem választható el a korabeli szociális, kulturális állapotoktól, sajátos jellemzőktől. A gyermekmúzeumok megjelenése a nyugati társadalmakban sok tekintetben összekapcsolódott a reformpedagógia fejlődésével, a gyermek helyének, szerepének, a képességfejlesztés módjának jelentős átértelmezésével, továbbá a pedagógia gyakorlatában megjelent új didaktikai-metodikai fejleményekkel. A reformpedagógusok közül John Dewey, és Montessori Mária nevét érdemes kiemelni, mint olyan személyeket, akik tevékenységük révén sokat tettek az általános pedagógiai szemléletmód változásáért, a képességfejlesztés új értelméért, amely egyúttal az iskola kapuin kívül is hatott. Az előadásban kiemelésre kerülnek az intézmények közös és eltérő vonásai, valamint a fejlődésük meghatározó helyszínei, állomásai.

A múzeumi tanulás pedagógusképzésben való megjelenésének fontosságáról

Sági Norberta

Kulcsszavak: múzeumpedagógia, pedagógusképzés, helytörténet, tájház

A közgyűjtemények nyitottabbá váltak a lakosság irányában az elmúlt évtizedekben, és köztük a múzeumok azok, melyek a legnyitottabbak, a leginkább fogadókések az iskolás korosztály felé. Az előadás feltárja az iskolai keretek között történő múzeumlátogatás problémáit (a pedagógus szemszögéből), majd egy olyan projektet mutat be, mely arra hivatott, hogy a kistelepülések helytörténeti gyűjteményeiben, tájházaiban rejlő pedagógiai lehetőségeket a helyi óvodák, iskolák számára kidolgozza. A gyakran a lakosság által, lelkesedésből összegyűjtött tárgyak sok esetben nyilvántartás, leltározás nélkül, rendezetlenül várják az alkalmi látogatókat. Csak kivételes esetekben kapcsolódik az egyes tantárgyak oktatásához is felhasználható, kész múzeumpedagógiai anyag hozzájuk, így nem terjed egy-egy látogatáson túl ezeknek a pedagógiai folyamatba való beépítése. Fontos tehát, hogy a pedagógusjelölteket képessé tegyük arra, hogy adott tárgye gyűttesre igény szerint (múzeumpedagógiai) foglalkozást tervezzenek.

A tárgyi és épített környezetünk megismerésének új nevelési irányai Magyarországon

Berta-Szénási Panna

Kulcsszavak: vizuális nevelési kultúra, oktatás, társadalmi szervezetek

Az ember cselekedeteinek számára a tér egyet jelent a lehetőséggel, nélküle az ember cselekedeteinek színtere elvész. Belső, külső és másokban rejtőző tereinek megismerése örökös feladata. A minket körülvevő tárgyi és épített környezet és a nevelés találkozása az emberben lezajló szellemi folyamatok, a környezettel történő folyamatos kommunikáció és a másoktól szerzett tapasztalatok az emberi cselekedetek megértéséhez és formálásához nyújthatnak segítséget.

Az egyetemi tanulmányaim során több forrásból gyűjtöttem információkat ahhoz a kapcsolatrendszer feltérképezéséhez, amelyet a design és a neveléstudomány között állíthatunk fel. Az utóbbi két évben ezen tapasztalatok, ismeretek és közösségi kapcsolatok száma ugrásszerűen megnőtt. Jelen előadásomban ezt az ismerethalmazt kívánom bemutatni, amely a leíró jelleg mellett a nevelési folyamatok társadalmi befogadás kérdéskörét érintő megállapításokat is bemutatja. A társadalmi szervezetek, illetve közösségek tevékenysége mellett a téma hazai egyetemeinek, illetve ehhez kapcsolódóan nemzetközi konferenciákon létrejövő eredményeket gyűjti össze. Ezzel egyidejűleg a művészet, az építészet, a design, illetve a neveléstudomány egyes szereplőinek közvetítő funkcióira és ezek oktatási rendszerekbe átültethető gyakorlataira mutat rá. Az eddigi eredmények bemutatásának elsődleges célja egy olyan rövid, összegző tanulmány elkészítése, ami a közelmúltban létrejövő vizuális nevelési gyakorlatokat érintő párbeszédnek tematikus rendjét adja.

A tanulási utak, helyek és terek sokszínűsége a vizuális műveltség mellett a társadalmi felelősségvállalás fontos mozgató ereje is lehet. A társadalmi kérdések iránti érzékenység az alkotási folyamatokban feloldódó megoldási lehetőségei fontos kiindulópontja lehet az oktatás új koncepcióinak kialakításához is.

Diverzitás, motiváció és tehetségfejlesztés lehetőségei a kollégiumpedagógiában

Dancsházy-Nagy Ágnes

Kulcsszavak: *belső motiváció, diverzitás, tehetségfejlesztés*

Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy a serdülőkorú diákok érdeklődésének diverzitását, milyen módon, milyen módszerekkel és nevelési színtereken képes a kollégium befogadni és fejleszteni, illetve mi szükséges a belső motiváció permanens fenntartásához és a tehetséggondozáshoz.

A nevelés fontos célja az intrinzik motiváció elérése pl. a tanulásban vagy más tevékenységekben. A kollégiumok feladata az iskolai tanulás támogatásán kívül olyan tevékenységek és lehetőségek biztosítása, melyben a diákok komplex személyiségfejlődése és tehetségfejlesztése biztosított. A belső motivációt elősegítheti a társas környezet azzal, ha hangsúlyozza az autonómiát, az önállóságot, a kompetencia érzését és a szeretetet. Az autonómiára orientált környezetben a gyerekek lehetőséget kapnak az önmeghatározásra, belsőleg motiváltak a tanulásra és ennek következtében az iskolai teljesítményük is kedvezőbben alakul.

A megismerő tevékenység egyik legnagyobb energiaforrásának, a belső motivációnak a fenntartására és növelésére a kollégiumi nevelési színtereken is törekedhetünk. Az együttműködést serkentő interakciók ösztönzése szemben a versengő vagy individuális csoportlétkörrel, az autonómiát erősítő pedagógusi attitűd és környezet szemben a kontrollálóval, a kompetenciaérzet erősítése szemben a kudarc hangsúlyozásával, az indokolatlan és kontrolláló jutalmak elhagyása, a szorongást kiváltó tényezők csökkentése, a tanulók érdeklődéséhez igazított, jól szerkesztett tananyag motiváció kedvező feltételei. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a kollégium, mint speciális nevelési intézmény, hogyan képes ezt a belső motivációt, az érdeklődést és a tehetséggé válást, mint folyamatot generálni, katalizálni s nem végső sorban kiteljesíteni.

*Elfogadó pedagógia szekció***A megbocsátás és elfogadás problematikája és lehetőségei speciális nevelési igény esetén**

Takács István – Lubinszki Mária

Kulcsszavak: *gyógypedagógia, egzisztenciális pedagógia, megbocsátás, elfogadás, megküzdés*

Speciális élethelyzet, speciális lehetőségek. Ami lehet sokkal több is, és sokkal kevesebb is, mint a speciális szükséglet nélkül. A képlet sajnos egyszerű, a mögötte húzódó komplex megküzdési stratégiák összetettek, és soktényezősök. A szerzett fogyatékoság esetén az élet egy pontján történik valamilyen visszafordíthatatlan trauma. Ilyen esetekben a korábban megélt élet radikálisan megváltozik, az addig megszokott viselkedés- és coping repertoár már nem tartható fenn. Mindezen tényezőket holisztikusan megközelítve a megküzdési mintázatokban kulcsfontosságú momentum az elfogadás és megbocsátás képessége. Egyfajta kognitív kiértékelési folyamatként értelmezve döntő jelentőségű lehet a személyiség energetikai- és motivációs bázisának megteremtésében. Előadásunkban a téma gyógypedagógiai és egzisztenciális pedagógiai aspektusait mutatjuk be, új perspektívákat nyitva a hagyományos diskurzusban.

Máské(p) a gyerekirodalomban

Varga Kitti

Kulcsszavak: *gyerekirodalom, intellektuális akadályozottsággal élő, fogyatékosok reprezentációja*

Előadásomban olyan kortárs meséket, gyerek- és ifjúsági regényeket vizsgállok, amelyekben testi vagy intellektuális akadályozottsággal élő szereplők jelennek meg (főként: Siobhan Down: A londoni óriáskerék rejtélye, Neil Shusterman: Az óceán mélyén, R. J. Palacio: Csodácska, Agnes Lacor, Gwen Le Gac: Lili, Eric Lindström: Nem a szemeddel látsz, Mészöly Ágnes: Szabadlábon). A gyerekkönyvek a kezdetektől kettős funkciót töltenek be az életünkben: egyrészt új ismereteket adnak át, másrészt tükröt mutatnak, amiben a gyerekek felismerhetik saját tapasztalataikat és érzéseiket. Éppen ezért hajlamosak vagyunk ideális világot teremteni bennük, amibe a fogyatékos ember képe ritkán fér bele, hiszen jelenlétükben kényelmetlenül, feszengve érezzük magunkat.

A fogyatékos embereket általában sztereotípiák mentén ábrázolják, nem teljes emberként, akik vagy önmagukra és másokra is veszélyesek, vagy sajnálatra méltó ártatlan áldozatok. Ez a fajta hozzáállás a gyerekekben sajnálatot és félelmet keltenek ahelyett, hogy megértenék és elfogadnák őket. Éppen ezért a fogyatékoság ténye nem elég, ha nem többdimenziós karakterekről van szó, hiszen ezzel azt tanítjuk nekik, hogy miben különböznek tőlünk, életükre egy normáltól eltérő, izolált világként tekintünk ahelyett, hogy sokszínű személyiségüket mutatnánk meg. Így számomra a legfőbb kérdések, hogy milyen módon beszélhetők el a történeteik? Miben más egy testi és egy intellektuális akadályozottsággal élő történetének elbeszélése? Lehetséges-e az ő nézőpontjuk elfogadása a narrátor elidegenítése, távolságtartás, megkérdőjelezése nélkül? S mindezek mellett: kiknek szólnak ezek a könyvek? Mivel a fogyatékos emberekkel kapcsolatos ismereteink nagy része a populáris kultúrából származik, nem pedig saját tapasztalatainkból, ezért a gyerekkönyvek segíthetnek, hogy bővítsék tudásunkat és megváltoztassák hozzáállásunkat, hiszen – legalább irodalmi szinten – ismerős közeget teremtenek számunkra.

A korai neurotipikus fejlődéssel összefüggő gyógyító pedagógiai teendők – intervenció, fejlesztés, utókövetés

Gráf Rózsa – Takács István

Kulcsszavak: *neurokonstruktivizmus, neurotipikus fejlődés, koraszülöttség, utókövetés, pszichopedagógia*

A neurokonstruktivizmus-koncepció új kontextusba helyezte a koraszülöttséggel, a korai neurotipikus fejlődéssel kapcsolatos feladatokat minden tudományterületen – így a gyógypedagógiában is. A magzati lét - a magzat és az anya kapcsolatának alakulása – minőségétől kezdődően a születés-körüli történéseken át, a csecsemőkori fejlődés sajátosságai mind új megvilágításba kerülnek. Az intenzív koraszülött-ellátás komplex team-munka révén lehet csak eredményes – e team-nek feladata a longitudinális fejlődéskövetés is. A korai figyelem, emlékezet, munkaemlékezet, végrehajtó funkciók fejlődése, majd az utánzásnak, mint a korai tanulás egyik formájának alakulása új válaszokat igényel a gyógypedagógustól. A pszichopedagógus tevékenységének meghatározó elemei az utóvizsgálatok végzése egészen az iskolás korig. A rendszeres utókövetés biztosíthatja az adekvát fejlesztéseket, terápiákat. A korai neurotipikus fejlődést gondozó - rendszerszerű ellátásban - a pszichopedagógus szerepe meghatározó. Témánk kifejtése során e mellett érvelünk.

**A virágnak (meg)tiltani nem lehet... (?)
taníthatósági-tanulhatósági aspektusok a pozitív pedagógia útján járva**

Ladnai Attiláné

Kulcsszavak: *flow az osztályteremben, pozitív pszichológia, pozitív pedagógia (positive education), curriculum*

Az EU 2020 irányelvei, valamint a hazai kompetencia mérések és az általános tanári tapasztalatok szerint mérhetetlen elégedetlenség fogalmazódik meg az oktatás aktorai részéről annak milyenségével szemben.

A változtatás szükségességét többen kiemelik, a megoldások gyakran elméleti (előírás) szintjén már kézzel foghatóak (NAT, Kerettantervek), ám azok alkalmazása a gyakorlatban (Jó gyakorlatok) mégsem terjedtek el széles körben.

A pozitív pszichológia eredményei új feladatokat jelölnek ki az oktatás számára, melyeket Seligman és munkatársai az oktatás nyelvére leképezve a PERMA elemekre fókuszálva hasznosítanak nemzetközi szinten, és Ausztráliában egyaránt (Norris 2015, Seligman 2018).

A Magyarországi helyzetre reflektálva (Oláh, 2015) is folynak kutatások, ám annak megvalósítása még várat magára, hogy a pozitív pszichológia által kijelölt feladatok hogyan és mely viszonylatban adaptálhatóak (melyek hasznosíthatók) a pedagógiai folyamatokban.

Kutatásom desk research módszerrel és tartalomelemzés segítségével arra keres választ, hogy az ún. pozitív pedagógia (a pozitív pszichológia mintájára) jelen van-e, és ha igen, milyen formában a magyar közoktatásban. Vajon mit jelent maga a terminus, mely elemekre-tényezőkre építkezik?

A kutatás eredményeként várhatóan egy magyar kontextusban hasznosítható szempontrendszer rajzolódhat ki, mely felhasználásával eredményesebb és a flow-t megélve boldogabb és sikeresebb résztvevők kerülhetnek ki a közoktatási intézmények falai közül.

Jobb kint, mint bent (?)

Lőrincz Andrea

Kulcsszavak: gyermekvédelem, általános iskola, integráció-szegregáció

A gyermekvédelmi gondoskodásba vett és ezt követően gyermekotthonban nevelkedő gyermekek számára a fennálló jogalkotás hosszú időn keresztül az ún. belső iskolák oktatási folyamatában való részvételt írta elő. Ez azt jelentette, hogy az otthon falain belül saját szervezeti egységgel, saját tantestülettel rendelkező iskolák működtek, ahol kizárólag állami gondozott fiatalokat tanítottak. Az általam több éve és több szempontból vizsgált gyermekotthonban ezt a rendszert kb. 10 évvel ezelőtt felszámolták és ezt követően a diákok külső iskolákban kerültek elhelyezésre. Ezzel maguk mögött hagyva az otthon állandóságát és a sorstársakkal való állandó összefüggést.

2017 őszén kezdtem meg, kognitív metaforaelméleti vizsgálatra épülő, iskolareprezentációs kutatásomat, melynek során az állami gondoskodásban élő általános iskolások iskoláról alkotott képét kívántam feltárni. Ennek során 15 diákkal, valamint az intézmény szakmai vezetőjével készítettem strukturált interjúfelvételeket és ezt kiegészítendő több hónapon átívelő, rendszeres, dokumentált résztvevőmegfigyelést végeztem. Ezen kutatás során számtalan egyéb – korábban meg nem fogalmazódott – kérdés merült fel bennem s ezek egyike a belső és külső iskolák problematikája. Ennek megvilágítása érdekében további interjúkat készítettem a kulcsadatközlőkkel (a belső iskola egykori vezetőjével és a gyermekotthon szakmai vezetőjével, aki jelenleg a külső iskolákkal való kapcsolattartásért felelős), segítségükkel a következő kérdésekre kerestem a választ:

Vajon eredendően hátrányosnak tekinthető a belső iskolában való nevelkedés? Előnyös a diákok külső iskolákba való becsatornázása? És hogyan viszonyulnak az iskolák ahhoz, hogy ők is bevonásra kerültek az állami gondozott fiatalok oktatásába és nevelésébe? Képesek megvalósítani a szükséges integrációt? Esetleg, ha nem, akkor a tévesen értelmezett, illetve a helytelenül kivitelezett integrációs elképzelések és megvalósítási folyamatok milyen mértékben károsítják a diákokat? Előfordulhat, hogy az iskolák, míg látszólag integrálnak, addig gyakorlatilag mégis „kivülállóként” kezelik ezeket a diákokat? S miként hatnak mindezen tényezők a tanulási motivációra s a diák iskolához való viszonyára? Előadásom során, többek között ezekre a fókuszokra támaszkodva igyekszem valamelyest felvázolni az állami gondozott gyerekek helyét és sorsát az iskolai mindennapokban.

*Közösség és állampolgárság szekció***A közösségi pedagógiai gyakorlat lehetőségei és dilemmái**

Karlo-wits-Juhász Orchidea

Kulcsszavak: *közösségi pedagógiai gyakorlat, service learning, saját élményű tanulás, pedagógiai reflexió, tanárképzés*

Az előadás célja a tanárképzésben megvalósuló közösségi pedagógiai gyakorlat törvényi kereteinek, alapelveinek, tartalmának és módszertanának vizsgálata, országos helyzetkép felvázolása, illetve egy modellértékű program bemutatása.

Előadásom a következőképpen épül fel.

- 1) Az érintett törvényi tartalmakra, a vonatkozó hivatalos értelmezésekre, illetve a nemzetközi és hazai szakirodalmi forrásokra támaszkodva megvizsgálom a pedagógiai céllal szervezett közösségi szolgálati (azaz service learning típusú) tevékenységek elméletét és gyakorlatát.
- 2) A hazai felsőoktatási intézményeket (interjúk és dokumentumelemzés segítségével) vizsgálva és elemezve felvázolom a közösségi pedagógiai gyakorlat aktuális helyzetképét.
- 3) Bemutatom a közösségi pedagógiai gyakorlat egy modelljét, amelyet a Miskolci Egyetem Tanárképző Intézetében dolgoztunk ki, majd 4 szemeszteren keresztül tökéletesítettünk kollégáimmal. Modellünk négyes célrendszerét mint elemzési, reflexiós keretet használok fel.

E négy fő cél a következő:

- 1) érdemi segítségnyújtás, társadalmi felelősségvállalás;
- 2) felelős értelmiségivé válás elősegítése (ismeret- és tapasztalatszerzés fontos társadalmi kérdésekről, köztük a szegénység és a társadalmi kirekesztés dimenzióiról, továbbá a társadalmi részvétel, nyitottság, empátia, szociális érzékenység, illetve önkéntes motivációk erősítése);
- 3) a pedagógusi pályára mint segítő hivatásra való praktikus felkészítés;
- 4) felkészítés a közoktatásban megvalósuló különböző service learning típusú tevékenységek szervezésére és megvalósítására (függetlenül attól, hogy kötelezi-e az aktuális köznevelési törvény az iskolákat erre, vagy sem).

Munkám gyakorlatai, elméleti jelentőségét és eredetiségét az adja, hogy egyrészt kutatási és fejlesztési tapasztalatokra épülő, problémacentrikus iránymutatással szolgál a közösségi pedagógiai gyakorlat érdemi értelmezéséhez, másrészt praktikus javaslatokat fogalmaz meg e gyakorlati forma hatékony, pedagógiai reflexióval (valódi tanulással) kísért megvalósításához, illetve általában véve a társadalmi felelősségvállalásra és szolidaritásra nevelés mikéntjéhez.

Az állampolgári ismeretek helye és szerepe a demokratikus állampolgárrá nevelésben

Nyúl Eszter Anna

Kulcsszavak: állampolgári ismeretek, szociális és állampolgári kompetencia, minimumtudás

Az európai társadalomnak szükségszerűen olyan fiatalokról kell gondoskodnia utánpótlásként, akik értik és magukénak érzik azokat a jogi és politikai folyamatokat, amelyek egy demokratikus állam működésének elengedhetetlen feltételei, hiszen az oly sokszor emlegetett aktív állampolgárság felkészültség és tudatosság nélkül nem vezet a kívánt eredményekhez.

Jelen kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy létezik-e olyan állampolgári ismeretanyag, amellyel minden állampolgárnak tisztában kell lennie? Milyen ismeretekből tevődik össze ez a minimumtudás? A kutatás során vizsgáltuk, hogy melyek az állampolgárságra nevelés leggyakoribb területei, hogy az állampolgári ismeretek oktatása lényegi elemnek (*conditio sine qua non*) tekinthető-e az állampolgárságra nevelésben? Tisztázni kívántuk a szociális és az állampolgári kompetencia elemeinek viszonyulását egymáshoz.

Tanulmányunk módszere a desk research, a rendelkezésre álló hazai és az Európai Unió által kiadott anyagok (jogszabályok, ajánlások, beszámolók, jelentések) és a témára vonatkozó hazai és uniós forráselemzések, valamint a szakirodalom elemzését végeztük el.

A kutatásunk újszerűsége abban áll, hogy az állampolgári ismereteket helyezi a vizsgálat fókuszába, és azt, mint az állampolgári kompetencia hangsúlyos, lényegi elemét vizsgálja.

A szakirodalom és az adatelemzések alapján körvonalazódik hazánkban egy olyan állampolgárságra nevelés, amely negligálja az állampolgári ismeretek jelenlétének fontosságát az oktatásban. Indokolt a szakértők bevonásával a téma további vizsgálata a praxisban, hogy a miértékre válaszokat kapjunk.

Állampolgárrá nevelés, diákönkormányzatok a hazai középiskolákban

Kalocsai Janka

Kulcsszavak: *állampolgári nevelés, diákönkormányzatok, érdekérvényesítés, véleménynyilvánítás*

Az előadás célja a középiskolai állampolgári nevelés jelenlegi helyzetének, problémáinak és lehetőségeinek bemutatása a diákok és pedagógusok szemszögéből. Az előadás két kutatásra támaszkodik: egyrészt a Strukturált Párbeszéd keretein belül, fiatalok körében készült 500 fős reprezentatív felvétel, másrészt intézményvezetők és pedagógusok bevonásával online kérdőíves felvételre került sor. Az elemzés során egy index segítségével összesítetten vizsgáltam és rangsoroltam a mintába került intézményeket, fókuszba állítva a fontosnak tartott értékeket, az intézményvezetői gyakorlatot, valamint a diákok érdekérvényesítési lehetőségeit. A létrehozott indexen magas, illetve alacsony értékeket elért budapesti iskolákban további vizsgálatokra került sor: intézményvezetői, valamint pedagógusi interjúk, a diákok körében pedig fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések és további kérdőíves felvételek történtek.

A kutatás alapvető kérdése, hogy mekkora szerepet kap az intézményekben az állampolgári nevelés, milyen lehetőségei és fórumai vannak a diákok érdekérvényesítésének és véleménynyilvánításának, illetve a demokráciára nevelésnek milyen formái jelennek meg az intézményekben. Az eredmények alapján az iskolai diákönkormányzatok sok esetben felszínesen működnek, a diákok érdekérvényesítési lehetősége csekély. Továbbá az állampolgári neveléshez kapcsolódó olyan készségek, mint a kritikai gondolkodás, kreativitás, problémamegoldó készség fejlesztése, valamint a diákok véleménynyilvánításának lehetősége az iskolákban háttérbe szorul.

A kooperatív tanulásszervezési módszer gyakorlati alkalmazásának lehetőségei eltérő iskolatípusoknál a középfoú oktatásban

Tálos-Nezdei Adrienn

Kulcsszavak: kooperatív tanulás, motiváció, szociális kompetenciák fejlesztése

A pedagógia szakirodalomban szinte közhelynek számít az a kijelentés, hogy a megváltozott világ kihívásaira az iskolának is reagálnia kell és más szaktárgyi illetve pedagógiai módszereket kell alkalmaznia, mint azt néhány évtizeddel ezelőtt elvárták a nevelési-oktatási folyamat résztvevői, valamint tették a pedagógusok. Az utóbbi évek neveléssel és oktatással foglalkozó szakirodalmának áttekintésekor világosan látszik az a törekvés, hogy a pedagógusképzés és a gyakorlati oktatás igazodjon a módosult társadalmi környezethez. A pedagógiai-pszichológiai továbbképzések mellett olyan módszertani képzések is a pedagógusok rendelkezésére állnak, amelyek a tanulási motiváció felkeltéséhez és fenntartásához kívánnak szakmai támogatást nyújtani a tanároknak, amely módszerekkel elkerülhető a motivációt leginkább megmérgező unalom. A pedagógusképzés igyekszik olyan korszerű, az aktuális igényeknek megfelelő oktatási stratégiák kidolgozására és átadására, amelyek segítségével a pedagógusok hatékonyan képesek a megváltozott környezetben eredményes munkát végezni. Erre szolgálnak a kooperatív tanulásszervezési módszerek, a tanulók aktív részvételét szorgalmazó, a tanárt leginkább facilitátori szerepben feltüntető stratégiák bemutatását és elsajátítását célzó szakmódszertani órák a pedagógusképzésben. A kooperatív tanulásszervezési módszer alkalmazásának eredményessége azonban iskolatípusonként eltérő lehet. Előadásomban a módszer gyakorlati alkalmazásának az egyes iskolatípusokban megvalósuló tapasztalatait, korlátait kívánom számba venni a tanár oldaláról, valamint tanulói kérdőívek alapján a diákok kooperatív tanórára vonatkozó attitűdjét vizsgálom meg gimnazista és szakiskolai képzésben tanuló növendékek esetében.

Eljárások, eszközök, módszertan szekció

A comparison of reading comprehension tasks of Hungarian secondary school leaving language exam and language exams

(Az emelt szintű angol nyelv érettségi és a középfokú nyelvvizsgák olvasott szövegértés feladatainak összehasonlítása a szavak frekvencia analízise segítségével)

Hetesi Sándor

Kulcsszavak: reading comprehension, language exams, advanced level final school leaving exam, (olvasott szövegértés, nyelvvizsga, emelt szintű érettségi)

As an in-service secondary English language teacher, I have been asked many times about the difficulty level of the English language advanced level secondary school leaving exam (emelt szintű írásbeli érettségi) and an accredited language exam (B2). Naturally, it is not possible to declare which one is easier or more difficult, as both systems have their characteristic features and differences, but in this paper, I would like to make an attempt to approach one component of the written test, the reading comprehension task from the point of view of vocabulary frequency. I chose the reading comprehension task because I assume this skill can be compared most objectively.

The need for measuring the effectiveness of public education regarding reading comprehension started in the 1960s Csapó (2009). Reading comprehension has been defined several ways (Walter, 1976; Elley, 1994; Campbell, 2001).

All sources regarded reading comprehension as a key communication activity. In my research, I compared vocabulary frequency of three different accredited language exams' sample reading comprehension tasks to two advanced level secondary school leaving exams' reading comprehension tasks.

I used the online lextutor software for the analysis of the texts. I also applied the complete word stripper to remove all unnecessary tags and characters. We know from the previous studies (Laufer, 1989), (Hu & Nation, 2000) that the required coverage of vocabulary for understanding texts is 95%, 98% respectively. As per the result of word frequency analysis, 98.27% of the advanced level school-leaving language exam text can be found in the K6 level. The word frequency list analysis on the three language exams reading comprehension tasks showed similar numbers. The frequency analysis pointed out that 98.45% of the vocabulary can be found at K6 level. According to the present Hungarian education system (2018), additional points can be obtained for entering higher education by having certified „B2” complex language exam (28 points) or passing the advanced level school leaving language exam over 45% (50 points). The results of my findings may help readers and stakeholders to get an objective picture of the readings comprehension part's difficulty level, concerning one important component the vocabulary.

A felfedezettő matematika-tanítás az általános iskolai gyakorlatban

Vatai Éva

Kulcsszavak: felfedezettő matematika-tanítás, általános iskola

A felfedezettő tanítás vagy kutatás alapú tanulás (inquiry based learning) a konstruktivizmusban gyökerezik. A kutatás alapú tanulás esetében ez azt jelenti, hogy a tanítás célja nem más, mint megfelelő feltételek biztosítása ahhoz, hogy a tanulók tudása, felfedezésre épülő személyes konstrukciókon keresztül jöjjön létre. Ebben az esetben tehát nem beszélhetünk egyszerű tudásátadásról, a pedagógus nem készen nyújtja az ismereteket, hanem minden lehetséges esetben a tanulók felfedező, konstruáló tevékenységét váltja ki és ebben a konstruálásban segíti a tanulók előrehaladását. A pedagógus munkája ezek szerint eltér a hagyományos tanítási folyamatban megszokottól. Sok pedagógus nehezen megvalósíthatónak tartja a felfedezettő tanítást, mivel több felkészülést igényel és az ismeretelsajátítás folyamata lassabb. A kutatás célja ezeknek a nehezítő faktoroknak a feltérképezése, valamint olyan lehetséges megoldásmódok keresése, amelyekkel egyszerűbbé tehető a felfedezettő matematika-tanítás. A kutatás arra a hipotézisre épült, miszerint a felfedezettő matematika-tanítás folyamán felmerülő nehézségeket a pedagógus a legtöbb esetben enyhíteni tudja, illetve némelyeket teljes mértékben ki is tud küszöbölni. A kutatás órai megfigyelésekre és a tanulókkal elvégzett tesztekre épül. . Egy éven keresztül kísértem végig egy ötödik, egy hatodik, egy hetedik és egy nyolcadik osztály matematika-tanítását. A felfedezettő tanítás egyes elemeit fokozatosan bevezetve láthatóvá vált, hogy közülük melyek, mely ponton okoznak nehézséget.

A kutatási eredmények rávilágítanak arra, hogy átlagos felkészülési idő mellett 45 perces órákban, hogyan lehet kivitelezni a felfedezettő matematika-tanítást, és arra is, hogy mi gátolja a pedagógust ebben a munkában.

A határontúli vajdasági, szabadkai általános iskolában dolgozó tanárok e-learning alapú biztonságtudatossági képzés iránti igényeinek feltérképezése

Bálint Krisztián

Kulcsszavak: *e-learning, IKT, iskolabiztonság*

Napjaikban az iskolák megfelelő szintű védelme nélkülözhetetlen. Sajnálatos módon azonban a külföldi médiákban egyre gyakrabban esik szó különböző oktatási intézményeket ért támadásokról. Abból kifolyólag, hogy egy veszélyektől és fenyegetettségtől mentes oktatási környezetet lehessen kialakítani, a tanárok biztonságtudosságát növelni kell. Ezt a legegyszerűbben modern oktatási módszerekkel (e-Learning), valamint IKT elemekkel kibővíthetjük. A technika rohamos fejlődése által naponta jelennek meg újabb újabb biztonsági szoftverek, valamint elektronikai biztonsági eszközök, amelyek fokozatosan megjelennek az iskolákban is. Digitális kompetencia nélkül ezek a megoldások nem nyújtanak kellő védelmet.

Problémafelvetésként fogalmazódik meg, hogy a tanárok gyakran elfoglaltak és az órarendjük is igencsak változatos, ebből kifolyólag iskolabiztonsággal kapcsolatos képzést legkönnyebben elektronikus oktatás, illetve Moodle keretrendszer által lehetne megvalósítani. A kutatás célja, hogy feltérképezze a vajdasági általános iskolában dolgozó tanárok meglátásait az iskolabiztonság területén, felhívja a tanárok esetleges hiányosságaira a figyelmét, illetve, hogy szükség esetén javaslatot tegyen az iskolabiztonság fokozása érdekében.

A kutatásban 4 vajdasági, szabadkai általános iskola 32 tanára vett részt. Az empirikus kutatás vizsgálata során a pedagógiai mérések tipikus eszközei, a kérdőívek kerültek felhasználásra. A kapott adatokat az SPSS program segítségével lettek kielemezve.

A kutatási eredmények alapján kijelenthető, hogy a hipotézis bebizonyosodott, miszerint az iskoláktól függetlenül a tanárok 99%-a (χ^2 próba: $p = 0,062$) fontosnak tartja az iskolabiztonságot, azonban e-Learning alapú biztonságtudományi továbbképzésre már csak 62%-uk jelentkezne. Ezen felül a kutatás azt is feltárta, hogy a tanárok többsége fontosnak tartja a mechanikai és az elektronikai iskolavédelmet is.

A tanulók biztonsága mindennél fontosabb, ezért is fontos, hogy a tanárok naprakész tudással rendelkezzenek. Az iskolabiztonságot nem csak az iskolában tartózkodó biztonsági személyzet adhat, hanem a pedagógusok is. A tanulók felkészítése egy esetleges tűzriadó során, illetve az elektronikus naplók, valamint a személyes iskolai adatok szakszerű használata is mind a tanárok feladata.

**Coaching az idegennyelv-oktatásban: esettanulmányok formális (iskolai)
és informális (magán-) nyelvtanulásról**

Nagy Péter

Kulcsszavak: coaching, nyelvoktatás, interkulturális kommunikáció, magántanítás

Harvey Ratner és Denise Yusuf 'Brief coaching with children and young people' (Routledge, East Sussex, 2015) című könyve -az ismertetője szerint - az első olyan írás, amely az iskoláskorúak rövid kontaktidejű, megoldásközpontú fejlesztése tárgykörében megjelent. A mű részben inspirálta, részben „igazodási pontként” szolgált egy 2017-ben elvégzett akciókutatás-sorozathoz, mely jelen előadás alapja. Az előadás célja, hogy esettanulmányokon keresztül mutassa be a coaching lehetőségeit és eredményeit a magán-, illetve iskolai nyelvtanulás során. A coaching (ami eredetileg is egyetemi hallgatók személyre szabott felkészülés-támogatását jelentette), felfogásunkban általában a perszonalizált, megoldásközpontú (és nem problémafeltáró, diagnosztikai, elemzésen alapuló) fejlesztési-, pontosabban: irányított önképzést támogató módszert jelent. A kutatói kérdések köre a nyelvtanulás és a személyiségfejlesztés kölcsönhatásának optimalizálására terjedt ki, azt a feltevést kívánta megerősíteni, hogy a nyelvtanulás minél inkább valós, saját kommunikációs igények kielégítését célozza, és sajátélmény-alapú megközelítésben történik, annál hatékonyabb. (A hatékonyság jelen esetben a megfelelő szintű interkulturális kommunikatív kompetenciát jelenti). A bemutatásra kerülő esetek egy része SNI-s, BTMN-s általános iskolai tanulókról szól. Esetükben a coaching kísérlet volt, elsősorban a lemorzsolódás csökkentése érdekében, „szükségmegoldás” egy olyan iskolai közösségben, ahol a kooperatív tanulásszervezés kommunikációs alapfeltételei nem voltak adottak. A további esetek magántanulókról szólnak, (egy tanár-egy tanuló helyzetben). A tanulásnak ez a formája eleve coachingon alapul. Mivel azonban a nonformális és informális tanulás-tanítási módszerek nem szerepelnek kellő hangsúllyal a neveléstudományi diskurzusban, így a tanárképzésben sem, az esetek bemutatásával az előadás egyben modellt is állít a coaching kutatásának, tanárképzésbe való integrációjának.

*Elmélet és gyakorlat szekció***Kényszer és szükséglet
– a módszertani váltás lehetőségei és akadályai a felsőoktatásban**

Ádám Anetta

Kulcsszavak: *felsőoktatás, módszertan, kompetencia*

A felsőoktatásban jelentős rendszerszintű és szerkezeti változások mentek végbe az elmúlt évtizedekben (Hrubos 2012). Meggyőződésünk, hogy ezekkel párhuzamosan szükség van tartalmi, tantervi és oktatásmódszertani változtatásra is. A jelenleg is alkalmazott, rendkívül konzervatív módszertan a felsőoktatás megváltozott szerepe, jellege, hallgatói összetétele miatt sem alkalmas hatékony tudásátadásra, a tudáskonstruálás segítésére. A tömegesedés és a hallgatói összetétel változásának következtében az elitképzés egy-egy kivételezett intézmény privilégiuma maradt, de még ezek az intézmények sem vonhatják ki magukat bizonyos változtatások kényszerére alól. A katedrapedagógia ott sem tartható.

Előadásunk célja, mely több felsőoktatási műhelymunka, fókuszcsoporthoz és egyéni interjú tapasztalatait dolgozza fel, hogy rávilágítsunk azokra a tényezőkre, melyek hatással lehetnek: elősegíthetik vagy gyengíthetik a felsőoktatásban kívánatos módszertani váltást. Megvizsgáljuk, melyek azok a tényezők, melyek a legnagyobb hatással vannak az egyetem mint oktatási forma működésére. Rávilágítunk ezen háttértényezőkben bekövetkezett változásra.

Az oktatás más szegmensében nem ismeretlen folyamat a módszertani váltás (Földes-Kőrösné 2002, Dobos 2002.), bemutatjuk, ott milyen feltételek és kényszerítő körülmények kellenek hasonló folyamatok végbemeneteléhez. Majd megvizsgáljuk, ezek a kulcstényezők hogyan értelmezhetőek a mai magyar egyetem világában. Végül választ keresünk a kérdésre: a kényszerek és lehetőségek elég erősek-e ahhoz, hogy megvalósuljon a felsőoktatásban a módszertani váltás.

A Heron modell
– konstruktív visszajelzés alkalmazása a tanulásközpontú oktatásban

Szederkényi Éva

Kulcsszavak: *segítő visszajelzés, visszacsatolás, tanári kompetenciák, dialógus, kérdezőtechnika, interperszonális kommunikáció, intervenció*

Sokszor megszokásból, előítéletekkel kérdezzünk, vagy túl bonyolult kérdéseket teszünk fel, amelyek legtöbbször magukban foglalják a válaszokat is. A John Heron-féle intervenciók modell (Six Category Intervention), azaz a „Hatosfogat modell” a gyakorlatban ad lehetőséget a tanári kompetenciák fejlesztésére az intervenció-típusok tudatosítása és elsajátítása által, az inkluzivitás-interkulturalitás, a multiperspektivitás érdekében. Az LLP Comenius ösztöndíjjal nyert tanártovábbképző tréningen tanultak (Canterbury Egyetem-Pilgrims, Egyesült Királyság) Adrian Underhill vezetésével a „Skilled Helping and Feedback”, azaz a „Sikeres segítői magatartás és visszajelzés-adás” témakörében adtak bevezetést a szerzőnek a modell használatába. Mentálhigiénés pár- és csoportgyakorlatokkal is begyakorolható az oktatási szektorok bármelyikében alkalmazható technika. A Heron-i modell elsősorban sokéves beidegződéseinket tudatosítja, azok korrigálására, majd egy újabb, hatékonyabb kommunikációs minta rögzítésére nyújt lehetőséget.

A mentálhigiénés segítői kapcsolatban, a tanár-diák viszonyban, a munkaközösségi kapcsolatokban egyaránt építő a használata.

Cél: a tanár képes legyen irányítani célja és szándéka szerint a kommunikációt a diákkal vagy a tanárkollégával való kapcsolatban. A segítői és az autoriter típusú intervenciók kiegyensúlyozott használatával kibonthatók a partnerből a benne rejlő blokkok és félelmek. A tanár Heron-i feladata – a diák személyes értékeinek erősítésével – a gátló érzések feloldását, az ön-irányított tanulást támogatni.

Műveltség, tanterv, vizsgák

Knausz Imre

Kulcsszavak: *műveltség, tanterv, tartalmi szabályozás, vizsga*

Az előadás nem kutatási beszámoló, elméleti megfontolásokat tartalmaz, és azok gyakorlati konzekvenciáit próbálja meg levonni. Témája: a közoktatás tartalmi szabályozásával kapcsolatos dilemmák elemzése és egy motiváció-központú tartalmi szabályozási modell felvázolása.

Az elméleti keretet a következő fő tételek alkotják. Elsősorban Arisztotelészt és Hannah Arendtet követve kétféle tudást különböztethetünk meg. Az egyiket – nevezzük mesterségnek – az jellemzi, hogy egy jól meghatározható cselekvéssor kivitelezésére készít fel, pl. képessé tesz valaminek az elkészítésére vagy átalakítására stb. Elvileg ilyen tudást közvetít például – de nem kizárólag – a szakképzés. A tudás másik típusát – nevezzük okosságnak – az jellemzi, hogy elsősorban a társadalmi cselekvéshez szükséges, vagyis az emberi kapcsolatok alakításához, az emberek közötti élethez. A műveltség, és így a közismereti tárgyak tartalmának döntő része ebbe a kategóriába tartozik. A mesterség olyan tudás, amelynek elemei előre listázhatók, és valamelyik komponens hiányzik belőle, akkor kevésbé használható. Az okosság ezzel szemben olyan tudás, amelynek elemei meglehetősen széles mozgástérrel egymással felcserélhetők. Ez azzal függ össze, hogy maga a társas cselekvés – a köz- és magánélet – olyan tevékenységekből áll, amelyek előre jórészt tervezhetetlenek. A cselekvés ugyanis ebben az értelemben nem teleologikus, hanem inkább kommunikatív, válaszoló tevékenység, amelynek kimenetele alig látható előre. Ebben az értelmezési keretben az általános műveltség tantervi listázása alapvetően diszfunkcionális. Már csak azért is, mert a mindenki számára egységesen kötelező tananyag lehetetlenné teszi a tanulói érdeklődéshez való kapcsolódást, és ezáltal megöli a belső motivációt. De akkor hogy lehet szabályozni a közoktatás tartalmát?

Az itt felvázolandó alternatív tartalmi szabályozási modell középpontjában egyfelől a társadalmi cselekvés és gondolkodás fő irányainak meghatározása áll. Javaslatunk szerint ezek: a kauzális gondolkodás (annak az igénynek a felkeltése és képességnek a kialakítása, hogy a felszín mögé nézzünk), az intencionális gondolkodás (annak az igénynek a felkeltése és képességnek a kialakítása, hogy másokat megértsünk) és a modális gondolkodás (annak az igénynek a felkeltése és képességnek a kialakítása, hogy valóságosról és lehetségesről, szükségszerűről és esetlegesről gondolkodjunk). A kérdés az, hogyan tudunk olyan szabályozási rendszert kialakítani, amely arra ösztönzi a pedagógusokat, hogy ezeknek a gondolkodási irányoknak a fejlesztésére fókuszáljanak, és ne előre rögzített ismereteknek és készségeknek a megtanítására. Nyilvánvalóan kulcskérdés az ellenőrzés módja. Ezzel kapcsolatban két lehetőséget ajánlunk a hallgatók figyelmébe: a projektvizsgát és a vizsga előtt meghatározott idővel kiadott témakörökből való mélységelvű felkészülést.

Az Autonómia és felelősség konferencia egyik fókuszát a tanulásközpontú pedagógiai megközelítések alkotják. Előadásom ennek a pedagógiai hitvallásnak a szabályozási feltételeiről szól, ennyiben nagyon konkrétan kapcsolódik a konferencia témájához.

**A „TechnoKiD generáció” ikonválasztásai
Avagy a tömegkultúra termékeinek alakváltozásai**

Rimai Dávid

Kulcsszavak: tömegmédia, szubkultúra, média kutatások

Az előadásom rövid bevezetőjeként a technokid fogalom bemutatására kerül sor, majd sorra veszem a tömegkultúra azon termékeit, melyeket jelen korunk generációja is szívesen választ ki magának ikonként, szimbólumként. Ezek a generációkon átívelő tömegmédiai jelenségek nem csak a digitális világban kezdték meg térhódításukat, hanem már sok-sok évtizede befolyásolják a fogyasztói társadalom vásárlási szokásait. Alakváltozásaik során mindig az éppen aktuális popkultúrának és divathullámnak az igényeit szolgálják ki. Csak hogy néhány példával éljek: Vajon miért visel Star Wars-os mintájú pólót egy 3 éves kisfiú és egy 43 éves családapa? Vajon ugyanaz a videojáték képes lázba hozni és megvásárlásra ösztönözni mind a Z, mind az Y generáció tagjait és az alfa generáció szüleit? De talán elképzelhető lehet, hogy még egy X generációs ember vásárlási szokásaira is hatással van? Hogy nézett ki Mickey Mouse 50 évvel ezelőtt, és hogy fest ma? Milyen termékeken bukkan fel Super Mario újra és újra? Miért érdekesebb a Gyűrűk ura, mint a Kőszívű ember fiai?

Előadásom során a generációk médiafogyasztásán keresztül próbálom majd bemutatni a tömegkultúra legjelentősebb fenoménjait és azok alakváltozásait. Milyen hatással van ez a gyermek-szülő, tanár-diák és a kortárs kapcsolatokra? Motiválható-e a gyermek, ha a pedagógus tisztában van a tömegkultúra termékeivel? Rövid bemutatóm révén ezeket a kérdéseket fogom körbejárni.

Történelemtanítás szekció

**Kollektív emlékezet, történelmi gondolkodás és történelemtanítás
Kutatási tényeken alapuló tananyagfejlesztés az MTA-SZTE Elbeszélt Történelem
és Történelemtanítás Kutatócsoportjában**

Jancsák Csaba

Kulcsszavak: oktatáskutatás, történelemtanítás, személyes narratívák, kollektív emlékezet, IKT

Az előadás az MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport munkáját, kutatási programját és aktuális eredményeit mutatja be. Az előadás empirikus forrását jelentő kérdőíves adatfelvétel két almintán történt: 28 középiskola végzős diákjainak körében (N=869), illetve történelemtanárok körében (N=113). A kvantitatív kutatás első hullámában azt vizsgáltuk, hogy az ifjúsági kortárscsoportokban melyek azok a történelmi események, amelyek – mint a transz-történelmi értékek szimbolikus hordozói – generációkon átívelve megőrzésre kerülnek. Kutatásunk eredményei rámutatnak arra, hogy a kortárscsoport, a család és az iskola, mint a történelmi múlt értelmező közösségei igen fontos szereppel bírnak, ugyanakkor napjainkban e feladat, a fiatalok egy új ifjúsági korszakba lépésével, mint kiterjesztett szerepelvárás jelenik meg a történelemtanárok előtt. Az előadás másik fókuszát annak bemutatása jelenti, hogy a történelemtanárok milyen vélekedésekkel és tapasztalatokkal bírnak az info-kommunikációs technológiák, illetve a digitális tartalmak oktatási folyamatokba való bevonásával kapcsolatban.

Kutatásunk során azt állapíthattuk meg, hogy részben a fiatalok IKT-státusza, részben pedig az új nemzedék "screenager" életvilága okán komoly figyelmet kell kapjon a digitális tartalmak oktatási folyamatokba való fokozott bevonása, egyes témák esetében pedig éppen a szemtanúkkal készített videóinterjúk mint szabadon hozzáférhető online "elbeszélő" tartalmak bevonása. Mindezek módszertanilag megalapozott használata lehetőség a "történelmi gondolkodás" iskolai fejlesztése, és a történelmi események/mérföldkövek kollektív emlékezetben való megőrzése szempontjából is, továbbá hozzájárulhatnak a társadalmi értékek generációkon átívelő megmaradásához.

Kutatási tényeken alapuló oktatásfejlesztés: videóinterjúk alkalmazása 1956 tanításában

Képiró Ágnes

Kulcsszavak: *oktatáskutatás, személyes narratívák, történelmi gondolkodás, kollektív emlékezet, IKT*

Kutatócsoportunk, az MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport 2016-ban jött létre a Szegedi Tudományegyetemen, a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával. Szakmai hitvallásunk a tényeken alapuló tananyagfejlesztés, a történelmi gondolkodás és a kollektív emlékezet megőrzése. Kutatócsoportunk többek között az 1956-os forradalom témáját digitális oktatási anyagok, és ezekhez kifejlesztett módszerek alapján igyekszik közel vinni napjaink "screenager" nemzedékéhez, akiknek fokozott igénye van a digitális tartalmak tanórai alkalmazására. Tapasztalataink szerint a tanórákon vetített állóképes-szöveges digitális tananyagok, valamint a feladatlapok és a magyarázatok nagyszerűen kiegészíthetők audiovizuális tartalmakkal, melyeknél különös hangsúly helyeződik az egyéni példamutatások, szerepek kiértékelésére a látott videó alapján. A diákok egyrészt a videóinterjú használata során az alkalmazott technikának köszönhetően közelebb kerülnek a téma megismeréséhez, másrészt az interjúk megtekintése alkalmával látott képkivágatnak köszönhetően a tanulók könnyen az interjúszituációba helyezik magukat: nemcsak figyelemmel kísérik a visszaemlékező mondanivalóját, hanem ők is kérdéseket fogalmaznak meg, a megszólaltatott személy sorsát, történelmi szituációját, illetve a témát illetően, mely az anyag megtekintése után interaktív megbeszélést, egészséges keretek között zajló vitát eredményezhet. A kutatócsoport által használt videóinterjúk részint már meglévő dokumentumfilmek, interjúk felhasználásával, részint a tananyagfejlesztők által (tanárok vagy projektmunkában tanárok és diákok együttműködésével) készülnek a történelmi eseményen érintett személlyel. A konferencián ezen digitális tartalmak oktatásban való bevalását kívánjuk bemutatni.

A Youtube felületén megtalálható történelmi oktató csatornák felhasználhatóságáról a történelemoktatásban

Raposa Vivien Kitti

Kulcsszavak: Youtube, történelmi oktatóvideók, hagyományos történelmi dokumentumfilmsorozatok, IKT eszközök, csatorna, műfajelemzés mint tipológia, középiskolai tanterv, kutatás, digitális pedagógia, e-learning

A tanulmányom elkészítése során hagyományos műfaj és szemiotikai elemzésnek vetettem alá mindenki számára jól ismert történelmi témájú dokumentumfilm sorozatokat és az új műfajként megjelenő történelmi oktató videókat a Youtube felületén. A vizsgálat során két híresebb történelmi dokumentumfilm sorozatot hasonlítottam össze az általam kiválasztott Youtube oktató csatornákkal, előre meghatározott szempontok alapján. Az általam vizsgált dokumentumfilm sorozatok: az Ancient Lives és A Britannia legvéresebb dinasztiája, míg a kutatás másik vizsgálati tárgyai a History, az English Heritage és a British Museum Youtube csatornák voltak.

A kutatásom egyik kiemelt célja az volt, hogy feltárjam a Youtube-os történelmi témájú oktató videók a hagyományos történelmi oktatófilmekre jellemző kódrendszerrel, miben és milyen mértékben térnek el. Ennek elérése érdekében előre meghatározott szempontok segítségével vizsgáltam az egyes felületeket, hogy egy objektív és célorientált felmérést tudjak végezni. A meghatározott szempontokat is további két kategóriába osztottam. Az egyik csoportba tartozik az adott műfajra jellemző alapvető tulajdonságok felmérése. A másik csoportba tartozó szempontok pedig a pedagógiai munka során való alkalmazhatóságukat méri a tartalomnak. A szempontok a következők: leggyakrabban előforduló témák, hosszúság, nyelv, helyszínek, kellékek, narrátor, cél, cselekmény, felépítés, befektetett erőforrás, célközönség, a középiskolai tantervhez való viszonya, nyelvezet és az interaktivitási szint.

Feltevésem az volt, hogy a hagyományos történelmi dokumentumfilmek helyett, a Youtube-on megtalálható történelmi oktató videók sokkal eredményesebben felhasználhatók az oktatás bármely formájában, legyen az a formális oktatás, digitális környezetbe ágyazott tanítás vagy távoktatás. Ez abból adódik, hogy a Youtube-on megtalálható tartalom egyedülálló módon biztosít interakciót a tartalom előállítók és a fogyasztók között, képes személyre és korosztályra szabott tartalmat előállítani, sokkal kevesebb befektetett erőforrásból. Biztosít egyfajta személyességet és hétköznapiságot a felhasznált terekkel és témákkal. Hosszúságát tekintve sokkal alkalmasabban bevihető egy hagyományos történelem órára és tudatosan alkalmazza a különböző pedagógiai grafikai szervezőket.

Mindezeket alátámasztják a kutatásom során felhasznált szakirodalmak, amelyek bemutatják az 1970-es évektől elkezdődő paradigmaváltást a pedagógiában, ami életre hívta a digitális pedagógiát. Hangsúlyozza a digitális pedagógia jelentőségét és ábrázolja a pedagógusok viszonyát ehhez az új oktatási módhoz.

*Inklúzió szekció***A tematikus szókincsbővítés kommunikációs kompetencia növelő hatása
hátrányos helyzetű tanulók körében**

Zajdó Krisztina – Zorkó Eszter

Kulcsszavak: szókincs, kommunikációs kompetencia, hátrányos helyzet, tematikus fejlesztés

A hátrányos helyzetű tanulók társadalmi befogadásának sikerességét sok esetben nagyban befolyásolja a tanulók kommunikációs képességprofilja. A kommunikációs képességeken belül kitüntetett szerepet tulajdonítunk a szókincs gazdagságának. Kutatásunk témája annak vizsgálata, hogy a szókincs bővítésének milyen szinergikus fejlesztő hatása tükröződik egyes kommunikatív képességekben, úgy, mint a mondat- és szóazonosítás zajban, a szűrt mondatok azonosítása, a gyorsított mondatok azonosítása, a vizuális beszédészlelés, és a hallás utáni szövegértés.

A jelen keresztmetszeti tanulmány első ($N_1=N_2=20$) és harmadik ($N_1=N_2=13$) osztályos hátrányos helyzetű, illetve tipikus szociokulturális háttérrel rendelkező, többségi iskolákban tanuló diák teljesítményét veti össze a vizsgált kommunikatív képességek terén. A 2017 novemberében végzett bemeneti felmérés eredményei alapján a vizsgált csoportok között különbséget találtunk abban a tekintetben, hogy az első és harmadik osztályos tanulók teljesítménye a kísérleti és a kontroll csoporton belül változik-e a tanulói teljesítmény. Míg a hátrányos helyzetű tanulók között több területen jobb teljesítményt nyújtottak harmadik osztályosok, mint az elsősök, addig a tipikus szociokulturális háttérű tanulók teljesítményszintjei az egyes területeken a két osztályfokon megegyeznek. Figyelemre méltó, hogy az első osztályos hátrányos helyzetű csoport négy területen teljesített alul a kontroll csoporthoz képest, míg harmadik osztályfokon már csak két területen tükröztek elmaradást az eredmények a kísérleti csoport gyengébb teljesítményét jelezve.

A kísérleti csoportba tartozó tanulók körében a tanév során 14 hétig tematikus szókincsfejlesztést végzünk. A kimeneti mérések elvégzésére 2018 április végén kerül majd sor. Az eredmények hozzájárulnak majd a tematikus szókincsfejlesztés szinergikus, kommunikációs kompetenciát növelő hatásának feltérképezéséhez a hátrányos helyzetű, illetve a tipikus szociokulturális háttérű tanulók körében.

Tanoda vagy egésznapos iskola?

Bencéné Fekete Andrea

Kulcsszavak: *tanoda, egésznapos iskola, esélyegyenlőség*

A köznevelési intézményekben folyik a nevelés, a tanítás-tanulás, a tehetséggondozás és a felzárkóztatás. A hátrányos helyzetű gyerekeknek azonban nem elegendő az a foglalkozás, amelyet az iskola az átlagos gyermekek számára biztosít, nem tudnak sikeresek lenni a mai iskolarendszerben. A 2013-ban bevezetésre került egésznapos iskola lehetőséget biztosít a tanórák arányos elosztására a délelőtti és délutáni tevékenységek során, emellett az intézmény adottságaitól függően törekszik az egyéni képességek fejlesztésére, a tehetséggondozásra, a sportolási, a művészeti tevékenységek megismertetésére, valamint a hátránykompenzációra. (Mayer, 2015; Bencéné, 2013) A képzés, a nevelés és a pihenés egységét teremti meg.

Az egész napos iskola azonban kétféleképpen valósul meg napjainkban. Az egyik esetben délelőtti tanításról és délutáni napközi otthonos tanulásszervezési formáról beszélhetünk. Az eredeti tervek szerint pedig olyan tanításszervezési lehetőség, amely a tanórákat egész napra osztja el fokozatosan, s a köztes szakaszokba pihenőidőket iktat be. Az egésznapos iskola és a napközi otthonos rendszer mellett párhuzamosan működik a tanoda, ahol halmozottan hátrányos helyzetű, megkülönböztetés miatt nehéz helyzetben lévő gyerekek, iskolán kívüli foglalkozás keretében történő fejlesztése, felzárkóztatása, tehetséggondozása folyik. A tevékenység célja, nem csak a kedvezőtlen szociokulturális helyzetben élő gyermekek iskolai előmenetelének támogatása, hanem az hogy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek sikerélményhez jussanak az iskolában és személyiségük is fejlődjön. A foglalkozás nem korrepetálás, hanem egyéni adottságokhoz igazodó személyiségfejlesztés. A mentorokkal történő kötetlen programok, beszélgetések formálják a gyerekek szemléletét, a világról az életről alkotott képét. Segítenek csökkenteni a különbséget a családi és az iskolai szocializáció között. Jelenleg hazánkban működnek olyan tanodák, amelyek iskolaidőn kívüli programot biztosítanak csak a hátrányos helyzetű gyermekeknek, de vannak olyanok is amelyek minden hétköznapi délután fogadják a diákokat.

Inkluzív nevelés all' italiana

K. Farkas Claudia

Kulcsszavak: *inklúzió, integráció, diverzitás*

Olaszország az oktatási inklúzió élenjáró országa. Itália 1977-ben került az európai figyelem középpontjába az inklúziót a pedagógiai valóságba beemelő törvényével, és e pedagógiai szemlélet(mód) és gyakorlat hivatkozási modellje lett. Az országban napirenden vannak az inkluzív oktatási szisztéma további fejlesztését célzó törekvések. Előadásom a személyközpontú nevelés itáliai gyakorlatának fejlődési állomásaira, jellemzőire és perspektíváira fókuszál.

Kutatásom horizontja kitér a háttérelméleti diskurzusok feltárására, megidézve a személyiségre orientált nevelési mód olaszországi előzményeit, a vele foglalkozó pedagógusok, orvosok, szakértők (pl. Maria Montessori, Don Lorenzo Milani, Adriano Milani Comparetti) állásfoglalásait. Releváns és érdekes kutatói kérdés a befogadó szemlélet fejlődési modelljének a főbb, vonatkozó oktatásügyi jogszabályok alapján történő végigkövetése, tartalmi kulcselemeik áttekintése, értékelése. A vizsgálat célja továbbá a több évtizedes múltra visszatekintő olaszországi inkluzív gyakorlat aktuális kérdéseinek, a fejlesztendő területeknek és irányelveknek a feltérképezése, helyzetképet adva a jelenlegi olasz megoldásokról. Az előadás az alábbi főbb kutatói súlyponti kérdésekre keres választ: Melyek az olaszországi inkluzív nevelés legfontosabb deklarált céljai és alapelvei? Milyen tartalmi és szemléleti változások érhetők tetten az inkluzív nevelésre vonatkozó primer olaszországi jogszabályokban? Hogyan épül fel az olasz inklúziós modell? Mely nézőpontok rajzolódnak ki a Köz- és Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium (MIUR) állásfoglalásaiból és direktíváiból? Miben ragadhatók meg a fejlesztési irányelvek?

Az olaszországi inklúziós modell vizsgálatához olasz nyelvű elsődleges forrásokat (pl. oktatásügyi jogszabályok, minisztériumi dokumentumok) és másodlagos forrásmunkákat (pl. olasz pedagógiai folyóiratok, sajtóanyag) használtam fel. A vizsgálat feltáró-értelmező, a kvalitatív kutatás módszereit, a forráselemzés, tartalomelemzés és a szintetizáló elemzés módszereit alkalmazza. A témakör aktuális és jelentős, szélesíti az inklúzióval kapcsolatos ismeretek körét, megismertet a nemzetközileg mértékadó olasz gyakorlattal.

Kijelenthető, hogy az olasz oktatáspolitikai cselekvési programjának fontos célkitűzése a sikeres oktatási integráció. Működtetésének önreflektív és permanens módon részei a célzott változtatások, a javítás szándéka, a szereplők közötti aktív és konstruktív párbeszéd. Az olasz oktatási aréna elkötelezett az inkluzív nevelés irányában, mely tetten érhető hiányosságai ellenére sem veszített modellértékűségéből. Az inklúziós tapasztalatokra építve történik a beavatkozási pontok és fejlesztési tevékenységek meghatározása, elsősorban a módszertan, a szervezés, az attitűdök vonatkozásában. A minisztériumi iránymutatások a befogadó magatartás erősítését hangsúlyozzák a környezet részéről.

Az elfeledett integráció

Fejes József Balázs – Szűcs Norbert

Kulcsszavak: *oktatási szegregáció, integráció, méltányosság, oktatáspolitikai*

A 2010 után az oktatáspolitikai beavatkozások fókuszja átrendeződött, így a korábban kiemelt célként kezelt oktatási integráció kikerült a fókuszról. Az oktatási rendszer jelentős mértékű átalakítása sok tekintetben teremtett új helyzetet (CKP, 2017; Ferge, 2015), ugyanakkor ezek értékelése az oktatási integrációval összefüggésben eddig nem történt meg. Az előadás célja, hogy áttekintést kínáljon arról, az utóbbi évek beavatkozásai hogyan befolyásolták az oktatási integráció ügyét. E munka a releváns jogszabályi változások és oktatáspolitikai intézkedések szegregációra gyakorolt hatását elemzi, következtetései hozzájárulhatnak a szegregáció enyhítését támogató megoldási lehetőségek kidolgozásához.

A rendelkezésre álló adatok szerint a tanulók elkülönítése erősödött az utóbbi években, akár társadalmi-gazdasági, akár etnikai háttér szerint vizsgáljuk (Hajdu, Hermann, Horn és Varga, 2015, CKP, 2017). 2013-tól a hátrányos (HH) és halmozottan hátrányos helyzet (HHH) jogszabályi meghatározása módosult, aminek hatására a HHH tanulók aránya közel negyedével csökkent, míg a HH tanulók aránya harmadára esett vissza, miközben a gyermekszegénység erősödött hazánkban (Gábos és Tóth, 2017). Mindezzel párhuzamosan a mutatók jelentősége csökkent a szegregációs folyamatok nyomon követésében, egyrészt önmagában a kategóriába tartozó tanulók létszámának csökkenése, másrészt a 2013 előtti és utáni adatok összevetésének korlátozottsága miatt. 2010 után számos oktatási intézmény került egyházi fenntartásba, főként az elmaradottabb régiókban, kisebb településeken. E területi jellemzők ellenére az egyházi iskolák a hátrányosabb régiókban, kisebb településeken is elsődlegesen a kedvezőbb helyzetű tanulók oktatását végzik, vagyis segítik a helyi elit menekülését az állami fenntartású iskolákból (Hermann és Varga, 2016), ennek következtében az egyházi iskolák szerepe a szegregáció erősítésében jelentősen növekedett. 2013-ban a korai iskolaelhagyás kezelése érdekében indultak el a hídprogramok, amelyek eredményességéről keveset tudunk, ugyanakkor a magyar oktatási rendszer egy további szelekciós pontjaként értelmezhetők. Az Integrációs Pedagógia Rendszernek számos pozitív eredménye ismert (Varga, 2018), kivezetésével az iskolák számára a legfontosabb lehetőség tűnt el az oktatás méltányosságának javítását célzó pályázatok közül.

Összességében a 2010 óta eltelt időszakban inkább visszalépésnek lehetünk tanúi az oktatási integráció ügyében. Egyrészt korábbi törekvések elhaltak, másrészt újabb szegregációs mechanizmusok jelentek meg, illetve korábbiak felerősödtek. Az oktatási méltányosság ügyében tapasztalható problémák nem új keletűek, évtizedek óta jelen vannak, ugyanakkor a 2010-től induló átalakítások következtében már nemcsak a korábban is ismert egyenlőtlenségek enyhítése, hanem az utóbbi években indított változások hatásának tompítása is szükségesnek látszik.

*Közösség és értékek szekció***Együtt, Egykörben – A csobánkai Egykörben anyakör működéséről**

Makrai Kata

Kulcsszavak: *anyakör, roma/cigány nők, tradicionális nemi szerepek, társadalmi integráció, élethosszig tartó tanulás, rekreáció*

„Búj-búj zöld ág!” „Alul bújtasd a tűt, ne felül, úgy lesz szép a pillangó!” „Hova bújtál Hanga?” „Úgy elbújnék egy kicsit a házimunka elől!” „Már megint elbújt a fakanál, mivel keverjem meg a csokit?”

Van egy hely, ahol ilyen, és ehhez hasonló mondatok, akár egy gyermekjáték, vagy gyermekdal egyszerű kis ritmusai nap, mint nap fel-felbukkannak. Ez a Csobánkai Tanodában 2017. októberétől új néven, új tartalommal működő Egykörben Anyakör.

Az anyakör már évek óta, eredetileg Mesélő Anyák Köre névvel része a tanoda repertoárjának. A Roma Oktatási Alap finanszírozásával, a helyi kisgyermekes, alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, elsősorban roma/cigány édesanyák olvasási, írási készségeinek fejlesztésére szerveződött kezdeményezés ma új arculattal várja tagjait.

Előadásom során e szerveződés, szabadidős műhely, klub működési módját, célrendszerét kívánom bemutatni. Az anyakör egyértelműen sajátos helyet foglal el ugyanis mind a működtető szervezet, mind résztvevői életében. Megbontja az alapvetően tradicionális normarendszer által működő közösség női tagjainak napi teendőinek rendjét, s egy új ventillációs, rekreációs felüleltet teremt. Mindemellett rugalmas keretek között a felnőttkori, élethosszig tartó tanulás lehetőségét nyújtja. A tanodát pedig megnyitja a felnőtt generációk előtt, ami által egy újabb csatornát alakít ki az információátadásra, szerzésre, és erősíti már létező, egyre szerteágazóbb gyökereit.

E működési mód azonban számos kérdést vet fel. Mit tud adni tagjainak a kör? Milyen elvárásoknak kell megfelelnie? Milyen tartalmakat emelhet be „képzési struktúrájába”? Hatással van-e a már említett tradicionális normarendszerre, erősen hierarchizált közösségi struktúrára? Milyen korlátokkal kell szembesülnie vezetőinek a mindennapokban? Hol húzódnak határai? Az elmúlt időszak tapasztalataira építve előadásomban törekszem a válaszok összegzésére az anyakört a társadalmi integráció megteremtésének nélkülözhetetlen elemeként értelmezve.

Migráció és oktatás: befogadás vagy kizárás?

Mrázik Julianna

Kulcsszavak: *migráció, oktatás, társadalmi alrendszer*

A téma aktualitásán és fontosságán túl a migráció és az oktatás közötti hasonlóság és kapcsolat hívta életre a témát. Amint azt Sjaastad (1962) állítja: a migráció és az oktatás egyaránt befektetés a humán tőkébe. Arra keressük a választ, milyen módon körvonalazható a migráns háttérű, iskoláskorú gyermekek hatékony, eredményes és méltányos oktatási modellje, az európai szakirodalom elemzése alapján - pedagógiai megközelítésben.

Miközben a migrációval foglalkozó szakirodalom bőséges és változatos megközelítésben tárgyalja témát, ezek jobbára szociális, orvosi, politikai, nyelvi, jogi aspektusok és csupán helyenként találjuk az oktatási nézőpontot. A pedagógiai relevanciájú válaszok tehát kevésbé elérhetők a témában. Ez utóbbi, csaknem hiányzó a fókusz kívánjuk megtartani elemzésünk során.

A migráció kérdését a habermasi társadalmi alrendszerek szintjén történő cselekvésekre bontottuk - így módon egy társadalmi alrendszernek tekintve az oktatást is - és e szempontokat rávetítettük a problémaháttérre. Az így kirajzolódó kép azt mutatja be, miként reagálnak az egyes társadalmi alrendszerek a migrációs kérdésre. Olyan kapcsolódásokat vizsgáltunk, mint az állam és a migráció, az érdekképviselés, a jog, az állam, a kultúra, a kommunikáció, a magánélet, a politika, a vallás és végül a pedagógia és a migráció kapcsolata. A vizsgálat stratégiája a szakirodalmi kutatás, forrásai a témakörben megjelent szaktudományos publikációk szövegelemzése volt. Célunk egy lehetséges elméleti modell, egy elemzési keret kialakítása és javaslatok megfogalmazása.

Közös Érték – közösségi és kulturális tanulás Tésenfán⁶

Boros Julianna – Gergye Eszter – Lakatos Tímea

Kulcsszavak: *közösségi tanulás, kulturális tanulás, kistelepülés, helyi érték*

Magyarországon az 1990-es években egyértelművé vált, hogy az iskolai végzettség, a gazdasági, a kapcsolati és a társadalmi tőkékkel rendelkezés vagy annak hiánya előnyökhöz és hátrányokhoz vezethet az egyén életében. Az iskola szerepe még inkább felértékelődött. A munkanélküliség okainak leginkább az alacsony iskolai végzettséget és a piacképes szaktudás hiányát tekintették, másrészt a munkahelyek hiányát. (Kertesi, 2000) Az esettanulmány célja, hogy - a Tanuló Régiók koncepció elméletére támaszkodva - olyan innovációra mutasson rá, melynek keretében a helyi közösségi, kulturális és gazdasági erőforrások aktivizálására kerül sor, s a helyi társadalom tagjai aktív részesei, alakítói e folyamatnak. Kutatásunk során kvantitatív és kvalitatív módszerekkel dolgoztunk – térségi szinten – elsősorban a KSH adatait, a LEARN kutatás adatbázisát és járási szintű térségi dokumentumokat használtuk fel elemzésünkhöz. Másrészt félig strukturált interjúkat (3 db) készítettünk a közösségfejlesztése és a közösségi tanulás szempontjai szerint a helyi aktív társadalmi szereplőkkel (polgármester, közösségsszervező, ökögazdálkodó), ezenkívül helyszíni tereplátogatást tettünk résztvevő megfigyelés módszerét alkalmazva egy helyi közösségi programon (Bököz-fesztivál). Érdekes, hogy Dél-Dunántúli régióban elhelyezkedő, siklósi járás a gazdasági mutatók alapján hátrányos helyzetű térségnek számít, ezért is fontos ismerni azokat a kezdeményezéseket, melyek a szegénységre, a jövő képre új megoldásokat, lehetőségeket mutatnak. A kutatás helyszíne, Tésenfa települése, a siklósi járásban található. A megközelítőleg 190 lakost számláló településen nem működik sem óvoda, sem iskola, Pécs egyetemvárosának közvetlen vonzáskörzetéből kiesik. Ilyen értelemben, „gazdasági tanuló régióról” nem, azonban „kulturális művelődési” tanuló térségről (Kozma és mtsi, 2015:49-50) beszélhetünk. Tésenfa, a település esetében is megállapítható, hogy a közösségi és a kulturális tanulás színtere leginkább a következő szempontok alapján: egyrészt a helyi közösségi, kulturális, gazdasági értékek tudatos feltárása és értékmentés folyamata zajlik a kutatott településen (Pl. Helyi Néphagyományok Őrző Háza; őshonos gyümölcsfák újratelepítése, ökögazdálkodás, ezzel kapcsolatos tudások átadása; kertészet működtetése), melynek forrásai döntően a lokális közösség és tradíciók. Másrészt a tanulás formái elsősorban közösségi együttlétek kulturális (pl.: évenkénti alkotótábor), egyházi (évenkénti hittantábor) és civil (önkéntesség) közösségi keretek között valósul meg. Továbbá Tésenfa vezetői és a lakosság aktív tagjai a térségben lévő - hasonló társadalmi- gazdasági problémákkal küzdő - települések vezetőivel, önkénteseivel, munkatársaival informális és formális módon is együttműködnek (Pl. Bököz Fesztivál). Az elmúlt évtizedekben változások tapasztalhatók a település életében, s kutatásunk (2017 ősz) során arra a következtetésre jutottunk, hogy a megvalósítók szerepe meghatározó, ebben az esetben “beköltöző” értelmiségi házaspár irányította a figyelmet a helyi értékekre. Az előadásunkban bemutatásra kerülnek a Tésenfán működő kulturális, közösségi tanulási folyamatok és eredményeik, a közösség szemléletében bekövetkezett változások, melyek azt mutatják, hogy a korábbiakkal (1990-es évek óta tapasztalható depriváció) ellentétben, az egymás mellett élés formáját lassan felváltja az együtt élés, közösségi szemlélete.

⁶ „EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-3-IV.-PTE-KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

A vajdasági Horgoson élő roma családok megélhetési problémái a mindennapokban

Kapás Mónika

Kulcsszavak: roma családok, megélhetési problémák, hátrányos helyzet

Ahhoz, hogy az ember egy elfogadható életszínvonalon éljen, nélkülözhetetlen számára az állandó munkahely és az általa kapott juttatás, azaz a pénz. Ez evidens. Elméletben ez valóban jól hangzik, viszont a gyakorlat sajnos az ellenkezőjét mutatja, ugyan is az általam vizsgált településen, a romák nagyobb százalékának nincs állandó, bejelentett munkahelye, sőt, egyeseknek egyáltalán nincs semmilyen munkalehetőségük, ami sokszor azt jelenti, hogy bizony több család nap, mint nap a megélhetésért és a túlélésért küzd. Ez utóbbi kijelentés eléggé drasztikusan hangozhat, de ezt alátámasztva előadásomban bemutatásra kerül egy Horgoson élő, nyolcfős roma család, akiknek nem jut minden nap étel sem az asztalra. Ez az egyik véglet, ami mellett nem sétálhatunk el. Jelen előadásomban ők lesznek a főszereplők, akik őszintén vallanak helyzetükről, legyen szó a munkanélküliségükről, lakáskörülményeikről, megélhetésről, stb.

Továbbá más családok is bemutatásra kerülnek, akik szintén őszintén vallanak mélyszegénységben vergődő mindennapjaikról, és hogy ellenpéldával is szolgálni tudjak, egy olyan családot is bemutatok, akik sok küzdelemmel felálltak a mélyszegénységből, és bebizonyították, hogy igen is lehet többre vinni.

A kutatás elsődleges célja, hogy bemutassam milyen körülmények között élnek egyes roma családok Horgoson és emellett egyben kitérési lehetőségeket keresni számukra a szegénységből, amikkel könnyíteni tudnak az élethelyzetükön.

Az empirikus kutatás módszerén belül, nyitott kérdőívezés és terepmunka került alkalmazásra. A kutatásban 25 roma nemzetiségű vett részt, vagy ha úgy tetszik négy roma család, akik őszintén vallottak szociális helyzetükről, egészen a legkisebb gyermektől, a legidősebb családtagig. Mindegyiküknek külön-külön meg van a saját kis története, problémája, amiket előadásomban meg is osztok.

A kisszámú minta ellenére úgy gondolom, hogy egy átfogó képet kapunk a határon túli, egyes roma családok szociális helyzetéről, emellett tanulságos részleteket lehet feltárni a munkámban vizsgált romák személyes élményeinek bemutatásával, melyben az interjúrészletek, valamint a saját tapasztalataim kiegészített elemzései és több szakirodalom is a segítségemre voltak.

A kutatás rávilágított arra, hogy a romák szociális helyzetével kiemelkedően fontos foglalkozni és arra kell törekedni, hogy emberibb lakhatási és megélhetési körülményeket biztosítsunk számukra. A roma lakosság életminőségének javítása egy részt kormánypolitikai és kisebbségpolitikai intézkedéseket is kíván. Előadásomban tehát bemutatom a fent leírtakkal kapcsolatos eddigi eredményeimet illetve kitérek a kutatás adta további lehetőségekre is.

*Pszichológia szekció***Kreatív és reflektív írás női irodalomterápiás csoportok önismereti munkájában**

Béres Judit

Kulcsszavak: kreatív írás, reflektív írás, irodalomterápia, önismeret, nők

Az előadás felnőtt női irodalomterápiás csoportok önismereti munkájából vett példákon keresztül mutatja be, hogy az irodalomterápia (biblioterápia) nemcsak az olvasás, hanem az írás fejlesztő célú alkalmazását is jelenti, s hogy ez az eszköz mennyire hatékony az önismereti munkában.

Gyakran érezhetjük, hogy nem találjuk a megfelelő szavakat mindannak a pontos kifejezésére, ami bennünk és velünk történik – az írás ebben segít előbbre jutnunk. Ez esetben nem a hű, szép vagy illendő kifejezés a fontos, hanem az önkifejezés mindenkire jellemző (kimondott vagy kimondatlan) vágyának és szükségletének a kielégülése, a formába öntés, a kimondás lehetősége, ami esélyt teremt a szöveg írójának, hogy gondolatait és érzéseit összerendezve, külső szempontból vizsgálja meg, esetleg perspektívát váltson a vele történetekkel kapcsolatban, s azokra máshogyan tekintsen, s megváltozott módon értse meg az életét meghatározó (megnehezítő) jelenséget, attitűdöt vagy bármilyen érzelmi élményt, végül pedig azt érezze, hogy kontrollt tud szerezni felette, tud változni és változtatni.

Csoportjaink önismereti munkájában a közös olvasmányok saját élményen alapuló, önreflektív megbeszélésén túl gyakran alkalmazzuk a kreatív írás eszközét (pl. egy vers vagy mese megírása önmagáról, instrukciók és modellszöveg alapján) pozitív hatással lehet az önkifejezésre, együtt jár a nyelv kreatív és minél inkább kifejező módon való használatának megtanulásával, a választékos fogalmazás, a nyelvben való önértelmezéssel és önkifejezéssel való megküzdés gyakorlásával.

A szépírás kritériumai felől nézve és a külső szemlélő számára az irodalomterápiás munka keretében, az ülések során vagy az üléseket követően otthon készített reflektív írások (pl. fiktív levelek, naplók, önéletírás, szabad szövegfolyam) esetében nem az iskolai, szakmai vagy művészi értelemben funkcionális szövegek megfelelő kifejezésmódján vagy azon van a hangsúly, hogy az egyén megtanuljon "jól írni". A reflektív írás – Gillie Bolton és James W. Pennebaker munkássága nyomán alkalmazva – az önismereti munkát segíti, egy önmagáról önmagának szóló vallomás, amely egy terápiás csoport bizalmi légkörének keretében megoszthatóvá és megbeszélhetővé válik, ilyen módon reflektálttá tehető az önreflexió tartalma, aminek a megbeszélésével a személy máshogyan kezd tekinteni önmagára és az életére.

Fejleszthető-e az intelligencia?

Bálint Ágnes

Kulcsszavak: *intelligencia, "kognitív növesztés", idegtudomány, agyi plaszticitás*

A pszichológiában jelenleg két ellentétes álláspont alakult ki az intelligencia fejleszthetőségével kapcsolatban: az egyik tagadja, a másik lehetségesnek tartja. Az előbbi álláspont többé-kevésbé stabil személyiségvonásnak tekinti az intelligenciát („hard-wired”), a másik pedig a plasztikus agy szerkezeti és funkcionális sajátosságának („soft-wired”). Előadásomban az utóbbi talaján állva mérlegelem a „kognitív növesztés” (cognitive enhancement) lehetőségessége mellett szóló idegtudományi érveket. Sorra veszem a táplálkozással, gyógyszeres és technológiai úton eddig elért eredményeket, és a kutatások jelenlegi irányát. Rámutatok az egyes eljárások esetleges egészségkárosító hatására, és a „kognitív növesztés” kapcsán felmerülő etikai kérdésekre is. Úgy vélem, hogy a „kognitív növesztés” hagyományos színtere, az iskola is sokat profitálhat ezekből az ismeretekből, különösen azokból a technikákból, amelyek egészségkárosítás nélkül képesek növelni az agyi plaszticitást szinaptikus és/vagy hálózati szinten.

A pszichológiai immunrendszer-kutatás szerepe a vizuális művészetpedagógiában

Bredács Alice

Kulcsszavak: Pszichológiai Immunkompetencia Kérdőív, pszichológiai immunitás, megküzdő képesség, jóllét, önbeteljesülés

A kutatás – Kárpáti Andrea által 2016-2020 között vezetett – Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása projekt keretében az MTA-ELTE Vizuális kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport munkájához kapcsolódik.

A vizuális modulok kidolgozása és kipróbálása előtt a Pszichológiai Immunkompetencia Kérdőív Junior változatával egy előmérést végeztünk, amelynek célja a tanulók pszichológiai immunitásának és összetevőinek feltárása. Hipotézise az, hogy a tanulók megküzdési jellemzőinek megismerése lehetővé teszi a modulok pontosabb kialakítását, alternatív vizuális témák, feladatok, technikák és munkamódszerek kidolgozását, hozzáillesztését a fiatalok adottságaihoz, képességeihez, szükségleteihez. (A projekt végén utómérésre kerül sor az árnyaltabb programértékelés céljával, és annak kimutatására, hogy a vizuális képességek intenzív erősítése a pszichológiai immunitás részképességeit is befolyásolják.) Jelen beszámoló a 2017 tavaszán végzett előmérés eredményeire tér ki.

Felfogásunk szerint minden tanuló, kísérletező, alkotó, koherens egyén, aki befogadói, manipulációs és alkotói tevékenysége hatására teljes személyiségében fejlődik. Ezért – a projekt során kidolgozott és kipróbált intenzíven fejlesztő vizuális modulok hatására – a tanulók vizuális kultúrájának és alkotói-befogadói tevékenységének fejlődése mellett bizonyos személyiségjegyek fejlődésére is számítunk. A pszichológiai immunitás vizsgálat alapján egy személy, csoportok vagy egy generáció megküzdési jellemzői rajzolhatók fel.

E rész-kutatásban 7 budapesti és 10 vidéki városi iskola vett részt. A kérdőívet 319 kilencedikes tanuló (53% fiú és 47% lány) töltötte ki. 166 fő speciális rajzi képzésben részesült, 153 fő a kontrollcsoport tagja volt.

A 48 kérdésből álló kérdőívvel 16 képességterület tárható fel (optimizmus, koherenciaérzés, növekedésérzés, kontrollérzés, személyes és társas forrásmonitorozó, forrásmobilizáló forrásteremtő képesség, öntisztelet, kitartás, szinkronképesség, impulzivitás, érzelmi és ingerlékenység kontroll). Ezek képezik a Megközelítő–monitorozó, a Mobilizáló–alkotó–végrehajtó és az Önszabályzó alrendszert.

Az eredmények kimutatták, hogy a vizuális feladatok segítik a problémák jó megközelítését, de a „célratartás” fejlesztendő. A vizsgálat fókuszba állítja a személyes célkitűzéstervezés és a célelérés fontosságát és rámutat arra, hogy a pedagógiai munkában a nevelésnek egyre nagyobb szerepet kell kapnia. A vizsgált korosztály gyengéje az önszabályozás (pl: az érzelmi kontroll és a szinkronképesség). Elkülöníthetők azon összetevők, amelyek eleve erősek vagy gyengék a vizsgált csoportokban, valamint a fiúk és a lányok képességterületeinek erősségei és gyengeségei is. Így kirajzolódnak azon pszichológiai immunitás összetevők, amelyeket a vizuális kultúra moduláris tantervei által fejleszteni kell és jelezhetővé válnak az életkorral járó és a generációs változások is. Az eredmények alapot nyújtanak a tanulói programok, fejlesztési tervek elkészítéséhez.

Terápiás kutyák az iskolában

Komlósi Veronika Júlia – Ulmann Dóra

Kulcsszavak: képességfejlesztés, kutyás terápia

A kutyáknak az évezredek során kialakult számos olyan pozitív tulajdonságuk, amely során alkalmassá váltak társállatnak. A társ jeleire való fogékonyságuk és a nála magasabb presztízsunek való engedelmesség alkalmassá teszi őket munkakutyának és segítőkutyának egyaránt. A kutyák domesztikációja során fellazult a fajtársfelismerő rendszerük, emellett az idegen fajokhoz- esetünkben az emberhez- való megemelkedett szocializációs hajlamnak is köszönhetjük, a kutya magas fokú kooperációkészségét az emberekkel. A kutya egyfajta szociális referenciaként tekint az emberre, akivel a szemkontaktus felvétele után nonverbálisan kommunikál. Ezt a kommunikációt egy hozzáértő gazda is ugyanúgy megérti, mint egy törődő édesanya kisgyermekje jelzéseit. A kutyák emberre ható pozitív fiziológiás, szociális és emocionális hatásai ma már evidenciák.

Évtizedek óta számos tudományos kutatás központjában állnak a kutyák gyermekekre gyakorolt hatásai, és a tanulási helyzetekbe való beemelésük is egyre elterjedtebb. Képességfejlesztő és képesség-kibontakoztató lehetőségek teljes tárházába beépíthető a kutya, amelynek kizárólag a pedagógusok kreativitása szabhat határt. Sajnos a terápiás kutyák kiválasztása, kiképzése és fenntartása igen sok idővel, energiával és magas költségekkel jár, ezért kevés pedagógusnak van rá lehetősége, hogy saját képzett terápiás kutyája legyen, de arra is kis esély van, hogy állami forrást találjanak terápiás kutyát alkalmazó szervezetek felkérésére, a közös terápiás foglalkozások megtartására.

Az e fajta terápiák jótékony hatásának vizsgálata igen komplex, így hazánkban idáig csak néhány kisebb kutatás foglalkozott az igazolásával.

Vizsgálatunk helyszínéül a Pécsi Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Szakiskola és Kollégium került kiválasztásra, hiszen ez az egyetlen olyan intézmény Baranya megyében, ahol több képzett terápiás kutyával zajlanak folyamatosan a kutyás terápiák, így a diákoknak tanórai keretek között van lehetőségük e speciálisfoglalkozásokon való részvételre.

Kutatásunkkal mi is igyekeztünk bizonyítani néhány pozitív hatást, melyet a pedagógusokkal készített kérdőívek, a szakemberekkel készített interjúk és a gyermekek viselkedésének változásai alapján elemzünk.

A biblioterápia lehetőségei az oktatásban

Auer Eszter

Kulcsszavak: *biblioterápia, élményközpontúság, irodalomoktatás*

Előadásomban bemutatom, hogy különböző szerzők hogyan határozzák meg a biblioterápiát, és ezek a különböző nézetek hogyan teszik integrálhatóvá az iskola közegébe. A szakirodalomban központi kérdés, hogy a mű van-e a terápia fókuszában vagy csak apropója, elindítója a beszélgetésnek, csoportfolyamatoknak. Nem hagyom figyelmen kívül, hogy terápiás eljárásról van szó, amely magában rejthet nehézségeket is. Ilyen nehézség, hogy a tanulók nem önként vannak jelen, az iskolai osztály nem terápiás csoport. Amennyiben a csoportfoglalkozás során egy diák olyan információt oszt meg magáról, amelyet később túl bizalmasnak tart, azt a pedagógus nehezen tudja kezelni. A mű központi szerepének vizsgálata és a csoportdinamikai nehézségek miatt saját kutatásomban a biblioterápia egy olyan változatát igyekszem megvalósítani, amelyben a diákok nem sérülnek, azonban olyan élményben részesülnek az irodalomórákon, amelyek segítségével nyitottabbá válnak az ön-és társismeretre. Hiszen az irodalomórának reflektálnia kell társadalmilag fontos kérdésekre. Ilyen kérdés lehet a trauma, amelyre a középiskolai oktatás nem fektet hangsúlyt. Előadásomban bemutatom jelenleg zajló kutatásom eredményeit. Egy olyan iskolai projekt megvalósítását tervezem, amelyben a trauma központi szerepet kap, úgy, hogy a kiindulópontot irodalmi művek jelentik. A biblioterápiás beszélgetések mellett a diákok maguk is alkotókká válnak a projekt feladataiban.

Tanárképzés szekció

Részvételi akciókutatás a tanárképzésben – mint a befogadás eszköze

Zank Ildikó

Kulcsszavak: tanári felkészítés, akciókutatás, részvételi paradigma, kollaboratív tanítás

Az akciókutatás tanári felkészítésbe való integrálása egy olyan kísérleti kurzus keretében valósult meg, melynek során a pedagógiai tudás elsajátítását (pl. a tanítás tanulása) tanári kompetenciát (képességet, készséget és attitűdöt) fejlesztő elemek szöttek át. A kooperatív tanulásszervezésbe ágyazott kollaboratív tanítási modell szerint a neveléstudományi tárgyat oktató tanár mellett egyidejűleg voltak jelen a gyógypedagógiát és idegen nyelvet oktató kollégák, így a diszciplináris tartalmak beágyazódtak a gyógypedagógiai, tantárgypedagógiai, interkulturális háttérbe.

Az akciókutatás folyamatában a kutató maga is szerves része és alanya a kutatásnak, jellemző a személyes kutatói én explicit jelenléte. A kutató egyszerre távolságtartó külső megfigyelő, aki a folyamatokat elemzi, kritikailag értelmezi és azokba jobbítási szándékkal beavatkozik. E kettős szerep a kutatótól önreflexiót, rugalmasságot és 'kritikai szubjektivitást' követel, valamint annak felvállalását, hogy kutatása nem értéksemleges (Csillag 2016). A részvételi akciókutatás egy olyan megértő, együttműködő és cselekvésorientált tevékenység, amely új típusú megismerést tesz lehetővé és egyben a létrehozott tudás működőképességét is teszteli (Málovics et al 2014). A kutatásban résztvevő hallgatók és oktatók reflexiói, interakciói és az akciókutatás közben végbemenő közös tanulás visszahatottak a folyamatra, formálták azt.

Kutatásunk során a hallgatói/oktatói/kollegiális reflexiókat a tartalmakra és tevékenységekre egyrészt dokumentáltuk másrészt a visszacsatolások alapján történt a tananyag, ill. az órai tevékenységek korrekciója vagy éppen megerősítése. Az órákat közvetlenül követő személyes megbeszélések alkalmat adtak az oktatói önmegfigyelés azonnali artikulációjára és megtörtént ennek megerősítése, megkérdőjelezése vagy módosítása a résztvevői megfigyelést végző kollégák részéről. Az akciókutatás stratégiai típusú (Mrázik 2011) folyamatában az oktatók a saját hatékonyságukat is értékelték és tudatosan keresték a praxisukba illeszkedő pedagógiai alternatívákat, miközben egy olyan kutatói szemléletet sajátítottak el, amely saját szakmai fejlődésüket alapozza meg. A tanítás tanításáról való tudásunk bővítése egyszerre volt személyes indíttatású, egyéni fejlődésünket támogató folyamat és szakmai felelősségvállalás, a tanárképzés gyakorlatának javításában. A részvételi paradigmához illeszkedő kutatások elsődleges célja nemcsak a cselekvés és reflexió, az elmélet és gyakorlat összekapcsolása hanem „olyan gyakorlati tudás elérése, amely a mindennapok gyakorlatában támogatja az embereket - tágabb értelemben az egyes emberek és közösségek fejlesztése és a megismerés új formáinak terjesztése” (Csillag 2016:41).

Akciókutatásunk eredményeit egy olyan akcióba ágyazott reflektív-kooperatív, (a tanárképzés gyakorlatában hasznosítható) modell kidolgozására kívánjuk felhasználni, amely támogatja a reflektív gyakorlat elsajátítását valamint lehetővé teszi, hogy a tudás közös konstrukció tárgyává váljon.

**Az osztálytermi megfigyelések elvi, módszertani és gyakorlati kérdései
és a hospitálási napló műfaji meghatározása a tanárképzésben**

Huszár Zsuzsanna

Kulcsszavak: tanárképzés, osztálytermi megfigyelés, hospitálási napló

Az előadás középpontjában a következő kérdések állnak: Milyen szabályozók és előírások határozzák meg aktuálisan a gyakorlati képzésen belül a tantárgyi hospitálások kereteit? Milyen szakmai döntéseket igényel a hospitálás előkészítése és megvalósítása? A szakmai döntések mely köre tartozik a hospitáló tanárjelöltekre, az iskolai mentorokra és a kurzusvezetőkre? Az eredményes hospitálás a szakmai kommunikáció milyen formáit feltételezi? Hogyan határozható meg a hospitálási napló mint műfaj? A hospitálási napló értékeléséhez milyen kritériumok rendelkezhetők? A fenti kérdések megválaszolása szakirodalmi tanulmányon és dokumentumok (tantárgyleírások, kurzusleírások, hospitálási naplók) elemzésén alapul.

A hospitálások sorozata a tanárképzés egymásra épülő gyakorlati rendszerének sajátos, bevezető elemeként értelmezhető. A nevelésméлет, a didaktika és a pedagógiai pszichológia tárgyakhoz kapcsolt 15-15 órás iskolai hospitálások során azon van a hangsúly, hogy a diákok közvetlen betekintést nyerjenek az iskola világába, és szisztematikus módon gyűjtsenek tapasztalatokat az iskolai környezetről, az iskolában folyó pedagógiai munka jellemzőiről, a pedagógusok és a diákok osztálytermi tevékenységéről, valamint az osztálytermi jelenségek megfigyelési, rögzítési, elemzési és értelmezési lehetőségeiről. A hospitálás nem csak a tanárjelöltek számár hasznos, hanem megfelelő szakmai kommunikáció esetén a megfigyelt órákat tartó pedagógusok és a tantestület számára is. A hospitálások alkalmával a tanárjelöltek óhatatlanul ütköztetik valamilyen mélységben saját nézeteiket a tapasztaltakkal. A hospitálási napló mint írásmű elkészítése szakmai reflexiót igényel a tanárjelöltektől, ez pedig a vizsgált szempontokhoz kapcsolódó elméleti tudást és értelmezési és elemzési képességeket feltételez.

A hospitálások során leggyakrabban alkalmazott kutatási módszer a megfigyelés. Nagy kihívást jelent, hogy a fenti tárgyakhoz kapcsolódó iskolai gyakorlatok során a tanárjelölteket a hétköznapi, laikus megfigyelésen túlmutató, célirányos, fókuszált, szisztematikus megfigyelésre, jól körvonalazott kutatói feladat elvégzésre készítsük fel. A hospitálási naplók tehát a szisztematikusan gyűjtött hospitálási tapasztalatok szakmai reflexióját támogató, és a kutatói szerepre szocializáló dokumentumok.

A képzésbeli hospitálási napló nem kifejezetten publikus műfaj, így ennek az írásműnek a hagyományaival és „sztenderdjeivel” ritkábban találkozhatnak a hallgatók. A hospitálási naplókka kapcsolatos elvárások nem feltétlenül egységesek még azonos képző intézményen belül azonos tárgyakat oktató kollégák esetében sem. A tantárgyi munkacsoportokban ugyanakkor rendszeresen nyílik alkalom a nézőpontok megvitatására és a követelmények szükség szerinti összehangolására. A tanárképzésben közreműködők belső és külső szakmai kommunikációja lényeges eleme a képzésfejlesztésnek ezen a téren is.

**Miként hathat a tanárképzés egy tanárjelöltre?
Intuícióból a szakmaiság felé – self study - vizsgálat**

Nemes Gyöngyi

Kulcsszavak: *tanárképzés, self-study, (ön)reflexió*

A kutatás/fejlesztés célja: a kutatás egy olyan időszakot vizsgál meg, mely a szerző PTE-BTK-n folytatott magyartanári (MA) képzésének idejére tehető, és amelyre a kevésbé reflektív, de a tanári hivatás - és a kooperatív tanulásszervezés (Kagan 2010) - irányába történő elköteleződés volt a jellemző. A vizsgálat célja feltárni és megérteni, hogy mi állt a szerző akkori, tanítással kapcsolatos nézeteinek cselekvéseinek, döntéseinek háttérében, milyen hatása volt a tanárképzésnek mindezekre; azért, hogy ezzel a szerző egy reális szakmai énképet kapjon önmagáról, akkori tanítási tevékenységéről.

A kutatás/fejlesztés módszerei: a vizsgálat módszere a self-study eljárás, ami nem más, mint „A személy - ez esetben a pedagógus - saját maga (tevékenysége, gondolkodása, döntései), vizsgálatára irányuló, önelemző eljárás (ön-tanulmányozás)” (Mrázik 2010: 6), ami "egy olyan kutatási gyakorlatot összegez, melyet az egyén azért végez, hogy önmagára, a tanításra, a tanulásra vonatkozó tudását feltárja és mindennek segítségével annak jobb megértésére jusson.” (Loughran 2004: 31 in Mrázik 2010: 10) A self-study kutatások ugyanakkor több metódust is magukba foglalnak (narratíva-vizsgálat, önéletírás, különféle művészetalapú technikák, önelemző gondolkodás) (Mrázik 2010: 11-14), ezek közül a szerző az önelemzés, az önelemző gondolkodás módszerét választja, ennek segítségével kíván eljutni az eredményekig.

A kutatás/fejlesztés (várható) főbb eredményei: a vizsgálat során megtudjuk, milyen hatása volt a kurzusoknak, témáknak, oktatóknak a szerző korábbi tanítással kapcsolatos nézeteire, tanári attitűdjére, valamint az elemzés részéhez tartozó óratervre és tanórára; az óraterv és a tanóra elemzésével és a hospitálási napló- elemzésekkel - az önreflexió és a kollegiális reflexió (Szivák 2014) segítségével - pedig feltárul milyen gondolkodási minták vezették a szerzőt tanítása során, ezzel közelebb kerülve a reális, szakmai énképéhez. A self-study a társadalmi befogadás vizsgálatának egy lehetséges eszköze is lehet: ha vizsgálni szeretnénk pl. azt, hogy a tanárok mennyire befogadóak, akkor javasolhatjuk nekik, hogy alkalmazzák önmaguk esetében a módszert, így pedig - mivel ennek során kiderülhet, milyen nézeteket, értékeket vallanak magukénak - tudni fogják, milyen mértékben kell önmagukat fejleszteniük e tekintetben, mindez pedig hozzájárulhat ahhoz, hogy nézeteik, attitűdjeik nyitottabbá, befogásközpontúbbá váljanak.

Nyelvtanárképzés Ausztriában és Magyarországon

Langerné Buchwald Judit

Kulcsszavak: tanárképzés, nyelvtanárképzés, nyelvtanári kompetenciák

Az idegennyelv-tudás jelentőségének növekedése magával hozta a nyelvoktatás iránti szakmai érdeklődés fokozódását is, melynek középpontjában – mint a nyelvtanítás sikerességének egyik meghatározó tényezője – a nyelvtanár szakmai felkészültsége áll. A szakmai kompetenciák megalapozása a képzés során történik, melynek kritikus pontjai között szerepel többek között a tudományosság kérdése (Bárdos 2001), a Humboldti hagyományok nyelvtanár-képzésbeli továbbélése (Kontra 2016), valamint a szakmódszertani képzés és a gyakorlat arányának és tartalmának összehasonlító vizsgálatára is sor került. (Major 2007)

A tanárképzés Bolognai-rendszerű átalakítását követően az elmúlt években azonban nem csak Magyarországon, hanem Ausztriában is sor került a tanárképzés, ezen belül az idegennyelv-tanárképzés reformjára is. A két reform azonban eltérő utat választott a képzés átalakítására, ezért összehasonlító elemzésünk célja, hogy a nyelvtanárképzést szabályozó dokumentumok – az osztrák és a magyar felsőoktatási törvény, a tanárképzés szerkezetét és tartalmát szabályozó jogi dokumentumok és tantervek, valamint a képzés kimeneti követelmények – vizsgálatán keresztül bemutassa és értékelje a jelenleg érvényben lévő magyar és osztrák nyelvtanárképzési modelleket. Az elemzés elsősorban a nyelvtanárképzés kritikus pontjainak tekinthető területekre – a képzés struktúrájára, időtartamára, a tantárgypedagógia és a gyakorlat képzésbeli arányára terjedt ki. Mivel az Ausztriában tanuló magyar diákok és szüleik körében végzett vizsgálat eredménye rámutatott arra, hogy az ausztriai, iskolai keretek között zajló nyelvoktatás eredményesebb (Langerné Buchwald 2017), a kutatás során arra is kerestük a választ, hogy a két ország idegennyelv-tanári képzéseinek kimeneti követelményei mutatnak-e eltérést, és amennyiben igen, ez milyen kompetenciaterületeken mutatható ki. Ezen kívül vitathatatlan, hogy magas szintű idegen-nyelv tudás alapvető elvárás a nyelvtanárokkal szemben, így a kutatás során azt is vizsgáltuk, hogy az egyes országokban milyen szintű nyelvtudás a képzésbe való bekerülés feltétele, illetve milyen arányban kap helyet a képzés során a hallgatók idegennyelv-tudásának fejlesztése.

PBL elmélete és gyakorlata a földrajzoktatásban

Varjas János – M. Császár Zsuzsanna

Kulcsszavak: *Problem Based Learning, Research Based Learning, aktív tanulás, földrajz, kompetenciafejlesztés*

A földrajzoktatás, hasonlóan más tantárgyak tanításához, komoly változásokon ment keresztül az utóbbi évtizedekben. A hagyományos tanítási módszerek hátrébe szorulnak, helyettük a diákok munkáltatása, aktív tanulása kerül előtérbe. Az aktív tanulást támogató módszerek, tanulási stratégiák, és munkaformák közé tartozik a Problem Based Learning (Probléma Alapú Oktatás, PBL). Az orvosképzésből induló tanulási stratégia a diákok problémafelismerési és problémamegoldási képességeire épít. Ezek a kompetenciák 2003 óta az OECD PISA tesztjében is komoly szerephez jutnak, hiszen a diákok munkaerőpiacon való sikerességének fontos segítői lehetnek. A földrajz tantárgy a PBL-el szoros kapcsolatot alakíthat ki, mivel szintetizáló jellege, és a gyakran mindennapi életből vett, a diákok közvetlen környezetével foglalkozó témái miatt kiváló lehetőséget nyújt a tananyag ilyen módszerrel történő feldolgozására. Ezen előadás célja a PBL tanulási stratégia és munkaforma kialakulásának és elméleti értelmezésének bemutatása, külön hangsúlyt fektetve arra, hogy rámutasson a PBL alkalmazásának szükségességére. Az előadás fókuszában három példán keresztül történik meg a PBL földrajz tantárgyban történő gyakorlati alkalmazásának bemutatása.

**Az állatasszisztált pedagógiai tevékenységek lehetőségei
az általános iskola alsó tagozatában⁷**

Szimpóziumvezető: Di Blasio Barbara

Kulcsszavak: állatasszisztált pedagógia, kompetencifejlesztés, gyógypedagógia

Szimpóziumunkban egy jelenleg zajló állatasszisztált beavatkozó kutatás részterületei mutatkoznak be. A munkában főleg gyógypedagógusok, egyetemi hallgatók vesznek részt. Munkájukat egy etológus kutató segíti.

Az elmúlt években számos vizsgálat irányult főleg nemzetközi viszonylatban az állatok és emberek közötti kapcsolat minőségének feltárására. A kutatások változatos eredményekkel szolgálnak, mind fiziológiai, pszichológiai, mind szociális és pedagógiai területen. Az állatasszisztált pedagógiai tevékenységek mérhető hatása főleg a szorongás és depresszió csökkentésében, illetve a társas kapcsolatok minőségének javulásában érhető tetten. Kisállattal dolgozunk kísérleti céllal, mert a gondozása nem igényel különösebb ráfordítást, nem úgy, mint kutyák vagy madarak esetén.

Beavatkozó osztálytermi kutatásunkban általános iskolás, első osztályos gyermekek körében vizsgáljuk a kisállatok (nyulak) kognitív és szociális kompetenciák változására gyakorolt hatásait. Kvalitatív és kvantitatív méréseket végzünk, amelyek érintik a gyermekeket és az állatokat is egyaránt. A kísérleti csoportokban egyetemista hallgatók segítik a kutatók munkáját, tanórán kívüli fejlesztő foglalkozásokat terveznek és vezetnek mentorok segítségével. A kísérlet egy tanéven keresztül zajlik kaposvári iskolákban, a bemeneti és kimeneti méréseken túl több alkalommal végzünk köztes vizsgálatokat etológiai és pedagógia céllal. Az állatasszisztált tevékenységeket speciális, gyógypedagógiai intézményben is kipróbáljuk.

A mérési eredményeinken túl a kutatás további hozadékaként szeretnénk olyan tanári módszertani ajánlásokat fogalmazó segédletet készíteni, amelyet használva, a pedagógusok bátran és sikerrel alkalmazhatják az állattal segített pedagógiai beavatkozásokat.

⁷A kutatás az EFOP-3.6.1-16-2016-00007 számú projekt támogatásával készült.

Az állatasszisztált terápia megítélése online kérdőív feldolgozása alapján

Gelencsérné Bakó Márta – Ékes Viktória

Kulcsszavak: állatasszisztált tevékenység, állatasszisztált terápia ismertsége és megítélése

Az ember és az állat kapcsolata több ezer éves múltra tekint vissza. Kezdetben az állatokat főként a munkában való segítségre, vadászatra, házőrzésre alkalmazták, esetlegesen húzáért tartották, mára viszont társunkká, életünk egyik kiemelkedő szereplőjévé váltak (Klimke, 2003). Számos kutatás igazolja, hogy az ember-társállat kontaktus, hatással van a kapcsolatban részt vevő személy egyes pszichológiai és fiziológiai paramétereire, mely előnyösen befolyásolja fizikai és mentális egészségi állapotát (Topál-Hernádi, 2011). Napjainkban az állattartás mellett egyre népszerűbbek a különféle állatasszisztált tevékenységek.

Kutatásunk célja ennek függvényében: az állatasszisztált terápiák ismertségének, valamint azok elfogadottságának feltérképezése, főként a kevésbé, vagy egyáltalán nem érintett felnőtt populáció tekintetében. A kutatásban a következő kérdésekre kerestük a tudományosan elfogadható válaszokat. Van eltérés Magyarország különböző régióiban az állatasszisztált terápiás eljárások ismertségében? Az iskolázottság befolyásolja az AAT megítélését? A kérdőívet kitöltő személyek mennyire tájékozottak e témakörben és ismeretei honnan származnak? Mi a saját véleményük az állatasszisztált terápiás eljárásokról?

A kutatás primer kutatás, melyben a kvantitatív módszertan jelenik meg, azon belül leíró kutatás, online, önkitöltő kérdőív alkalmazásával, 16 zárt és 1 nyitott kérdés alapján 521 kérdőív feldolgozásával. A kutatói kérdések megválaszolása az alábbiakban összegezhető. Hazánk régióiban, a kitöltők körében, minden esetben 75% fölötti az AAT ismertsége. A permanensen magas számot figyelembe véve a régiók között az eltérés nem számottevő. A kérdőívet kitöltő személyek állatasszisztált terápiáról alkotott véleménye közel azonos, az iskolázottság nem befolyásolta jelentős mértékben annak megítélését.

Az információt a válaszadók legtöbbször a médián keresztül, a televízióból, újságokból, internetről szerezték. Ezt követte a következő hírforrás, a kitöltők ismerősei, valamint baráti köre. Többségében megnevezték hazánkban a leggyakrabban alkalmazott terápiás eljárásokat. A negyedik kutatói kérdésre igen magas arányban pozitív véleményt adtak az állatasszisztált terápiáról, valamint az állatok közelségéről.

A kutatási eredmények alapján megállapítható, hogy a válaszadók által átfogó képet kaptunk az állatasszisztált terápiák ismertségéről, megítéléséről. A feltárt eredmények rávilágítanak arra, hogy a szakmai oldal fontossága mellett a befogadó oldal tudományos tájékozódása, tájékozottsága is nélkülözhetetlen e terület szélesebb körben való megismerésére, megismertetésére.

Gyermekek a nyúlal asszisztált fejlesztő foglalkozásokon

Kósa Rita Zsófia – Tóth-Szerecz Ágnes

Kulcsszavak: állatasszisztált foglalkozás, készségfejlesztés, frusztráció oldása, motiváció

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának Gyógypedagógiai Intézete kutatásának keretein belül nyúlal asszisztált foglalkozásokat biztosít, amelyek a város három, eltérő profillal rendelkező általános iskolájában valósulnak meg. Az intézményekben az első osztályos gyermek számára az intézet oktatói, valamint gyógypedagógus hallgatói által biztosított a játékos készségfejlesztés, amelynek fókuszpontját a frusztráció és szorongás oldása, a szociális kompetenciák erősítése, valamint a lemaradó, gyengébb teljesítményű tanulók sikerélményének biztosítása adja. A hazai tapasztalatok tükrében az állatasszisztált foglalkozások során megfigyelőként gyakran találkozunk a gyermekek lelkesedésével, akik a feladatvégzés során rendkívül motiváltak tűnnek. Ám egy teljes, nagy létszámú osztályközösségben nehéz konklúziót levonni a gyermekek érzeteiről, véleményükről, tapasztalataikról. Ennek kapcsán szinte fundamentális fontosságú területként jelent meg a tanulók szubjektív impresszióinak mérése. A mérés módszertani eszközeként egy 25 állatást tartalmazó, nem sztandardizált, saját készítésű kérdőív szolgált, melynek felvétele reális képet adhat arról, milyen benyomásokat szerez a tanuló a nyúlal asszisztált foglalkozások során. A kérdőív különböző egységeiben az állatokhoz való generikus, majd szűkebben az osztályközösség állatához való viszonyulást vizsgáljuk, majd a nyúlal kísért feladatok szuggesztív hatását, s a nyúlal való kontaktus mennyiségét és minőségét igyekszünk feltárni. A kérdőívek eredményeként túlnyomórészt pozitív eredmények realizálhatóak, amelyek a nyúlhoz való kötődést, a nyúlal kísért feladatok élvezhetőségét, valamint a taktilis kontaktus nyugtató hatását támasztják alá a gyermekek saját bevallása alapján.

Hallgatói tapasztalatok a nyúlal asszisztált fejlesztő foglalkozásokon

G. Szabó Zita – Rosta Georgina – Tóth-Szerecz Ágnes

Kulcsszavak: állatasszisztált foglalkozás, készségfejlesztés, megfigyelés, ötlettár, gyűjtemény

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának Gyógypedagógiai Intézete kutatása során nyúlal asszisztált foglalkozásokat végez három kaposvári általános iskolában. Az első osztályos gyermek szabályos ciklusokban részesülnek a játékos készségfejlesztésben, amelynek fókuszpontját a frusztráció és szorongás oldása, a szociális kompetenciák erősítése, valamint a lemaradó, gyengébb teljesítményű tanulók sikerélményének biztosítása adja. A látogatások alkalmával a nyílt megfigyelés módszerével kötött, strukturált szempontok alapján követtük figyelemmel a gyermekek viselkedését a nyúlal asszisztált foglalkozások közben. A 2017 novemberében megkezdett program keretében kiemelt szerepet kapott a motiválhatóság, a figyelem, a fegyelem, az önbizalom és a társas kapcsolatok területeinek nyomon követése. A megfigyelések alapján a nyúl fokozatos feladatba vonásával arányosan egyre inkább jellemzővé vált az introvertált személyiségű gyermekek aktivitása is. A nyúlal való taktilis érintkezés motiváltabbá, szuggesztívvá tette a gyermekeket, amely a figyelemkoncentráció és az együttműködési készség területein mutatkoztak meg legintenzívebben. A megfigyelések alkalmával a játékos, kötetlen forma és a felfokozott lelkesedés következtében gyenge pontként az osztályteremben tanúsított fegyelmezetlenség említhető, amely további fejlesztésre szorul a csoportok profiljában. A fejlesztő órák kivitelezését oktatói kontroll mellett a hallgatók biztosítják, akik saját ötleteikkel és kreatív, saját készítésű játékaikkal is színesebbé teszik a fejlesztést. A tanév elején történt mérési adatok alapján több terület került kiszűrésre, amelyek felzárkóztatása a játékos foglalkozások fókuszában áll. Az affektív területek kapcsán a szociális kompetencia, a társas kapcsolatok, a frusztráció kezelése, a tolerancia és az empátia fejlesztése kapnak hangsúlyt. A pszichomotoros területek tekintetében a nagymozgások, a téri orientáció, a jobb- és baloldal differenciálása, a testközépvonal átlépésének gyakorlása jelentőségteljes. A kommunikáció tekintetében a szókincs bővítése, a fonológiai tudatosság fejlesztése, a hallás utáni szövegértés fejlesztése, valamint a szógördülékenység fejlesztése szerepelnek graduális pontokként. A kognitív készségek célkeresztjében az alakállandóság fejlesztése, a vizuális rövid idejű emlékezet fejlesztése, az analógiás gondolkodás, valamint a számemlékezet fejlesztése állnak. Előadásom kapcsán olyan feladattípusokat szeretnék bemutatni, amelyek jól adaptálhatóak egy-egy osztályközösség munkája tekintetében.

Az állatasszisztált pedagógiai tevékenység kutatásában résztvevő gyermekek fejlettségi szintje iskolába lépéskor

Kovácsné Nagy Ibolya – Pékné Sinkó Csenge

Kulcsszavak: állatasszisztált pedagógiai tevékenység, mérés, fejlettségi szint, részképességek

Kaposvár város három iskolájának első évfolyamos tanulóival az állatasszisztált pedagógiai tevékenységek és az állatasszisztált terápia vizsgálata témakörében mérésekre került sor, melynek empirikus háttérét 58 első évfolyamos tanuló vizsgálata adta. Az előző tanévben a gyermekekkel foglalkozó óvodapedagógusok tapasztalatairól, véleményéről – az általunk szerkesztett - online kérdőíves adatgyűjtést végeztünk. „Vizsgálóeljárás az iskolába lépéshez szükséges fejlettség felméréséhez” című kézikönyv (alkotószerkesztő: dr. Torda Ágnes 2015) alapján a gyermekek adaptív viselkedés, mozgás-, nyelvi-, kognitív fejlettség és számolás felmérésére került sor. Csányi Yvonne, a magyar nyelvben tipikus grammatikai elemekre összpontosító, újonnan átdolgozott (2016) Expresszív-receptív grammatikai tesztjét (ErG) vettük fel, bekapcsolódva a sztenderdizálásához szükséges adatgyűjtésbe. Mérésünkkel ismereteket szereztünk a gyermekek viselkedéséről, tudásuk minőségéről, szerkezetéről. Elvégeztük a vizsgálati csoportok eredményeinek összehasonlító elemzését. Jelen előadásunkban beszámolunk az iskolai munka szempontjából a gyermekek elsődleges jelentőségű fejlettségi szintjéről. Összehasonlítjuk az óvónői tapasztalatokat a vizsgálati eredményeinkkel. A vizsgálatok alapot nyújtanak a fejlesztő tevékenységet végző szakemberek számára az érintett gyermekek alaposabb megismerésére, fejlesztésük hatékonyabbá tételére állatasszisztált környezetben, változatos helyzetekben történő gyakorlásra. A fejlesztés megtervezésében és folyamatában, - a részképességek alacsonyabb fejlettségi szintjén álló gyermekeknél - különös jelentőséggel bír az aktuálisan fejlesztendő kompetenciák számba vétele, csoportos fejlesztés esetén is.

Elsőosztályosok iskolakezdési stresszének csökkentése nyúlal asszisztált foglalkozásokkal

Molnár Marcell – Iváncsik Réka – Di Blasio Barbara

Kulcsszavak: AAP, Állatasszisztált Pedagógia, nyúl, szorongás, iskolakezdés

Az állatasszisztált foglalkozások jótékony hatása már régóta ismert, hogy az állat jelenléte, spontán viselkedése, interakciós nyitottsága stb. segíti a tanítási, illetve a terápiás folyamatot (Fine, 2010; Csányi, 1999). Számos empirikus, leíró jellegű munka áll rendelkezésünkre (Fine, 2010; Niedenzu, 2012), amely igazolni látszik az állatokkal segített eljárásokat. Az állatasszisztált foglalkozások a résztvevők szomatikus, fiziológiai és lelki állapotát egyaránt befolyásolni tudják így a hatásuk komplex módon kiterjed a teljes személyiségre (Jackson, 2012). A rendelkezésre álló irodalmak nagy többsége leíró jellegű, nagyon kevés számszerűsíthető adattal rendelkezünk az Állatasszisztált Pedagógia (AAP) konkrét hatásáról. Kutatásunk során 51 gyermeket vizsgálunk egy többségi általános iskolában és egy integráló általános iskolában, a nyulak elsőosztályos gyermekekre gyakorolt hatását osztálytermi körülmények között mérjük fel. Az iskolakezdés után a protokollnak megfelelően periodikusan változtatva törpenyulat vittünk az osztályokba és hetente egy alkalommal nyúlal asszisztált fejlesztő foglalkozásokat tartunk. A nyulakat az iskola megkezdése után két hónappal helyeztük el az osztályokban, majd kéthavonta követik egymást a nyulas-nyúl nélküli periódusok.

A tanulók körében bemeneti és kimeneti méréseket végzünk. A CBCL kérdőív felvételét a tanárok és a szülők körében is elvégezzük, mind a bemeneti, mind a kimeneti mérés során. Az iskolás korosztály érzelmi és viselkedési problémáinak szűrésére a Gyermekviselkedési Kérdőívet használjuk. Az eredmények a vizsgált mintán beállított átlagtól való eltérés megállapítására szolgálnak. A méréseket a nyulas és nyúl nélküli periodusokban is havonta végezzük, ugyanúgy, mint a gyermekek szorongásszintjét „Vonás-szorongás” tesztel.

Előzetes eredményeink alapján a nyulak csökkentették az osztályok átlagos szorongásszintjét (átlagosan 5%-os hatást sikerült kimutatnunk) A kutatásba bevont iskolák tanulói között a szorongás szintjében különbség volt kimutatható a kezdeti időszakban, majd a későbbiekben is, ebből adódóan a nyulak hatása is eltérő volt. Összességében egy hosszútávú hatás is kimutatható, de mindenképpen a vizsgálatok folytatására van szükség, hogy több osztályon, nagyobb gyermeklétszámmal, hosszabb időtávban pontosíthassuk az eredményeket.

VII. ROMOLÓGUS KONFERENCIA–
20 ÉVES A ROMOLÓGUS KÉPZÉS,
15 ÉVES A SZAKKOLLÉGIUM

A prekariátus és a cigányság – lehet-e vitatkozni?

Forray R. Katalin

Kulcsszavak: *cigány, roma, „prekariátus”*

Az írás azt a javaslatot teszi, hogy a „cigány” vagy „cigány, roma” népnév tudományos használata helyett alkalmazzuk a „prekariátus” kifejezést olyan esetekben, amikor szélsőséges szegénységről és az ezzel kapcsolatos magatartásokról van szó. Ezt az indokolja, hogy egyrészt a társadalmi, gazdasági alapú elszigetelődés nem egyetlen etnikai csoport jellemzője, másfelől ebbe az etnikai csoportba jelentős számban és arányban magas és átlagos iskolázottságú, megalapozott gazdasági helyzetű, jó társadalmi pozíciókat betöltő emberek is tartoznak. Az etnikai hovatartozásra utaló népneveket a többi nemzetiséghez hasonlóan kizárólag kulturális - szociokulturális összefüggésekben használjuk.

Romani Studies and innovative projects: RomArchive and Romane Thana

Beate Eder-Jordan

How is it possible for Roma and Romnja to fight outside representations and discriminatory and romanticized discourses? Counter discourses have increasingly appeared in many countries, whereby Roma and Romnja have rebelled against persecution, discrimination, and symbolic representations that have affected them for centuries. Roma have embraced their own voices as they speak, perform, and “write back.”

In my talk I will examine two examples of self-representations: the exhibition Romane Thana. Orte der Roma und Sinti” (Places of Roma and Sinti) and the project RomArchive. Digital Archive of the Roma.

Romane Thana involved a cooperation between the Wien Museum in Austria, the Landesmuseum Burgenland, Initiative Minderheiten, and Romano Centro. <http://www.romane-thana.at/> The exhibit was largely created by members of the Romani communities and attracted approximately 23,000 visitors between February and May 2015 in Vienna where it was shown for the first time. The museum was thus able to become a „place of memory and representation“ (Cornelia Kogoj).

The ongoing project RomArchive “is devised as an international digital archive for art of the Roma – a constantly growing collection of art of all types, complemented by historical documents and scholarly texts.” <https://blog.romarchive.eu/?p=7396> RomArchive wants to show new narratives which reflect the heterogeneity of the Roma’s diverse national and cultural identities. As curators, artists, scholars, and members of the project’s advisory board, Roma counter stereotypes and prejudices. The Launch of RomArchive will take place in January 2019 in the „Akademie der Künste“ in Berlin.

My talk will shed light on some of the challenges that the creators of the exhibition “Romane Thana” and the project RomArchive have had to overcome in order to realize the projects.

The language of Bayash in Serbia

Biljana Sikimić

Kulcsszavak: Bayash, Serbia, Romanian language, Roma people

Interest in the Bayash, and indeed other Romanian speaking communities in Serbia, began with the research of Balkan Slavic-Romanian contacts and the embracing of a broad-based anthropological linguistic pursuit: the gathering of evidence showing the real state of the language and how it is used. As no academic records existed on the Romanian speeches of the Bayash in Serbia, the priorities in field research were topics from oral history, traditional culture, folklore, and identity construction. Research of the Bayash was carried out whenever possible in the context of the local community as a whole, for the most part rural or para-urban, especially when the neighbors were Romanophone, as in northeast Serbia (the Vlachs) and in the Banat (Romanian, and in majority Romanian areas – also Romanian speaking Roma).

From our fieldwork (since at 2001), we can state that the Bayash in Serbia originally spoke at least two different Romanian dialects: those of Muntenia and Ardeal (Crișana/Körösvidék). The mixed Bayash and Serb villages to the south of the rivers Sava and Danube use the Muntenian dialect as a basis of their vernaculars, which differ significantly from one another. Unlike the Bayash (băieși or rudari) vernaculars spoken in Romania, Bayash vernaculars from central Serbia (like those from Bosnia, Macedonia and Hungary) are not influenced by standard Romanian. All the Bayash south of the rivers Sava and Danube belong to the Serbian Orthodox Church and receive their education in Serbian.

In the Serbian Banat and northeast Serbia, Bayash vernaculars are strongly influenced by the local dialect of the Romanian language, used by most of the neighboring Romanian and Vlach population. In mixed Romanian-Bayash and Vlach-Bayash villages, the more prestigious local non-Bayash Romanian dialect is spoken, especially by the younger generation. Under present conditions, it is very difficult to reconstruct the original dialect of their ancestors.

The Roman Catholic Bayash group in the Bačka region, living along the river Danube near the border with Croatia and Hungary, speak the Ardeal dialect. In the same region a much smaller group of Orthodox Bayash probably used to speak the Muntenian dialect, but in the mixed environment of the town of Apatin, this vernacular is now strongly influenced by an Ardeal-speaking Bayash majority.

The presentation will stress current sociolinguistic situation of Bayash vernaculars in different Serbian settings.

A cigány, roma csoportok lakhatási integrációjának alakulása a kelet-közép-európai régió országaiban a Roma Integráció Évtizede eredményeinek tükrében

Cserti Csapó Tibor

A kelet-közép-európai cigány népesség társadalmi beilleszkedését erősítő projektek közül az elmúlt évtizedek egyik legfontosabb kezdeményezése a Roma Integráció Évtizede elnevezéssel futó program volt. A térség országaiban számos, a cigányság helyzetének javítását célzó projektet, kormányzati kezdeményezést hívtak életre a központi kormányzatok, s ezek hatásának nyomon követésére a „Dekádot” irányító budapesti titkárság olyan mérőmódszert dolgozott ki, amely alkalmas lehet a változások indikálására. Az eredményeket az Évtized lezárulta után nyilvánosságra hozták. Különösebb vizsgálódások nélkül is nyilvánvaló, hogy a cigányság helyzete a felhasznált támogatások ellenére az elmúlt évtizedek során nem javult, hanem romlott. Így van ez a lakhatási körülmények terén is. Az előadásban arra teszünk kísérletet, hogy a lakhatás terén megfigyelhető hátrányos helyzet romló tendenciáit a statisztikai adatok tükrében is megerősítsük.

*Nyelvi szekció***Vizsgálatok és gondolatok a beás nyelv megőrzésének lehetőségeiről**

Orsós Anna

Kulcsszavak: nyelvi helyzet, nyelvoktatás, nyelvtanárképzés

Az előadás azt a célt tűzte ki, hogy bemutassa a magyarországi beások helyzetét és a beás nyelv oktatásával kapcsolatos oktatás- és nyelvpolitika néhány kérdését.

A beások nyelve az 1980-as évekig csak szóbeli változatban élt, írásbeliségének valódi kezdete az 1990-es évek elejére tehető és a világon egyedülálló intézmény, a pécsi Gandhi Gimnázium szervezési munkálataihoz kötődik. Ekkor vált elkerülhetetlenül szükségessé egy egységes írásmód kidolgozása.

Az elmúlt néhány évtized eredményének köszönhető tehát, hogy Magyarországon az addig csak szóbeli kultúrával rendelkező beasság nyelveírása elkezdődött, ám a kisebbségi helyzetben élő nyelvhasználók, nyelvi közösségek körében a beás-magyar nyelvcsere jóval korábban elindult, a folyamat közösségenként nagyon változatos képet mutat.

A magyarországi beások nyelvhasználatát vizsgáló kutatások azt igazolják, hogy bár egyre kevesebben használják a beás nyelvet, igen erősen kötődnek anyanyelvükhöz, szükségesnek is tartják a nyelv átadását, ám ezt a feladatot nem tekintik sajátjuknak, szívesebben helyezik családon kívülre ennek megvalósulását.

Az előadás nyelvi helyzetképen túl bemutatja a beás nyelvnek a köz- és a felsőoktatásban betöltött helyét végül a beás nyelv oktatásáról és annak fejlesztési lehetőségeiről szól.

A romani nyelv országos dialektus vizsgálata

Lakatos Szilvia

Kulcsszavak: *Romani nyelv, dialektusok, romani nyelvi műhely*

Előadásomban szeretném röviden felvázolni a romani nyelvre irányuló magyarországi nyelvészeti és nyelvhasználatról szóló munkákat. Majd ismertetem a romani nyelvi műhely országos dialektus kutatásra vonatkozó terveit.

A romani nyelvi műhely célja szakmai párbeszéd elindítása, amely a magyarországi romani nyelvvel foglalkozó roma és nem roma származású szakemberek részvételével nyelvhasználati, státusz- és korpusztervezési kérdést kíván megoldani. A nyelvi műhely egyik legaktuálisabb feladata a romani nyelv dialektusait áttekintő országos vizsgálat.

A romani nyelvet és annak dialektusait Európa-szerte is beszélik cigány közösségek, melynek nemzetközi vizsgálatát elsősorban Yaron Matras vezette, azonban más nemzetközi műhelyek dialektus kutatásainak eredményeit is szükséges tanulmányozni.

Magyarországon a romani nyelvet anyanyelvként az oláh cigányok beszélik, akik hazánk lakosságának kb. 21%-át teszik ki (Kemény, 1971).

A magyarországi cigány nyelv dialektusaira vonatkozó átfogó, országos kutatásra utoljára 1958-ben került sor, Erdős Kamill vezetésével. Abban az időszakban az eredmények azt mutatták, hogy 13 élő nyelvjárással rendelkezett a romani nyelv. A nyelvjárások/dialektusok elnevezéseiket a nemzetségekről és azok foglalkozásaikról kapták.

Hipotézisünk szerint, az elmúlt több mint 50 évben e nyelv dialektusai közül nem mindegyik van jelen a mindennapi nyelvhasználat során.

Célunk többlépcsős nyelvhasználati kutatás folytatása a magyarországi oláh cigány közösségekben, amely a romani nyelvet még használó közösségek körében főként a dialektusok vizsgálatára és olyan nyelvi korpuszok gyűjtésére irányul, amelyek lehetővé teszik a tudományos igényű korszerű nyelvreírési és szótárkészítési munkálatok elvégzését.

Dialect variation in South Central Romani in Hungary

Zuzana Bodnarova

Kulcsszavak: *dialect variation, dialect change, South Central Romani, linguistic atlas*

South Central Romani (also called Romungro/Vend or Carpathian Romani) is a Romani dialect traditionally spoken in the ethnically Hungarian parts of the Carpathian Basin (for the dialect classification of Romani see e.g. Matras 2002: 222–5 and 2005). Owing to the fact that the majority of speakers shifted to Hungarian a few centuries ago (cf. Elšík 2003 and 2009), the South Central Romani-speaking communities live today in discontinuous areas which are scattered throughout northern and western Hungary. South Central Romani continues to be seriously endangered by language shift to Hungarian.

In my presentation I will show the distribution of some distinctive phonological, grammatical and lexical features of South Central Romani in Hungary by means of linguistic maps. Based on this, I will attempt to identify the major patterns of diffusion of linguistic features and, thus, provide a more nuanced account of dialect variation and change in South Central Romani. I will also briefly describe the sociolinguistic situation of South Central Romani in Hungary.

The linguistic data on South Central Romani were collected by me during several field trips to Hungary between 2011 and 2013 within the Charles University's project Linguistic Atlas of Central Romani, coordinated by Viktor Elšík. I will conclude my presentation with an outline of the project's aims and objectives and the methodology of data collection.

The Language of the Boyash in Croatia - an Overview

Petar Radosavljević

Kulcsszavak: *Boyash (Bayash) Roma, Boyash (Bayash) Romanian, Daco-Romanian varieties, language contact*

The Boyash, as it is known, are a group of Roma whose mother tongue are Daco-Romanian dialectal varieties. This ethnic group is known not only as the Boyash / Bayash, but also under other names, and is present throughout Southeast Europe. According to estimations, the Boyash represent approximately three quarters of the total Roma population in Croatia. There are three linguistic varieties of Boyash Romanian spoken in Croatia - Transylvanian, Baranja Muntenian and Ludari Muntenian. These varieties differ from each other foremost in the field of phonology but also in the field of morphosyntax, and they are somewhat archaic in comparison to related Romanian dialects and Standard Romanian, along with other differences. The Boyash dialects also show significant influence of the Croatian language, due to the occurring language contact.

This paper intends to give an overview of the Boyash dialects spoken in Croatia, the sociolinguistic context, their main phonological and morphological characteristics and aspects of the influence of the Croatian language.

Irodalom és művészetek szekció

Two contemporary French poets, Jean-Marie Kerwich and Alexandre Romanes

Cecile Kovacsazy

Kulcsszavak: *Romani French literature, prose poem*

I would like to present 2 contemporary French poets, both friends, both Parisian, both writing prose poems about their being-Roma, but producing a very different literary creation. Whereas Romanes is mostly a Circus manager who writes small diary texts led by conjuncture. Kerwich gives his life to poetry, and his writings are a metaphysical artistic way of weaving sense and sensibility. Both works are led by the prerequisite, that the society where they live discriminates Roma.

**Romani Writing as Reader Bait:
Different Strategies Romani Writers Employ in Order to Secure Mainstream
Readership's Interest**

Karolina Ryvolova

Kulcsszavak: „kóborcigány-kérdés”, kényszerasszimilációs cigánypolitika, nemzetiségi jogok

In recent years, some Romani writers both in the Czech and Slovak Republics have been able to release their works in mainstream publishing houses to considerable acclaim. Unlike in the past, their stories have come out illustrated, with professional graphics and layout, with glossy hardback covers, and have been reviewed by mainstream media. Nevertheless, the treatment of their Romani identity largely differs and raises many questions as to what audience they are hoping to reach, what they are trying to communicate to whom, what motivated them to writing in the first place and how comfortable they are in their own skin.

I am going to look at three different writers, Ľudovít Didi and Jeanette Maziniová from Slovakia and Andrej Giňa from Czechia, and compare the way in which they use and employ their identity. I suggest that, while being-a-Rom is in fact central to all three writers' work, not everyone is able to reconcile their status of a writer with their perceived Pariah origin. I will be using the concept of the colonised mind from postcolonial theory and Pierre Bourdieu's notion of habitus as internalised censorship, and I will also briefly draw on Slovak Non-Romani fiction depicting the Roma, as represented by the awarded writer Viťo Staviarsky.

„Zigeuner” im Jahrhundert der Nation

Orsós János Róbert

Kulcsszavak: Selbst-representation, roma nationale und kulturelle Identität, 19. Jahrhundert

Das Ziel der Aufführung ist es, dass eine Überblick über einen kaum offengelegten und erforschten Teil der ungarischen Kultur- und Literaturgeschichte zu geben: die Selbst-representation der Roma in dem 19. Jahrhundert.

Ich versuche die Vorführung der roma Selbst-Representation - die mit einem nationschaffenden Wille eng zusammenhängt - durch die Tätigkeiten solcher zigeuner Linguisten, Wörterbucheditoren, Übersetzer und Dichter präsentieren, die mit der Erschaffung den Fundamente der nationale roma Sprache, Literatur und Kultur gelegt haben. Damit haben sie nicht nur der innere Gesichtspunkt der selbstständigen roma Narrativen gelegt, sondern auch die wichtigste Fundamenten, die für eine roma nationale und kulturelle Identität notwendig sind.

Imagined Romology - The Nature of a Discourse

Beck Zoltán

Kulcsszavak: *discourse, Romani Studies, Romology, existence*

Karl-Otto Apel, a great german philosopher held a presentation in Bamberg University, according to him: „Ich betrachte die Philosophie [...] ungern als selbstverständlich nur weil sie in den Vorlesungsverzeichnissen unserer Universitäten vorkommt.”

So, philosophy is a legitim discipline, maybe the oldest one – father and mother of all of other disciplines, and from our naiv perspective – it doesn't need justification of its existence. But Apel showed us a reflected way: every discourse demands to question themselves.

A new discourse is in our focus or, and I should say preferably, a possible discourse, but our main goal is not only to articulate a new discourse but we are getting to know our world with the help of this discourse. Well, if we have a discourse without new perspectives of strategies, ideologies, methodology, terminology, narrative frames, etc. – so, we don't have a real discourse. In fact Romology or Romani Studies doesn't exist in this case. Our question is complex and simple in the same time: it is the existence of a new studies-type discourse.

Romák – lakhatás – lakhatáspolitikai szekció

Földesúri adminisztráció és cigányság Edelényben a 18. század közepén

Kurucz György

Az előadás a Magyar Királyság észak-keleti régiójában, Borsod vármegye szendrői járásában található Edelény 18. századi történetének rekonstruálásához rendelkezésre álló uradalmi adminisztráció iratanyagai alapján kíván áttekintést adni a mezőváros etnikai diverzitásának kialakulásáról, a helyi cigány közösséggel kapcsolatos forrásokról, a közösség lélekszámának változásairól, valamint egy esettanulmány ismertetése kapcsán az esetleges helyi konfliktusok eredetéről, jellegéről.

A török ellenes visszafoglaló háborút követően az egykor II. Rákóczi Ferenc birtokainak részét képező település új földbirtokosa, az indigenátust szerző L'Huillier Ferenc báró impozáns barokk kastélyt emelt, melynek későbbi évtizedekben keletkezett freskóábrázolásain különböző cigányábrázolások is fellelhetők. Az úriszéki eljárások során keletkezett tanúkihallgatások adatai szerint L'Huillier földesuraságának idejétől fogva dokumentálható az első cigány család megtelepedése, míg egyéb adásvételi, bérleti szerződések alapján a zsidó családfők megjelenése. A rendelkezésre álló források szerint a század közepétől, miután L'Huillier unokája, Forgách Ludmilla grófnő Dessewffy Ferenc özvegyeként Eszterházy István gróffal házasságot kötött, a központi kormányzati törekvéseknek megfelelően a birtokigazgatás tisztjei határozottan törekedtek a cigányság „új jobbágy”-ként való integrációjára. Az ez idő tájt keletkezett cigányösszeírások már a pontos lélekszám rekonstruálását is lehetővé teszik, illetve világosan elkülöníthetők a régebben letelepedett valamint az utóbb megjelent családok hálózata, a kialakuló viszonyrendszer.

Az előadás végezetül az uradalmi adminisztráció, közelebbről a fiskális által felvett kihallgatások alapján egy nevezetes esettanulmány részleteinek bemutatására tesz kísérletet. A konfliktus körülményeinek áttekintése egyértelműen arra enged következtetni, hogy Eszterházy István tisztjei méltányosan jártak el a vizsgálat során, s szükség esetén megfelelő védelmet is nyújtottak az edelényi cigányság számára.

**A cigány népesség lakhatási körülményei a Kárpát-medencében
a hosszú 19. század első felében**

Nagy Pál

A hosszú 19. század első felében a társadalmi változások és az újabb csoportok beáramlása együttes hatásaként a cigányság differenciálódása felerősödött, újfajta konfliktusok keletkeztek. A reformkorban fogalmazódott meg először a kérdés: hogyan lehet helyet szorítani a cigányoknak a társadalomban úgy, hogy ne kerüljenek a "polgárisodás" peremére, s a "polgári társaság", azaz a polgári társadalom hasznos tagjaivá válhassanak.

A cigányokat érintő országgyűlési és kormányzati politikában a lakhatásra vonatkozóan a korszak értékrendjére és a civilizatorikus politikára jellemző alapgondolat fogalmazódott meg visszatérően: A ház és a letelepültség civilizációs deficitként és erkölcsi kérdésként értelmezett hiánya. A civilizált életmód elengedhetetlen feltétele, hogy a cigányok házakban lakjanak. A hangsúlyt a letelepítésre helyezték és arra a társadalomszervező célkitűzésre, hogy a cigányok értékrendjét hasonítsák a nemcigányokéhoz.

Az életmód a központi kormányzat szemében identifikáló és osztályhelyzetet meghatározó kritérium volt. A marginális csoportok helyzetét szabályozó rendeletben, 1794-ben kimondták, hogy azokat, akik földet művelnek, vagy egyéb helyhez kötött és rendes életmódot folytatnak, állandó lakóhelyre letelepedtek, a cigányok közül vegyék ki és hirdessék ki, hogy az ország tisztességes lakosainak osztályába tartoznak.

A lakhatás a megélhetési módoknak és a munkavégzésnek abban a rendszerében értelmezhető, amit az etnográfiaiban vándormunkának neveznek. A cigányok lakhatási formái ugyanúgy összekapcsolódtak a munkavégzéssel, mint az aratómunkások és a különféle idényjellegű napszámosmunkák, átaljászmunkák és egyéb részesmunkák esetében. A lakhatást meghatározó gazdasági, társadalmi és politikai feltételek tágabb összefüggésben a migrációval, a letelepedettséggel, a munkavégzéssel, a társadalmi pozíciókkal és a rétegződéssel kapcsolhatók össze. A cigányság életének többféle törésvonala a lakhatásban is kimutatható, ugyanakkor a cigányok különféle szempontok szerint megrajzolható kategóriái között átfedések is vannak. A magyarországi társadalom szerkezetében elfoglalt pozíciók a társadalom-alattiságtól az alsó társadalomba való beilleszkedettségén át a polgári középosztály pereméig terjedtek.

A lakhatásnak az életmódhoz hasonlóan többféle variációja volt jellemző a 19. század első felében Magyarországon és Erdélyben. Éltek cigányok letelepülten a telkes jobbágyokéhoz és a zsellérékéhez hasonló házakban és a házatlan zsellérekhez hasonlóan más házában. Előfordult, hogy jobbágy- vagy nemesi telken sátorban laktak, ugyanúgy, mint azok, akik folyamatosan vagy időszakosan vándoroltak. A mendikációs közösségek évszakokhoz alkalmazkodó élete sajátos kétlakisággal járt együtt. Találunk cigányokat a ház fogalmába alig sorolható építményekben, kalyibákban, putrikban, továbbá kunyhókban, a településeken belül és kívül, zárt világot alkotó erdei telepeken, valamint sátras vándorlókat ideiglenesen választott táborhelyeken.

A helyi változatok összességében azt mutatják, különösen a cigányösszeírások vizsgálata, hogy a cigány népesség többsége azok közé tartozott, akik a városi és falusi társadalom legalsó rétegében, vagy az alatti állapotban a legnyomorúságosabb körülmények között éltek, a legrosszabb lakóalkalmatosságokban laktak, sokuknak pedig nem volt egyebe az elrongyolódott sátruknál.

Barlang- és pincelakások a főváros környékén

Mednyánszky Miklós

Az emberiség első menedéke a föld alatt volt: ősünk, hogy megvédje magát, elrejtse értékeit, a természet által kialakított és kínált helyeket vette birtokba – ezek közül is elsősorban a barlangokat. A hegyek között, az agyag- és homokdombok lejtőin számos természetes üreg adott erre lehetőséget.

Hazánkban a kora-középkortól maradtak feljegyzések, hogy az ember soha nem hagyott fel a föld alatti élettel. A 2000-es évek közepén készült statisztika szerint hazánkban több mint hetven településen létezett egykor – vagy létezik ma is – lakott barlang, pince.

A magyarországi barlang- és pincelakások között találunk természetes üregeket és mesterséges, emberi kéz vájta hajlékokat is. A főváros környékén a mai XXII. kerület, Budafok-Tétény közigazgatási területén éltek a legtöbben a föld alatt.

A földtörténeti harmadkor középső időszakában, a felső miocénnek nevezett korban keletkezett az itt elterülő mészkőfennsík, amelynek kőanyagát már a rómaiak is bányászták... s a bányászat még a 20. század hetvenes éveiben is élő foglalkozás volt ezen a tájon.

A barlanglakások első lakói minden bizonnyal maguk a kőbányászok voltak, ami érthető – a föld alatti likakban eleinte csak ideiglenesen húzták meg magukat, később azonban állandó lakásokká váltak az üregek. Számosan családotól költöztek be a föld alá, s ezzel kezdetét vette egy különleges „lakótelep” és életforma kialakulása.

A 19. század végén az olcsó munkaerőt adó kétkezi munkások hatalmas tömege jelenik meg a fővárosban és környékén – olyan nincstelenek ők, akik a közeli fővárosban, a frissen életre kelő iparban kerestek megélhetést. Ők is kihasználták a természet és történelem adta lehetőséget, és használatba vették az üresen álló pincéket, félig-meddig természetes barlangokat. Budafokon a lakott barlanglakások száma 1790-ben nagyjából 40 darab volt, számuk a XX. század 30-as éveire több 400-ra nőtt.

De nem csak a főváros dél-budai területein költöztek a föld alá az emberek. A környező kisebb településeken is megjelennek a pincelakók, szinte minden Buda környéki településnek megvolt a maga barlanglakás-együttese.

A főváros környéki barlang- és pincelakások másik típusa a puha anyagba (homokba, löszbe és agyagba) vágott lakásoké. A két háború közötti bevándorlás és a II. világháború utáni lakosságcsere révén Magyarországra került felvidékieknek, az ország más vidékeiről ide özönlő embereknek nem jutott fedél a fejük fölé annak ellenére, hogy még a kitelepített svábok házainak istállóit is lakóhelyiségekké alakították. Közülük ezért több család is beköltözött a falvak szélén üresen álló pincékbe, vagy a pincék előtt álló pinceházakba, prэшázakba.

Az utolsó budafoki barlanglakásokat a hetvenes évek közepén számolták fel. A többi főváros környéki településen szépen csendben megszűntek az ilyen hajlékok, lakóik elvándoroltak. Sok helyen manapság már nem is tudnak arról az adott településen élők arról, hogy falujukban egykor barlangokban laktak emberek.

**„Még mindig szilánkos”
A miskolci romák lakhatási ügyei**

Havasi Virág

Miskolcon 5 000-25 000 cigány ember él, és ez a város volt a helyszíne számos cigányságot érintő, jelentős érdekképviselési harcnak, mint amilyen a gettó- ügy volt a nyolcvanas évek végén, az iskolai szegregációs perek 2005-2007 között, a “fészekrakó” botránysorozat, vagy a számozott utcák felszámolásához kapcsolódó jogi és tiltakozási akciók. Az előadásban ezeket a harcokat mutatom be, illetve azokat a kezdeményezéseket és hatásait, amivel a városvezetés próbálkozott (vagy éppen nem próbálkozott) a lakhatási szegénység enyhítése kérdésében. Ezen kívül az ország legnagyobb slumjának/cigánytelepének az életét, a Lyukóvölgyét ismerhetjük meg az előadásból.

Adaptációs csapdák – cigánytelepek és lakásutak

Teller Nóra

Az előadás célja, hogy felvázolja, hogyan tud hozzájárulni egy kibővített elemzési modellel a lakhatási szegregáció mechanizmusainak feltárásához. Ebben az elemzési keretben a hangsúly a makrotársadalmi mechanizmusokról áttevődik a mikro- és makrofolyamatok interakcióira, abból kiindulva, hogy a szegregáció mikro- vagy háztartás-szintű döntések és makrofolyamatok együttes következményeként jön létre, úgy, hogy nem csak mindkét szint külön-külön, hanem bizonyos közvetítő mechanizmusok révén a két szintér együtthatása egyaránt fontos a térbeni elkülönülési folyamat megértése szempontjából. Mindennek pedig egyik következménye az, hogy azok a politikák és programok, amelyek vagy az egyéni, vagy a makro-szintet, vagy pedig ezt az interakciós mezőt nem veszik figyelembe, legalább is problematikusak, ha nem is eleve kudarcra ítélték. Az empirikus adatok mellett néhány telepfelszámolási program példáján keresztül is rámutatunk, hogy az egyéni preferenciák, a társadalmi-gazdasági keretek és a diszkrimináció – hogy csak három kulcsmomentumot emeljünk ki – (egyidejű) kezelésének hiányában számos olyan kedvezőtlen hatása lehet a programoknak, amelyek akár még rosszabb helyzetbe is sodorhatják a programban érintett családokat, mint ahonnan “indultak”. A vázolt elemzési keret illusztrációjaként bemutatjuk egy empirikusan kalibrált mikromodellezési kísérlet első eredményeit is.

Programozás oktatás a cigánytelepen?

Kemény Réka

Az USA-ban az elmúlt pár évben kezdtek terjedni azok a mozgalmak, ill. alapítványok, amelyek a lányok és az etnikai kisebbségek (latinok, afro-amerikaiak stb) programozás oktatását tűzték a zászlajukra, ilyen pl. a #YesWeCode, a Black Girls Code vagy a Google által kezdeményezett Made With Code. A jelenség háttérében az a megállapítás áll, hogyha bizonyos csoportok nem jutnak hozzá a programozóvá válás lehetőségéhez, akkor ennyivel is kevesebb személynek van lehetősége belépni a munkaerőpiacra a kívánt szakterületen - ahol amúgy globális munkaerőhiány uralkodik. Magyarországon jelenleg a Technológiai Oktatásért Alapítvány Skool nevű programja kínál egyedül ingyenes non-formális programozás oktatást a 8-18 éves lányok számára. Tekintve, hogy Magyarországon is munkaerőhiány van az IT szektorban (a KSH 2017-es adatai alapján), a Nemzeti Alaptantervnek azonban még mindig nem része a programozás oktatás, ez a projekt valóban egyedülálló lehetőséget kínál a fiatal lányoknak, hogy később az informatikai pályát válasszák – ahogy teszik is páran a végzettek közül.

Hazánkban a rendszerváltás óta klasszikus módja a telepi gyerekek oktatásának, hogy a tanodák a formális képzést kiegészítendő, ill. pótló, non-formális módon próbálják fejleszteni a tanulók alapvető készségeit, segítve őket az írás-olvasás, számolás elsajátításában vagy a nyelvtanulásban. Vannak olyan települések, ahol a tanodák már elkezdték a programozást is részévé tenni a cigány gyerekek délutáni oktatásának (pl. a gyöngyöspatai Napsukár tanodában), ahogy van olyan startup is, amely a vállalati felelősségvállalás keretében többre vágyik, mint a klasszikus „élelmiszer-ruha-cipő” adományozói vonal, és valóban bevonódik a telepi munkába (pl. a Prezi a Bagázs esetében). Azt állítom, hogy be lehet vonni a vállalati felelősségvállalás keretében a technikai tudással rendelkező cégeket, hogy szaktudásukkal, ill. programozás oktatással járuljanak hozzá a roma gyerekek életésélyeinek javításához.

Természetesen a programozás oktatás nem elválasztható az egyéb készségek fejlesztésétől, ill. az önkéntesek, civil szervezetek által végzett klasszikus telepi munkától. Jó lehetőséget kínál azonban arra, hogy a telepi gyermekek gyermekkoruktól kezdve ismerkedjenek a számítógép használatán túl a kódolással, egy programnyelv elsajátításával, ami később akár az informatika irányába sodorhatja őket, növelve ezzel munkavállalási esélyüket a munkaerőpiacon. Előadásomban az előbbieknél egy longitudinális kutatás keretén belül való megvalósíthatóságáról beszélek, valamint hívom együttgondolkodásra a jelen levőket.

VILÁGÍTANI FOGOK – közösségi munka egy Észak-Magyarországi szegregátumban

Molnár Luca

A Világítani fogok egy évek alatt közösséggé alakult önkéntesekből álló csoport, akik bár az ország különböző pontjain laknak, egy közös cél mindannyiukat a heves megyei Kerecsendhez köt. Táborokat, közösségi programokat szerveznek főleg a falu telepi körülményei között élő, hátrányos helyzetű gyermekei, illetve egyre inkább a családjaik számára is. Önkénteseik zömében fiatal felnőttek, kisebb részben gimnazisták, egyetemisták. A közösség világlátása nem homogén, ennek ellenére úgy tűnik, hogy a közös cél érdekében összetartó csapatot tudnak alkotni, vallási, politikai és etnikai hovatartozástól függetlenül. Az elmúlt 20 évben a helyi cigány közösséggel, önkormányzattal, illetve egyházközséggel együttműködve kertprogramot valósítottak meg, nyári táborokat szerveztek, rendszeresen főztek szegény családok javára, adományt gyűjtöttek és osztottak, adventi koszorút kötöttek, meseterápiás csoportot indítottak, valamint egy-egy gyermeket a tanulásban mentor segített.

*Nevelésszociológia szekció***"Social Inclusion in German Education System – the Importance of Mentoring Programs with and for Romani People"**

Natascha Hoffmann

The idea and implementation of mentoring programs in schools for and with Romani people is not new – neither on a national nor on an international level – but the concepts and realization differ. The section lecture provides a theoretical introduction to influencing aspects of mentor-mentee-relationships according to social inclusion and social mobility in general. After that the lecture focusses on Romani People in German education system and compares different approaches of Mentoring Programs towards the institutional and structural affairs, contents and duration of staff training as well as certification procedure and fields of work.

Az interkulturális nevelés néhány kutatási iránya

Torgyik Judit

Korunk gyerekei jelentősen megváltozott körülmények között nőnek fel, mint elődeik. A szabad mozgás, az utazás lehetősége, az info-kommunikációs technológia fejlődése együtt jár a sajátunktól eltérő kultúrával, nézetekkel, szokásokkal, hagyományokkal, anyanyelvvel rendelkező fiatalokkal való találkozások gyakoribb lehetőségével. Az Európai Unió mobilitási programjai ugyancsak arra ösztönzik a fiatalokat és az iskolákat, hogy kapcsolódjanak be a nemzetközi programokba. Eközben a hazai társadalomban is ott találjuk a sokféleséget az értékekben, szokásokban, a kisebbségi csoportok mikrokultúrájában, a földrajzi eltérések adta jellegzetességekben, amelyek akarva, akaratlanul, de hatást gyakorolnak az iskolára, a nevelésre és az oktatásra. A szociális és technikai változások nagy lehetőségeket és komoly kihívásokat, konfliktushelyzeteket egyaránt magukban rejtnek a felnevelkedő generációk számára a szocializáció során. A társadalmi sokféleség, a körülöttünk zajló modernizációval járó tendenciák magával hozták a neveléstudomány megújulásának igényét, amely tematikájában és empirikus vizsgálataiban egyaránt követte az aktuális társadalmi folyamatokat az elmúlt évek során. Az interkulturális pedagógia viszonylag új terület a neveléstudományon belül, melynek megjelenése mintegy válaszként jelentkezett a modernizációra. Az elmúlt évek során nagyfokú fejlődésen ment keresztül ez a terület, melyet számos szakkönyv, cikk és kutatási eredmény jelez.

Az előadásom célja rendszerező jelleggel néhány vizsgálati irány bemutatása, amelyek szerepet játszottak az interkulturális nevelés fejlődésében. Így ezek között kap helyet 1) az interkulturális oktatás jogi vonatkozása 2) a nyelvi kutatások 3) az iskolai hatékonyság, a szervezeti kultúra sajátosságainak vizsgálata 2) a tanulói sikerességet, teljesítményt befolyásoló tényezők, a rendszerben való részvétel arányainak, fő problémáinak kutatása, 4) a heterogén környezetből érkező diákok tanítására felkészítő pedagógusképzés módszertanának vizsgálata.

Mindezekből kirajzolódnak azok a tendenciák, amelyek korunkban az interkulturális neveléssel foglalkozó szakemberek diskurzusát nemzetközileg és hazánkban is áthatják.

Mission: Impossible?
Oktatási deszegregációs programok megvalósítási lehetőségei Magyarországon

Szűcs Norbert

Bár a 2000-es évek második felében, az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikai időszakában jelentős erőforrásokat mozgósított a kormányzat a szelekció, szegregáció mérséklésére, komoly sikerekről nem, mindössze kis lépésekről beszélhetünk (Radó, 2018; Varga, 2018). A 2010 óta eltelt időszakban inkább visszalépésnek lehetünk tanúi az integráció ügyében. Egyrészt a korábbi törekvések elhaltak, másrészt újabb szegregációs mechanizmusok jelentek meg, illetve korábbiak felerősödtek.

Látva az oktatáspolitikai elköteleződés hiányát, jelenleg alig marad más remény az előrelépésre, mint egy-egy település szelekciós mechanizmusait mérséklő törekvések megvalósítása, melyek mintát kínálhatnak, valamint egy jövőbeli oktatáspolitikai fordulatot követően szélesebb körben is hatást gyakorolhatnak. Kertesi és Kézdi (2014) elemzése szerint a helyi oktatáspolitikai számottevő mértékben befolyásolhatta az adott településen az oktatás méltányosságát, és példákkal bizonyítható, hogy egy-egy többiskolás település jelentősen csökkentheti a helyi iskolarendszerben a szelekciót (Neumann, 2018; Szűcs, 2018; Szűcs és Kelemen, 2018). Bár szűk mozgástérrel, de ezekben a folyamatokban civil közreműködők is jelentős szerepet vállalhatnak (Balogh, 2016; L. Ritók, 2018; Fejes és Szűcs, 2013).

Nyilvánvalóan a magyar iskolarendszer extrém mértékű szelekciójának megoldására, az oktatási méltányosság hiányosságainak orvoslására nem vázolható fel egyszerű, rövid távú stratégia. Ugyanakkor számos jó gyakorlat, program, illetve irányelv ismert, melyek megvalósítása előrelépést jelenthet. Az előadás célja, hogy áttekintse, milyen elvek és intézkedések mentén lehetne a siker reményével deszegregációs programokat elindítani Magyarországon.

Korai iskolaelhagyás és intervenciók: az Arany János Program

Fehérvári Anikó

Az előadás egyrészt bemutatja a korai iskolaelhagyás problematikáját, megközelítéseit, okait, másrészt ismerteti azt az oktatáspolitikai eszköztárat, mellyel megakadályozására törekszenek. Ezen belül az előadás részletezi az Arany János Programot mint intervenciós oktatáspolitikai beavatkozást.

Az alacsony iskolázottság (iskolázottsági deficit) a társadalom és az egyén számára is több negatív hatással jár. Az egyén számára az alacsony iskolázottság nagyobb valószínűséggel jár együtt alacsony jövedelemmel, megnő a munkanélküliség kockázata, gyakoribbak lehetnek az egészségügyi problémák, míg a társadalom számára kevesebb adóbevételt, több szociális, egészségügyi kiadást jelent és növelheti a bűnelkövetési rátát is. Nemzetközi adatok is alátámasztják azt, hogy a magasabb iskolázottság mind egyéni, mind nemzetgazdasági szinten jövedelmező befektetés. Az elemzések azt is megerősítik, hogy a magasabban iskolázottak egészségtudatosabbak, kevésbé manipulálhatók, aktívabb állampolgárok. Mindezek érdekében az Európa 2020 stratégia öt számszerű célkitűzéseinek egyike az alacsony iskolai végzettségűek arányának visszaszorítása.

Az Unió fejlesztéspolitika az oktatás kiemelt szerepét hangsúlyozza a végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni küzdelemben. Ugyanakkor azt is kiemelhetjük, hogy mindezt egy szoros ágazatok közötti együttműködésbe ágyazza be, így a foglalkoztatás, egészségügy és szociálpolitika szektoraival, valamint a különböző (mikro, mezo, makro) szintekkel közös együttműködést feltételezve tartja hatékonynak az oktatáspolitikai beavatkozásokat. A beavatkozásokat három fő csoportba sorolja: a megelőzés, amely főként az óvodáztatás és alapfokú iskoláztatás időszakára vonatkozik, az intervenció, amely fókuszában a középfokú iskoláztatás áll és a kompenzáció, amely az iskolarendszertől kieső tanulók végzettséghez juttatását tűzi ki célul.

Ilyen intervenciós program az Arany János Program, melynek célja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű csoportok iskoláztatási támogatása, hozzáférési esélyeinek javítása. Az előadás egy friss empirikus kutatás adataira alapozva reflektál a program korai iskolaelhagyás megelőzését bemutató szerepére.

Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban

Híves-Varga Aranka

Kulcsszavak: *interszekcionalitás, inkluzivitás, reziliencia, empowerment, roma szakkollégium*

Az előadás célja olyan társadalomfilozófiai és társadalompolitikai megközelítések bemutatása, melyek fontosak a neveléstudomány számára is. Az esélyegyenlőség összefüggéseinek feltárása, pszichológiai és pedagógiai aspektusú megközelítése hozzá tud járulni a sokszínű tanulói környezet hatékony, eredményes és méltányos működtetéséhez. E mellett az interszekcionalitás és az empowerment fogalmainak összekötése az inkluzív tanulási környezet és a reziliens diák jellemzőivel neveléstudományi nézőpontba helyez szociológiai, szociálpolitikai kérdéseket. A fogalmi ""adaptáció"" alátámasztására a Pécsi Tudományegyetem Wlisslocki Henrik Szakkollégiumának szakmai koncepciója szolgál, melyet a szakkollégistákkal felvett mélyinterjúk elemzése példáz. Így egyidejűleg ismerhetünk meg egy roma szakkollégiumot elvei és működési gyakorlata alapján és tekinthetünk az esélyegyenlőség kérdéskörére a hozzá kapcsolódó fogalmi dimenziók összefüggésrendszere mentén.

*Nyelvészet szekció***A nyelvi hátrány szerepe a tanulási akadályozottság kialakulásában**

Verebélyi Gabriella

Kulcsszavak: nyelvi hátrány, tanulási akadályozottság, esélyegyenlőség

Az USA-ban az elmúlt pár évben kezdtek terjedni azok a mozgalmak, ill. alapítványok, amelyek Az iskolai követelmények sikeres teljesítésének alapja a nyelvi kompetenciák megfelelő szintje és fejlődési üteme. Az osztályokban egy nyelv (jelen esetben a magyar nyelv) különböző változatait használó gyermekek tanulnak együtt. A tanulók iskolai előmenetelét, az iskolai követelmények sikeres vagy kevésbé sikeres teljesítését, jelentősen befolyásolja, hogy az egyes tanuló által birtokolt és alkalmazott nyelvváltozat mennyire közelíti meg az iskola által elvárt és alkalmazott nyelvváltozatot. A jelen kutatás célja a nyelvi hátrány iskolai megjelenési formáinak leírása.

A kutatás most bemutatásra kerülő részében megvizsgáltam, hogyan befolyásolják a tanulók szóbeli produkcióinak mennyiségi és minőségi mutatóit a gyermekek szociális háttéréből kiemelt elemek. Független változóként vizsgáltam a tanulók lakhelyének típusa, illetve földrajzi elhelyezkedésének befolyásoló erejét. A vizsgálatban megnéztem, hogyan befolyásolja a tanulók nyelvi ismereteit a szülők gazdasági aktivitása, illetve a foglalkozás típusa. A gyermek nyelvi közegét nem csak a szülők, hanem a testvérek is alkotják, ezért megnéztem, hogy van-e annak jelentősége, hogy hány testvérrel él együtt a tanuló. A szocioökonómiai és szociokulturális minőségi mutatójaként szerepelt a hátrányos helyzet alapján történő teljesítményelemzés is.

A hazai és nemzetközi képességhelmérések független változói között mindig szerepel a nemek közötti teljesítmények összehasonlítása. Mivel hazánkban egy oktatási szinten sem tartják fontosnak a nemek közötti lehetséges különbségek kompenzálását, ezért inkább egy lehetséges nyelvi hátrány faktorként, mint sem gender vizsgálatként, én is összehasonlítottam a fiúk és lányok nyelvi változók mentén elért eredményeit.

Ebben a tanulmányban igyekszem röviden összefoglalni a statisztikai vizsgálatok eredményeit, táblázatokban összesítettem az évfolyamok és a tanulócsoporthoz nyelvi változói és az adott független változó között fennálló szignifikáns eredményeket. Így egy felületen látható, hogyan változik az évfolyamok előre haladtával az adott független változó befolyásoló hatása. Illetve láthatjuk, hogy a vizsgált tanulói csoportok nyelvi változói hogyan reagálnak a szocioökonómiai és szociokulturális háttér kiemelt elemeire (független változók).

Cigány közösségek interakciós stratégiái az iskolai kommunikációban

Kresztyankó Annamária

Kulcsszavak: *nyelvi szocializáció, etnicitás, nyelvi gyakorlat, skála*

Előadásom szociokulturális nyelvészeti keretbe (Bucholtz–Hall 2008) illeszkedve vizsgálja cigány közösségek komplex nyelvi gyakorlatait. Az interpretatív antropológia perspektíváját alapul véve, valamint a bourdieu-i hagyományra ('occasionalist fallacy') támaszkodva célokom annak bemutatása és bizonyítása, hogy minden értelmezés keretét az interpretatív közösségek biztosítják, melyek nem a priori definiált rétegek vagy csoportok, hanem az a bármekkora méretű és bármilyen összetételű, formális vagy informális szerveződésű csoport, amelynek tagjai valamilyen dolgot adott időben és kontextusban azonos módon értelmeznek (Boglár 2005: 30).

Az általam kiválasztott, intézményeken keresztül megszólított közösségekben végzett terepmunkám fő célkitűzése a társadalmi egyenlőtlenségek kialakulásához vezető különbségek leírása a cigány gyermekek nyelvi szocializációjának vizsgálatával. Kutatásom során kísérletet teszek arra, hogy hangsúlyt fektessek az etnicitás szituatív és kontextuális karakterének bemutatására, tehát a konstruktivista nézőpont érvényesítésére, mely során a nyelvhasználatot és a nyelvi szocializációt identitászimbólumként értelmezem. Az etnikai identitásra társadalmilag meghatározott (kulturális) különbségként tekintek, a társadalmi-kulturális-etnikai rétegeket, egymásra hatásukat pedig a szocializáció megfigyelésén keresztül vizsgálom.

Hipotézisem szerint a gyermekek interakciós stratégiái – melyek közül jelen előadásban a (1) beszédjog, (2) a csoporttagság kategorizáció, (3) a javítás és (4) ezen diszkurzív formákra érkező metanyelvi reflexiók kerülnek bemutatásra – deficitként értelmeződnek az intézményes nyelvi szocializáció során (Réger 2002), a pedagógusok szankcionálják a gyermekek eltérő szocializációs mintájából fakadó nyelvi gyakorlatait.

Kutatásom a nexusanálízis (Scollon–Scollon 2004) módszertani lépéseit követi, mely során a társadalmi gyakorlatokat komplex rendszerben, a tágabb történelmi és társadalmi folyamatok, illetve az egyének kölcsönhatásaiban szerepet játszó helyi faktorok párhuzamos figyelembevételével vizsgálja. A módszer célja annak feltárása, hogy a vizsgálni kívánt társadalmi cselekvés ('social action') esetében melyek a meghatározó tényezők, ezek hogyan járulnak hozzá az aktuális gyakorlat létrejöttéhez, illetve szükség szerint mely tényezőkön lehetne változtatni, mely jól reflektálhat a cigány gyermekek iskolai sikertelenségére.

Az előadás tíz hónap terepmunka-tapasztalataira épül; mely elemzések a kritikai diskurzuselemzés, az interakcionális szociolingvisztika és a kvalitatív etnográfiai megfigyelések módszertanára épülnek.

Eredményeim szerint a vizsgált közösségekben csak néhány esetben valósul meg az általam – Réger Zita kutatásaira támaszkodva – feltételezett nyelvi hátrány explicit megjelenése, ugyanis a megfigyeléseim azt mutatják, hogy a cigány gyermekek nyelvi gyakorlatai és stratégiái „láthatatlanok” maradnak ('colormuteness' Pollock 2005) az intézményes nyelvi szocializációban.

A horvátországi Dárdán élő beás cigányok nyelvi identitása

Azizov Dóra

Kulcsszavak: kisebbségi nyelvhasználat, identitás, kisebbségi kultúra, nyelvpolitika

Az előadás egy horvátországi - még telepi viszonyok között élő - beás cigány közösség identitását és nyelvhasználatát vizsgáló kutatást mutatja be.

A kutatás során egyrészt az ott élő beások helyzetét igyekeztem bemutatni, másrészt a szakirodalmi háttér tanulmányozása során feltárt eredményeket e közösségben megvizsgáltam. Számos kutató számol be arról, hogy a nyelvhasználat és az identitás nem feltétlenül korrelál egymással. Bizonyos kisebbségi helyzetben élő nyelvi közösségek hétköznapijaiban már alig figyelhető meg a kisebbségi nyelv használata, ám mégis viszonylag erős a csoport közösséghez való tartozása, identitástudata (Orsós 2015).

Kutatásom során kérdőíves vizsgálatot végeztem valamint interjúkat vettem fel a közösség tagjaival.

Feltételezésem szerint az itt élő beások az ország nyelvpolitikájának köszönhetően nem kapnak lehetőséget nyelvük használatára, nyelvhasználati tereik rendkívül szűkek, nyelvi jogaikkal nincs lehetőségük élni, így nyelvhasználatuk visszaszorul főként az informális terekbe.

Bizonyos állításaim igazolódtak, ám újabb kutatási kérdések is felvetődtek, melyeknek főként arra kellene irányulnia, hogy a kisebbségi közösségek, így az általam vizsgált beás közösség is megismerje saját kultúráját, lássa annak értékeit. Feltételezésem szerint mindez hozzájárulna ahhoz, hogy a helyi öntudat, identitása megerősödjön.

Társadalmi tanulmányok I. szekció

**Az „othering”
mint a kortárs magyarországi roma-diskurzus fogalmi regiszterének allegóriája**

Biczó Gábor

Kulcsszavak: „othering”, Johannes Fabian, Marc Augé, etnonima, diskurzus

A kortárs antropológiai szemléletű xenológia elméletének kétségtelenül egyik legjelentősebb teoretikusa, Johannes Fabian az „othering” fogalmának használatával terjedő szemlélet jelentőségére, és ezzel együtt nyilvánvaló veszélyeire is felhívja a figyelmet. A kifejezés a körülírásban az „elmásítás” – megkülönböztető idegenné tétel – fogalmával jelölt szemléleti beállítódásra utal. Ebben az összefüggésben a „Másik” („Other”) végső soron egyszerre konstrukció, fakticitás és alteritás, ami kétségtelen elmozdulás a szemléleti pluralizmus irányába, és egyúttal meghaladási kísérlete az etnocentrikus és oppozicionális gondolkodásmódnak. Ugyanakkor, és Johannes Fabian által az „othering”-fecsegés veszélyeként definiált jelenség abban áll, hogy az etnicitásról folyó kortárs diskurzus éppen a saját történetének eredményeként létrehozott kérdések eszmetörténeti és filozófiai „mélységétől” megrettenve feloldódik az elméleti felületességben és megszünteti magát.

Jelenünk magyarországi integrációs diskurzusának megkerülhetetlen témája a roma etnonima jelentéstartalmának újragondolása. A célcsoport terminológiai értelemben vett történeti, etnikai, kulturális, nyelvi-fogalmi és szociológiai határai flexibilisek. Az „othering” szemléleti metszetében elemzésre kerülő kortárs roma-kép fogalmi vizsgálata megvilágíthatja azokat az eltérő okokat, tartalmakat és eljárásokat, amelyek magyarázatul szolgálhatnak a roma etnonima olykor esetleges, máskor ellentmondó, néha egyszerűen csak felületesen alkalmazott diverz jelentésrétegeire.

Az előadás célja, hogy hozzájáruljon a kortárs integrációs diskurzusban használt romológiai alapfogalmak és az etnonimának tulajdonított komplex jelentéstartalom közötti összefüggések tisztázáshoz, segítse az alkalmazott fogalomkészlet pontosítását. Az elemzés során a kortárs antropológia, elsősorban Marc Augé és Johannes Fabian elméleti megközelítésére támaszkodom.

**A szociális szövetkezetek
foglalkoztatáspolitikai és társadalmi befogadásra gyakorolt hatása**

Virág Ádám

Kulcsszavak: foglalkoztatáspolitikai, munkavállalás, befogadás, szociális, szövetkezet

Előadásom elméleti részében komplexen bemutatom a szociális gazdaság fogalomrendszerét, a szövetkezeti rendszer hazai alakulását, és a szociális szövetkezeti rendszer nemzetközi és magyarországi helyzetét. Prezentációmban a szociális szövetkezetek foglalkoztatáspolitikára és társadalmi befogadásra gyakorolt hatását is részletezem. Célkeresztbe helyeztem a sikeres vagy sikertelen működés háttértényezőinek feltárását. A téma azért válik egyre aktuálisabbá, mert a gazdasági verseny napjainkra egyre fokozódik, ezáltal az egyenlőtlenségi viszonyok jelentősen megváltoztak. Ebből következően a hátrányból indulók a jelenlegi kiélezett versenypiaci körülmények közepette, egyre többen és rohamosabb ütemben saját erőforrásaikra támaszkodva képtelenek az elsődleges munkaerő-piacra bejutni. A szociális szövetkezetek ezeknek az egyenlőtlenségeknek a leküzdésében, a tagok társadalmi, munkaerő-piaci integrációjában nyújthatnak jelentős segítséget. Kutatásom célja, hogy az észak-alföldi régióban bejegyzett szociális szövetkezetek megvizsgáljam. Országos adatbázis segítségével adatelemzést végeztem a három megye szociális szövetkezetire összpontosítva. Vizsgálatom a szociális szövetkezeti forma előnyeinek és hátrányainak feltárását is célozta. Munkám során 33 szociális szövetkezet vezetőjével készítettem interjút. Az interjúk témaanalízis módszer segítségével kerültek elemzésre. A tevékenységüket befolyásoló tényezők feltárására ez a módszer tűnt a legalkalmasabbnak, a jelentősen korlátozott számban elérhető megyei szövetkezetek alacsony létszáma miatt. A kutatásom további rész célja volt, hogy különböző dimenziók mentén megvizsgáljam a szövetkezetek megalakulási körülményeit, az infrastrukturális ellátottságukat, a vezetésüket, a kapcsolatrendszerüket, marketing technikáikat, gazdálkodásukat és jövőbeni elképzeléseiket. Empirikus vizsgálatom eredményei a projektfüggőség megjelenését, az önkormányzati tagságból következő alapelvek sérülését jelezték. Azonban az alacsony tőkeellátottság tekintetében az önkormányzati tagság kedvezőnek bizonyult. A szociális szövetkezetek fenntarthatóságát nehezíti a hazai gazdasági szférában tapasztalható negatív megítélés, a szociális szövetkezeti szóból következően.

**A koraszülés és csecsemőhalandóság okainak vizsgálata
az alsószentmártoni beás cigányok körében**

Dávida Csilla – Angyal Magdolna

Kulcsszavak: *cigány/roma, koraszülés, csecsemőhalandóság*

A cigány/roma várandós nők körében történt kutatások rávilágítanak arra, hogy a rossz szociális és higiénés életkörülmények, a szegénység valamint a gyermeket vállaló anyák fiatal átlagéletkora hozzájárul a koraszülések magas számához, növelve a csecsemőhalandóság esélyét.

A kutatás bemutatja az elmúlt 20 év távlatában azokat a rizikótényezőket, amelyek befolyásolták a kedvezőtlen demográfiai adatokat a halmozottan hátrányos helyzetű alsószentmártoni beás cigány közösségben. A vizsgált tényezők rávilágítanak azokra a sajátosságokra, amelyek a magas számú koraszülésekhez és csecsemőhalálozáshoz vezetnek, és egyben megmutatja azokat a beavatkozási pontokat, amivel a kapott riasztó adatokat mérsékelni lehet.

Vizsgált minta és módszer: Kvantitatív, retrospektív vizsgálatot végeztünk teljeskörű adatgyűjtéssel Alsószentmárton Önkormányzat Védőnői Szolgálatánál 1994 és 2014 között a nyilvántartásba vett várandós nők körében ($n=575$). A gyűjtött adatok köre kiterjedt a gyermeket váró nő szociális helyzetére, egészségügyi állapotára, a várandósságát megelőző szülészeti anamnézisére és az újszülöttek adataira. Az adatok statisztikai elemzését leíró statisztikai módszerekkel, χ^2 -próbával, kétmintás t próbával végeztük ($p<0.05$), SPSS 22.0 program használatával.

Eredmények: A koraszülöttek 22,2 %-a, az időre érkezett csecsemők 1,5 % hunyt el első életéve előtt. Az összefüggés erősen szignifikáns kapcsolatot mutatott ($\chi^2 = 60,84$; $p=0,00$). A veleszületett fejlődési rendellenességgel sújtott újszülöttek 29,2 %-a, az egészségesen világra jött csecsemők 2,4 %-a halt meg egy éves kora előtt. A kapcsolat szignifikáns ($\chi^2=47,919$; $p=0,00$) volt. A kapott eredmények tanúsága szerint a 21 évnél fiatalabb anyák körében 6,6%-ban fordult elő koraszülés, míg a 21 év felettiekénél 13,9%-ban. Az anyai életkor és a koraszülés előfordulását tekintve szignifikáns összefüggést ($\chi^2 = 7,85$; $p=0,00$) találunk. Az időben terhesgondozásra jelentkező várandósok 3,2 %-ánál, a késve jelentkezők 3,3 %-ánál, a későn jelentkezők 12,5 %-ánál történt később csecsemőhalálozás. Az édesanya terhesgondozásra való első jelentkezésének időpontja és a postnatális halálozás között az összefüggés szignifikáns ($\chi^2=8,43$; $p=0,01$). A várandós előzményben szereplő születeinek a száma és a koraszülés közötti szignifikáns ($\chi^2 = 10,778$; $p=0,01$) összefüggés van. A koraszülő várandósok előző átlag szülésszámaihoz képest (1,98 szülés) szignifikáns ($p=0,002$) csökkenés tapasztalható a nem koraszülő várandósok szülésszámaiban (1,37 szülés).

Következtetés: Az eredmények alapján megállapítható, hogy a postnatális mortalitás és a koraszülés rizikófaktorait sokkal inkább a várandós nő egészségi állapota, egészségmagatartása, a szülészeti előzmények és az újszülött egészségi állapota befolyásolja, mintsem a szociális és szociokulturális körülményei.

A magyarországi romák munkaerő-piaci helyzete a pártállam idején

Oláh Zsolt

Kulcsszavak: *Magyarország, romák, munkaerőpiac, diszkrimináció*

Jelen dolgozat célja bemutatni a magyarországi romák helyzetének egy sajátos vonását, mégpedig a nagyfokú diszkriminációt, melynek ki vannak téve a munkaerőpiacon. A dolgozat négy részre van osztva. Először röviden vázoljuk a történeti előzményeket, melyek a jelenlegi helyzet kialakulásához vezettek: a szocializmus örökségét és a rendszerváltás által indukált radikális változásokat. Ezután bemutatjuk a tágabb keretet, amelyben témánkat értelmezni kell, vagyis a romák munkapiaci helyzetét az Európai Unióban. Ezzel összehasonlítási alapot szolgáltatunk a következő pontban bemutatottaknak a romák munkapiaci helyzetéről Magyarországon. Végül a címben megfogalmazott gondolat kifejtése következik a magyarországi romák munkaerőpiaci diszkriminációjáról. Dolgozatunkban nem törekedtünk eredetiségre, másodlagos forrásokat és statisztikákat használtunk fel. Célunk a választott téma koherens és strukturált bemutatása, az azt érintő kutatási eredmények szintetizálása, valamint a számok mögött megbúvó társadalmi jelenségek bemutatása volt.

**A peremvidék peremén magyar-roma együttélési viszonyok
a nagyecsed-i szegregátumi közösségi házban végzett integrációs munka tükrében**

Káplár Patrícia – Meczner Cintia

Kulcsszavak: *szegregátum, együttélési attitűd, közösségi ház, mélyszegénység, oktatással kapcsolatos attitűdök*

2017 novemberében a Lippai Balázs Roma Szakkollégium hallgatói csoportos terepkutatás keretében az etnikai együttélési viszonyok vizsgálatát végezték Nagyecsedben. Az interjútechnika módszerével folytatott kutatást a kisváros négy helyszínén valósítottuk meg. Jelen előadásban a szegregátumi közösségi házban és a környezetében felgyűjtött tapasztalatok összefoglalását mutatjuk be. Elemzésünk a helyszínen felvett 35 interjú és a megfigyelések során rögzített ismeretek értelmezésére épül. A terepkutatás során a közösségi ház működtetésében érintett szakemberek, valamint a szegregátumban élők az etnikai együttélés helyi viszonyaival kapcsolatos álláspontját ismertük meg. Az esetvizsgálatból kiderül, hogy az együttéléssel kapcsolatos attitűdök valamint a mélyszegénységben élők egzisztenciális helyzete között csak közvetett kapcsolat mutatható ki. Előadásunkban külön hangsúlyt fektetünk a szegregátumi környezetben élők oktatással kapcsolatos attitűdjének értelmezésére, különös tekintettel az iskoláskorú gyermekek iskolakerülésével kapcsolatos csellengő magatartás okaira.

*Nevelésszociológia I. szekció***Cigány nemzetiségi óvodák Baranya megyében**

Pápai Boglárka

Kulcsszavak: cigány nemzetiség, cigány nemzetiségi nevelés, óvodai nevelés

Kutatásom következő lépéseként szeretném megvizsgálni, és bemutatni, hogy Baranya megyében mely intézmények működtetnek cigány nemzetiségi programot, és milyen végzettségű óvodapedagógusokkal.

Szeretném bemutatni, hogy a cigány nemzetiségi nevelést milyen eszközökkel, milyen segédletekkel és milyen foglalkozásokkal töltik meg az óvodapedagógusok a nemzetiségi nevelés iránt érdeklődő gyerekeknek.

Orsós Anna és Lakatos Szilvia vizsgálatai (Orsós, 2015; Lakatos, 2012) általános iskolák körében térképezték fel ezt a kérdéskört, ezért választottam a köznevelés más szintjét, hiszen korábban ez a terület kimaradt a kutatók látóköréből.

A vizsgálatom fókuszának választott Baranya megyében a népszámlálási adatok szerint felülreprezentáltak a cigány nemzetiségűek.

Tapasztalataim szerint úgynevezett fordított tanítási folyamatot figyelhetünk meg a kétnyelvű cigány nemzetiségű gyerekeknél Baranya megyei óvodákban. Mit is jelent ez? Az otthoni környezet a cigány nyelvek valamelyikének használatára tanítja meg a gyerekeket, így az óvodai környezetben magyar nyelvű tanításra van szükségük.

Kutatói kérdésem, hogy fel vannak erre készülve az ott dolgozó óvodapedagógusok? A felkészültség vizsgálatát az is indokolja, hogy a baranyai kétnyelvű cigány csoportokat erősen jellemzi a Bernsteini értelemben leírt nyelvi hátrány megléte, vagyis a cigányság szociális hátrányából adódóan az iskola kidolgozott kódrendszerét kevésbé használja.

Kutatási módszerként a kérdőíves megkérdezést választottam.

Roma és nem roma családok nevelési szokásainak és kapcsolata az óvodával

Bartha Erika

Kulcsszavak: *roma gyerekek, gyermeknevelés, roma szülők, intézményi szocializáció és integráció*

Az előadásban a roma és nem roma családok nevelési szokásait és az óvodával kialakított kapcsolatukat tanulmányozom. Óvodapedagógus hallgatóként fontosnak tartom megismerni a roma és a nem roma családok nevelési szokásait egyaránt. Fontosnak tartom a gyermekneveléssel kapcsolatos hasonlóságokat és különbségeket, hiszen ezáltal lehet az óvodapedagógusi munka hiteles. A vonatkozó elméleti szakirodalom (Forray, Hegedűs; Erdős; Kemény) elemzésén keresztül vizsgálom a gyermekek családon belüli szocializációját, valamint az óvodaválasztási szokásokat, óvoda-szülők kapcsolatát és ezen kapcsolat fejlesztésének a lehetőségeit.

Az előadás második felében ismertetem vizsgálati eredményeimet, amelyeket elsősorban interjúzásra alapozott kutatás keretében felvett adatok elemzésére építettem. Vizsgálataimat a Kocsordi, Mátészalkai Hodászi, Nagyecsed illetve Hajdúböszörményi óvodákban végeztem. Ezekre az óvodákra azért esett a választásom, mert itt az óvodai csoportokban a roma gyermekek számaránya magas. Harminc roma illetve harminc nem roma édesanyával készítettem interjút arra vonatkozóan, hogy nevelési szokásaikat, nevelési elveiket megismerhessem. Kérdőíves vizsgálati módszerrel vizsgáltam azt, hogy a roma és nem roma szülők milyen szempontok szerint választanak gyermekeiknek óvodát, milyen kapcsolatot ápolnak a nevelési intézményekkel. S végül fókuszcsoporthoz interjút készítettem olyan pedagógusokkal, akik már több tíz éves tapasztalattal rendelkeznek. Azért tartottam ezt fontosnak, mert a kapott interjúvizsgálat, illetve kérdőíves eredményét tapasztalataikkal alátámaszthatták, illetve megcáfolhatták azokat.

Kutatásaim alkalmazott szemléletűek, amennyiben eredményeimre alapozva javaslatokat fogalmaztam meg. A sikeres óvodai integrációban a roma identitású szülők és óvodapedagógusok kapcsolatának fejlesztése meghatározó tényező. Kutatásaim alapján megállapítottam, hogy fontos lenne az óvodapedagógusok szakmai kompetenciáját módszeres romológiai ismeretekkel bővíteni.

**Kótaj közösség területén élő oláh cigány közösség szociokulturális helyzete
és iskolázottsági viszonyai**

Tóth Norbert

Kulcsszavak: Kótaj, oláh cigány, szegregátumi közösség, iskolázottság, attitűd

Előadásomban a Szabolcs Szatmár Bereg megyében található Kótaj községben végzett kutatásomról szeretnék beszámolni. Kutatásom kiindulópontjaként megvizsgálom a településen található oláh cigány szegregátumi közösség népesedési viszonyait, demográfiai folyamatait, foglalkozási viszonyait és a lokális közösség korfáját. Előadásom célja, hogy az alapismeretek tükrében a kótaji oláh cigányok az oktatási intézményekkel, a tanulással és az iskolázottsággal kapcsolatos attitűdjét elemezzem. Hipotézisem szerint, mivel a cigány származású szülők nagyon alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, ennek következtében a tanulás, a tudás értékének felismerése csak kevés esetben alakul ki a cigánygyerekek elsődleges szocializációja során.

A társadalmi integráció alapvető feltétele a cigány családok körében végbemenő szemléletváltás, ezért a cigány származású szülőkkel attitűd és mentalitásvizsgálatot végeztem. Kutatásom során kíváncsi voltam arra is, hogy a lokális hagyománykészlet inkább hátrány a településen vagy éppen a sikeres integráció szempontjából alkalmas tudástőke, esetleg kamatoztatható eszköz-e a tanulással kapcsolatos szemléletváltás előmozdításában.

A kutatási módszereket illetően, a szakirodalmi, s a szekunder források feldolgozásán túl, elsősorban terepkutatásra (strukturált interjú, kérdőíves és megfigyelési módszerek) támaszkodtam.

Előadásom témaválasztását az is indokolja, hogy romológus PhD hallgatóként egy a fenti kutatáshoz hasonló tárgyú disszertáción dolgozom, a Kótaj szomszédságában lévő Ibrányi járás területén.

**Kortárs antropológiai vizsgálat:
A gyermekotthonban élő szakkollégista roma fiatalok lehetőségei és bodogulási esélyi**

Szabó Henriett

Kulcsszavak: roma szakkollégista hallgatók, gyermekotthon, élettörténet, halmozottan hátrányos helyzet, felsőoktatás

Immár ötödik éve foglalkozom hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű roma származású fiatalok életútjának a kutatásával, különös tekintettel a gyermekvédelmi intézményt megjáró egyetemi hallgatók élettörténetével. A gyermekvédelmi szakellátás intézményrendszerének kvázi standard formája ellenére az egyéni életutak nem vezethetők le csak a struktúrából, minden esetben esetlegesek. Az életút szerveződésében döntő az egyén személyisége. Azt vizsgálom, hogy tipizálhatóak-e azok a jellemvonások, melyek mentén megszerveződik egy személy élete, aki halmozottan hátrányos helyzetből – esetemben roma származású és gyermekotthonban nevelkedett – indul és mégis a társadalmi érvényesülés és az integráció útjára lép.

A kortárs antropológia módszerével, mint a terepmunka, a résztvevéses megfigyelés, a vizuális dokumentálás és az életútinterjú, olyan adatok birtokába kerültem, melyek alapján lehetségesnek tűnik a felsőoktatásba bekerülő, tehát a halmozottan hátrányos induló helyzet ellenére sikeres életutak körülményfeltételeinek a tipizálása. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a gyermekellátás intézményi rendszeréből automatikusan nem vezet út a társadalom részéről általánosan elvárt értékrend szerinti élethez és a társadalmi integrációra irányuló tudatos törekvéshez: ez döntő mértékben a személyes tulajdonságok és képességek, valamint az eseti élettörténet függvénye. Ám ahhoz, hogy ezen készségek, képességek ki- illetve továbbfejlődjenek és a szituatív élettörténet sikeres életúttá fejlődjön szükséges a biztos és támogatói háttér.

Előadásomban az általam részletesen feltárt három személy életútjának alapján megfogalmazott eredményekre hívom fel a figyelmet. Célom egyrészt, hogy a sztereotípiák cáfolatával a gyermekotthonokban nevelkedő roma származású fiatalokkal szembeni negatív előítéleteket eloszlassam. Másfelől a három példa tükrében szeretném rögzíteni azokat a szubjektív (személyes képességek és tulajdonságok) és objektív (hasonló élettörténeti események regisztere) körülményfeltételeket, amelyek a tanulmányozott alanyok esetében a sikeres társadalmi érvényesülést megalapozták. Természetesen tudatában vagyok annak, hogy egy háromfős minta általános elméleti összefüggések megfogalmazására nem elégséges, mégis a kutatás gyakorlati jelentősége lehet az eddigi eredmények a támogató intézményi környezetbe történő visszacsatolása, ahol ezek figyelembevételével lehetőség nyílik a körülményfeltételek a nevelési gyakorlatba történő optimalizálására.

Szécsi Magda meséinek vizsgálata az elsődleges szocializáció szempontjából

Tóth Gizella

Kulcsszavak: *mese, szocializáció, cigánytörvény, népszokások, család*

Tanulmányom középpontjában Szécsi Magda meséi állnak, melyeket a tartalomelemzés módszerén keresztül közelíték meg. A dolgozat bevezetésében bemutatom a vizsgált korpuszt, majd rátérek a mesék elemzésére. Elemzésem a következő öt kérdéskörre irányul:

- az elsődleges szocializációs funkciók megjelenése,
- az iskolához fűződő viszony,
- az etnikai identitás,
- a vallás,
- a családon belüli és kívüli interakciók megjelenése a mesékben.

A felsoroltakból a szocializációt, az iskolához fűződő viszonyt tartom az elemzés alappilléreinek. Szükségszerűnek tartom a cigány/roma irodalom, ezen belül is a mesék elemzését, hiszen a meséken keresztül már kisgyermekkorban fel tudjuk hívni a figyelmet a kultúrák közti különbsőségre és hasonlóságra, valamint a sokszínűségekre. Fontos, hogy már kisgyermekkorban olyan kompetenciák alakuljanak ki az egyénben, amelyek révén könnyebben megérti a többségi és a kisebbségi társadalom közti különbségeket, fejleszti a toleranciakészséget és megtanítja az egyént arra, hogy tisztelni kell egymás hagyományait. A cigány műmesékben (csakúgy, mint a népmesékben) is megjelenik a nép történelme, vándorlásai, az őshaza, a hagyományai, a népszokásai, a babonái és nem utolsósorban a zene, amely a cigány kultúra szintén fontos eleme. A cigány népmesékkal kapcsolatban számos tanulmány látott már napvilágot, ehhez képest a cigány műmesék kevésbé ismertek, elsősorban ezért esett a választásom a műmesékre. Másodsorban pedig azért, mert meglepődve tapasztaltam, hogy kevés szakirodalom foglalkozik a cigány műmesékkal, és úgy gondolom – későbbiekben igyekszem bizonyítani is -, hogy értékes irodalmi alkotásokról van szó, amelyeken keresztül a cigányság kultúrája megismerhető. Szécsi Magda sokszínű és kiemelkedő egyéniség, roma származású magyar grafikus, keramikus, író, festő, illusztrátor, autodidakta művész. Roma lapokban az 1990-es évektől rendszeresen jelentek meg illusztrációi, majd több könyvet is illusztrált és az irodalomban pedig mesékkel, versekkel, novellákkal, elbeszélésekkel és kisregényekkel jeleskedik. 1988-tól szabadfoglalkozású művészként tevékenykedik és festményei, tűzzománcai, grafikái különféle egyéni és csoportos kiállításokon tárultak a nagyközönség elé. 2000-ben Ferenczi Noémi-díjban részesült. 2006-tól az Irodalmi Centrifuga internetes portál szerzője, és saját blogot is vezet. Két kötet meséi kerültek górcső alá: a Madarak aranyhegedűn és Az aranyhalas lószem tükre. A kötetek meséiben számos utalás van a cigányság kultúrájára, ilyen például a cigánytörvény, a családon belüli viszonyok, a mesterségek, az őshaza (India), a hegedű (fontos szimbólumként jelenik meg) fogalma, és a tudás, mint a megélhetés és az életben való boldogulás fontos tényezője. A cigány mesék közvetítésével betekintést nyerhetünk a cigány kultúrába, amely a cigányoknak saját kultúrájuk megismerését, a nem cigányoknak plusz kulturális gazdagodást jelentene, és a szorosabb interkulturális viszonyok hídja lehetne.

*Társadalmi tanulmányok II. szekció***Nemzetiségi-kisebbségi elitek Magyarországon**

Gyurok János

Kulcsszavak: *nemzetiség, kisebbség, elitek*

A második v.h. után, főként nyugaton és egyes déli illetve keleti országokban újraéled az elitkutatás. Pareto, Mosca, Mesic és mások is foglalkoznak e témával, elitelméleteket is megfogalmaznak, de az operacionalizált fogalmak így is eltértek egymástól. Magyarországon mindenekelőtt Bibó majd később Kovách, Szalai, Szelényi, Ferge, Bozóki és néhány mások foglalkoztak e témával. Az egyik fő kérdés a téma szempontjából, hivatkozva Bibóra és Paretóra, hogy inkább reprodukció, azaz az elitek újratermelődése vagy inkább cirkuláció, azaz az elitek cserélődése zajlott a magyarországi rendszerváltozás során a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején.

A magyarországi folyamatokat vizsgálva azt látjuk, hogy a politikai elit transzformációjában elsősorban a cirkuláció míg a gazdasági elit esetében elsősorban a reprodukció játszotta a fő szerepet. Erre utal Higley-Lengyel kutatása is, és arra, hogy régi a politikai elit politikai és kapcsolati tőkéjét gazdasági tőkére váltotta át és így valójában a magyar rendszerváltozás egyik nyertes csoportját alkotta.

Mi történt a hazai taxált nemzetiségekkel e tekintetben? Náluk hogyan alakult az elitek sorsa, a lokális, képviseleti, önkormányzati, kulturális, gazdasági elitek sorsa? Az értelmiség egésze az elithez tartozik vagy sem? Ezek a kérdések a hazai nemzetiségeknél talán még sajátosabban alakultak mint a többségi nemzetnél. Természetesen nem megkerülhető az a kérdés sem, hogy mi a felelőssége a nemzetiségi elitnek az egyes kisebbségi csoportok társadalmi integrációja vagy szegregációját illetően.

Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ.

**Nemi reprezentációk és identitás fenyegetettség kapcsolata
Roma és nem-roma összehasonlító tanulmány**

Géczy Dorottya – Varga Zsófia

Kulcsszavak: *asszociáció, szociális reprezentáció, gender, előítélet/távolítás, identitás fenyegetettség*

Annak az elgondolása, hogy mit jelent férfinak és nőnek lenni, mélyen a társadalmi és ideológiai kontextusban gyökerezik. A különböző szereptulajdonítások és az identitás egyaránt egy társadalmi folyamat és egy közösség tagjai közötti diskurzusoknak az eredménye. Az intézmények és közösségek szabályai, igényei, illetve szerveződésük szorosan kapcsolódnak a bennük zajló változásokhoz. A társadalom szélesebb ideológiai kontextusa nemcsak a tartalmát befolyásolja a nemi kategóriáknak, hanem dinamikát gerjeszt a társadalmi csoportok között. (Duveen, 1993; Duveen, Lloyd, 1992; Moscovici 1988).

A nemi szerepek konstrukcióját vizsgáltuk ma Magyarországon, hogy hogyan gondolkodnak az egyének a saját és a másik nemről, milyen reprezentációk léteznek, és hogy a különböző alcsoportokban a különböző nemi reprezentációk milyen egyéni identitás állapotokkal vannak kapcsolatban.

Azt feltételeztük, hogy a fenyegetett közösségek, mint a romák Magyarországon (FXCB Center, 2014) hegemon módon foglalkoznak nemi reprezentációikkal, míg a nyitottabb és heterogénebb többség a nők szerepére vonatkozó reprezentációkkal kapcsolatban különböző mintákat fogad el. Azt is feltételeztük, hogy a többségi tagok között az identitás fenyegetettsége összefügg a stabilabb és konzervatívabb nemi szerepekben való gondolkodással.

Összehasonlító tanulmányt készítettünk 288 résztvevővel; az adatokat roma (N = 136) és nem roma (N = 152) résztvevőkkel vettük fel, nőkkel és férfiakkal egyaránt. Az asszociáció-hálós feladatot két ingerrel vettük fel (férfi és nő), valamint különböző identitási szintek fenyegetettségét vizsgáltuk (nem, vallási, gazdasági helyzet, más csoportokkal szembeni előítéletek). A kapott adatokat az SPSS-sel és IRAMUTEQ-kel elemeztük, hogy feltárjuk mind a központi magot, mind a férfi és a női ábrázolások mintáit, valamint a csoportok közötti jelentős különbségeket.

Eredményeink kimutatták, hogy különbségek vannak a kisebbségi és a többségi tagok között. A különbségek a nők körében nagyobbak voltak. Úgy tűnik, hogy a roma résztvevőknek van egy hegemonabb és tradicionálisabb nemi reprezentációja, amit az elszigetelt közösségi működéssel, az alacsonyabb iskolai végzettséggel és a nehezebb anyagi körülményekkel magyarázhatunk. Másrészt azt feltételeztük, hogy a nem romák nemi reprezentációja Magyarországon polemikusabb és sokszínűbb, ezért a hagyományos nemi koncepciók mellett a korszerűbb nemi szerepek elemei is jelen vannak a hozzájuk kapcsolódó gazdasági jóléthez vagy iskolázottsághoz. Ez a megállapítás azonban egyedül a nem roma nők körében igazolódott be, a nem roma férfiak hasonlóan tradicionális és konzervatív reprezentációkat mutattak a nemre vonatkozóan. Az identitásfenyegetettség és a különböző nemi reprezentációk kapcsolata is kimutatható volt vizsgálatunkban.

Iskola utáni életkezdési lehetőségek a Dél-Dunántúli régióban

Budai Zoltán

Kulcsszavak: *család, iskola, munkaerőpiac, integráció*

Előadásom témája a kormány szegregációs élethelyzetek javítási stratégiájával függ össze. Kiemelt fontosságú térségek közé tartoznak az észak-keleti megyék (Borsod, és térsége) és a Dél-dunántúli régió (Baranya, Tolna, Somogy). A kutatásomnak helyt adó terep, az ország egyik legelmaradottabb térségében Dél-Baranyában található települések, Alsószentmárton, Siklónagyfalu, és Old. Ebben a térségben található számos a cigány/roma nemzetiségi oktatás valamely formáját végző intézmény (a Pécsi Egyházmegye fenntartásában működő Szent Márton Óvoda, - az Egyházasharaszti Általános Iskola, amely a Tankerületi Központ fenntartásában áll, - a siklói Szent Imre Katolikus Általános Iskola, a Tan Kapuja Buddhista Gimnázium – Alsószentmártonban, de ide sorolható a pécsi Gandhi Gimnázium is, mivel a nevezett településekről is járnak diákok ebbe a cigány nemzetiségi intézménybe, amely az ország első és sokáig egyetlen cigány nemzetiségi gimnáziuma volt).

Feltételezhető, hogy a felsorolt intézmények oktatási tevékenysége jó alapot kínál a nevezett településekről érkező, az intézményekben tanulni szándékozó fiatalok számára, és ezáltal jó lehetőségekkel indulnak a fiatalok a munkaerőpiacon. A munkavállalók létszáma kimagasló lehet. Feltételezésem szerint e térségben ellenkező tendenciák rajzolódnak ki. Azt szeretném megvizsgálni, hogy ezeken a településeken élő fiatalok számára mi okozza a munkavállalás nehézségeit. Feltehetően ebben a térségben, a cigány/roma fiatalok boldogulási esélyei rosszabbak, mint a hozzájuk hasonló képzettségű és életkorú társaiké. Kutatásom során Alsószentmárton, Siklónagyfalu, és Old településen élő, a nevezett intézményekben korábban tanuló diákokkal interjút szeretnék készíteni, hogy feltárjam az iskola utáni munkaerőpiaci sikerességük/sikertelenségük okait. Településenként 10-10 volt diákkal szeretnék személyes interjút készíteni, és feltárni a pályakezdő cigány/roma fiatalok életkezdési lehetőségeit.

*Nevelésszociológia II. szekció***Romológiai ismeretek és tanárképzés**

Andl Helga – Beck Zoltán – Cserti Csapó Tibor – Lakatos Szilvia

Kulcsszavak: *romológia, tanárképzés, cigány, roma*

Előadásunkban egy olyan, negyedik éve zajló kurzus tapasztalatairól számolunk be, mely a Pécsi Tudományegyetem természettudományi és a bölcsészkar tanárszakos hallgatóinak nyújt lehetőséget arra, hogy tanulmányaik során romológiai ismeretekkel találkozzanak.

A kurzus tanárképzésben való megjelenésének több tényező is eredője. Egyrészt ahhoz, hogy a Nemzeti alaptantervben (2012) megfogalmazottak teljesüljenek („a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak főbb tartalmi jellemzői (...) a tartalmi szabályozás különböző szintjein, illetve az iskoláztatás minden szakaszában arányosan meg kell, hogy jelenjenek”), a gyakorló pedagógusoknak releváns alapismeretekkel kell rendelkezniük hazánk nemzetiségeire, így a legnagyobb lélekszámú nemzetiségre vonatkozóan is. Másrészt a kurzus hozzá kíván járulni a pedagógusok befogadó attitűdjének alakításához, interkulturális kompetenciájának fejlesztéséhez. (vö: Kaltenbach, 2001; Vásárhelyi, 2004; Fehérvári - Liskó, 2008; Kállai, 2012; Gordon Györi, 2014)

A kurzus olyan témákat tárgyal, mely szorosabban vagy tágabban a romológia tudományterületéhez köthető. Így foglalkozik a romológiával mint tudományos diskurzussal, a romológiai kutatások problematikájával, az európai és magyarországi cigány csoportokkal, a cigányok, romák történeti vizsgálataival, szociológiai megközelítésekkel, néprajzi és kulturális antropológiai kutatásokkal, a művészeti alkotások kapcsán pedig a reprezentáció és önreprezentáció kérdéskörével. Mivel tanárszakos hallgatók vesznek részt a kurzuson, kiemelten foglalkozunk a „cigányok, romák – iskola – oktatáspolitikai” összefüggésrendszerével, többek között a magyarországi cigányság iskolázottsági helyzetének változásával, a támogató programokkal, továbbá a cigányok, romák tankönyvi reprezentációjával. Az elmúlt években a hallgatóknak arra is lehetőségük nyílt, hogy megismerkedjenek különböző iskolai és iskolán kívüli programokkal, intézményekkel, valamint cigány, roma civil szervezetekkel és ezek tevékenységeivel. A kurzus során támaszkodunk azokra a (tananyag)fejlesztésekre, megjelent művekre, melyek a PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszékéhez köthetők (tk. Cserti Csapó, 2015; Orsós, 2015; Varga, 2015; Romológia folyóirat).

Az előadás komplex reflexió – oktatói, kutatói és a hallgatói nézőpontokat és azok önmagukra vetett tekintetét egyaránt feltételezi. Foglalkozunk a kurzushoz kapcsolódó történetiséggel, tematikus változásokkal és a kurzus fejlesztési lehetőségeivel. Ezzel együtt ismertetjük azon kérdőíves vizsgálatunkat (be- és kimeneti mérés, 131 fő) is, melyet a 2016/2017-es tanév tavaszi félévében végeztünk a hallgatók körében, és melynek kapcsán képet alkothatunk a hallgatók előzetes ismereteiről, viszonyulásairól, és arról, miként és mennyiben változtak azok a szemeszter végére.

Hátrányos helyzetű tanulók mentorálása a közösségi pedagógiai gyakorlat keretein belül

Kerényiné Kovács-Szabó Zsuzsanna

Kulcsszavak: mentor, mentorálás, közösségi szolgálat, extrakurrikuláris tevékenységek

2013-tól rendelet írja elő a tanári képzésben résztvevő hallgatók számára közösségi pedagógiai gyakorlat teljesítését. A PTE hallgatói az egyetem partnerintézményei által biztosított helyszíneken teljesíthetik közösségi szolgálatukat.

Előadásomban az elmúlt évek tapasztalataira építve bemutatom, hogy a hallgatók milyen arányban és milyen módon végeztek mentorálási tevékenységet a közösségi pedagógiai gyakorlat keretein belül. A mentorprogramok lehetőséget adnak a hátrányos helyzetű és/vagy roma/cigány tanulók támogatására tanulmányi előmenetelükben, szociális kompetenciáik fejlődésében, képességeik, tehetségeik kibontakoztatásában, fejlesztésében. Ezen extrakurrikuláris tevékenységek olyan egyenrangú viszonyrendszert feltételeznek, melynek alapja a kölcsönös együttműködés és melynek során mindkét fél tapasztalataiban gazdagodik és attitűdjeiben változik.

Vizsgálatomban a mentorálási tevékenységet végző hallgatók motivációs bázisára és a mentorálásra való felkészítésükre, felkészülésükre fókuszálok, érintve a koordináció és a fenntarthatóság kérdéskörét is.

Roma szakkollégiumi hallgatók a felsőoktatásban

Maszlag Fanni

Kulcsszavak: roma, szakkollégium, értelmiségiek

Az előadás célja, hogy ismertesse a roma/cigány kisebbség oktatási mobilitásaira vonatkozó adatokat és elméleti kereteket. A különböző társadalmi mobilitás-kutatások eredményei azt igazolják, hogy az iskola szerepe kiemelkedően fontos mobilitási csatorna. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – pl. roma/cigány - esetében különösen meghatározó szerepe van az iskolázottságnak, mivel a felsőoktatásban való részvétel, az értelmiségivé válás az egyének mobilizációján keresztül nagymértékben hozzájárul a társadalmi integrációjukhoz. A magyarországi történelmi egyházak (római katolikus, görögkatolikus, református, evangélikus) a szakkollégiumi keretekben folyó hátránykezelés mellett felvállalták a cigány/roma felzárkózás támogatását, és 2011-ben megalakították a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatot (KRSZH). A keresztény roma szakkollégiumok elsődleges célja; a közösségi felelősségvállalás és a közéleti szerepvállalás iránt elkötelezett keresztény értékrendű, aktív társadalmi párbeszédet folytatni képes roma értelmiség létrejöttének segítése, támogatása, továbbá a roma hagyományok, kultúra megismertetése és ápolása a hallgatókkal. Kutatásunk elsődleges célja megismerni, hogy a keresztény roma szakkollégisták milyen iskolai mobilitás-mintázatokkal rendelkeznek. Arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy a diploma megszerzése után jellemzően hány lépcsős mobilitással integrálódnak a társadalomba. A vizsgálatba hat szakkollégium (a nyíregyházi evangélikus, a debreceni református és a debreceni görögkatolikus, budapesti jezsuita, szegedi római katolikus, budapesti református) azon hallgatóit vontuk be, akik a kollégiumba való jelentkezéskor cigánynak/romának vallották magukat. Kérdőív segítségével elemeztük a hallgatók szociális háttérváltozóit, illetve összevetettük egyéb mobilitási adataikat a debreceni egyetemisták reprezentatív kontrollcsoportjával. A kutatásunk azt igazolja, hogy a hallgatók nagy része első generációs értelmiségi lesz és többségük esetében többlépcsős iskolai mobilitást figyelhetünk meg. Eredményeink alapján kijelenthető, hogy a vizsgálatba bevont szakkollégisták továbbtanulási terveit, aspirációit az anyák (önmaguk és iskolai végzettségük) jóval erősebben befolyásolják. Illetve, hogy a különböző társadalmi tőkék pótlásának fontos színtere a szakkollégium.

Pécsi egyetemisták előítéletei a roma/cigány kisebbséggel szemben⁸

Mogyorósi Renátó Manuel

Kulcsszavak: *kérdőív, előítélet, pedagógus, kisebbség*

Jelen előadásomban az éppen folyó kutatásom részeredményeit szeretném kihangsúlyozni. Vizsgálódásaim középpontjában a pécsi egyetemisták kisebbségekről alkotott képe áll, különös tekintettel a cigány/roma nemzetiségre. Célom az, hogy kérdőív felvételével kapjak képet a hallgatók előítéletességének mértékéről. A kutatás első állomása az osztatlan tanárképzésben résztvevő elsőéves hallgatókat érintette. Véleményem szerint a leendő pedagógusoknak kulcsszerepe van a sztereotípiák és a negatív berögződések eltüntetésében, ez pedig egy igen nehéz folyamatnak tűnhet úgy, ha maguk a tanárjelöltek is előítéletesek. Egy korábbi kutatásom néhány hónappal ezelőtt pontosan ezt a képet mutatta: a jövő pedagógusai meglehetősen előítéletesek, és igen negatív véleménnyel vannak hazánk legnagyobb kisebbségét illetően. A kapott eredmények azonban bebizonyították, hogy az egyetemen eltöltött évek és bizonyos kurzusok látogatása nyitottabbá tették a hallgatók egy részét, ezzel korábbi álláspontjuk revideálására, de legalábbis árnyalására került sor. Az adatok kiértékelése során újfent döntően negatív eredmények születtek. Ebben az előadásomban rá kívánok világítani arra, hogy különböző szempontok szerint kisebb csoportokra bontva a hallgatókat (nem, lakóhely, vallásosság, konzervativizmus mértéke, pártpreferencia, szülők iskolai végzettsége stb.) milyen eltérő eredményeket kapunk az előítéletesség mértékét tekintve. Jelen kutatásomban kulcsszerepet játszik az, hogy más kisebbségi csoportokkal összevetésben (fogyatékkal élők, homoszexuálisok, iszlám vallásúak) milyen helyre rangsorolják a cigány/roma származásúakat. Célom továbbá a korábbi eredmények összevetése az újakkal, hogy ennek fényében kiderüljön: csupán egyszeri véletlen volt a tavaszi eredmények jellege, vagy valóban tartósan negatív tendenciáról beszélhetünk.

Periférián – Oktatási esélyek egy hátrányos helyzetű térségben

Szimpóziumvezető: Andl Helga

Közoktatási helyzetkép egy hátrányos helyzetű térségben

Andl Helga

Kulcsszavak: közoktatás, hátrányos helyzet, szegregáció

A kutatás során vizsgált térség – a Sellyei járás – Baranya megye déli részén, részben az Ormánság területén található. A terület társadalmi-gazdasági folyamataival, perifériális helyzetével, a hátrányok halmozódásával, a szegregációs jelenségekkel számos korábbi kutatás foglalkozott (tk. Kovács, 2005; Baranyi – G. Fekete – Koncz, 2005; Boros, 2011; Ragadics, 2015; 2016). Egy 2018-ban megjelent tanulmány arra is rámutat, hogy a Sellyei azon öt járás egyike, melyben a cigány, roma népesség aránya meghaladja az egyharmadot (Pénzes – Tátrai – Pásztor, 2018: 17).

Az előadás arra vállalkozik, hogy bemutassa a térségben – az oktatás területén – zajló korábbi vizsgálatok eredményeit, és ezekre építve, valamint a releváns oktatás-statisztikai adatok és az oktatási intézmények egyes szereplőivel készített interjúk elemzésével oktatási helyzetképet vázoljon fel, keretet kínálva egyúttal a szimpózium további előadásai számára.

Az aprófalvas járás 38 települése közül 9 helyen működik – többnyire alacsony tanulólétszámú – általános iskolai feladatellátási hely, és a vonatkozó dokumentumok szerint az intézmények mindegyikében zajlik nemzetiségi (horvát vagy cigány, roma) oktatás. Az ezredfordulót követően a demográfiai változások és az ezekkel is összefüggő oktatáspolitikai intézkedések következtében a járás területén is tapasztalhatók voltak az intézményhálózatot és a helyi oktatást befolyásoló, országosan kimutatható folyamatok (vö: Györgyi (szerk.), 2011; 2015).

Az adatok azt mutatják, hogy a térség iskoláiban a (halmozottan) hátrányos helyzetű tanulók erős koncentrációja figyelhető meg. A 2017. évi iskolai adatok (www.oktatas.hu) szerint az alacsony gazdasági státuszú (rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő) családok gyermekeinek aránya 66 %, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulóké 41 %, mely mutatók mindegyike meghaladja az országos átlagot. A deszegregációs folyamatok véghezvitele a térségen belül megvalósíthatatlannak mutatkozik, minden egyes iskolában magas a hátrányos helyzetű tanulók száma, a települési szegregáció következményeként kialakult iskolai szegregáció jellemzi a területet. Az előadásban foglalkozunk a szegregáció okaival és következményeivel, az iskolák programjaival, az esélyteremtés és sikeres iskolai továbbhaladás lehetőségeivel. A járáson belül hangsúlyosan vizsgáljuk három hátrányos helyzetű, óvoda és iskola nélküli település (Piskó, Hirics, Besence) gyermekeinek, tanulóinak oktatási-nevelési intézményeit.

A kutatás módszerei között a területi és oktatás-statisztikai adatok elemzése, helyi/térségi programok és intézmények dokumentumainak elemzése és az oktatási intézmények egyes szereplőivel készített félig strukturált interjúk szerepelnek.

Egy kutatás kezdetén: Beás nyelvi elemek, szimbólumok megjelenése a különböző tanulási terekben – nyelvi tájkép és schoolscape Baranya megye egyes településein

Gergye Eszter

Kulcsszavak: *beás, romani, nyelvi tájkép, schoolscape, formális, non-formális, informális tanulási tér*

Magyarországon a 2011. évi CLXXIX. nemzetiségi törvény szerint 13 magyarországi nemzetiség 14 nyelve hivatalosan elfogadott nemzetiségi nyelv. A cigány, roma nemzetiség romani és beás nyelveit elfogadva van 14 nemzetiségi nyelv a listán. A cigány nyelvek beszélőinek számarányait tekintve (is) kisebbségi helyzetben van a többségi nyelvvel szemben, mely az egyébként már előrehaladott nyelvcserét (ORSÓS, 2007:58) még tovább erősíti. A nyelvek visszatartását, az identitás erősítését segítő egyik elsődleges tényező az adott nemzetiségi nyelv státuszának biztosítása. E nyelvek különböző formális vagy legalább is nem privát terekben történő reprezentációja már önmagában presztízzsel bírhat. Amennyiben a diák találkozik a többségi társadalom által elfogadottnak ítélt terekben saját anyanyelve vagy a szülei, nagyszülei által még beszélt nyelv elemeivel, szimbólumaival, valószínűleg inkább értéként, mintsem szégyellnivalóként kezeli a nyelvet. „A nyelvi tájkép (Lingusitic Landscape, azaz a vizuális nyelvhasználat) leírásában a szakirodalom leggyakrabban idézett meghatározás Landry & Bourhis (1997:25) kutatók nevéhez fűződik, mely szerint egy település, régió, helység nyelvi térképét a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanevek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái alkotják.” (Tódor, 2014). A nyelvi tájképet elemezve számos nyelvhasználati szokásról, az ott megjelenő vagy éppen nem megjelenő nyelvek viszonyairól, és az azokat beszélő csoportok kapcsolatairól, státuszáról árulkodhatnak. Az „iskolai nyelvi tájkép”, vagyis schoolscape a nyelvi tájképet veszi szűkebb értelemben, ugyanis az iskolai környezet nyelvi tájképét vizsgálja: mi jelenik meg a falújságon, milyen nyelven van kiírva a napi menü, vagy a termék elnevezése, etc. Az iskolai nyelvi tájkép az adott intézmény rejtett tantervének megismeréséhez is nagyban hozzájárul (Brown, 2012).

Kutatásom jelen kezdeti státuszának legfőbb célja, hogy nagy vonalakban feltérképezze az adott megye nyelvi tájképét és ez alapján kijelölje a kutatáshoz szükséges kereteket: hogy mi számíthat formális, non-formális és informális tanulási térnek (iskola, tanoda, művelődésház, stb.), valamint, hogy milyen nyelvi elemek, szimbólumok tartozhatnak a kutatás értelmezési keretébe.

A tanulás/tudás szerepe cigány/roma közösségekben – három település vonatkozásában⁹

Boros Julianna

Kulcsszavak: *roma/cigány, tanulás, kistelepülés, közösség*

A rendszerváltás óta eltelt 25 év legnagyobb társadalmi szintű eredménye, hogy a teljes népességen belül a középiskolai végzettségűek aránya megnövekedett, az érettségi elterjedésével a társadalom tömegei számára jelentett reális lehetőséget a felsőfokon történő továbbtanulás. Nincs ez így a hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportok – köztük a cigány népesség – esetén. Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején az alapfokú végzettség (8 általános) megszerzése is problémát jelentett, de az utóbbi két évtizedben láthatóan megnőtt az általános iskolát sikeresen befejezők aránya, s többségük elkezdett valamilyen középiskolát. (Kertesi-Kézdi, 2012) Fontos kiemelni, hogy e növekedés kis mértékű, sőt a teljes lakossághoz viszonyított arányokhoz képest nagyfokú különbség tapasztalható, az oktatási egyenlőtlenségek mértéke növekedett. A legnagyobb probléma a középfokon történő lemorzsolódási mutatókban tapasztalható, ahol a cigány tanulók közül minden második abbahagyja a tanulást és nem szerez középfokú végzettséget. (Kertesi-Kézdi, 2016:6) A társadalomtudományi, neveléstudományi, oktatásszociológiai kutatások (Forray 2003, Varga 2015, Híves 2015, Kertesi-Kézdi 2016) az okokat keresik, hogy az oktatási expanzió időszakában milyen tényezők (család, iskola, tehetséggondozás, szociokulturális hátrányok, bikulturális szocializáció, nyelvi hátrányok, az oktatás szelekciós mechanizmusai) befolyásolják a cigány, roma fiatalok nagymértékű lemorzsolódását a középiskolában.

Kutatásom célja, hogy Dél-Dunántúli Régióban, sellyei járás településein (Piskó, Hirics, Besence), élő cigány, roma népesség tagjainak iskolához, a tanuláshoz és a tudáshoz kapcsolódó tapasztalatait, eredményeit megismerjem. Emellett feltárjam az okokat, tényezőket, melyek a továbbtanulási tendenciák csökkenését és a középiskolai lemorzsolódás növekedését fokozzák. Kutatásom során, elsősorban a településeken élő gyermeket nevelő roma családokra fókuszál. A KSH 2011 adatai szerint sellyei kistérségben az érettségivel rendelkezők aránya 10%, felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 3 %, szinte hiányzik a helyi értelmiség. (Sellyei Kistérségi Tükör, 2012) Hipotézisem szerint, a hátrányos helyzetű térségekben élő cigány közösségek jelentős részét érinti az iskola szelekciós mechanizmusainak következménye, a családok gazdasági-társadalmi státusza csökkenti a továbbtanulási esélyeket, s növeli a lemorzsolódás mértékét a cigány, roma tanulók között.

Másrészt a bikulturális szocializáció hiánya jelenik meg. Többnyire a szocializációs színterek – család és iskola – résztvevői nem ismerik egymást, eltérő kulturális szokásokat és nyelvet (Bernstein 1971; Réger 2002; Derdák– Varga 1996) beszélnek, továbbá nincsenek példaképek, mintaadók a környezetükben, így a tanulás, a tudás egyfajta „elvonat fogalom” marad a cigány fiatalok és családok számára. Nem internalizálódik értéként. Előadásomban elsősorban a 2017.októberében kezdett kutatásom eddigi eredményeiről és felmerülő kutatói dilemmáimról szeretnék beszélni.

⁹ „EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-3-IV.-PTE-342 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

LeaRn index a Sellyei járás, valamint Besence, Hirics és Piskó települések tekintetében

Lakatos Tímea – Boros Julianna

Kulcsszavak: *LeaRn index, kulturális és közösségi tanulás, innováció*

Egyrecens vizsgálat (Boros, Gergye, Lakatos, megjelenés alatt) - melyben három Baranya megyei település (Besence, Hirics, Piskó) iskolához, tanuláshoz és tudáshoz kapcsolódó tapasztalatai, eredményei kerülnek összegzésre - is azt igazolja, hogy Magyarországon az 1990-es években zajló társadalmi változások, a munkaerő-piac átalakulása, a különböző szektorokban (oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, egészségügy, szociális) működő intézmények és szolgáltatások létrehozása, a törvényi feltételek megerősítése hatással voltak a társadalom tagjainak életére, leginkább a lemaradó, hátrányos helyzetűek megélhetésére. Egyértelművé vált, hogy az iskolai végzettség (mint a kulturális tőke fontos összetevője), valamint a jelentős gazdasági és a társadalmi tőke birtoklása vagy annak hiánya előnyökhöz és hátrányokhoz vezethet az egyén életében. Korábbi vizsgálatok is megerősítették, hogy a munkanélküliség okainak leginkább az alacsony iskolai végzettséget és a piacképes szaktudás hiányát tekintették, másrészt a munkahelyek hiányát. (Kertesi, 2000) A LeaRn-projekt – melynek vonatkozó adatait elemzem előadásomban – olyan oktatás- és művelődéskutatás, amely a tág értelemben vett felnőttképzés területén mozog, és amely leginkább a település- és térségfejlesztésekkel kapcsolatos. (Kozma és mtsi, 2015:11). Az innovációs folyamatok kutatása szerint az innovációs folyamat lényegi eleme az interaktív tanulás (Lundvall, 1992), amely a szereplők között kialakuló kölcsönhatás keretében történik (Kozma és mtsi. 2015:14). Kutatásom célja, hogy a LeaRnindex adataira támaszkodva bemutassam Besence, Hirics és Piskó településeken működő kulturális, közösségi tanulási folyamatokat és az ezekhez tartozó pillérek eredményeit, összehasonlítva a Sellyei járás mind a négy pillérre vonatkozó átlagadataival. Mindezzel azt kívánom alátámasztani, hogy a rendszerváltást követően tapasztalható deprivációt felváltja az együttélés közösségi szemlélete és a társadalmi innováció. Hipotézisem alapja a Tanuló Régiók koncepció elmélete, amely egy olyan társadalmi innovációra mutathat rá, melynek keretében a helyi közösségi, kulturális és gazdasági erőforrások aktivizálása fedezhető fel, s a helyi társadalom tagjai aktív részesei, alakítói ennek a folyamatnak. Az adatok elemzése során elsősorban a TeIR adatait és a LeaRn kutatás adatbázisát használtam fel. Előadásomban formális tanulásként értelmezem a köznevelésben és a felsőoktatásban végzett nevelést, oktatást. (Kozma és mtsi, 2015:75-104) A LeaRn index második pillére alatt értem azokat a felnőttképzési tevékenységeket, melyek leginkább a felnőtt korban tovább tanulni kívánók lehetőségeire vannak pozitív hatással a Sellyei járásban. (Kozma és mtsi, 2015: 107-141) Az adatok elemzés során jelentős figyelmet kaptak a közösségi és kulturális tanulás színterei, melyeknek meghatározásakor a kulturális tanulás értelmezésekor a zenét, a médiát, valamint a sport területét vettem alapul. (Kozma és mtsi, 2015:144-170) Községi tanulásként vizsgáltam meg azokat a színtereket, ahol a civil szervezetek és azok hálózatai, intézményi-civil kezdeményezések, továbbá a társadalmi részvételen belül a politikai aktivitás vagy a vallási aktivitás hatásai figyelhetők meg a települések életében. (Kozma és mtsi. 2015:177-202)

Hallgatói kutatások a Wlislöcki Henrik Szakkollégiumban (2018)

Szimpóziumvezető: Andl Helga

Kulcsszavak: *szakkollégium, hallgatói kutatás, tanuló közösség*

Immár hagyománnyá vált, hogy a Wlislöcki Henrik Szakkollégium (WHSZ) hallgatói a Horizontok és Dialógusok neveléstudományi és romológiai konferencianapok keretében bemutatják a legutóbbi időszakban végzett kutatásaik eredményét. Ennek jelenlegi kereteit a "TESZ-WHSZ" Tevékeny közösség, Egyéni gondoskodás, Személyes tudomány a Pécsi Tudományegyetem Wlislöcki Henrik Szakkollégiumában című projekt (EFOP-3.4.1- 15-2015-00009) biztosítja, ugyanis három pillérének egyike a hallgatók tudományos életbe való bekapcsolódásának segítése, kutatásokban való részvételük ösztönzése. A projekt lehetőséget biztosít arra is, hogy a szakkollégiumi hallgatók kutatási pályázaton vegyenek részt, melyet elnyerve támogatást kapnak az egyéni vagy csoportban végzett kutatásaik lebonyolítására. A szimpóziumon a WHSZ mint „tanuló közösség” (Andl, 2015) egyes tagjai prezentálják kutatási eredményeiket. A kutatási témák pedig – az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően – széles spektrumon mozognak, reprezentálva egyúttal a szakkollégium sokszínűségét. Vizsgálat tárgyát képezi a londoni magyar munkavállalók helyzete (mely egy előző évben végzett kutatás folytatása), bemutatásra kerülnek két történeti tárgyú kutatás eredményei (az egyik az orosz birodalmi gondolat újjáéledését helyezi fókuszba, a másik a volt szocialista országok történelmi tárgyú filmjeit elemzi a kollektív emlékezettel foglalkozva), egy vizsgálat a települési szegregáció által okozott lehetséges hátrányokra koncentrált főként a tanulói továbbhaladásra vonatkozóan, továbbá a cigány, roma reprezentáció és a perifériára szorítottság a témája egy kortárs irodalmi szövegeket elemző kutatásnak.

A Pécs-Somogyi szegregátum hatása a 7-8. osztályos tanulók tovább tanulási lehetőségeire

Végh Zoltán – Szegedi József

Kulcsszavak: szegregátum, mobilitás, tanulói továbbhaladás, motiváció

A kutatásunk a Pécs-Somogyban szegregált területen élő gyermekek iskolai előrehaladásának és továbbtanulási motivációjának feltérképezésére irányul. Azért találtuk fontosnak e kutatási témát körbejárni, mert be szeretnénk bizonyítani, hogy a szegregáció által okozott hátrányok korlátozzák az ott élő gyermekek lehetőségeit azokkal szemben, akik kevésbé vagy egyáltalán nem élnek elszigetelt területen.

A jelenlegi kutatásunkat egy korábbi kutatás előzte meg (Végh – Szegedi, 2017). 2017-ben Szentlőrincen ugyanebben a témában kutattunk, szintén 7-8. osztályos tanulók körében. Az alacsony elemszámú minta miatt kutatásunk adataiból nem tudtunk általánosítható következtetések levonni, azonban a vizsgált tanulók esetében kimutathatók voltak problémák az iskolai tovább haladás terén és bebizonyosodott a motiváció alacsony szintje.

Szakirodalmat tekintve támpontként használjuk fel Boros Julianna: A települési szegregáció feltételezett okai és következményei című tanulmányát (http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/Acta_Sociologia/09_Boros.pdf), továbbá Lannert Judit: Pályaválasztási aspirációk című tanulmányát, mely foglalkozik többek között továbbtanulási aspirációk térségi specifikumaival a szelekció és szegregáció területei eltéréseivel. (http://phd.lib.uni-corvinus.hu/86/1/lannert_judit.pdf)

A kutatásunk – az előző vizsgálatunkhoz hasonlóan – több célt is szolgál. Az elsődleges célja, hogy rávilágítson arra, hogy a szegregátumok meglete csökkentik az egyének és csoportok esélyeit az iskolázottság, a munkavállalás és a megélhetés szempontjából, hátráltatja a mobilitást. Továbbá célunk, hogy felhívjuk a figyelmet e probléma súlyára és fontosságára.

A kutatásunk hipotézise: A Pécs-Somogyban szegregált körülmények között élő gyermekek lehetőségei, esélyei, motiváltsága alacsonyabb, mint a nem zárt közösségben élő gyermekeké.

A kutatás kérdései:

Milyen módon befolyásolja a lakóhelyi szegregáció a tanulói előrehaladást, a motivációt? Kimutathatók-e más tényezők is a 7-8. osztályos tanulóknál, maik befolyással vannak a gyermekek lehetőségeire, esélyeire, motivációjára? (Pl.: iskolai környezet, pedagógus) A kutatás módszerei: kvantitatív módszert (kérdőív) és kvalitatív módszert (félig strukturált interjú) egyaránt használunk.

Történelmi témájú filmek a szocialista tömb országaiban

Kátai Dalma

Kulcsszavak: kollektív emlékezet, film és múlt

Egri csillagok, Vlad Tepes, Rigómezei csata, Nagy Kázmér. Mi bennük a közös? Mind a négy a szocializmus alatt készült középkori témájú kosztümös film, amelyek jelentősen meghatározzák az adott ország önmagáról és történelméről alkotott képét. A történetekkel rekonstruált múlt a nézői beleérzésre építő fikciók vágyott identitásmintákat hoznak létre, ezáltal az emlékezet a személyiség és az adott csoport önreflexiós képességének értékmérőjévé válik. Kutatásom célja, hogy megmutassa, hogyan alakul a múlttal foglalkozó játékfilmek hatására egy nemzet kollektív emlékezete, mivel a film fontos helyet foglal el a társadalmi emlékezet létrejöttében és átalakulásában. Kutatásomban vizsgálom a témaválasztást, mivel a kollektív emlékezet alakulásának folyamata alatt a társadalom önazonosságának definiálásában a legjelentősebb múltbeli események kerülnek kiemelésre, például egy megfilmesítéssel. Vizsgálom a kollektív emlékezet fogalmát, majd azt, hogy a film milyen módon igyekszik rekonstruálni a múltat. Elemzem a filmek formanyelvi sajátosságait, a képi megjelenítést és az elbeszélő szerkezetet a keletkezés körülményeit, fogadtatásukat és utóéletüket.

Geopolitikai konfliktus Kelet-Ukrajnában karikatúrák tükrében

Mogyorósi Renátó Manuel

Kulcsszavak: külkapcsolatok, orosz-ukrán konfliktus, geopolitikai sakkjátszma, karikatúra

A Szovjetunió bukását követően tiszta lap kezdődött az oroszok történelmében. Milyen útkeresés jellemezte az ország külpolitikáját? Milyen irányt vett a volt Ukrán Tagköztársaság a függetlenné válást követően? Mi jellemezte Moszkva és Kijev kapcsolatát? Miért volt fontos a korrigált orosz külpolitikai vonalnak a NATO és az EU keleti terjeszkedésének megakadályozása? Miként tekintett a Kreml a 2014-es ukrán eseményekre? Milyen lehetőségei voltak és miért döntöttek Krím annektálása és a katonai beavatkozás mellett? Milyen szerepet játszott az orosz mentalitásban az Egyesült Államok 1991-et követő külpolitikája? Jelen előadás a 2014-ben eszkalálódó kelet-ukrajnai krízis előzményeit három szinten közelíti meg. Foglalkozik az orosz és az ukrán belpolitikai folyamatokkal és fordulatokkal, a korrekciós kísérletek és az irányváltások főbb okainak feltárásával, a két állam közti kapcsolatrendszerrel. Meg kell fejteni azt is, hogy a konfliktus eszkalációja miért volt elkerülhetetlen. Itt meg kell jelenítenünk egy harmadik dimenziót is, ez pedig nem más, mint a geopolitikai színtér: a bipoláris világrendszer bukását követő amerikai kihívásokra adott orosz válaszok értelmezése, a lehetséges alternatívák felmérése. Mindezeket pedig különféle (nyugati és oroszparti) karikatúrákon keresztül fogom bemutatni a legújabb szakirodalom alapján. Kutatásom során elsősorban a Nemzet és Biztonság c. folyóirat cikkeit használtam fel.

A megkülönböztetett (szöveg)testek reprezentációja Tóth Krisztina novellisztikájában
Tóth Krisztina: Vonalkód, Pixel és Pillanatragasztó

Gaál Gabriella

Kulcsszavak: *megkülönböztetett (szöveg)testek, roma reprezentáció, korporeális narratológia*

Az előadásom homlokterében Tóth Krisztina Pixel, Vonalkód és Pillanatragasztó című köteteiben megjelenő cigány, roma reprezentáció áll, melynek elemzéséhez a korporeális narratológia és a kulturális antropológia nyújt lehetőséget. Az elemzés fókuszában a szereplői testek és azon kizárási folyamatok állnak, melyek megkülönböztetetté teszik a (szöveg)testeket. A tanulmányban központi helyet tölt be a perifériára szorítottság okainak feltárása, hogy a hegemonia-diskurzusok és a patriarchális társadalom által meghatározott evidenciák milyen szerepet játszanak a kirekesztő folyamatokban. A kiemelt novellák által az is bemutatásra kerül, hogy a narrátor hogyan alkalmazza a médiában is használt előítéletességet hordozó kódolt nyelvi eszközöket, azaz, hogyan reprezentálja a kirekesztő eljárásokat. De a novellák képesek rávilágítani a mediatizált társadalom sajátosságaira, például arra, a romák valós képét hogyan helyettesíti annak csupán médiabeli ábrázolásmódjával. .

Összességében elmondható, hogy a testpoétikai, a kulturális antropológiai és a szociológiai megközelítés eredményeivel olyan horizont nyitható Tóth Krisztina elbeszélő művészetére, amely rálátást enged korábban kevésbé vagy éppen egyáltalán nem reflektált narratológiai sajátosságokra.

„How are you?!” – az angliai magyar munkavállalók vizsgálata

Csonka Norbert – Dobó Tibor – Farkas Klaudia Kata – Horváth Rajmund

Kulcsszavak: *migráció, Anglia, életmód*

Téma: A magyar lakosság Angliába vándorlásának okai

Kutatás célja: A 2017-es esztendőben mikrokutatás készült a témában, melynek tapasztalatait és eredményeit elemezzük mélyebben az idei évben. Célunk azon okok feltárása, hogy miért vonzóbb Anglia a Magyarországon élő munkakeresők számára országunknál.

Kutatói kérdések: Mely korosztályra jellemző leginkább az elvándorlás? Mi az oka a magyarok külföldre vándorlásának? · Munkavállalás esetén milyen típusú munkához jutnak Angliában a magyarok?

Hipotézisek: Feltételezzük, hogy az Angliába való kiköltözés oka az életszínvonal emelkedésének reménye. Tudatosan tervezik a következő éveket. Előfeltételezésünk, hogy a kivándorló munkavállalók nagyobb arányban végeznek fizikai munkát, mint szellemi munkát; többségben beosztottként dolgoznak, nem pedig vezetőként.

Kutatás módszere: Munkánk kvantitatív módszeren alapul, pontosabban az online kérdőív adataira fókuszálunk. Mivel a migráció nagyrészt emberi hozzáállás kérdése, így az imént említett (kvantitatív) formával minél nagyobb anyagmennyiséget felhasználva választ kapni a kérdéseinkre. Kérdőívünk főként zárt kérdéseket tartalmaz. A nyitott kérdéseink a szabadidő eltöltésére, illetve a jövőbeni tervekre vonatkoznak, amivel az életmód stabilitására szeretnék rámutatni, hogy mennyire érzik jól magukat az alanyaink Angliában. Kérdéseink kitöltését a modern technikára alapoztuk. Közösségi oldalakon osztottuk meg, illetve ismerőseinket kerestük fel. Az adatszám növelését segítette, hogy barátaink szintén elküldték ismerőseiknek az ívet.

Elért és a várható eredmények: A 2017-es mikrokutatás során 4 fővel volt skype-on keresztül interjú, ahol nyitott kérdésekre válaszoltak az alanyok. Közülük mind a négy fő Angliában dolgozik életvitel szerűen. Az eléjük megfogalmazott hipotézist alátámasztották, azaz hogy életük jobb és jobban szeretnek kint élni. A mostani kutatás alanyszám növelésével szeretnénk egy pontosabb és részletesebb képet adni a migráció egyes okairól.

Reziliencia az Arany János Programokban

Szimpóziumvezető: Híves-Varga Aranka

Arany János Programok és a hátrányos helyzetű tanulók területi elemzése

Fehérvári Anikó – Híves Tamás

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, roma, hátránykompenzáció, területi statisztika

Az előadás elméleti keretét azok a korábbi kutatások adják, amelyek az oktatás társadalmi meghatározottságára hívják fel a figyelmet (Coleman, Bourdieu), vagyis arra, hogy a szülők társadalmi-gazdasági státusza alapvetően meghatározza gyermeke iskolai útját, az iskola világában a társadalmi egyenlőtlenségek képesség szerinti egyenlőtlenségekké képződnek. A magyar oktatási rendszerben is tetten érhetők az egyenlőtlenségek említett dimenziói. Az oktatáspolitikai számos beavatkozással igyekezett enyhíteni ezeken, lehetővé téve az alacsony társadalmi státuszú csoportok gyermekei számára a társadalmi mobilitást. Ilyen beavatkozás volt az Arany János Program, amely 2000-ben indult.

Az előadás a programokat vizsgáló empirikus kutatások legfontosabb eredményeit mutatja be elsősorban területi szempontból. De felhasználunk országos reguláris intézményi adatbázist is (KIRSTAT). Célunk annak elemzése, hogy a megfelelő célcsoportok kerülnek-e be az egyes alprogramokba (valóban az alacsony társadalmi státuszú csoportok gyermekei jutnak-e be), valamint mennyiben tekinthetők eredményesnek a programok. A kutatás többféle empirikus eszközön alapul: 2017-ben teljes körű kérdőíves adatfelvétel történt a program valamennyi tanulójának és kollégiumának körében, emellett interjúk és fókuszcsoportos vizsgálatra is sor került egy kisebb mintán programvezetőkkel és diákokkal. Az előadás során e kutatásnak elsősorban a területi vonatkozásait emeljük ki. A területi elemzés térképek és a fent említett statisztikai adatok feldolgozásával készült.

Az előadás elemzi, hogy az egyes kollégiumok földrajzi helyzete mennyiben illeszkedik az ország hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulóinak területi elhelyezkedéséhez. Emellett arra is rávilágít, hogy az egyes programokba milyen társadalmi-gazdasági, etnikai háttérű fiatalok kerülnek be, mi jellemzi iskolai útjukat. Az eredmények alapján arra vonatkozóan is következtetéseket fogalmazunk meg, hogy e programok mennyiben járultak hozzá a hátránykompenzációhoz, az egyenlőtlenségek csökkentéséhez és a társadalmi mobilitás esélyének növeléséhez.

Az Arany János Programok reziliencia támogató hatása vezetői nézőpontból

Mártonfi György

Kulcsszavak: reziliencia, Arany János Programok, vezetői vélemény

A rezilienciáról szóló szakirodalom nem igazít el egyértelműen abban, hogy a hátrányos helyzettel indulók megküzdő képessége milyen mértékben köszönhető személyes tulajdonságaiknak, veleszületett képességeiknek, és mekkora szerepe lehet ebben a támogató környezetnek. Az Arany János Programok legfőbb célja éppen az, hogy a hátrányos helyzetű fiatalokat olyan módon segítse, hogy képességeiknek, a bennük rejlő potenciálnak megfelelő, ebben az értelemben sikeres, stabil életpályára kerüljenek. Korábbi kutatások alapján már lehetnek becsléseink arról, hogy az Arany János programból kikerülő fiatalok további tanulmányi útja hogyan alakul, de arról minimális tudásunk van, hogy a megküzdő képesség milyen mértékben alakulhatott ki vagy erősödhetett meg a Program során. Egy kutatás keretében 2017 novembere és 2018 januárja között valamennyi (összesen 41) intézményt személyesen is felkerestünk, és a helyi program- vagy intézményvezetővel interjút készítettünk. Ebben a reziliencia fogalmát is érintettük, de ezen kívül a vezetők által felvázolt rövid, sikeres és kudarcos történetei az egykori Arany Jánosos diákoknak szintén adalékul szolgálhatnak ahhoz az alapkérdéshez, hogy mennyiben a programon belüli vagy azon kívüli tényezőkön múlhatnak a sikeres vagy kudarcos kimenetek. A szimpóziumi előadás keretében erre a – nyilván még hosszú ideig csak nagyfokú bizonytalansággal megválaszolható – kérdésre próbálunk konkrét példák, vélemények ismertetésével egy az Arany János Programra valamilyen szinten érvényes választ adni.

AJ kutatás margójára – Fókuszcsoporthos interjúk

Dobó Tibor – Kristály Christopher – Schäffer János – Vezdén Katalin – Végh Zoltán

Kulcsszavak: *Arany János, kutatás, fókuszcsoporthos*

A Magyarországon 2000 óta működő Arany János Programok (AJTP, AJKP, AJKSZP) átfogó vizsgálata az EMMI, az EKE-OFI és a PTE WHSZ közös partnerségében vette kezdetét. A kutatás fókuszában az Arany János Programokban tanuló hátrányos helyzetű, főként roma/cigány közösségekből érkező fiatalok személyes sorsának nyomon követése áll. E mellett a vizsgálat a tanulói sikeresség (reziliencia megléte) és a támogató Arany János Programok (inkluzív környezet) közötti összefüggéseket kívánja feltárni, továbbá tudományos eredményeivel az AJP fejlesztését segíteni.

A terepmunka során az AJP-t működtető kollégium vezetőjével vagy a kollégiumi programvezetővel készült mélyinterjú. Mindeközben a roma szakkollégium hallgatói pályaaorientációs interaktív foglalkozást tartottak a végzős diákok számára. Ezt követően az egyetemi hallgatók minden helyszínen 5-6 érdeklődő végzős AJP-s diákkal fókuszcsoporthos beszélgetést bonyolítottak. Az adott intézménnyel kapcsolatos személyes benyomásokat adatlapon rögzítették a kutatók, beleértve az épület és a tárgyi ellátottság jellemzőit, és az ottélók informális közléseit. Jelen szimpóziumon belül a fókuszcsoporthos interjúkra szorítkozunk, és annak elsődleges „benyomásait” interpretáljuk.

Az Arany János Programok sorsfordító ereje

Oláh Anita – Pápai Boglárka – Varga Aranka

Kulcsszavak: Arany János Programok, hátrányos helyzet, életutak

Az Európai Unió elvi alapvetései között a társadalmi kohézió és inklúzió kiemelt helyet foglal el (Presidency Conclusion, 2000). Oktatási szempontból mindez azt jelenti, hogy a társadalom minél szélesebb rétegeinek sikeres iskoláztatásával kívánják növelni az országok gazdasági fejlődését. Az inklúzió elveinek oktatási gyakorlatba ültetésétől a korai iskolaelhagyás (early school leaving) folyamatos csökkenését várják (Az Európa Tanácsa ajánlása, 2011). Magyarországon viszonylag magas a korai iskolaelhagyók aránya, mely növekvő tendenciát mutat (Fehérvári, 2015), és a háttérben sokféle (pull és push) hatás húzódik meg (Imre 2015). Ez a helyzetkép különösen indokolttá teszi az ellensúlyozást célzó hazai oktatáspolitikai beavatkozások, megerősítését, kiterjesztését. Ehhez kívánt hozzájárulni az a komplex kutatás, mely a Magyarországon 2000 óta működő Arany János Programok (AJTP, AJKP, AJKSZP) átfogó vizsgálatát tűzte ki célul. A kutatás fókuszában a hátrányos helyzetű, főként roma/cigány közösségekből érkező fiatalok személyes sorsának alakulása, továbbá a tanulói sikeresség (reziliencia megléte) és a támogató programok (inkluzív környezet) összefüggéseinek feltárása áll. A kutatócsoport többféle eszközzel dolgozott: makro-statisztikai elemzéseket végzett, on-line kérdőívet vett fel, fókuszcsoporthoz és strukturált interjúkat készített valamennyi (41) AJP-s intézmény bevonásával. A vizsgálat fontos pontja volt az AJP-ben végzett fiatal felnőttek (80 fő) megkeresése és életút interjúk készítése. Az interjúk elsősorban arra kérdeztek rá, hogy a döntően hátrányos helyzetből érkező fiatalok életútja során miként alakult megküzdő képességük, a nehéz helyzetekből sérülve vagy inkább megerősödve kerültek-e ki? Mennyire tudatosak, célorientáltak, van-e biztos jövőképük? Élethelyzetükhöz milyen módon járult hozzá az Arany János Program? Az interjúk feldolgozása narratív tartalomelemzéssel zajlott. Az eredmények megerősítették a még programban lévő AJP-s diákok online kérdőívben adott válaszait. Láthatóvá vált a 3 alprogram különbözősége és hasonlósága is. Megerősítést nyert, hogy a válaszadók számára fontos volt az Arany János Program támogatása, és legtöbben enélkül alacsonyabb végzettséggel vagy anélkül léptek volna a munkaerőpiacra.

Munkaerő-piac? Mennyek?

Maszlag Fanni

Kulcsszavak: *roma nők, munkaerő-piac*

A hagyományos cigány családokban a nők szerepe elsősorban a gyerekek nevelésére, a férj kiszolgálására és a háztartás vezetésére korlátozódik. Mai napig nem megszokott a cigány társadalomban, ha egy nő tanulni szeretne és munkába szeretne állni. Hátrányos helyzetük tehát nem csak a társadalomban való megkülönböztettségük adja, hanem saját, kulturális hagyományaik és nem megfelelő kapcsolati hálójuk is. A roma nők többsége mai napig inaktív, de magas körökben a munkanélküliség is. Dolgozatomban szeretném megtudni, hogy az általam vizsgált településen miért vannak a roma nők csekély számban jelen a munkaerő-piacon és, hogy mely területen lehetne beavatkozni, hogy megoldjuk ezt a problémát. Emellett a dolgozat célja, hogy bemutassa a roma nők társadalmi, gazdasági helyzetét illetve a roma tradíciók szerepét, kapcsolathálóját az interjúalanyaim életében a településen. Továbbá arra a kérdésre keresem a választ, hogy miképp befolyásolja a roma nők életét, életének alakulását a település kései bekapcsolódása a modernizációba, a roma kultúra jellegzetes vonásai illetve maga a kisebbségi lét (nő, roma). A roma társadalomban a nemek szerinti elkülönülés erőteljesen jelentkezik. A roma családok szocializációjában olyan különbségek jelennek meg a nem roma családokéhoz képest, melyek még markánsabban kijelölik a roma lányok helyét és feladatait a családban egész kisgyermekkortól kezdődően. Kutatásom során 20 félig strukturált interjút készítettem, a kapott válaszokat pedig téma és típusanalízis módszerével elemeztem.